

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Міністерство освіти і науки України

Львівський національний університет імені Івана Франка

Міністерство освіти і науки України

Кваліфікаційна наукова праця

на правах рукопису

НЕБЕЛЮК ЛЕСЯ РОМАНІВНА

УДК 811.111:81'42:81'373.49

**ЛІНГВОКОГНІТИВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЕВФЕМІЗМІВ В
АМЕРИКАНСЬКОМУ АНГЛОМОВНОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ
(на матеріалах публікацій засобів масової інформації 2000–2020 рр.)**

спеціальність 10.02.04 – германські мови

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають покликання на відповідне джерело

_____ Л. Р. Небелюк

Науковий керівник: **Бик Ігор Степанович**, кандидат філологічних наук,
доцент

Івано-Франківськ – 2021

АНОТАЦІЯ

Небелюк Л. Р. Лінгвокогнітивні характеристики евфемізмів в американському англомовному політичному дискурсі (на матеріалах публікацій засобів масової інформації 2000–2020 рр.). – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.04. – германські мови. – Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника; Львівський національний університет імені Івана Франка. – Івано-Франківськ; Львів, 2021.

Дисертація присвячена дослідженню лінгвокогнітивних характеристик евфемізмів в американському англомовному політичному дискурсі. Матеріалом дослідження є публікації *The New York Times* та *The Washington Post* 2000–2020 рр.

Актуальність роботи визначається недостатньою вивченістю когнітивних аспектів феномену евфемізації в американському англомовному політичному дискурсі та впливу цього явища на адресата. Потреба у вивченні лінгвокогнітивних характеристик евфемізмів у політичному дискурсі також зумовлена можливістю їх використання як засобів впливу на суспільну свідомість та спотворення сприйняття інформації.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що в ньому *вперше виокремлено й системно досліджено* евфемізми сучасного американського англомовного політичного дискурсу з опорою на теорію когнітивної лінгвістики; *виокремлено* концептуальні метафори, які стали основою евфемізмів концептуально-метафоричного типу в американському англомовному політичному дискурсі; на основі теорії концептуальної інтеграції *змодельовано* концептуальні мережі, які відображають механізми творення прихованих смислів евфемізмів різних тематичних груп; *виявлено* спільну метонімічну модель в основі евфемізмів концептуально-метонімічного типу; *з'ясовано* особливості багаторівневих когнітивних процесів, які лежать в основі

творення евфемізмів метафтонімічного типу; описано особливості асоціативного сприйняття евфемізмів у політичному дискурсі.

Практична цінність праці визначається тим, що сформульовані в роботі висновки мають безпосередню практичну спрямованість і можуть бути використані: 1) у науково-дослідній сфері – як підґрунтя для подальшого опрацювання та вирішення проблем, пов'язаних із феноменом евфемізації; 2) у сфері прикладної лінгвістики – як рекомендації та пропозиції для осіб, що працюють із сучасними американськими англійськими засобами масової інформації при інтерпретації одиниць, які використовуються для завуальовування інформації; 3) у навчальному процесі – при викладанні курсів «Когнітивна лінгвістика», «Лексикологія», «Практика перекладу», «Психолінгвістика», «Соціолінгвістика», «Лінгвокультурологія», при вивченні студентами політичного вокабуляру в рамках практичного курсу англійської мови для одержання необхідних знань, їх розширення і поглиблення.

У дослідженні розглянуто явище евфемізації і з'ясовано, що евфемізм усе більше абстрагується від стилістики та стає засобом заміни не тільки грубих слів, а й засобом заміни саме небажаних слів та явищ із метою їхньої вуалізації. За основу взяте визначення В. Б. Великороди, оскільки мовознавиця акцентує саме на тому, що евфемізм в контексті сучасної лінгвістики стає засобом зміни та маніпулювання думкою, оскільки все частіше евфемізми виражають поняття чи факти, які не є нетактовні чи табуйовані, проте вони негативно сприймаються адресатами та є незручними для політиків.

Виявлено, що евфемізм набуває нових функцій та розширює свою сферу вживання на фоні розширення спектру причин для евфемізації. Проаналізовано ознаки політичного евфемізму та визначено, що політичним евфемізмом є будь-який евфемізм у політичному дискурсі, який цілеспрямовано спотворює подання та сприйняття інформації з метою нейтралізації негативної оцінки денотата.

Політичний дискурс трактуємо як будь-яке мовленнєве утворення, суб'єкт, адресат або зміст яких корелює зі сферою політики, а також як такий,

що спрямований на досягнення влади. Оскільки політичний дискурс значною мірою опосередкований засобами масової інформації, статті з періодичних видань, які стосуються політики, вважаємо такими, що належать до політичного дискурсу. Досліджено, що явище евфемії є поширеним у мові політиків, оскільки як результат вторинної номінації евфемізм може створювати новий покращений смисл і завуалювати будь-яке негативне явище та може бути одним із засобів маніпулювання свідомістю.

Досліджено, що евфемізм як явище когнітивної деривації може утворюватися на основі концептуальної метафори, концептуальної метонімії та метафтонімії. На основі виявлених когнітивних механізмів, евфемізми в американському англомовному політичному дискурсі поділяються на *концептуально-метафоричні*, *концептуально-метонімічні* та *метафтонімічні* евфемізми. Евфемізми утворені на базі когнітивних механізмів впливають на асоціативне мислення адресатів, викликаючи в них покращені реакції та асоціації щодо негативних політичних дій та соціальних факторів. Так відбувається переосмислення цінностей та спотворення сприйняття інформації.

Дослідження лінгвокогнітивних характеристик концептуально-метафоричних евфемізмів в американському англомовному політичному дискурсі відбувалося у 2 етапи із застосуванням теорії концептуальної метафори на *першому етапі* та концептуальної інтеграції на *другому етапі*.

На *першому етапі* аналізу лінгвокогнітивних характеристик концептуально-метафоричних евфемізмів в американському англомовному політичному дискурсі із використанням теорії концептуальної метафори встановлено позитивні або відносно нейтральні сфери-джерела, за допомогою яких концептуалізуються негативні явища при евфемізації, та виокремлено 25 концептуальних метафор, що є основами евфемізмів трьох наступних тематичних груп: 1) *евфемізми на позначення негативних дій та особистісних якостей політиків*; 2) *евфемізми воєнної сфери*; 3) *евфемізми економічної сфери*.

На *другому етапі* аналізу лінгвокогнітивних характеристик концептуально-метафоричних евфемізмів в американському англомовному політичному дискурсі застосовано теорію концептуальної інтеграції та змодельовано 20 концептуальних мереж для лінгвокогнітивного аналізу. Під час цього аналізу виявлено приховані евфемістичні смисли, що утворюються на поєднанні несумісних елементів у просторі бленду, які є невидимими при аналізі, із застосуванням теорії концептуальної метафори.

У результаті дослідження лінгвокогнітивних характеристик концептуально-метафоричних евфемізмів в американському англомовному політичному дискурсі прослідковано тенденцію евфемістичної концептуалізації через протилежні сфери знань, а також простежено евфемістичну концептуалізацію через подібні сфери знань, де перенесення знань на сфери-цілі відбувається зі сфер-джерел, що належать до спільної ширшої сфери знань медицини, порядку та освіти. Внаслідок застосування теорії концептуальної інтеграції та побудови концептуальних мереж для лінгвокогнітивного аналізу концепуально-метафоричних евфемізмів в американському англомовному дискурсі простежено конфлікт протилежних смислів, коли певне явище концептуалізується через повністю протилежний смисл, навіть, якщо концептуальна інтеграція відбувається між вхідними просторами, які не є протилежними.

З'ясовано, що концептуальна метонімія ЦІЛЕ замість ЧАСТИНИ, є когнітивною основою концептуально-метонімічних евфемізмів в американському англомовному політичному дискурсі. Це надає евфемізмам непомітності в політичному дискурсі. Таким чином адресати не зауважують негативних явищ, оскільки вони представлені через ширші позитивніші або нейтральні поняття, які й включають ці негативні явища.

Встановлено, що *евфемізми на позначення тіньової економіки, евфемізми відступу, евфемізми на позначення звільнення з роботи, евфемізми розкрадання та хабарництва* в американському англомовному політичному дискурсі утворюються на основі метафтонімії, яка виражається концептуальною

метафорою із метонімічним розширенням її джерела або цілі. Побудовано 6 концептуальних мереж для лінгвокогнітивного аналізу на основі теорії концептуальної інтеграції для кожної з груп метафтонімічних евфемізмів зокрема. Досліджено, що маніпулятивний ефект метафтонімічних евфемізмів здійснюється завдяки акцентуванню на певному потрібному позитивнішому аспекті і «затушовуванню» або відходу на задній план інших, не таких бажаних аспектів. Простежено конфлікт протилежних смислів в основі всіх вказаних груп метафтонімічних евфемізмів, окрім евфемізмів *хабарництва*. Конфлікт протилежних смислів збільшує таким способом евфемістичний потенціал цих евфемізмів.

Ключові слова: евфемізм, політичний дискурс, концепт, концептуалізація, концептуальна метафора, концептуальна інтеграція, концептуальна метонімія, метафтонімія, когнітивна лінгвістика, асоціативне сприйняття, конфлікт протилежних смислів.

ABSTRACT

Nebeliuk L. R. Linguo-cognitive characteristics of euphemisms in the English language American political discourse (based on publications in mass media of 2000–2020). – Qualification scientific paper as manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Philology (PhD): Speciality 10.02.04 – Germanic Languages. – Vasyl Stefanyk Precarpathian National University; Ivan Franko National University of Lviv. – Ivano-Frankivsk; Lviv, 2021.

The thesis investigates linguo-cognitive characteristics of euphemisms in the English language American political discourse, based on the publications in *The New York Times* and *The Washington Post* of 2000–2020. The relevance of the study is determined by the insufficient investigation of the cognitive aspects of euphemisation in the English language American political discourse and its influence on the addressee. The need for the study of linguo-cognitive characteristics of euphemisms

in the political discourse is also caused by their potential to influence social awareness and to distort the comprehension of information.

The scientific novelty of the research lies in the fact that for the *first* time the euphemisms in the modern English language American political discourse were systematically *studied* by means of cognitive linguistics; conceptual metaphors in the basis of conceptually-metaphoric euphemisms in the English language American political discourse *were traced*; with the use of the conceptual integration theory the networks of linguo-cognitive analysis of the euphemisms under study *were constructed* and the process of coining hidden senses of euphemisms of different thematic groups *was revealed*; a common metonymic model *was established* in the basis of conceptually-metonymic euphemisms in the English language American political discourse; peculiarities of multilevel cognitive processes in the bases of metaphonic euphemisms *were discovered*; characteristics of the associative perception of euphemisms in the political discourse *were described*.

The practical value of the research lies in the possibility of using its results in: 1) scientific research sphere as a basis for further investigation of issues connected with euphemisation; 2) the sphere of applied linguistics – as recommendations and suggestions for those working with modern American English language mass media publications facing interpretation difficulty with the units used for the veiling of information; 3) educational process – teaching courses “Cognitive linguistics”, “Lexicology”, “Translation practice”, “Psycholinguistics”, “Sociolinguistics” “Linguocultural studies”, learning political vocabulary by students in the course of practical English for gaining necessary knowledge, its extending and enriching.

In the course of the study of the phenomenon of euphemism it has been found out that euphemism increasingly disengages of stylistics and substitutes not only rude words but also unfavorable words and facts with the purpose of veiling. In the research we follow V. B. Velykoroda’s definition of euphemism as the linguist focuses on the fact that euphemisms in the context of modern linguistics become a means of thought alteration and manipulation, as they more often express phenomena

which are not rude or taboos but those which are negatively treated by addressees and which are embarrassing for politicians.

A euphemism is claimed to acquire new functions and extend its sphere of usage on the background of increase of the spectrum of reasons for euphemisation. The features of political euphemisms are analysed. It has been defined that a political euphemism can be any euphemism in the political discourse which deliberately distorts information comprehension in order to neutralize negative evaluation of a denotatum.

Political discourse has been found to be any speech unit, the subject, addressee or content of which correlates with the sphere of politics, political discourse is also aimed at gaining power. As the political discourse to a great extent occurs in mass media, articles dealing with politics from periodicals are considered to belong to political discourse as well. It is claimed that euphemisms are greatly used by politicians as, being the result of secondary nomination, euphemism can create a new ameliorated sense and veil any negative phenomenon and can also be one of means of manipulation.

It has been established that euphemism as a phenomenon of cognitive derivation is based on such cognitive mechanisms as a conceptual metaphor, conceptual metonymy and metaphonymy. On the basis of cognitive mechanisms the euphemisms in the English language American political discourse group into conceptually-metaphoric, conceptually-metonymic and metaphonymic euphemisms. Euphemisms based on cognitive mechanisms influence addressee's associative thinking, causing ameliorated reactions and associations concerning negative political acts and social factors. Therefore, values undergo rethinking and the information comprehension undergoes distortion.

The investigation of linguo-cognitive characteristics of conceptually-metaphoric euphemisms in the English language American political discourse has been held in 2 stages with the use of conceptual metaphor theory on the first stage and conceptual integration theory on the second stage.

On the first stage applying the theory of conceptual metaphor to the linguo-cognitive analysis of the conceptually-metaphoric euphemisms we have established positive or relatively neutral source domains with the help of which negative phenomena are conceptualized in the process of euphemisation. As a result 25 conceptual metaphors in the bases of euphemisms belonging to the following 3 thematic groups have been defined: 1) *euphemisms denoting politicians' negative acts and personality traits*; 2) *war euphemisms*; 3) *economic euphemisms*.

On the second stage, the theory of conceptual integration has been applied and 20 networks have been built to analyse linguo-cognitive characteristics of the conceptually-metaphoric euphemisms under study. This kind of analysis makes it possible to expose hidden euphemistic senses, based on the integration of incongruous elements in the blended space, which stay invisible applying only conceptual metaphor theory to the analysis.

In the course of the research, a tendency of the euphemistic conceptualization through opposite spheres of knowledge is observed, and a euphemistic conceptualization through similar spheres of knowledge is noticed as well, that is when the knowledge is transferred to the target domains from the source domains belonging to mutual wider spheres of knowledge like medicine, order and education. Due to the conceptual integration theory an opposite senses conflict is established (when some phenomenon is conceptualized through the opposite sense) even if conceptual integration takes place between the domains which are not opposite to each other.

In the course of the research, it has been found out that conceptually-metonymic euphemisms under study are based on the conceptual metonymy WHOLE as PART. This metonymic conceptualization makes euphemistic units unnoticeable in the political discourse. Therefore recipients do not distinguish negative phenomena as they are represented as wider more positive or neutral notions including those negative phenomena.

Euphemisms denoting *black economy, retreat, dismissal, stealing and bribery* are considered to be based on metaphonymy. Conceptual integration networks have

been built for each of the groups of the euphemisms based on metaphonymy to analyse their linguo-cognitive characteristics. Manipulation effect is claimed to be gained due to moving some needed positive aspects in the foreground and leaving negative undesirable ones in the background. In the course of the analyses the opposite senses conflict is observed as well, which greatly increases euphemistic potential.

Key word: euphemism, political discourse, concept, conceptualization, conceptual metaphor, conceptual integration (blending), conceptual metonymy, metaphonymy, cognitive linguistics, associative comprehension, opposite senses conflict.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Небелюк Л. Р. Концептуально-метафорична евфемізація через протилежні сфери знань в американському англомовному політичному дискурсі. *Актуальні проблеми романо-германської філології та прикладної лінгвістики*. Чернівці, 2017. № 2 (15). С. 81–85.

2. Небелюк Л. Р. Лінгвокогнітивні характеристики евфемізмів брехні англомовного американського політичного дискурсу у світлі теорії концептуальної інтеграції. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Серія: Філологія (мовознавство). 2017. Вип. 24. С. 234–239.

3. Небелюк Л. Р. Лінгвокогнітивні характеристики евфемізмів американського англомовного політичного дискурсу, утворених на основі метафтонімії. *Science and Education a New Dimension. Philology*. Budapest, 2019. VII (59). Issue 195. P. 42–45.

4. Небелюк Л. Р. Метафтонімія як основа евфемізмів тіньової економіки в американському англомовному політичному дискурсі. *Іноземна філологія*. Львів, 2019. Вип. 132. С. 78–89.

5. Небелюк Л. Р. Концептуальна метонімія в основі евфемізмів американського англомовного політичного дискурсу. *Актуальні питання іноземної філології*. Луцьк, 2020. № 13. С. 124–129.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

6. Небелюк Л. Р. Концептуальна метафора “POLITICS IS SPORT” як засіб евфемізації в американському політичному дискурсі. *Філософія мови та нові тенденції в перекладознавстві й лінгвістиці*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 4–5 квіт., 2017 р.). Київ: Видавн. центр НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2017. С. 243–247.

7. Небелюк Л. Р. Когнітивні механізми творення евфемізмів американського англомовного політичного дискурсу. *Актуальні питання вивчення германських, романських і слов'янських мов і літератур та методики викладання іноземних мов*: матеріали Всеукр. наук. конф. (м. Вінниця, 25 січ., 2021 р.). Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2021. С. 72–75.

8. Небелюк Л. Р. Явище евфемізації в контексті сучасної лінгвістики. *Філологічні науки: сучасні тенденції та фактори розвитку*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 29–30 січ., 2021 р.). Одеса: Південноукр. організація «Центр філол. досліджень», 2021. С. 98–102.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	14
ВСТУП.....	15
РОЗДІЛ 1. ЯВИЩЕ ЕВФЕМІЗАЦІЇ В ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ	22
1.1. Евфемізм у контексті сучасної лінгвістики.....	22
1.1.1. Процеси творення, критерії виокремлення та ознаки евфемізмів	28
1.1.2. Класифікація та функції евфемізмів	30
1.1.3. Політичний евфемізм.....	34
1.2. Політичний дискурс як середовище функціонування евфемізмів.....	43
1.2.1. Опосередкованість політичного дискурсу в засобах масової інформації.....	51
Висновки до розділу 1	55
РОЗДІЛ 2. ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛІНГВОКОГНІТИВНИХ ХАРАКТЕРИСТИК ЕВФЕМІЗМІВ.....	57
2.1. Теоретичні засади та лінгвокогнітивні аспекти дослідження евфемізмів	57
2.1.1. Теорія концептуальної метафори	59
2.1.2. Теорія концептуальної інтеграції	65
2.1.3. Теорія концептуальної метонімії.....	70
2.1.4. Метафтонімія як метонімічне розщеплення в процесі концептуальної інтеграції	76
2.2. Методологія дослідження лінгвокогнітивних характеристик евфемізмів американського англомовного політичного дискурсу	79
2.2.1. Концептуально-метафоричні евфемізми	82
2.2.2. Концептуально-метонімічні евфемізми.....	87
2.2.3. Метафтонімічні евфемізми.....	90
Висновки до розділу 2	92
РОЗДІЛ 3. ЛІНГВОКОГНІТИВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ КОНЦЕПТУАЛЬНО- МЕТАФОРИЧНИХ ЕВФЕМІЗМІВ ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ У СВІТЛІ	

ТЕОРІЙ КОНЦЕПТУАЛЬНОЇ МЕТАФОРИ ТА КОНЦЕПТУАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ.....	95
3.1. Евфемізми на позначення негативних дій та особистісних якостей політиків	95
3.1.1. Евфемізми на позначення брехні.....	105
3.2. Евфемізми воєнної сфери.....	116
3.3. Евфемізми економічної сфери	136
3.3.1. Евфемізми на позначення безробіття та малозабезпеченості	143
Висновки до розділу 3	146
РОЗДІЛ 4. ЛІНГВОКОГНІТИВНИЙ АНАЛІЗ КОНЦЕПТУАЛЬНО-МЕТОНОМІЧНИХ ТА МЕТАФТОНОМІЧНИХ ЕВФЕМІЗМІВ	149
4.1. Аналіз концептуально-метонімічних евфемізмів	149
4.2 Метафтонімія як основа евфемізмів тіньової економіки в американському політичному дискурсі	157
4.3. Евфемізми відступу на основі метафтонімії	164
4.4. Метафтонімія в основі евфемізмів звільнення з роботи	166
4.5. Евфемізми розкрадання на основі метафтонімії.....	170
4.6. Евфемізація хабарництва на основі метафтонімії	174
Висновки до розділу 4	177
ВИСНОВКИ.....	179
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	185
ДОДАТКИ.....	214

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ААПД – англомовний американський політичний дискурс

ТКМ – теорія концептуальної метафори

ТКІ – теорія концептуальної інтеграції

ЗМІ – засоби масової інформації

ВСТУП

Твердження про те, що політичний дискурс може впливати на політичне мислення, набуло широкої популярності перш за все завдяки творам Дж. Оруелла та його послідовників [149]. У своєму есе «Політика та англійська мова» Дж. Оруелл стверджував, що «...мова може спотворювати думку» [281]. Хоча він не усвідомлював, як саме мозок, думки та мова співпрацюють, дух його ідеї і зараз домінує навіть у найдостовірніших новинах [271, с. 72]. Він передбачив небезпеку ефективного використання пропаганди, за допомогою якої війна стає миром, знущання – любов'ю, необізнаність – силою, а використання евфемізмів в руках тиранів та демагогів підносяться до високого мистецтва [285, с. 75]. Це передбачення стало дійсністю, оскільки мова може не тільки спотворити думку, а й викривити нашу концептуальну картину світу. Заміна одного концепту іншим, особливо якщо йдеться про абсолютно протилежний, спричиняє переосмислення морально-етичних цінностей.

Політичні події дають поштовх до виникнення лексичних засобів з яскраво вираженими вуалітивними функціями. Одним із таких засобів є евфемізми, які широко застосовуються в політичному дискурсі. Широке використання евфемізмів пов'язане з тим, що все частіше з'являються негативні факти, які потребують позитивнішого та не надто різкого подання адресатам. На сучасному етапі феномен евфемізму все більше абстрагується від стилістики та від поняття стилістичного засобу і переходить у політичну і соціальну сфери життя, стаючи засобом маніпулювання думкою.

Вплив та потенціал евфемізмів може бути результатом таких когнітивних механізмів як концептуальна метафора, концептуальна метонімія та метафоновімія, на яких базується значна кількість евфемістичних виразів. Оскільки метафори та метонімії досить сильно впливають на наше мислення, вони стали основою для такого когнітивного механізму як евфемізм. Аналіз американських англомовних політичних текстів, зокрема періодичних видань,

свідчить про неабиякий вплив евфемізмів на концептуальну картину адресатів, а також труднощі, які виникають при інтерпретуванні таких одиниць.

Незважаючи на те, що феномен евфемізації розглядався мовознавцями з різних точок зору, їхні дослідження не вичерпують всі аспекти цього явища, оскільки лінгвокогнітивні характеристики евфемізмів та когнітивні процеси евфемізації небажаних аспектів реальності залишаються поза увагою лінгвістів. Саме цей факт і обумовив **вибір теми** дослідження.

Обґрунтування вибору теми дослідження визначається недостатнім вивченням когнітивних аспектів феномену евфемізації в американському англomовному політичному дискурсі та впливу цього явища на адресата. Потреба у вивченні лінгвокогнітивних характеристик евфемізмів також зумовлена можливістю їх використання як засобів спотворення сприйняття інформації та маніпуляції суспільною свідомістю.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Проблематика дисертації відповідає профілю досліджень, які проводяться на кафедрі англійської філології факультету іноземних мов ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» в межах держбюджетної наукової теми «Концептуальна і мовна картини світу» (номер державної реєстрації 0113U001963). Тему дисертації затверджено Вченою радою ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (протокол № 5 від 27 травня 2014 року). Тему уточнено на засіданні Вченої ради ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (протокол № 2 від 01 березня 2017 року) та на засіданні Вченої ради ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (протокол № 7 від 31 серпня 2020 року).

Метою дослідження є виявити лінгвокогнітивні характеристики евфемізмів в американському англomовному політичному дискурсі, розкрити когнітивні механізми в їхній основі та описати особливості асоціативного сприймання евфемізмів.

Відповідно до поставленої мети передбачається виконання таких **завдань**:

- розглянути теоретико-критичну базу евфемізації в американському англomовному політичному дискурсі;
- дослідити когнітивні основи явища евфемізації та напрацювати методологічну основу дослідження лінгвокогнітивних характеристик евфемізмів;
- визначити лінгвокогнітивні характеристики евфемізмів концептуально-метафоричного типу у світлі теорії концептуальної метафори;
- визначити лінгвокогнітивні характеристики евфемізмів із застосуванням теорії концептуальної інтеграції;
- змодельовати концептуальні мережі для лінгвокогнітивного аналізу евфемізмів та виявити приховані евфемістичні смисли;
- розкрити лінгвокогнітивні характеристики евфемізмів концептуально-метонімічного та метафтонімічного типу.

Об'єктом дослідження є евфемізми в американському англomовному політичному дискурсі.

Предметом дослідження є лінгвокогнітивні характеристики евфемізмів концептуально-метафоричного, концептуально-метонімічного та метафтонімічного типу в американському англomовному політичному дискурсі.

Матеріалом дослідження є 221 евфемізм, утворений на базі концептуальної метафори, концептуальної метонімії та метафтонімії, виявлений методом суцільної вибірки із статей періодичних американських англomовних видань “The New York Times” та “The Washington Post” 2000–2020 рр. та зі словників евфемізмів.

Теоретичну базу наукової роботи склали праці таких українських та зарубіжних вчених-лінгвістів: Дж. Лакоффа, М. Джонсона, Ж. Фоконьє, М. Тернер, Дж. Чартеріса-Блека, А. Кацева, Н. Арутюнової, Ш. Коулсон, Дж. Греді, В. Лутца, А. Токара, О. С. Гурського, Р. Дудка, В. Великороди, Т. Кияка, Б. Ларіна, Л. Крисіна, Н. Болдирєва, Е. МакКормака, О. Шарманової,

Л. Гуссенса, Р. Дірвена, Р. Голдера, З. Ковечеша, Р. де Мендози, К. Аллана, К. Баріджа, В. Еванс, Г. Раддена, Є. Шейгал, В. І. Карасика, А. Міроніної, Е. Будаєва, А. Чудинова, Е. Кубрякової, Р. Попова, О. Санжарової, О. Селіванової. При написанні роботи проаналізовано також іншу українську і зарубіжну монографічну літературу, періодичні видання, інтернет-джерела та словники евфемізмів, що стосуються предмету дослідження.

Для досягнення мети та розв'язання поставлених завдань використано низку **методів дослідження**: *метод компонентного аналізу* (для дослідження лексичних значень евфемізмів); *метод польового моделювання* (для групування евфемізмів, об'єднаних спільною сферою вживання навколо спільної концептуальної метафори, закладеної в їхній основі); *метод концептуального аналізу* (для моделювання й опису концептів, на яких базуються евфемізми); *функціональний метод* (з метою дослідження евфемізмів в дії, їхнього впливу на адресата), *метод аналізу концептуальної метафори* (для виявлення концептуальної метафоричної думки, вкоріненої в концептуальній картині світу), *методика мережевого моделювання* (для побудови концептуальних мереж).

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що в роботі *вперше виокремлено* й системно *досліджено* евфемізми сучасного американського англomовного політичного дискурсу з опорою на теорію когнітивної лінгвістики; *виокремлено* концептуальні метафори, які стали основою евфемізмів концептуально-метафоричного типу в американському англomовному політичному дискурсі; на основі теорії концептуальної інтеграції *змодельовано* концептуальні мережі, які відображають механізми творення прихованих смислів евфемізмів різних тематичних груп; *виявлено* спільну метонімічну модель в основі евфемізмів концептуально-метонімічного типу; *з'ясовано* особливості багаторівневих когнітивних процесів, які лежать в основі творення евфемізмів метафтонімічного типу; *описано* особливості асоціативного сприйняття евфемізмів у політичному дискурсі.

Наукову новизну одержаних результатів відображено у **положеннях, які виносяться на захист:**

1. Евфемізм у політичному дискурсі є засобом маніпулювання думкою і виражає поняття чи факти, які не є нетактовними чи табу, проте негативно сприймаються адресатами та є незручними для політиків.

2. Евфемізм є окремим випадком концептуальної деривації, меліоративний ефект якої досягається в результаті дії когнітивних механізмів концептуальної метафори, концептуальної метонімії та метафтонімії.

3. Концептуально-метафоричні евфемізми володіють великим потенціалом і мають вплив на когніцію людини, зокрема завдяки концептуалізації через протилежні сфери знань.

4. Аналіз через теорію концептуальної інтеграції із побудовою концептуальних мереж розкриває процес утворення евфемістичного смислу та приховані конфлікти протилежних смислів.

5. Когнітивною основою для концептуально-метонімічних евфемізмів є метонімічна модель ЦІЛЕ замість ЧАСТИНИ. Основною лінгвокогнітивною характеристикою цих евфемізмів є неінформативність.

6. Метафтонімічні евфемізми в американському англomовному політичному дискурсі є «прихованими» і для них характерний конфлікт протилежних смислів.

7. Конфлікт протилежних смислів в основі евфемізації збільшує потенціал евфемізмів в американському англomовному політичному дискурсі та підсилює невидиму політичну маніпуляцію.

Теоретичне значення роботи зумовлено тим, що її результати змінюють уявлення про функціонування евфемістичної лексики в сучасній англійській мові та виявляють інтеграцію між семантично віддаленими, а також протилежними смислами на когнітивному рівні. Фактичний матеріал та концептуальні мережі для аналізу евфемізмів можуть бути використані при подальшому вивченні евфемізмів в площині таких теоретичних дисциплін як когнітивна лінгвістика, психолінгвістика, нейролінгвістика, прагмалінгвістика.

Отже, зроблено певний внесок у виявлення впливу лексики на когніцію адресата.

Практичне значення одержаних результатів. Сформульовані в роботі висновки мають безпосередню практичну спрямованість і можуть бути використані: 1) у науково-дослідній сфері – як підґрунтя для подальшого опрацювання та вирішення проблем, пов’язаних із феноменом евфемізації; 2) у сфері прикладної лінгвістики – як рекомендації та пропозиції для осіб, що працюють із сучасними друкованими американськими англійськими засобами у випадку труднощів при інтерпретації одиниць, що використовуються для завуальовування інформації; 3) у навчальному процесі – при викладанні курсів «Когнітивна лінгвістика», «Лексикологія», «Практика перекладу», «Психолінгвістика», «Соціолінгвістика», «Лінгвокультурологія», при вивченні студентами політичного вокабуляру в рамках практичного курсу англійської мови для здобуття необхідних знань, їх розширення і поглиблення.

Результати дослідження сприяють полегшенню декодування евфемізмів в англійському медійному та політичному дискурсах.

Апробація дослідження. Основні теоретичні положення та результати дослідження висвітлено на міжнародних та всеукраїнських наукових конференціях: Interdisciplinary platform for young academics and professionals “Falling Walls Lab 2016 Kyiv”, м. Київ, 29 вересня 2016 року; I Міжнародній науково-практичній конференції «Філософія мови та нові тенденції у перекладознавстві й лінгвістиці», м. Київ, 6–7 квітня 2017 року; X Міжнародній науковій конференції «Актуальні проблеми германської філології та перекладу», м. Чернівці, 4–5 травня 2017 року; Scientific and Professional Conference “Philology and Linguistics in the Digital Age”, м. Будапешт, 31 березня 2019 року; Всеукраїнській науковій конференції «Актуальні питання вивчення германських, романських і слов’янських мов і літератур та методики викладання іноземних мов», м. Вінниця, 25 січня 2021 року; Міжнародній науково-практичній конференції «Філологічні науки: сучасні тенденції та фактори розвитку», м. Одеса, 29–30 січня 2021 року та на щорічних звітних наукових конференціях

факультету іноземних мов та кафедри англійської філології Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (2015–2020 рр.).

Публікації. Результати дисертаційного дослідження відображено в 8 одноосібних публікаціях, із них 4 статті надруковано в наукових фахових виданнях України, 1 стаття – в іноземному науковому журналі, 3 – у тезах доповідей, виголошених на наукових конференціях.

Структура дисертації. Дисертація складається з анотацій українською та англійською мовами, списку опублікованих праць автора, переліку умовних позначень, вступу, чотирьох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (302 позиції) та 3 додатків. Повний обсяг дисертації – 220 сторінок, основний зміст викладено на 170 сторінках.

У вступі обґрунтовано вибір тематики дослідження, визначено його предмет та об'єкт, сформульовано мету та завдання, окреслено методи наукового пошуку, подано наукову новизну, практичну та теоретичну цінність роботи.

У першому розділі розглянуто феномен евфемізації; з'ясовано процеси творення евфемізмів; узагальнено критерії та ознаки евфемізмів; проведено огляд класифікацій та функцій евфемізмів; проведено аналіз трактувань політичного дискурсу.

У другому розділі обґрунтовано когнітивний підхід до вивчення явища евфемізації та викладено методологічні засади дослідження.

У третьому розділі проведено лінгвокогнітивний аналіз та визначено лінгвокогнітивні характеристики евфемізмів концептуально-метафоричного типу в американському англомовному політичному дискурсі застосовуючи теорії концептуальної метафори та концептуальної інтеграції.

У четвертому розділі здійснено аналіз лінгвокогнітивних характеристик евфемізмів концептуально-метонімічного типу; проаналізовано лінгвокогнітивні характеристики евфемізмів метафтонімічного типу через призму теорії концептуальної інтеграції.

У висновках подано узагальнені результати наукового дослідження.

РОЗДІЛ 1

ЯВИЩЕ ЕВФЕМІЗАЦІЇ В ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

1.1. Евфемізм у контексті сучасної лінгвістики

Усе частіше в мові спостерігається тенденція знаходити покращені висловлювання замість тих лексичних одиниць, які ображають почуття та гідність індивідуума, утискають його людські права мовною нетактовністю або прямолінійністю щодо расової чи статевої належності, віку, стану здоров'я, соціального статусу, зовнішнього вигляду тощо [166, с. 58].

Сьогодні вчені активно досліджують причини появи евфемізмів, сфери їхнього функціонування, цілі, мотиви та способи евфемізації в мові. На сучасному етапі єдиної загальноприйнятої дефініції терміна «евфемізм» не існує. З точки зору стилістики евфемізм трактують як один із різновидів тропа, тобто метафори, метонімії, синекдохи тощо [108, с. 110]. Евфемізми використовують для заміни назв явищ, предметів об'єктивної дійсності не звичайними словами чи виразами, а описовими, прикрашеними, естетичнішими [178]. Вживання евфемізмів надає певної витонченості стилю [150, с. 182]. Т. Кияк подає більш розширене формулювання й визначає евфемізми видом експресивно забарвленої лексики, які мають складнішу смислову структуру, ніж лексика нейтральна; їм властива конотативна семантика, яку створює той «додатковий» макрокомпонент семантичної структури (конотація), що є зв'язком між номінацією та денотатом і вбирає в себе всю інформацію, яка репрезентує оцінну й емоційну функції, що разом створюють зміст, традиційно співвідносний із поняттям експресивності: конотація – додатковий зміст слова чи виразу, його супутні семантичні або стилістичні відтінки, які накладаються на його основне значення [92, с. 101]. О. Селіванова в термінологічній енциклопедії визначає евфемізм як стилістичну фігуру, навмисну заміну знака певного поняття описовим найменуванням або іншим знаком для усунення небажаних, надто різких, недостатньо ввічливих слів шляхом їхнього пом'якшення або шифрування через заборону на вживання деяких слів,

зумовлену соціально-політичними, історико-культурними, релігійними, етичними й естетичними чинниками [169, с. 135].

Даючи визначення евфемізму, деякі дослідники акцентують саме на прагненні адресанта бути ввічливим, а евфемізм трактують як субститут грубого слова чи явища. Так, Ю. Караулов розглядає евфемізм як нейтральне слово чи фразу, вжите замість синонімічного слова чи фрази, які сприймаються як невічливі, грубі і нетактовні [88, с. 636]. Г. Пауль визначає евфемізми як «... непрямі позначення, які адресанти використовують через почуття сорому називати речі своїми іменами» [145, с. 123]. Г. Антрушина розглядає евфемізми як субститути непристойних, нетактовних, грубих, надто прямих чи невічливих слів, вживання яких диктується як психологічними чинниками, так і соціальними умовностями [3, с. 162]. А. М. Кацев вважає, що лексичні одиниці, які вживають із метою уникнення слів із грубим, непристойним змістом чи забарвленням, маскують або приховують щось нетактовне, називають евфемізмами [90, с. 55].

Проте евфемізм все більше абстрагується від стилістики та стає засобом заміни не тільки нетактовних і грубих слів, а засобом заміни саме небажаних слів та явищ із метою їхньої вуалізації. При цьому небажане слово чи явище не обов'язково є грубим чи табуйованим. У літературознавчому словнику поняття «евфемізм» тлумачать як благозвучне слово або вираз, ужиті для заміни непристойних, небажаних чи заборонених слів [109, с. 216–217]. К. Кантур стверджує, що евфемізми – це слова-синоніми або синонімічні словосполучення, що використовуються замість інших з метою затемнення тих сем, актуалізація яких є небажаною з точки зору соціально-політичних, соціально-економічних, етичних, релігійних та інших міркувань [85, с. 152]; Л. Крисін визначає евфемізм як «спосіб непрямого, перифрастичного й при цьому пом'якшувального позначення предметів, властивостей чи дій» [99, с. 32]. К. Алан та К. Барідж стверджують: «... евфемізм вживається як альтернатива до небажаного виразу з метою уникнення можливої втрати репутації (loss of face): або власної, або, через образу, репутації адресата, або

якоїсь третьої сторони» [205, с. 221]. Евфемізм може також бути тактовним словом чи фразою, що уникає прямого найменування болючої або неприємної реальності або може використовуватися, щоб уникнути прямого обговорення теми, що стосується соціального чи культурного табу [275, с. 2].

У нашій науковій роботі ми беремо за основу визначення евфемізму В. Б. Великороди, яка розглядає евфемізми як одиниці вторинної номінації з відносно позитивною конотацією, що використовуються для заміни прямих найменувань, вживання яких із соціально чи психологічно зумовлених причин вважається небажаним. Автор зазначає, що сучасні евфемізми сфер реклами, політики, медицини тощо не обов'язково є заміниками грубого чи образливого слова, денотат не в усіх випадках різко негативний, а спектр причин вживання адресантами сучасних евфемізмів дещо різноманітніший, аніж вважалося раніше:

1) намір уникнути будь-якого виду табу: *Great leveller, final curtain, call (death); intoxicated, balmy (drunk)*;

2) бажання бути ввічливим (виявлення поваги, прагнення звучати “аристократично”, бажання пом'якшити неприємний факт чи уникнути дискримінації тощо): *memorial service (funeral); grief therapist (undertaker); optically darker, visually challenged (blind)*;

3) прагнення завуалювати негативні аспекти дійсності в межах певної професійної, соціальної чи вікової групи: *action, operation, program (invasion, attack); legally accurate, factually challenged (containing false information)*;

4) намір здійснити прагматичний вплив на адресата (намагання підвищити статус особи чи якість речей, бажання розвеселити, переконати аудиторію тощо): *modern, regular (small); Mexican two-step, Montezuma's revenge, Napoleon's revenge (diarrhea)* [38, с. 5].

Вибір саме такого трактування евфемізму зумовлений тим, що ми розглядаємо евфемізм у політичному дискурсі, де він застосовується не тільки з етичних міркувань, ввічливості чи причин табу, а й служить засобом завуалювання небажаних явищ чи дій із точки зору політики.

Із вищенаведених дефініцій евфемізму ми можемо зробити висновок, що більшість вчених трактують евфемізм саме як субститут, незалежно від інших вказаних у визначеннях критеріїв. У більшості випадків субститут легко ідентифікувати але не завжди можна зрозуміти, яке саме слово було замінене евфемізмом.

На думку Н. Босчаєвої, евфемія відображає прагнення комунікантів до збереження мовленнєвого співробітництва для вирішення нагальних завдань спілкування, виконуючи кооперуючу функцію [28, с. 8]. Евфемізм із часом може розширювати свою сферу вживання, а також набувати нових функцій. Таким чином феномен евфемізму на сучасному етапі все більше абстрагується від стилістики та від поняття стилістичного засобу і переходить у політичну та соціальну сфери життя, стаючи засобом маніпулювання думкою. Евфемізми мають на меті не образне представлення дійсності, як тропи поетичної мови, а завуалювання, прикриття непривабливих явищ життя чи нескромних думок, намірів [108, с. 110].

А. М. Кацев зазначає: «...Евфемія є окремим випадком непрямой номінації» [89]. У нашому розумінні пряме найменування тісно і звично пов'язане з предметом висловлювання. У ньому виражається однозначна відповідність форми та змісту. Непряме найменування менш тісно і звично пов'язане з предметом висловлювання. У ньому спостерігаються побічні асоціативні зв'язки з іншим змістом» [176]. Слід зазначити, що евфемізми належать до розряду лексики, яка характеризується несталістю та динамічністю. Багато лексем, які спочатку кваліфікувалися як евфемізми, потім перейшли до розряду загальноживаної нейтральної лексики [85, с. 152].

Разом зі стійкими загальноприйнятими замінами в мові виділяють і індивідуально-контекстні заміни даних слів іншими з ціллю маскування або пом'якшення справжньої суті позначуваного. У той час, як перші деякою мірою пов'язані з одним із різновидів табу і стають з часом словниковими фактами (одинацями), другі виникають у мові як випадкове означення неприємних, негативних явищ. Такі випадкові субститути не базуються на синонімічності

співвідношуваних слів, їх мета якраз у тому й полягає, щоб приховати справжню сутність позначуваного [88, с. 636]. Дуже часто субститути з метою приховання факту та спричинення покращених асоціацій навпаки базуються на антонімічності слів.

Загальноживані евфемізми використовуються широким колом мовців у різноманітних мовленнєвих ситуаціях і охоплюють теми-табу релігії, смерті, анатомії, фізіологічних процесів, статевого життя, негативних суспільних виявів та людських вад. Мотивацією вживання евфемізмів на позначення сигніфікатів цих тем-табу є реліктові та соціальні табу: страх людини перед надприродними силами виступає основою релігійно-забобонних табу, а згодом пов'язується з почуттями огиди та сорому, які стають основними мотиваційними чинниками вживання вербальних субститутів сигніфікатів статевого життя, анатомії, фізіологічних функцій та людських вад. Загальноживані евфемізми можуть бути абсолютними синонімами (використовуються на позначення однакового денотата, належать до одного й того самого стилю: *Prince of darkness*, *Lord of the Flies*) та частковими синонімами (позначають денотати з різними семантичними відтінками або належать до різних стилів: *to call it quits* – розмовний стиль, *to go* – нейтральний стиль, *to join the feathered choir* – художній стиль) [38, с. 10].

З часом виникають нові соціально-вербальні табу, які потребують евфемізації, водночас традиційні табу можуть ігноруватись. Часто саме поняття не є табу, але воно може стати незручним або проблемним у деякому контексті. Саме в таких випадках з'являється потреба в евфемізації [212, с. 11]. Причиною для традиційних табу колись були страх та необізнаність, але зараз, окрім цього, це ще й неввічливість, нетолерантність, нетактовність та грубість, а також неприємні, незручні та проблемні факти, що можуть викликати негативну реакцію адресатів. Нові соціальні табу за допомогою евфемізмів віддаляють адресатів від реальних проблем та цінностей, а натомість нав'язують ідею, що надзвичайно важливо бути рівними з усіма та не чути образливих, болючих чи розчаровуючих фактів, які взагалі-то трапляються.

Порушення цих нових соціальних табу трактується адресатами як надзвичайна образа.

Організація та передача інформації в політичному дискурсі безпосередньо пов'язана з вибором необхідної мовної одиниці або кількох одиниць із синонімічного ряду, що може впливати на значення певного дискурсу в цілому. Таким чином, евфемізм не може бути заміненим будь-яким іншим словом і все ж досягати того ж самого когнітивного ефекту [212, с. 10].

Насправді звести процес евфемізації до послівної лексичної заміни означало б втратити з поля зору дискурсивні евфемістичні номінації, які трапляються в політичній комунікації. Евфемізм є не тільки лексичним процесом, але також елементом мовленнєвої поведінки, яку політики застосовують з надією пом'якшення ефекту того, що вони насправді хочуть сказати.

Отже, розглядати явище евфемізації лише в лінгвістичному ключі неможливо. Оскільки евфемізми чутливі до соціальних змін та мотивовані психологічним станом адресанта, дослідження евфемізмів має враховувати психологічний і соціокультурний аспекти [166, с. 61]. При евфемізації негативний денотат замінюється позитивним, що викликає в адресата покращені асоціації щодо негативних фактів. Таким чином евфемізм утворює новий смисл і може впливати на свідомість адресата. Спектр причин для вживання евфемізмів збільшується, що зумовлює зручність вживання цього засобу для вуалювання негативних явищ, особливо в політичному дискурсі. Евфемізми змінюються та пристосовуються до вимог часу, можуть мігрувати з однієї групи до іншої. Сьогодні ми дуже часто зіштовхуємося з евфемізмами, які виражають нові соціальні табу, тобто поняття та факти, які можуть негативно сприйматися адресатами, і найчастіше вони зустрічаються саме в політичному дискурсі.

1.1.1. Процеси творення, критерії виокремлення та ознаки евфемізмів

Розглянемо перш за все процеси творення евфемізмів. В. Б. Великорода стверджує, що основними семантичними процесами, внаслідок яких утворюються евфемістичні субститути, виявилися фразеологізація, генералізація, метафоризація, іронія (реверсія) та метонімізація. Менш поширеними семантичними способами творення евфемізмів є елевація, літота (применшення), антономазія та гіпербола (перебільшення). Виокремлюються також такі словотвірні процеси, за допомогою яких утворюються евфемізми, як словоскладання, абревіація, морфемна заміна, ономотопія, зрощення. Також евфемізми утворюються завдяки фонетичним процесам: фонемна заміна, римований словотвір, графічне пропущення, редуплікація, зворотний словотвір. Присутні й іншомовні запозичення із латинської, французької, грецької чи з інших мов [39, с. 212–217].

А.Токар виділяє тільки два семантичні механізми творення евфемізмів: метафоричне або метонімічне розширення дослівного значення евфемізма. Тобто вище перелічені семантичні механізми, окрім метафори, вважаються метонімією. Ця думка повністю відповідає сучасній діахронній семантиці, яка розпізнає тільки два види семантичної зміни: метафора та метонімія [295, с. 247]. У нашому дослідженні ми розглядаємо евфемізми, які з точки зору семантики є результатом семантичних процесів метафори та метонімії.

Евфемізм також повинен відповідати низці критеріїв:

- 1) вторинність номінації;
- 2) імпліцитний характер репрезентації небажаних із позиції етики та політкоректності сем, які експліцитно виражені в семантичній домінанті;
- 3) позитивний аксіологічний потенціал і наявність конотацій якісного пом'якшення негативних ознак явища та інтенсифікації позитивних, а також зменшення негативних властивостей (стигмації) або збільшення позитивних [84, с. 210].

У власне лінгвістичному аспекті зазвичай розрізняють дві ознаки евфемізмів. Перша полягає в наявності негативного денотата в евфемізма

(предмета чи явища), унаслідок чого пряме найменування предмета чи явища не може бути використане, тому підлягає завуальовуванню. Друга ознака – опосередкованість номінації меліоративного, «покращеного» характеру. Щоб стати евфемізмом, найменування має створювати асоціації у свідомості адресанта й адресата з предметом чи явищем більш позитивної оцінки, ніж денотат [90, с. 4–5].

Деякі лінгвісти виділяють також двозначність як ознаку евфемізму. Слово може функціонувати як евфемізм, якщо його інтерпретація адресатами залишається двозначною, тобто коли адресат може розуміти висловлювання як буквально такі і евфемістично [212, с. 10].

Двозначність відіграє ключову роль у застосуванні евфемізмів, особливо коли його головна мотивація є зберегти лице [205, с. 11]. Двозначність є неминучою, коли ми висловлюємося евфемістично [278]. Контраст між референтом та його евфемістичною матеріалізацією на лексичному рівні в загальному породжується двозначністю, яка вважається характерною ознакою евфемізмів, і здатна призводити до нейтралізації пейоративних ознак табуйованих референтів.

Евфемізм є контекстуально-чутливим явищем. Слово чи вираз не вважається евфемістичним за своєю суттю, оскільки його «пом'якшувальна» якість залежить від контексту, у якому воно вжите [223, с. 11]. Евфемізм виявляється тільки в контексті висловлення, залежно від контексту висловлювання та знань адресата певне висловлювання може бути зрозумілим або буквально або евфемістично [212, с. 10]. Таким чином залежність від контексту є ще однією ознакою евфемізмів, оскільки вони є одиницями вторинної номінації, а лексичні одинці, які застосовуються при евфемізації, теж мають певне первинне значення, яке за умови іншого контексту буде прямим найменуванням певного об'єкта чи явища.

У передмові до словника евфемізмів Р. Голдер пише: «Іноді доводилося пояснювати один евфемізм за допомогою іншого. З деякими словами це неминуче, тому що немає синонімів до деяких слів, які б не були евфемізмами.

<...> Через те, що багато евфемізмів стали частиною стандартної англійської мови і ми думаємо тільки про поточне вживання, мені іноді доводиться нагадувати читачу про пряме значення певних слів» [256, с. 7–8]. Мова продовжує розвиватися, значення змінюються. Те, що не так давно було відхиленням, стає стандартною англійською мовою. Таким чином евфемізм стає механізмом творення нових смислів.

Отже, евфемізм характеризується широким спектром механізмів творення та є одиницею вторинної номінації. Це явище є залежним від контексту та керується імпліцитними інтенціями автора щось приховати або не звучати різко. Таким чином вони є зручним засобом у політичному дискурсі, завуальовуючи негативну інформацію, приховані інтенції та пропаганду політиків.

1.1.2. Класифікація та функції евфемізмів

Евфемізми можуть бути класифіковані за різними критеріями. Залежно від ступеня закріплення евфемізмів у системі мови, їхньої кодифікації, можна виокремити узуальні, тобто зареєстровані найбільш авторитетними словниками одиниці, та okazіональні, тобто некодифіковані. Між першими і другими визначених меж немає: okazіоналізми достатньо легко проникають у сферу узуальних і часто витісняють останні, які в цьому випадку набувають статусу застарілих [85, с. 211].

За ареалом розповсюдження можна виокремити універсальні евфемізми, тобто зрозумілі всім носіям мови, і локальні, які адекватно сприймаються на обмеженій території, тобто зрозумілі місцевому населенню. За темпоральною (хронологічною) ознакою можна виокремити сучасні для певного етапу евфемізми та історичні, які відображають реалії минулого. Наприклад, евфемізм *blackbird* (a black African slave conveyed to America) втратив актуальність і в наш час перетворився на історизм через те, що вже давно припинено вивіз рабів із Африки до США [85, с. 211].

В. Б. Великорода запропонувала класифікацію евфемізмів, що охоплює три чинники: функціонально-прагматичний (функції евфемізмів, мотивація вживання, вплив на адресата), дистрибутивний (сфера використання) та лексико-семантичний (лексико-семантичні центри атракції евфемізмів у межах кожного розряду класифікації) [38, с. 6–8]. Таким чином лінгвістка поділяє евфемізми на:

а) загальноновживані – евфемізми, що охоплюють теми-табу релігії, смерті, анатомії, фізіологічних процесів, статевого життя, негативних суспільних виявів та людських вад;

б) арготичні евфемізми – засоби вторинної номінації, прагматичним мотивом вживання яких є прикриття з якоїсь причини неприйнятних явищ та понять дійсності в межах певної професійної чи соціальної групи. За пріоритетними сферами вживання арготичні евфемізми поділяються на три основні групи (політичні, медичні та евфемізми сфери реклами);

в) евфемізми «політичних некоректностей», прагматичним мотиваційним чинником вживання яких є бажання уникнути дискримінації за віком, професією, статтю, фізичною спроможністю, етнічною, расовою належністю, соціально-економічним статусом, психічною адекватністю, інтелектуальними здібностями, сімейним статусом, освітою тощо [38, с. 8–9].

Мовознавиця Великорода В. Б. виділяє наступні функції евфемізмів: вуалітивна, кооперуюча, превентивна, риторична, елевативна, конспіративна, дистортивна.

Вуалітивна – виявляє прагнення адресата приховати аспекти дійсності, про які він не бажає говорити відверто. Вуалітивна функція притаманна всім без винятку евфемізмам; інші функції діють поряд з вуалітивною та можуть бути більш або менш виражені. Особливо чітко ця функція евфемізмів простежується в мовленні політиків та громадських діячів. Щоби приховати політичні реалії, які можуть викликати негативну реакцію публіки, адресанти використовують одиниці на зразок *game (war)*, *rectification of frontiers*, *transfer of population (deportation)*, *to stretch the truth*, *to embroider the truth (to lie)*.

Кооперуюча – відображає прагнення комуніканта до збереження мовленнєвого співробітництва для вирішення завдань спілкування (притаманна більшості евфемізмів, але особливо чітко виражена в евфемізмах, які вживаються з метою уникнення дискримінації): *vertically challenged (short), physically handicapped (crippled), developmentally disabled (retarded), hearing impaired (deaf)*.

Превентивна – передбачає використання евфемістичних слів та виразів як альтернативи давніх табу, які ще збережені у свідомості людини (виконують евфемізми на позначення денотатів фізіології людини, смерті релігійної тематики тощо): *Cape of Good Hope, Temple of Venus (female genitals), Father of Lies, old boy, Prince of evil (devil), Creator, Almighty, Savior (God), to sleep (to be dead), to answer the final summons, to pass away (to die)*.

Риторична – полягає у намаганні адресанта певним чином впливати на ціннісні установки адресата, змінити його ставлення до повідомлюваного, спонукати його до певних дій (придбати певний продукт, обрати певну організацію для отримання послуг тощо): *to re-engineer (to fire), de-luxe (expensive), economy (cheap), message (commercial)*.

Елевативна – адресант представляє аспекти реальності у позитивнішому світлі, гіперболізує низькі чи середні стандарти. Здебільшого елевативними евфемізмами номінуються непрестижні професії, товари, організації чи установи, що за інших обставин не привернули би уваги адресата: *large (medium-sized), average-looking (ugly), embalming surgeon (undertaker), access controller (doorman), sanitation engineer (dustman), podiatrist, chiropodist (corn-cutter)*.

Конспіративна – виявляється у навмисній евфемізації неприйнятних аспектів реальності членами певної соціальної, професійної чи вікової групи задля ускладнення сприймання інформації особами, що до групи не належать: *magpie (machine-gun), company, customer (CIA, FBI), to hemorrhage (to bleed), D & C (abortion)*. Конспіративна функція евфемізмів тісно пов'язана з функціями арго та сприяє можливості ідентифікації адресантами членів своєї

групи, дозволяє їм спілкуватися, розуміти один одного та ізолювати себе від інших адресантів, які не здатні адекватно інтерпретувати інформацію, котрою обмінюються члени групи.

Дистортивна – вживання евфемізмів спричиняє спотворене відображення інформації у свідомості адресата; може бути результатом вуалітивної чи конспіративної функції і притаманна політичним, медичним евфемізмам та евфемізмам реклами. Дистортивна функція евфемізмів є близькою до вуалітивної, проте завуальювання інформації набуває більших масштабів. Евфемізми, що виконують цю функцію, використовуються для найменування найнеприйнятніших для адресата аспектів дійсності. Дистортивна функція евфемізмів найбільш негативно впливає на ефективність комунікації та заважає досягненню мовленнєвого співробітництва, тобто виключає реалізацію кооперуючої функції: *democracy (dictatorship)*, *rescue mission, brotherly help (invasion)*[38].

Залежно від обставин комунікативної ситуації, прагматичного наміру адресанта, мотивації вживання та інших чинників евфемізми названих можуть виконувати одну або декілька з семи виділених функцій. Кооперуюча функція евфемізмів відсутня у випадках, коли їх вживання зумовлене свідомим наміром адресанта приховати важливу інформацію та ввести адресата в оману, що спричиняє комунікативний конфлікт – спотворене відображення інформації у свідомості адресата або її нерозуміння. У всіх інших випадках вживання евфемізмів кооперуюча функція збережена, оскільки їх використання не веде до комунікативного конфлікту. Превентивна функція здебільшого характерна для евфемізмів на позначення тем-табу релігії, смерті та стигматичних хворіб, що вживаються внаслідок реліктових табу на прямі номінації. Риторична та вуалітивна функції у певних мовленнєвих ситуаціях та залежно від денотата можуть бути властиві усім функціонально-прагматичним розрядам евфемізмів; конспіративна та дистортивна – лише арготичним евфемізмам; елевативна функція здебільшого спостерігається при вживанні евфемізмів сфери реклами

та “політичних некоректностей”, однак іноді може бути властива загальноживаним евфемізмам з гумористично-іронічним ефектом [38, с. 11].

У нашому дослідженні ми досліджуватимемо узуальні евфемізми які опосередковані в американському англomовному політичному дискурсі (далі – ААПД). Евфемізми в політичному дискурсі в основному виконують вуалітивну функцію, оскільки в політиків є потреба приховувати неприємні та негативні факти. Вони також виконують риторичну функцію, змінюючи чи нав’язуючи позитивне ставлення до певних негативних явищ. Елевативна функція евфемізмів в політичному дискурсі виражена потребою подання негативних, політичних дій та фактів у позитивному чи нейтральному світлі. Евфемізми політичного дискурсу виконують також конспіративну функцію, саме для ускладнення розуміння певних негативних явищ, таким чином адресати, що не належать до політичної сфери упускатимуть цю інформацію, не надаючи їй жодної уваги та не реагуючи на неї. Дистортивна функція є найнебезпечнішою з точки зору інформованості адресатів, оскільки евфемізм, таким чином, може спотворити сприйняття реальності, заспокоїти або залишити нейтральним адресата тоді, коли треба реагувати і діяти. Часте вживання певного евфемізму стосовно якогось негативного факту може призвести до входження його в повсякденну лексику, витісняючи найменування негативного факту та нейтралізуючи негативний зміст. Це може призвести до спотворення цінностей.

1.1.3. Політичний евфемізм

Евфемізація є поширеним явищем у політичному дискурсі. Єдиного сталого визначення для політичного евфемізму як окремої групи евфемізмів немає, оскільки він поділяє загальні характеристики з евфемізмами інших груп. Проте в політичному контексті евфемізм набуває нових мотивацій для застосування та нового призначення.

Розглянемо явище політичного евфемізму, як такого, що вирізняється функціонуванням в текстах політичної комунікації з метою уникнути репрезентації неприємних сторін дійсності шляхом пом’якшення й

приховування смислу описуваного факту. Використання політичного евфемізму зумовлене кількома факторами: низкою обмежень правового характеру щодо використання мовних засобів для вираження прямої негативної оцінки в текстах політичної комунікації; дотриманням правил політичної коректності в сучасному суспільстві; високою ефективністю впливу на аудиторію шляхом імпліцитного способу передачі інформації [78, с. 78].

Часто лінгвісти вказують на зв'язок політичної евфемії з політкоректністю (від англ. *political correctness* or PC – дослівно «політична правильність») – термін, що описує стиль мовлення, ідеї, політику, поведінку, мета яких мінімізувати образу расових, релігійних, культурних почуттів тих чи інших груп населення. Багато аспектів політичної евфемії залишаються дискусійними, у тому числі питання співвідношення евфемізму й політкоректного терміна: деякі дослідники в процесі вивчення евфемізмів не виділяють політкоректні терміни, інші – досліджують політкоректні терміни в межах евфемістичної лексики, треті – аналізують політкоректну лексику без співвідношення з лінгвістичними засобами евфемії [78, с. 79–80]. Ми розглядатимемо політкоректні терміни в межах евфемістичної лексики, оскільки вважаємо евфемізм одним із засобів політкоректності. Метою вживання політкоректних термінів вважається, власне, висловитися так, щоб не образити адресата, і евфемізм як заміна грубих і нетактовних слів може застосовуватися з цією метою, і тоді він тотожний політкоректності. Проте в контексті сучасного політичного дискурсу евфемізм усе частіше вживається з метою приховати або покращити негативний факт, що відрізняється та відходить від мети політкоректної лексики. У таких випадках він не є тотожний до політкоректності.

Евфемізм, особливо в політичному дискурсі, ще також часто пов'язують із поняттям, яке упродив У. Лутц, *doublespeak* – це мова, яка симулює передачу інформації, проте насправді її не передає. Це мова, яка змушує погане здаватися добрим, негативне позитивним, неприємне – привабливим або принаймні терпимим. Це мова, що уникає відповідальності або перекладає її,

мова, яка приховує або відвертає думку. У. Лутц розріняє 4 типи *doublespeak*: евфемізми, жаргонізми, *gobbledygook* (мова бюрократії), мова перебільшення. Отже, *doublespeak* є ширшим поняття ніж евфемізм, оскільки останній є однією із категорій *doublespeak*. Проте У. Лутц робить чітке розмежування між тим, коли евфемізм є *doublespeak*, а коли ні [276, с. 4]. Наприклад, евфемізм *pass away* не є *doublespeak*, тому що він вжитий із метою ввічливості та співчуття, щоб не образити чийсь почуття. Проте, коли евфемізм вживається з метою обманути, на думку автора, він стає категорією *doublespeak*. У. Лутц цитує приклад евфемізму як категорію *doublespeak*, коли Державний департамент США повідомив, що планує замінити слово *killing* у своїх майбутніх звітах на фразу *unlawful or arbitrary deprivation of life* для того, щоб уникнути або мінімізувати дискусії щодо терористичних груп в Центральній Америці, які спонсорувалися ЦРУ [276, с. 5]. Враховуючи мотиви вживання евфемізмів у політичному дискурсі, вважаємо політичні евфемізми як такі, що належать до категорії *doublespeak*.

Наведемо наявні визначення політичного евфемізму.

Політичні евфемізми – це засоби реалізації мовної стратегії відхилення від істини, тобто універсальне лінгвістичне явище, що звичайно обумовлюється соціально-історичними й морально-етичними нормами, національними й мовними традиціями того або іншого суспільства. Політична евфемізація є стратегією затушовування небажаної інформації, що дозволяє зробити менш очевидними неприємні факти [68, с. 93].

Роздумуючи над політичними евфемізмами, І. Р. Гальперін приходять до висновку, що це «применшення значення слів з метою ввести в оману громадську думку і висловити неприємне більш тонко» (цит. за [122, с. 25]).

Політичними евфемізмами також вважають групу евфемізмів, які використовують у політичній комунікації для пом'якшення неприємних повідомлень, уникнення прямої номінації всього, що може викликати негативну оцінку або образити почуття адресата політичної комунікації, завуальовування негативних аспектів політичної діяльності, а також цілеспрямованого впливу на

адресата. Таким чином, політичні евфемізми не є окремою тематичною групою, відмежованою від соціально-моральної, суспільно-естетичної та релігійної тематики, навпаки вони включають усі сфери суспільного життя [111, с. 24–25].

Для політичних евфемізмів характерні такі ознаки:

- 1) умотивованість,
- 2) наявність ціннісних домінант,
- 3) лозунговість,
- 4) діалектичність евфемістичного перетворення,
- 5) здатність утворювати опозицію «свої – чужі» [119, с. 60–68].

Кожна з вище перелічених ознак базується на факторах вживання політичних евфемізмів. Розглянемо специфіку кожної ознаки детальніше.

1. Мотиви, якими керуються при творенні та вживанні евфемістичних замінів у політичному дискурсі, можуть бути різними. Одним із них є ввічливість, оскільки є необхідність дотримуватися правил культурної коректності, які існують у сучасному суспільстві. Також важливим мотивом є запобігання «втрати лиця», коли доводиться публічно говорити про ті чи інші людські слабкості політичного лідера. Вживання евфемізмів мотивується ще й дипломатичним етикетом. Важливим мотивом також є бажання відвернути всезагальний резонанс, масове незадоволення громадян щодо соціальних проблем, які найбільше хвилюють суспільство. До цього належить усе, що пов'язане з економічними кризами, погіршенням умов життя, а також виявами соціальної нерівності, несправедливості, різного роду дискримінації. Політичні евфемізми також мотивуються бажанням виправдати такі негативні явища чи дії, які викликають найбільший соціальний осуд, наприклад, насильницька смерть. Саме тому евфемізми на позначення воєнних дій і збройних конфліктів складають значну групу політичних евфемізмів [119, с. 60–64].

2. Наступною ознакою політичних евфемізмів вважається наявність ціннісних домінант. Е. Шейгал стверджує, що вживання політичного евфемізму дозволяє висвітлити «антицінності», визначити координати соціального зла. Так у політичному дискурсі евфемізуються найменування таких явищ, про які

напрямую говорити незручно, соромно, оскільки вони являють собою «відхід від кодексу цінностей». Виникнення евфемізму може також бути мотивовано цінностями, специфічними для певної національної культури [196, с. 186].

3. Принцип лозунговості полягає в тому, що політичні евфемізми за своєю природою є певного роду лозунгованими словами (політичним афективами). Наприклад, вирази типу *strategic interests, national interests* з однієї сторони апелюють до безумовних, вищих цінностей, а з іншої – являють собою ефективний спосіб маніпуляції, оскільки потужна афективна складова таких виразів блокує раціонально-критичне сприйняття дійсності та перешкоджає її адекватному розумінню [119, с. 64]. Таку «магію слів» відносять до прийомів мовної демагогії, оскільки вона ізолює адресата від суті повідомлення. У політичній комунікації мають місце і випадки повного виходу за межі вихідного значення, унаслідок чого номінація результату позначає щось прямо протилежне суті денотата [170].

4. Діалектична природа евфемізмів проявляється в тому, що з однієї сторони евфемізми камуфлюють суть явища, з іншої – номінація, отримана в результаті евфемістичного перейменування, залишається зрозумілою для адресатів як позначення того ж референта. Тому, як зауважує Е. Шейгал, евфемізм повинен затемнювати небажані смислові складові, не виходячи із референційної сфери вихідного значення [196, с. 188]. Іншими словами, як пише Е. Чайка, при використанні евфемізма в пропаганді «всі знають про що йде мова, але значення наче відходить у тінь і завдяки цьому пом'якшується» [211, с. 266]. З точки зору когнітивної лінгвістики, відмова від прямої номінації означає спрямування категоризації в сторону віддалення від прототипу і розмивання референтного співвідношення [9]. Тобто відбувається референційний зсув та зміщення прагматичного фокусу.

Прагматичний фокус вихідного значення утворюється в результаті актуалізації в складі мовної одиниці семи чи групи сем, які мотивують негативну оцінку. Наприклад, у значенні слова *bribery* прагматичний фокус складають семи «незаконність» і «примус» (*giving anything, esp. money to induce a person to do*

something *illegal* or wrong) [196, с. 190]. Референційний зсув у процесі евфемістичного перейменування означає редукцію (виключення) цих сем або зміну їх статусу – зсув на периферію значення [135]. Отже, у результаті евфемістичної заміни *bribery* на *contribution, (useful) expenditure* з вихідного найменування залишається тільки компонент «гроші», редукуються семи «незаконність» та «примус». Сміслова невизначеність евфемізму повністю нейтралізує негативну оцінку.

Крайнім випадком референційного зсуву є повна підміна понять. Це коли при евфемістичному перейменуванні редукуються всі негативні компоненти і відбувається переключення негативного знаку на позитивний. Вважається, що повна заміна денотата в процесі евфемізації в політичному дискурсі дозволяє говорити про те, що в такому випадку суть діалектичної природи евфемізму практично нівелюється. Р. Рейган, наприклад, надавав перевагу називати зброю масового ураження «Peacekeeper», що є явним викривленням реальності. Девізом ВВС США є «Peace is Our Profession». Класичним прикладом повної зміни денотата при евфемістичному перейменуванні слід вважати перейменування в 1947 році Пентагона з воєнного міністерства (War Department) на Міністерство оборони (Defense Department) [196, с. 188].

5. Однією з найважливіших ознак евфемістичного перейменування в політичному дискурсі є здатність політичних евфемізмів формувати базову семіотичну опозицію «свій – чужий». Політичний евфемізм згідно з концепцією Т. ван Дейка визначається засобом реалізації стратегії позитивної самопрезентації, яка полягає в гіперболізації своїх позитивних дій і евфемізації своїх поганих дій та характеристик («свої» не можуть бути дуже поганими) [61].

Н. Хомський стверджує, що характер політичної оцінки дій протилежних сторін залежить від того, якої позиції притримується та сторона, що виступає – кого вона вважає «своїми», а кого «чужими». Дії чужих зазвичай характеризують за допомогою прямого дисфемізма, проте аналогічним діям «своїх», що призводять навіть до трагічніших наслідків, надається досить м'ягка

евфемістична кваліфікація. Це дає змогу говорити про наявність подвійного стандарту [217, с. 618].

Розглядаючи події в Іраку Е. Кіпрська робить висновок, що одні й ті ж події висвітлювані англо- і російськомовними ЗМІ, постають перед адресатами з різних точок зору. Наприклад, війна в Іраку в російськомовних ЗМІ трактується як *военный конфликт, военное вторжение, военное вмешательство*, а в західних ЗМІ – як *peacekeeping operation, humanitarian operation, liberation* та ін. [91, с. 64].

А. Ю. Міроніна вважає, що до вищеперелічених ознак політичних евфемізмів ще слід додати здатність евфемізму виступати засобом реалізації стратегії ухилення від істини в політичному дискурсі [119, с. 68]. Політична евфемія як засіб реалізації стратегії відхилення від істини широко застосовується в сучасному політичному дискурсі для згладжування гострих моментів у різних сферах соціально-політичного життя суспільства, тому що являє собою видозмінений спосіб репрезентації інформації з метою досягнення того або іншого комунікативного ефекту. Основне призначення політичної евфемії (політичних евфемізмів) – це маніпулювання свідомістю людини, і політичний дискурс найбільш пристосований для прикрашання дійсності [68, с. 93].

Щоб підтвердити думку, що політичні евфемізми не просто підсолоджують неприємні події, але намірено змінюють правильне сприйняття реальності адресатом, у результаті чого мова перестає відображати справжню реальність, стає викривленою, брехливою і віроломною [118, с. 192], проаналізуємо вживання евфемістичної фрази *error of judgment* (lie), яка з'являється у такій цитаті:

*“Rick Tyler is a good man,” Cruz said. “This was a grave **error of judgment**. It turned out the news story he sent around was false... ”*

The New York Times 22/02/2016).

Евфемізм *error of judgment* є тим випадком, який К. Аллан та К. Барідж називають певною мірою «обманним» евфемізмом (цит. за [223, с. 9]), оскільки політик намагається бути не так неввічливим, як зменшити обурення та різку

негативну реакцію адресатів на брехню. Так зменшується відповідальність та вуалізується негідна поведінка колеги по партії, поширення неправдивого факту трактується як несвідома помилкова дія. Прикметник *grave* не підсилює негідність вчинку, а наголошує на помилці, що викликає асоціації з неусвідомленістю та ненавмисністю дій.

Таким чином втілюється маніпуляція свідомістю, відбувається підміна понять, тобто прихований вплив на когнітивну і поведінкову діяльність адресата за допомогою мовних явищ [165, с. 177]. Термін «маніпуляція» метафоричний і у своєму прямому значенні визначається як складний прийом, складні дії над чимось при роботі руками, вчинені з будь-якою метою. У соціально-психологічному контексті маніпуляція придбала новий об'єкт – людину – і принципово придбала нові способи здійснення дій [189, с. 50], тобто мову та різні мовні засоби, зокрема вживання евфемізмів. За допомогою мови можна маніпулювати людською свідомістю і схилити народ до співпраці в справі його власного гноблення [149].

Визначають дві основні ознаки маніпуляції:

1) прихований характер впливу маніпулятора: маніпулятивний вплив визначається як прихована трансакція, неявне спонукання, приховане програмування особистого ставлення. При цьому в адресата зберігається ілюзія самостійності рішень і дій;

2) використання різного виду спотворень дійсності [189, с. 51].

Здатність евфемізмів маніпулювати адресатом визначається таким факторами:

– евфемізми приховують істинну сутність явища за рахунок створення нейтральної або позитивної конотації;

– адресат зазвичай не встигає вичленувати евфемізми з контексту осмислити їх, оскільки велика кількість інформації в сучасному соціум ускладнює орієнтацію в мовному матеріалі та його критичну оцінку;

– щоб надати чомусь статус евфемізму, треба ідентифікувати татуйований денотат, що ховається за цим словом, інакше евфемізм не буде «розпізнано»;

– незначна частина адресатів знайома з цим лінгвістичним явищем; не знаючи суті явища, неможливо зрозуміти, як здійснюється маніпулятивний вплив;

– для евфемізмів властиве навмисне спотворення істини, що і є однією з ознак маніпулювання свідомістю і поведінкою адресата [18, с. 2].

У прагматичному плані евфемія пов'язується з порушенням максимуму дії (чіткості й ясності викладу). Р. Дентон і Г. Вудварт політичну евфемізацію пов'язують із поняттям містифікації, що постає як використання номінацій, які ускладнюють здатність усвідомлювати суть політичних подій, занурюючи опис подій у словесний «туман» (цит за [170]). Політичні евфемізми відволікають увагу від негативних економічних факторів, їхнє вживання також спрямоване на прикриття антигуманної політики держави, особливо агресивних воєнних дій [53, с. 70].

Отже, політичні евфемізми в політичному дискурсі є ефективними засобами мовного впливу, тому що дають можливість змінити емоційний тон, акцент повідомлення, не змінюючи його зміст. Основними мотивами евфемізації сучасного англомовного політичного дискурсу США є, по-перше, необхідність дотримання правил політкоректності, що існують в суспільстві і відображаються в сучасній ідеології західної демократії; по-друге, у прагненні уникнути суспільного резонансу, масових збурень, конфліктів, створюючи в співрозмовника відчуття комунікативного комфорту, тощо; по-третє, у камуфлюванні об'єктивної реальності, підміні тих або інших понять і термінів, завуалюванні негативних явищ або наслідків непривабливих політичних та економічних заходів, приховуванні правдивої інформації. Евфемізація дозволяє уряду країни звільнитися від відповідальності за рахунок вживання абстрактної лексики [68, с. 93]. Так політичні евфемізми як одні з основних елементів політичного дискурсу створюють цілеспрямований вплив на адресата і мають

ідеологічний характер. Це інструмент у руках політиків, за допомогою якого вони намагаються передати свої цілі та ідеї учасникам комунікації [165, с. 179]. Вживання евфемізмів у політичному дискурсі спричинене не лише соціально-культурними, морально-етичними та естетично-конвенціональними нормами суспільства. Політичні евфемізми є важливою комунікативною стратегією, мета якої – приховати, замаскувати, прикрасити чи показати в кращому світлі політичну дійсність, уникнути порушень усталених суспільних норм, а також вплинути на свідомість, поведінку та вчинки адресата з метою політичного лідерства [111, с. 27].

1.2. Політичний дискурс як середовище функціонування евфемізмів

Світ політичного охоплює широкий діапазон явищ: у нього входять політичні спільноти людей, політичні суб'єкти (агенти), інститути та організації, нормативні підсистеми, традиції та ритуали, методи політичної діяльності, політична культура та ідеологія, засоби інформації тощо. Усі елементи поля політики, так чи інакше опосередковані дискурсом, відображаються в дискурсі, реалізуються через дискурс: вони або складають власне предмет спілкування (його референційний аспект), або виступають в якості елементів прагматичного контексту, у тому числі й прагматичних пресупозицій. Унаслідок прозорості кордонів дискурсу нерідко відбувається накладення характеристик різних видів дискурсу в одному тексті, наприклад, інтерв'ю з політологом поєднує елементи масмедіа, наукового та політичного дискурсів [13, с. 37].

Є. І. Шейгал зводить лінгвістичні підходи до вивчення політичного дискурсу до трьох основних типів – дескриптивного (риторичний аналіз мовної поведінки політиків), критичного (виявлення соціальної нерівності, вираженої в дискурсі) та когнітивного (аналіз фреймів та концептів політичного дискурсу) (цит. за [87 с. 233]). Саме ж поняття дискурсу не має однозначного та конкретного трактування, існує багато версій щодо його визначення. Г. Кук говорить про дискурс як про єдність і взаємодію тексту і контексту. Контекст

розглядається дуже широко і включає лінгвальні, екстралінгвальні та прагматичні параметри [220, с. 4]. Т. ван Дейк висунув гіпотезу, що дискурс є комунікативним явищем, складовою якого є ще й соціальний контекст, тобто надання інформації про учасників комунікації та процеси сприйняття повідомлення (цит за[33]).

У нашому дослідженні ми опираємося на визначення Р. А. Попова, який стверджує, що дискурс як вид мовної комунікації, орієнтований на обговорення й обґрунтування будь-яких аспектів дій, думок і висловлювань її учасників. Під ним також розуміють фрагменти дійсності, що мають часову довжину, логіку розгортання (сюжет) і являють собою закінчений твір, сформований на основі організації смислів (закінчений «твір», наприклад, у вигляді тексту) з використанням смислового коду (словника тощо) [149].

Вважається, що сама мова є політично наперед навантаженою. Таке суспільно-політичне навантаження – необхідна умова формування колективного публічного дискурсу. Крім того, мова – як посередник між думкою і дією – завжди була найважливішим чинником встановлення політичного тиску, економічної і соціальної дискримінації [44, с. 199].

Твердження про те, що політичний дискурс може впливати на політичне мислення, набуло широкої популярності перш за все завдяки творам Дж. Оруелла та його послідовників [149]. Політичний дискурс став предметом особливої та навіть прискіпливої уваги лінгвістів саме в той період, коли політична комунікація набула рис засобу маніпулювання свідомістю [33]. Питання про значущість мовлення є політичним за визначенням, оскільки саме мовлення робить людину політичною істотою [149]. З усіх форм діяльності, необхідних для людських співтовариств і в них представлених, тільки дві вважалися політичними і становили те, що Арістотель називав *bios politikos*, а саме: дія *praxis* і мовлення *lexis*, з яких виростає вся галузь справ людських [5].

Суспільне призначення політичного дискурсу полягає в тому, щоб навіяти адресатам необхідність «політично правильних» дій та оцінок. Тобто, метою політичного дискурсу є не опис, а створення ґрунту для переконання

адресатів, спонукання до дії. Мова політичного дискурсу насичена символами, а успіх і ефективність визначається тим, наскільки ці символи співзвучні з масовою свідомістю [147, с. 57]. Тобто мова є основним засобом політичних лідерів, вони направляють мислення слухачів у потрібне для них русло та підводять адресатів до потрібного їм висновку. Політики ретельно працюють над своєю мовою, адже тривалість їхнього служіння народу залежить від їхнього вміння переконувати людей в тому, що вони надають велику послугу для них та ще й працюють на волонтерських засадах. Мова – це не тільки засіб спілкування, а й засіб насадження ідеології, створення ілюзій, засіб впливу та маніпуляції.

Не припиняються дискусії стосовно того, чиїм же полем наукової діяльності є політичний дискурс: політологів чи лінгвістів? Вважається, що обох. Політологія концентрує увагу на мисленні політиків та їх схильності до маніпулювання свідомістю електорату, а лінгвістика цікавиться мовною поведінкою політиків, механізмами створення політичних текстів, різних альянсових стратегій. Як наслідок, виникла нова галузь дослідження цієї сфери – політична лінгвістика [33].

Поняття політичного дискурсу часто використовується поряд, а інколи і синонімічно з такими поняттями як політична комунікація, політичне красномовство, мова політики, мовна поведінка політиків, політична мова. Однак деякі науковці зазначають, що необхідне уточнення самого поняття політичного дискурсу, адже у багатьох роботах він трактується надто широко [53, с.67].

На сьогодні єдиного розуміння "політичного дискурсу" також не існує. Дослідники навіть пропонують не намагатися дати визначення тому, що вже й так одержало трактування, здобуло визнання та закріпилося в різних галузях наукового знання.

Політичний дискурс визначається як сукупність смислів, когнітивних та ціннісних значень, що є основою політичної культури суспільства, охоплює всі форми комунікативної активності людини, її рефлексію щодо політичного світу

та своєї ролі в ньому, а також культурні артефакти, реалізовані у функціональній політичній символіці. Це поняття також охоплює інституційні й неінституційні (особистісно орієнтовані) форми спілкування, у яких суб'єкт, адресат або зміст спілкування належать до сфери політики. Семіотичний простір політичного дискурсу охоплює всі типи знаків, зорієнтованих на обслуговування сфери політичної комунікації, тезаурус прецедентних висловлювань і текстів, набір мовленнєвих дій і жанрів, специфічних для політичного спілкування [175, с. 165].

Ю. С. Степанов розуміє політичний дискурс як особливе використання мови для вираження особливої ментальності та особливої ідеології. Особливістю політичного дискурсу на думку Ю.С. Степанова, є активізація деяких рис мови і, врешті-решт, особлива граматики та лексики (цит за [13, с. 34]).

Російський дослідник А. П. Чудинов пропонує до політичного дискурсу включати всі наявні у свідомості оратора та слухача (який пише і читає) компоненти, здатні впливати на творення й сприйняття мови: інші тексти, зміст яких враховується автором і адресатом цього тексту, політичні погляди автора і його завдання у створенні тексту, політичну ситуацію, в якій створюється і «живе» цей текст, репутацію видання, у якому він публікується. На створення тексту та на адресата впливають мовні, культурні, соціально-економічні, політичні, національні та інші чинники. Якщо текст – це поняття власне лінгвістичне, то дискурс – лінгвосоціальне, яке повинне досліджуватися лінгвокультурологією, соціолінгвістикою, політичною лінгвістикою [190].

Є.І. Шейгал трактує політичний дискурс як інституційне спілкування, яке на відміну від особистісно орієнтованого використовує систему професійно орієнтованих знаків, тобто володіє особистою підмовою (лексикою, фразеологією та пареміологією) (цит. за [87, с. 233]). Є.І. Шейгал також вказує, що будь-який матеріал, у якому йдеться про політику, слід називати «політичним дискурсом» (цит. за [159, с. 204]).

Г. П. Баран визначає політичний дискурс як складну мисленнєво-комунікативну діяльність, яка є сукупністю процесу й результату, і включає як позалінгвальний, так і власне лінгвальний аспекти та зорієнтована не стільки на передачу інформації політичного характеру, скільки на здійснення перлюкутивного впливу на електорат (переконання, перетягування на свою сторону, спонукання до дії) через реалізацію відповідних стратегій і тактик [13, с. 38].

Так із вищенаведених визначень можемо зробити узагальнення, що політичний дискурс може трактуватися як будь-яке мовленнєве утворення, суб'єкт, адресат або зміст яких корелюють зі сферою політики, а також як такий, що спрямований на досягнення влади. Адже політика є цілеспрямованою діяльністю у сфері взаємовідносин між різними суб'єктами суспільного життя, безпосередньо пов'язаною з боротьбою за здобуття та утримання влади [147, с. 55]. Отже, дискурс служить інструментом боротьби за владу конфліктуючих сил та інтересів.

Оскільки політичний дискурс відображає боротьбу за владу, це зумовлює особливості комунікативних дій, основою яких є прагнення впливати на інтелектуальну, вольову та емоційну сфери адресата [53, с. 68]. Тож у політичному дискурсі навмисне використовуються такі аргументаційні моделі, які насамперед впливають не на розум людини, а на її почуття (адресант звертається до традицій, загальноновизнаних авторитетів, до соціокультурних цінностей, історичних прикладів тощо) [147, с. 57]. Успішними політиками є ті, які звертаються до когнітивної (пізнавальної) та емоційної здатності, влучно їх поєднують, розповідаючи в результаті правдоподібні історії [214, с. 11].

Системотворчими ознаками політичного дискурсу є інституційність, специфічна інформативність, змістова невизначеність, фантомність, езотеричність, особлива роль фактору масмедіа, дистанційність і авторитарність, театральність, динамічність. Розглядаючи функції політичного дискурсу, Є.І. Шейгал доводить, що для цього типу спілкування базовою є інструментальна функція – боротьба за владу, актуальні також регулятивна,

референтна та магічна функції [195, с. 70]. Ще однією з важливих функцій політичного дискурсу, яка виокремлює його із загального мовного контексту, вважається функція переконання. На думку П. Б. Паршина, «будь-який текст впливає на свідомість адресата з семіотичної точки зору. Але для політичного тексту мовленнєвий вплив є основною метою комунікації, на досягнення якої орієнтується вибір лінгвістичних засобів» [149]. Враховуючи вищесказане та опираючись на твердження про те, що комунікацію робить «політичною» не джерело повідомлення, а його зміст і мета, зазначимо, що в кінцевому результаті відмінність політичної мови від буденної полягає не у використанні якихось особливих формальних засобів, а в такому співвідношенні між знаком (словом) і значенням, при якому звичні одиниці мови набувають незвичної інтерпретації [35]. Отже, є всі підстави вважати тенденцію до евфемізації однією з прагматичних закономірностей функціонування політичної мови, оскільки саме евфемізація є стратегією вуалювання, затушовування небажаної інформації, що дає змогу зробити менш очевидними неприємні факти [170]. Дослідження специфіки евфемізму як мовної одиниці показує, що евфемізація мови може використовуватися не тільки з причини тактовного ставлення до співрозмовника, а й для маніпулювання адресатами [18, с. 3].

На думку Д. Крістала, саме політичний дискурс, поряд із рекламним, найбільш придатний для того, щоб прикрашати дійсність і приховувати справжній стан справ, оскільки ті комунікативні завдання, які стоять перед політиками, неможливо вирішити, використовуючи лише прямі номінації, без натяків, недомовленостей, завуалювання. Основна мета адресанта при евфемізації свого мовлення в політичних і соціальних відносинах – це прагнення уникати комунікативних конфліктів і невдач, не створювати у співрозмовника відчуття комунікативного дискомфорту [225].

Аналізуючи інтенціональні властивості політичного дискурсу, Є.І. Шейгал моделює викривлення інформації у вигляді двох шкал, що перетинаються: 1) повідомлення про факт – недомовка (часткове замовчування) – повне замовчування (приховування інформації); 2) правда (повна

відповідність із фактами) – часткове викривлення – відверта брехня (повне викривлення) [195, с. 191]. Для політичного дискурсу властивий мовленнєвий акт спростування /викриття брехні, у структуру якого входить обов'язковий компонент (констатація самого факту брехні) і факультативні компоненти (докази недостовірності інформації і вказівки на мотиви використання недостовірної інформації) [87, с. 236].

У сучасних умовах дедалі більшого розвитку набувають найрізноманітніші способи та засоби евфемізації, які торкаються соціально значущих тем, сфери діяльності людини, її стосунків з іншими людьми, із суспільством, владою. Водночас евфемізми виступають у ролі дуже зручного інструменту маніпулювання, оскільки мають настільки широке значення, що ними можна замаскувати будь-яке, найнепривабливіше діяння [170].

Підсумовуючи варіанти евфемістичного перейменування денотата, Є.І. Шейгал визначає найрозповсюдженіші моделі зміщення прагматичного фокусу: аморальна дія – благородний мотив; несприятливі наслідки – поважна причина; примус – вільний вибір; насильство – природній хід подій та ін. Основними напрямками евфемізації в політичному дискурсі є перекодування із заміною оціночного знаку, зниження категоричності констатації факту, збільшення референційної невизначеності [87, с. 236]. Спостерігається конфлікт смислів, коли певне явище переконцептуалізується через протилежний смисл. Отже, евфемізм здатен змінити хід мислення, направити його до приємніших асоціацій, тобто замінити негативний концепт позитивним, а іноді абсолютно протилежним до вихідного концепту.

При комунікації адресант не тільки відтворює інформацію, а й намагається досягти певної мети, тобто вплинути на адресата. Комунікативний вплив є не що інше як психологічний вплив одного комуніканта на іншого з метою зміни його поведінки. Учасники комунікативного процесу піддаються інформаційно-психологічному впливу, що є специфічною формою соціальної активності одного індивіда (чи групи), спрямованої на психіку іншого індивіда чи групи, яка в довільній формі (тобто при навмисному впливі) виходить із

певного мотиву і має на меті зміну або зміцнення поглядів, думок, відносин тощо [189, с. 47].

У політичному комунікативному просторі евфемізми широко використовуються в якості одного із засобів створення позитивного іміджу окремих політиків та цілих держав. Добре відомо, що політичний лідер повинен відповідати цілому ряду вимог, які співзвучні з уявленнями громадськості про державного діяча. Виникає стереотипне уявлення про політичного лідера: він повинен бути чесною, широкою, розумною, компетентною, динамічною, впевненою в собі, скромною людиною доброї волі, що любить окремих людей і суспільство в цілому. Отже, стереотип лідера виключає такі якості як пасивність, песимізм і відсутність достатніх фізичних сил для виконання державних функцій. Тому, коли лідеру не вистачає енергії і динамічності через вік чи фізичний стан, у політичному дискурсі широко застосовуються різноманітні евфемізми, що покликані «врятувати обличчя/репутацію» політичного діяча [85, с. 152].

Людське мислення здійснюється на основі систем мовної комунікації, ці системи допомагають конституювати як їх концептуальні світи, так і структури влади чи соціальні світи, із ними пов'язані. Концептуальні й соціальні світи є при цьому контекстами один одного. Метою політичної комунікації є також зміна уявлень адресата про політичну реальність, свого роду «переконцептуалізація» політичного світу [159]. Одними з найважливіших засобів такої переконцептуалізації є концептуальна метафора та концептуальна метонімія, які дозволяють або виокремити який-небудь аспект проблеми, зробити його більш значущим, або, навпаки, відвернути від нього вплив суспільства, показати якийсь варіант розвитку подій як абсолютно неможливий.

Масштабна деспеціалізація в політичній комунікації пов'язана з тим, що політика – єдина професійна сфера, спілкування в якій зорієнтоване на масового адресата. Політична комунікація не просто опосередкована Інтернет-засобами та засобами масової інформації (далі ЗМІ), але ЗМІ та Інтернет фактично є основним середовищем її існування, внаслідок чого мова політики

виявляється позбавленою властивості корпоративності, притаманної спеціалізованій мові [13, с. 35].

Отже, до політичного дискурсу можна зарахувати публічні виступи політиків, заяви політиків, політичних оглядачів та коментаторів, публікації у ЗМІ, матеріали спеціалізованих видань, що мають справу з різними аспектами політики. Враховується, перш за все, те, що основною функцією політичного дискурсу є функція впливу за допомогою мовлення, а лінгвістів цікавить те, які мовні та мовленнєві засоби використовуються для нав'язування політичних уявлень [159, с. 208]. Самою своєю суттю політичний дискурс є когнітивним, тобто таким, що має справу з передачею знань, з оперуванням знаннями особливого роду і, головне, зі створенням нових знань [149]. Саме тому явище евфемії є таким поширеним у мові політиків, адже евфемізм як результат вторинної номінації може створювати новий покращений смисл. У політичному дискурсі наголос робиться на ідеологізації мови, функції конструювання або реконструювання мовної реальності часто за допомогою міфів [53, с. 69]. Для будь-якого політика є необхідним правильно розташувати, компоновати мовні одиниці, отожд політичні евфемізми відіграють вагомую роль у правильному конструюванні політичного мовлення відповідно до прагматичних настанов комунікації [175, с. 167].

1.2.1. Опосередкованість політичного дискурсу у засобах масової інформації

Підтвердити той факт, що політичний дискурс не обмежується суто діалогічним мовленням комунікантів, нам допоможе виокремлення дослідницею Н. Кондратенко форм політичного дискурсу залежно від формальних, комунікативних, інтенціональних та інших чинників. Вона вирізняє політичний дискурс за формою: усний та писемний; за чинником мовця: адресантно прямий та опосередкований; за метою: інформативний, спонукальний, іміджевий, мотиваційний, експресивний; за чинником адресата: особисто та масово адресований; за сферою функціонування: телевізійний,

газетно-журнальний, радіо-рекламний, PR (цит за [35]). Усним політичним дискурсом слугують інтерв'ю з політиками, їхні промови, офіційні заяви, а от політичні тексти, оприлюднені через ЗМІ, зараховуються до писемного політичного дискурсу. Агітаційні листівки, буклети, іміджеві тексти, поштове листування також вважаються політичним дискурсом.

Особливість мови політики в умовах сучасності полягає в тому, що середовищем її існування є ЗМІ. У своїй монографії Є.І. Шейгал пропонує широке розуміння політичної комунікації, яке включає не тільки офіційний контроль явищ соціального життя, але й розмови про політику в найрізноманітніших ракурсах – побутовому, художньому, публіцистичному та ін. Отже, політичний дискурс перетинається з іншими типами дискурсу – юридичним, науковим, масово-інформаційним, педагогічним, рекламним, релігійним, спортивно-ігровим, побутовим та художнім (цит за [87, с. 234]).

Дискурс політичних масмедіа є окремим різновидом політичного дискурсу. Дискурс масмедіа, будучи специфічним ментальним утворенням, що виникає в масовій повсякденній свідомості, є динамічною, складно організованою, самоорганізуючою системою циркуляції соціального знання – інформації, яку потребує суспільство, і визначається такими особливостями медіа як орієнтація на масову свідомість і переклад інформації на рівень буденного розуміння, тому з лінгвокультурологічного погляду дискурс медіа можна розглядати як джерело світоглядних і мовних стереотипів буденної свідомості [189, с. 81].

В основному політична комунікація опосередкована дискурсом ЗМІ, оскільки в сучасному світі в політиків обмежені можливості прямого контакту з населенням. У медійному дискурсі журналісти виступають як посередники між політиками-професіоналами та аудиторією непрофесіоналів. Оскільки населення дистанційоване від влади і не може безпосередньо спостерігати за процесом прийняття рішень, що стосуються громадського життя, журналісти стають «переповідачами» інформації про політику та політиків і відповідно формують громадську думку. Таким способом в області перетину політичного

та медійного дискурсів виникає так званий політичний дискурс медіа. Український професор А. Загнітко вживає термін *газетний політичний дискурс* і трактує його як процес породження і функціонування політичного інформаційного повідомлення як основного засобу донесення відповідної політичної інформації до масової аудиторії [72, с. 5].

Газетний політичний дискурс має п'ять основних взаємопов'язаних завдань: інформаційне, що полягає в інформуванні аудиторії про події внутрішнього і міжнародного життя; аналітичне, основою якої є аналіз і коментування викладеної політичної події або суспільного явища; регулятивне, що полягає в необхідному для комунікатора спрямуванні плану сприйняття адресатом тієї чи іншої події, певних явищ об'єктивної дійсності; оцінне, основною ознакою якого є оцінка викладеної інформації; прогнозувальне, що полягає в примусі адресата рефлексувати щодо проєкції отриманої інформації на передбачувану дійсність. Тому реалізація будь-якого інформаційного політичного повідомлення ґрунтується на п'яти основних завданнях: виклад, аналіз (або коментар), спрямований у необхідному ракурсі сприйняття, оцінка, прогнозування можливого впливу [72, с. 6].

Тематика газетного політичного дискурсу як одного з найсуттєвіших компонентів соціального буття сучасної людини охоплює широке коло питань: державне управління, органи влади, політичні права, різні політичні режими, громадська думка, внутрішня і зовнішня політика, візити, угоди, обміни, політичні акти, засідання та інші. Завдяки вірулентності масової комунікації людина відчуває свою дотичність до всіх подій, що відбуваються навколо неї. Преса найкращим чином задовольняє зацікавлення кожного індивіда – члена суспільства, що живе емоціями поточного дня, який відчуває необхідність бути в курсі справ про події, що відбуваються навколо, так і на відстані [72, с. 7].

Газетний політичний дискурс має опертям велике розмаїття прецедентних текстів: промови відомих політичних, державних і громадських діячів; енциклопедична і довідкова література; тексти різних газетних видань;

матеріали інформаційних агентств; цитати, крилаті слова, вирази, прислів'я і приказки; спогади очевидців [72, с. 7].

Т.М. Грушевська вживає термін політичний дискурс ЗМІ і вважає, що його соціальнокультурний контекст характеризується, по-перше, орієнтацією на масову аудиторію, по-друге, національно-культурною специфікою, по-третє, ідеологічністю. Будучи інституційним видом спілкування, політичний дискурс ЗМІ впливає на найширші прошарки суспільства, це його завдання та спосіб, так як масова аудиторія характеризується спільними цінностями й установками, якими можна керувати [56].

Політичний дискурс ЗМІ виникає не в абстрактній сфері, а в конкретних життєвих умовах, тому йому властива національно-культурна специфіка. Відповідно текст політичного дискурсу ЗМІ є його культурним продуктом і його реперезентантом. У результаті, сучасна людина не може ухилитися від впливу медіа, засоби масової комунікації зворотно впливають і на культуру, із якою вони тісно взаємодіють [56].

Є. І. Шейгал зазначає, що політика як специфічна сфера людської діяльності за своєю природою є сукупністю мовленнєвих дій. Як і будь-який інший дискурс, політичний має польову будову, у центрі якої знаходяться жанри, які максимально відповідають головному призначенню політичної комунікації – боротьбі за владу. Це парламентські дебати, промови політичних діячів, голосування. У периферійних жанрах функція боротьби за владу переплітається з функціями інших видів дискурсу, при цьому відбувається накладання різних видів дискурсу в одному тексті (інтерв'ю з політологом включає елементи масмедіа, наукового і політичного дискурсу). Простір між дискурсом масмедіа та політичним дискурсом зображується у вигляді шкали, що включає залежно від збільшення політичного змісту такі тексти: памфлет, фельетон, проблемна політична стаття, написана журналістом, колонка коментатора, передова стаття, репортаж (зі з'їзду, мітингу та ін.), інформаційне повідомлення, інтерв'ю з політиком, проблемна аналітична стаття, написана політиком, полеміка

(теледебати, дискусія в пресі), промова політика, політичний документ (указ президента, текст закону, комюніке) (цит за [87, с. 234]).

Межі різновиду інституційного спілкування досить умовні. У сучасній практиці відбувається швидка зміна жанрів дискурсу, обумовлена перед усім активною експансією масово-інформаційного спілкування в повсякденне життя людей. Телебачення і комп'ютерне комунікативне середовище стрімко стирають межу між буденним та інституційним спілкуванням, ігровий компонент спілкування домінує в рекламному дискурсі, виникають транспоновані різновиди дискурсу. Телевізійні дебати претендентів на виборну державну посаду будуються як видовищне дійство, у якому сценічні ознаки спілкування виносяться на передній план порівняно з ознаками політичного дискурсу. Є.І. Шейгал стверджує: «Для громадянина, який не читає політичних документів, незнайомий з оригінальними текстами промов і виступів, такого, що сприймає політику переважно в препарованому вигляді через ЗМІ, політика постає як набір сюжетів. Ці сюжети (вибори, візити, відставка уряду, війна, переговори, скандал) складають базу політичного наративу, під яким ми розуміємо сукупність дискурсних утворень різних жанрів, сконцентрованих довкола певної політичної події » [195, с. 70].

Отже, ЗМІ є одним із основних середовищ політичного дискурсу. Більше того, це середовище, саме через яке і відбувається когнітивний вплив на адресата. У нашому дослідженні ми виокремлюємо евфемізми в статтях, які стосуються політики із періодичних американських англомовних видань “The New York Times” та “The Washington Post”.

Висновки до розділу 1

1) Розглянуто наявні визначення евфемізму та взято за основу визначення В. Б. Великороди, яка акцентує саме на тому, що евфемізм у контексті сучасної лінгвістики є засобом маніпулювання думкою, оскільки все частіше евфемізми виражають поняття чи факти, які не є нетактовними чи табуйованими, проте негативно сприймаються адресатами та є незручними для політиків.

2) З'ясовано, що евфемізми класифікуються за ступенем закріплення в системі мови, за ареалом розповсюдження та за темпоральною ознакою. Евфемізми також класифікуються на основі таких трьох чинників: функціонально-прагматичний, дистрибутивний та лексико-семантичний. Основними функціями евфемізмів є вуалітивна, кооперуюча, превентивна, риторична, елевативна, конспіративна та дистортивна.

4) На основі розглянутих визначень та ознак політичних евфемізмів встановлено, що політичний евфемізм – це будь-який евфемізм у політичному дискурсі, який цілеспрямовано спотворює сприйняття інформації з метою нейтралізації негативної оцінки денотата.

5) Проаналізовано наявні визначення політичного дискурсу та поняття дискурсу зокрема. Зроблено висновок, що політичний дискурс є будь-яким мовленнєвим утворенням, суб'єкт, адресат або зміст яких корелює зі сферою політики. Політичний дискурс спрямований на досягнення та утримання влади. Оскільки політичний дискурс значною мірою опосередкований ЗМІ, встановлено, що статті з періодичних видань, які стосуються політики, належать до політичного дискурсу.

6) Виявлено, що явище евфемії є поширеним у мові політиків, оскільки як результат вторинної номінації воно створює новий покращений смисл і завуальовує будь-яке негативне явище та є одним із засобів маніпулювання свідомістю.

Основні результати розділу представлено в трьох одноосібних статтях [129; 131; 134].

РОЗДІЛ 2

ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛІНГВОКОГНІТИВНИХ ХАРАКТЕРИСТИК ЕВФЕМІЗМІВ

2.1. Теоретичні засади та лінгвокогнітивні аспекти дослідження евфемізмів

Поява когнітивістики сприяла переходу лінгвістики від вивчення власне мови до розгляду мови як інструмента впливу на когнітивні процеси адресата та засоби пізнання світу. Когнітивна лінгвістика визначається як напрям мовознавства, у якому мова розглядається як засіб отримання, зберігання, обробки, переробки й використання знань, спрямований на дослідження способів концептуалізації і категоризації [169, с. 214]. Когніція – це пізнавальна мисленнєва діяльність [169, с. 210]. Концептуалізація – один із процесів пізнавальної діяльності людини, що полягає в осмисленні й упорядкуванні результатів внутрішнього рефлексивного досвіду людини й уявлень про об'єкти, явища дійсності та їхні ознаки. Концептуалізація є ключовим поняттям когнітивної лінгвістики, адже фіксація певного концепту за мовним знаком є базою формування семантичного простору мови [169, с. 258]. Центральне місце в когнітивній лінгвістиці займає поняття концепту. Н. Д. Арутюнова розуміє під концептом своєрідний культурний прошарок, що є посередником між людиною та світом [8]. На основі сукупності концептів виникає таке явище як концептуальна картина світу (за Д. С. Лихачовим) – сукупність взаємно зв'язаних концептуальних сфер, що відображають знання індивіда про певні фрагменти світу, центром якого він є [138, с. 11]. Отже, для кожного індивіда властива своя концептуальна картина світу, оскільки уявлення про світ у кожного різні.

У когнітивній парадигмі текст починає розглядатися як когнітивно-оцінна категорія, він реалізує функцію пізнання: із його допомогою репрезентується та оцінюється дійсність. При цьому текст одночасно виступає як пізнавальний

знак, і вивчення тексту як пізнавального знаку полягає у вивченні його участі в пізнавальній діяльності індивіда та соціуму [189, с. 75].

Звернення до когнітивних основ явища евфемії дозволяє подивитися на це питання дещо ширше: евфемізація в цьому випадку є ширшим поняттям, ніж внутрішньосистемні відносини між одиницями, вона може розглядатися як механізм формування нового смислу (поняття), в основі якого лежать певні концептуальні схеми і моделі вторинної інтерпретації знань. З цієї точки зору евфемізація є окремим випадком концептуальної деривації, тобто процесом формування нового смислу в результаті певного способу інтерпретації вихідного вербалізованого знання, а евфемізм, таким чином, – одним із способів вторинної репрезентації знань у мові. Суть евфемізації постає в нейтралізації вихідної негативної характеристики, що асоціюється з первинним значенням. Саме як один зі способів концептуальної деривації евфемія може розглядатися як особливий механізм мислення на рівні з іншими його механізмами: концептуальною метафорою, концептуальною метонімією, концептуальною інтеграцією, концептуальною інференцією. В їх основі лежать певні концептуальні сфери й моделі вторинної інтерпретації певних знань [26, с. 4].

Евфемія як спосіб концептуальної деривації – це модель зміни певного концептуального змісту з метою формування нового [26, с. 6]. Отже, використана у вторинній функції лексична одиниця не тільки репрезентує вихідний концепт, а й може отримувати новий, додатковий смисл. Найчастіше в основі нейтралізації негативних характеристик вихідного концепту лежить механізм вторинної номінації, тобто в якості евфемізму використовується наявний засіб системи мови. Відповідно в процесі евфемізації відбувається взаємодія двох різних концептів. Це реалізується в результаті дії механізмів концептуальної метафори та метонімії [26, с. 7].

Евфемізми, утворені шляхом метафоричного переносу та метонімії, характеризуються експресивно-асоціативним компонентом конотації. Перевага цих способів творення евфемізмів пояснюється схильністю адресантів до творення образних номінацій та оказіональних, спонтанно утворених

евфемістичних субститутів. Когнітивні основи евфемізмів можуть збільшувати їхній евфемістичний потенціал (термін А. Кацева), який визначається як ступінь здатності евфемізму виконувати свою основну функцію – завуальювати неприйнятні об'єкти дійсності, викликаючи в свідомості адресата позитивніші порівняно з прямою номінацією асоціації [38, с. 13]. У нашому дослідженні ми детальніше розглянемо зв'язок між феноменом евфемізму та концептуальною метафорою і концептуальною метонімією, а саме розглянемо евфемізм як такий, що утворюється на основі концептуальної метафори і такий, що утворюється на основі метафтонімії (інтеграція метафори та метонімії).

2.1.1. Теорія концептуальної метафори

Дослідження феномена метафори викликає інтерес у широкого кола спеціалістів у різних сферах: філософії, естетиці, літературі, соціології, психології, лінгвістиці. Це пояснюється, з одного боку, величезною експресивною силою метафори, а з іншого – складністю її семантичної структури [96, с. 324].

Термін «метафора» походить від грецького “meta” – між, після, через; “phora” – рух, перенесення. Першим, хто спробував дати наукову оцінку метафорі, був грецький філософ Арістотель. У «Поетиці» він інтерпретує поняття метафори як «перенесення» імені з роду на вид, з виду на рід, або за аналогією» [5].

З розвитком історії, культури та науки розвивається і мова: з'являються нові предмети, що потребують назви, явища, які теж потрібно найменувати, щоб донести до розуміння людей. Це може ставати можливим також і за допомогою феномена метафори. Метафора – це не тільки «перенесення імені», цей феномен є явищем пізнання.

Пізнання навколишньої дійсності та його закріплення в людській свідомості реалізується через конкретні мовні ознаки, тобто відображені в голові людини образи речей, уявлення про них. Найменування об'єктів

навколишньої дійсності є ніщо інше, як мовне закріплення понятійних ознак, які відображають властивості предметів [148]. Отже, метафора є не лише стилістичним засобом, а й важливим засобом пізнання.

Інтуїтивне відчуття подібності відіграє величезну роль у практичному мисленні, що визначає поведінку людини, і воно не може не відобразитися в повсякденній мові. У цьому закладене неминуче і невичерпне джерело метафори «в побуті». Людина здатна не тільки ідентифікувати індивідуальні об'єкти (зокрема впізнавати людей), не тільки встановлювати подібності між сферами, що сприймаються різними органами відчуттів (твердий метал і твердий звук, тепле повітря і теплий тон), а й також уловлювати спільність між конкретними і абстрактними об'єктами, матерією і духом (вода тече, життя тече, час тече, думки течуть тощо). Наведені вище приклади показують, що людина не стільки відкриває схожість, скільки створює її [6, с. 8]. Метафора є предметом наших припущень на основі попереднього мовного досвіду. Вона є швидше відносним феноменом, ніж абсолютним, оскільки значення слів змінюються для всіх по-різному, відповідно до мовного досвіду, який не є однаковим для всіх [214, с. 14]. При метафоризації мовець застосовує асоціативне мислення, що базується на встановленні подібності між явищами та на створенні певних асоціацій щодо них, які виникають у межах мовного досвіду.

Те, що метафора – всюдисущий принцип мови, підтверджується простим спостереженням. У звичайному зв'язному мовленні ми не зустрінемо і трьох речень поспіль, у яких не було б метафори [157, с. 45]. Метафора потрібна нам не тільки для того, щоб завдяки отриманому найменуванню зробити нашу думку доступною для інших людей, вона необхідна нам самим для того, щоб об'єкт став доступний для нашої думки. Метафора – це не тільки засіб висловлення, метафора – ще й важливе знаряддя мислення [140, с. 69].

Дж. Чартеріс-Блек виокремлює лінгвальні, прагматичні та когнітивні характеристики метафори. Лінгвальні характеристики метафори полягають у тому, що вона викликає семантичну суперечність як конкретизацією, так і

персоніфікацією. В основі семантичної суперечності лежать емоційні асоціації, які викликають у нас слова. Прагматичні характеристики метафори виражені тим, що в основі її мотивації закладена мета – переконати. Когнітивна характеристика метафори полягає в тому, що метафора може спричиняти зсув у концептуальній системі. Основою концептуального зсуву є співвіднесеність або психологічна асоціація між атрибутами референтів першоджерела та тих, що вжиті в метафоричному значенні [214, с. 15]. У нашому дослідженні ми розглядатимемо саме когнітивні характеристики метафори, оскільки це надає метафорі можливості бути в основі евфемізації.

Метафоризація слугує способом утворення нових концептів, смислів з використанням знаків, які вже існують у конкретній семіотичній системі. Намагаючись дістатися до суті метафори, дослідити її природу і механізм такого продуктивного процесу як метафоризація, вчені висловлюють різні думки стосовно того, чим є метафора, що лежить в її основі – порівняння, аналогія, тотожність чи подібність [116, с. 127].

Розрізняють такі теорії та концепції метафори, які існують у сучасній лінгвістиці: теорія метафори як спрощеного порівняння (*comparison view*), прагматична теорія (*pragmatic view*), теорія метафори як заміщення, парадигматичного витіснення (*substitutional view*), теорія інтеракції (*interaction view*), концептуальна теорія (*conceptual view*) та інші [96, с. 324–326]. Усі згадані теорії широко розкривають зміст та природу метафори, але ми розглянемо детальніше концептуальну теорію метафори та те, як саме вона закладена в основу евфемізації.

Концептуальна теорія (*conceptual view*) стала відомою, починаючи з 1980 року. Ця теорія ґрунтується на когнітивному підході до вивчення метафори [69, с. 326]. Найбільш чітко концептуальну теорію метафори як перенесення знань з однієї концептуальної сфери-джерела *source domain* в іншу концептуальну сферу-цілі *target domain* сформулювали Дж. Лакофф та М. Джонсон [67]. Концептуальні сфери визначаються як фрагменти концептуальної системи, які репрезентують певну предметну галузь

(наприклад, рослин, тварин, політики, музики, тощо). Концептуальною системою є система концептів у свідомості людини, яка відтворює у вигляді структурованих і упорядкованих уявлень про світ, дійсність і результати внутрішнього рефлексивного досвіду людини [169, с. 261]. Метафора, на думку Дж. Лакоффа та М. Джонсона – це факт мислення, що концептуалізує нашу картину світу, а не тільки лінгвістичний феномен. Вони стверджують, що метафора проникає в повсякденне життя, причому не тільки в мову, а й в мислення і дію. Наша повсякденна понятійна система за своєю сутністю є метафорична [105, с. 391].

На основі концептуальної теорії виникло таке поняття як концептуальна метафора. Концептуальна метафора – одна з форм концептуалізації, когнітивний процес, який виражає і формує нові поняття і без якого неможливе одержання нового знання. При найбільш загальному підході метафора розглядається як бачення одного об'єкта через інший і є одним із способів репрезентації знання в мовній формі [103, с. 55].

Згідно з концептуальною теорією, саме концепти лежать в основі метафор і формують їх. Е. МакКормак вважав причиною виникнення метафори зіставлення семантичних концептів, які значною мірою є неспівставляваними людським розумом шляхом певних організованих операцій. З одного боку метафора передбачає наявність подібності між властивостями її семантичних референтів, оскільки вона повинна бути зрозумілою, а з іншого боку – відмінність між ними, оскільки метафора покликана створити певний новий смисл [112, с. 359]. Постановка питання про концептуальні метафори дала поштовх для досліджень у сфері функціонування розумових процесів людини. Це привело до висновку, що метафора – це перш за все вербалізований прийом мислення про світ [174].

Отже, метафора є засобом висловлювання, що є результатом зміни у вживанні слова або фрази з контексту, властивого для його вживання *source domain*, у контекст або сферу, невластиву для нього *target domain*. На думку Дж. Чартеріса-Блека, метафора – це перш за все мовне явище, хоча і має

прагматичні та когнітивні характеристики; метафора є одним з аспектів використання мови, будь-яке слово може бути метафорою, якщо цього вимагає контекст; зсув означає, що є зміни у використанні, і тому є дві сфери (області): знайома конкретна сфера, де слово зазвичай трапляється *source domain*, та сфера, де воно не трапляється *target domain* [214, с. 14]. Людина, що бажає осягнути світ, шукає ключ до його розуміння. Вона вибирає якусь область (сферу) фактів, доступних розумінню на рівні здорового глузду, і дивиться, чи не зможе вона зрозуміти інші області (сфери) у її термінах. Ця вихідна область стає її базисною аналогією, або кореневою метафорою. Людина докладає всіх зусиль, щоб описати найкращим чином характерні властивості цієї галузі або, якщо завгодно, виявити її структуру. Зі списку структурних характеристик формуються основні поняття пояснення та опису (категорії). Ці категорії стають вихідним пунктом для вивчення всіх інших областей фактів, досліджуваних або не досліджуваних раніше, і робиться спроба інтерпретувати всі факти в термінах цих категорій [112, с. 372].

Поняття, що керують нашим мисленням, зовсім не обмежуються сферою інтелекту. Вони керують також нашою повсякденною діяльністю. Наші поняття впорядковують сприйняту нами реальність, способи нашої поведінки в світі і наші стосунки з людьми. Наша понятійна система відіграє центральну роль у визначенні повсякденної реальності. І якщо наша понятійна система носить переважно метафоричний характер, наше мислення, повсякденний досвід і поведінка значною мірою обумовлюються метафорою [112, с. 387]. Концептуальна метафора – це явище, що формується не в мові, а в мисленні індивіда завдяки його здібності встановлювати аналогії між сутностями різної природи, у результаті чого людина концептуалізує одну сутність в термінах іншої [51, с. 42]. Однак понятійна система аж ніяк не завжди усвідомлюється нами. У повсякденній діяльності ми найчастіше думаємо і діємо більш-менш автоматично, відповідно до визначених схем [105, с. 387]. Сила концептуальних метафор полягає в їхньому постійному використанні. Несвідоме й автоматичне вживання метафор стало настільки звичним, що ми не можемо цьому

протистояти, часто через те, що не помічаємо їх, тому що концептуальні метафори виникають у рамках загальноприйнятої системи цінностей, опираються на традиційні для певного суспільства поняття і правила [59]. Саме автоматичне вживання та сприйняття метафори робить її зручною основою для евфемізмів, оскільки прагматичний аспект, інтенція евфемізмів має залишитися непоміченим адресатами.

Розглядаючи метафори глибше, Е. МакКормак зауважує, що вони функціонують як когнітивні процеси, за допомогою яких ми поглиблюємо наші уявлення про світ і створюємо нові гіпотези. Ззовні вони ж є своєрідними посередниками між людським розумом і культурою [112, с. 358].

Хоча здебільшого у випадку концептуальної метафоризації існує подібність або аналогія між двома сферами знань, завдяки якій глибше розкривається зміст сфери цілі (*target domain*), у випадку концептуальної метафоризації в евфемізмах у сучасному політичному дискурсі простежується тенденція до перенесення значення з цілком протилежної сфери джерела (*source domain*). Метафоричний смисл може синтезувати й зовсім непорівнювані, контрастні поняття. У такому випадку основою метафори буде не порівняння, а протиставлення [60, с. 113]. Н. Д. Арутюнова стверджує, що в метафорі закладена як брехня, так і істина, і «ні», і «так». Вона відображає суперечливість вражень, відчуттів. У метафоричному висловлюванні можна бачити спрощене порівняння, але в ньому можна бачити і спрощене протиставлення. У першому випадку підкреслюється роль аналогічного принципу у формуванні думки, у другому акцент переноситься на те, що метафора вибирає найкоротший нетривіальний шлях до істини, відмовляючись від буденної таксономії. Сам таксономічний принцип для неї неприйнятний. Чим далі стоять розряди об'єктів, тим яскравіший «метафоричний сюрприз» від їхнього контакту [6, с. 5–33].

Отже, у поданні сучасної когнітивної лінгвістики метафора – це одна з основних ментальних операцій, спосіб пізнання, структурування і пояснення навколишнього світу. У постійному перенесенні понять з однієї сфери в іншу

проявляється не просто гнучкість людського розуму, а й потреба людини у самому осягненні дійсності. Тобто метафора є універсальним знаряддям мислення та пізнання світу [55]. Метафора досить сильно впливає на наше мислення і може стати основою для інших когнітивних механізмів, таких як політичні евфемізми, де концепт стає засобом навмисного насадження певної думки. Оскільки концептуальна метафора стала частиною нас самих [59] і не помічається нами, вона та інші механізми, які утворились на її основі, стали засобами маніпуляції, що є особливо помітним у політичному дискурсі.

2.1.2. Теорія концептуальної інтеграції

Окрім використання двосферної схеми концептуальної метафори, у нашому дослідженні для з'ясування лінгвокогнітивних характеристик евфемізмів ми застосовували чотирипросторову схему (концептуальну мережу) концептуальної інтеграції для більш повного висвітлення когнітивних механізмів творення евфемізмів.

Теорію концептуальної інтеграції (*conceptual integration*) або концептуального змішування (*conceptual blending*) розвинули Ж. Фоконьє та М. Тернер, розпочавши її дослідження у 1993 році [236–238]. У нашій роботі ми послуговуємося терміном «теорія концептуальної інтеграції» (далі ТКІ).

Ця теорія поділяє багато аспектів із теорією концептуальної метафори (далі – ТКМ), а саме: обидва підходи розглядають метафору радше як концептуальний феномен, аніж як суто лінгвістичний; вони залучають проектування мови, образність і структуру виведення висновку через зв'язки між концептуальними сферами. Проте між цими двома підходами є також важливі відмінності: ТКМ бере за основу два ментальні представлення, у той час як ТКІ дозволяє більше ментальних просторів; у той час, як аналіз концептуальної метафори утверджує стійкі концептуальні зв'язки, концептуальна інтеграція є інтерактивним процесом (*online process*) [252, с. 101]. Тож ТКМ стала підґрунтям та поштовхом для виникнення ТКІ. ТКІ не заперечує ТКМ, а, беручи до уваги метафору як концептуальний

феномен та зв'язок між концептуальними сферами, виходить далеко за межі стійких концептуальних зв'язків, які встановлювала ТКМ. Завдяки ТКІ ми можемо визначити новий смисл, який є результатом саме інтерактивного процесу, що відбувається в просторі бленді.

Концептуальна інтеграція – це загальна когнітивна операція нарівні з аналогією, рекурсією, ментальним моделюванням, концептуальною категоризацією, фреймуванням [238, с. 1], яка використовується для конструювання значення і яка є динамічною, гнучкою та активною в момент мислення [237, с. 285]. У ТКІ основною одиницею когнітивної організації є вже не концептуальна сфера (як в ТКМ Дж. Лакоффа та М. Джонсона), а ментальний простір (*mental space*). Ментальні простори не є еквівалентами сфер, вони радше залежать від них: простори представляють певні сценарії, які структуруються сферами, тобто конструюються когнітивні моделі відповідних сценаріїв, що обмежені інформацією, яка закладена в довготривалій пам'яті [222, с. 58]. Сценарій розуміємо як структуру репрезентації процедурних знань, яка представляє неавтоматичну життєву ситуацію та правила цілеспрямованої поведінки в ній, на відміну від фрейму, що оперує декларативними знаннями. Сценарій демонструє послідовність процедур (сцен), які здійснюють учасники для досягнення мети [169, с. 596].

Цій теорії властива багатопросторовість. Виокремлюють 4 основні ментальні простори: 2 вхідні простори (*Input space 1, Input space 2*), до яких входять так звані сценарії; родовий простір (*Generic space*), що представляє концептуальну структуру, яка властива двом вхідним просторам, та простір бленду або, як ще іноді його перекладають, змішаний простір або просто «бленд» [22; 29; 64] (*Blended space*), де матеріали з двох вхідних просторів поєднуються та взаємодіють [252, с. 101–102]. У нашій роботі задля зручності, чіткого розуміння графічно зображених концептуальних мереж та уникнення двозначності ми перекладаємо *Blended space* саме як «простір бленду», оскільки у кожній концептуальній мережі ми графічно зображуємо всі чотири простори, зв'язки між ними і проєкції на простір бленду та детально аналізуємо

процеси, що відбуваються саме в цьому просторі бленду. Чотирипросторова модель може пояснити феномени, які ігноруються або приховуються у двосферній моделі [252, с. 101–102]. Концептуальна інтеграція не є композиційним алгоритмічним процесом навіть для елементарних випадків. Простори бленди не можуть бути передбачені тільки із самих структур вхідних просторів, хоча вони й значно мотивовані цими структурами [238, с. 5]. Основна суть полягає в тому, що простір бленду виокремлює нові, короткочасні концептуалізації, які не закладені в довготривалій пам'яті, це миттєве, непередбачуване та нове утворення смислу.

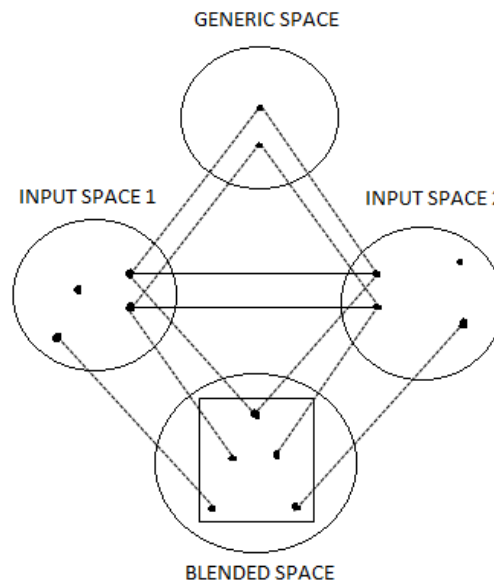

Рис. 2.1. Концептуальна мережа

Кола на Рис. 2.1. позначають ментальні простори: два вхідні простори, родовий простір та простір бленду. Суцільні лінії позначають перехресну відповідність, яка встановлює перенесення між аналогами двох вхідних просторів, штрихові лінії – проєкцію елементів між просторами. У будь-який момент побудови структура родового простору відповідає двом вхідним просторам. Проєкція до простору бленду є вибірковою, не всі елементи вхідних просторів можуть проєктуватися до бленду. Квадрат на Рис. 2.1. зображує емергентну структуру, тобто новий смисл який поєднує в собі результат злиття

елементів із вхідних просторів, поєднання невідповідних аналогів із вхідних структур у просторі бленду та вибірккові проєкції.

Виділяють три процеси при утворенні простору бленду: композиція, завершення і розвиток [238, с.13].

Композиція (composition). Концептуальна інтеграція компонує елементи із вхідних просторів, впроваджуючи зв'язки, що існують між окремими просторами. Відповідні аналоги можуть вноситися в простір бленду як окремими елементами, так і злитими елементами. Злиття – це проєкція на простір бленду одного елемента, який відповідає одразу двом відповідним аналогам із двох вхідних просторів.

Завершення (completion). Концептуальна інтеграція викликає широкий ряд фонових концептуальних структур і знань без нашого усвідомлення цього процесу. Завершенням є заповнення моделі бленду, викликане при проєктуванні структур із вхідних просторів, що відповідають інформації довготривалої пам'яті.

Розвиток (elaboration) – це відтворене ментальне розгортання подій у просторі бленду, яке може продовжуватися безкінечно [252, с. 106]. Тобто простір бленду розвивається через уявне ментальне відтворення згідно з принципами та логікою в просторі бленду. Деякі з цих принципів вносяться в простір бленду композицією. Безперервна динамічна композиція може викликати нові принципи і логіку під час нарощування [238, с. 14]. Здатність відтворення під час нарощування в просторі бленду є дуже важливою, оскільки уявне ментальне відтворення і зображення сприяє виникненню певних висновків про розгортання відповідного сценарію в реальності.

Композиція, завершення та розвиток комплектуються вибірково з наших найбільш сприятливих зразків знання та мислення. Це робить концептуальну інтеграцію потужним когнітивним інструментом, але це також робить його сильно залежним від ухилення [238, с. 36].

Композиція, завершення і нарощування формують емергентну структуру (*emergent structure*), і ця структура – це не просто перенесення із вхідних

просторів [238, с. 14]. У багатопросторовій моделі концептуальної проєкції значення не конструюється в кожному просторі зокрема, а лежить у їхній сукупності та взаємозв'язках між ними [238, с. 29]. Конфлікт виникає, як правило, при спробах з'єднати сценарії з обох просторів (джерела і цілі) в одне ціле [65, с. 10]. Співставлення невідповідних елементів у просторі бленду займає основне місце, оскільки робить його очевиднішим [238, с. 11] та призводить до основного висновку [252, с. 104]. Тобто, у ТКІ в результаті поєднання сценаріїв двох просторів виникає новий простір, тобто утворюється новий сценарій, який включає в себе деякі елементи із двох вхідних просторів, а також набуває деякого нового смислу, який виникає в результаті інтеграції непоєднаних елементів.

Ж. Фоконьє та М. Тернер (1998) встановлюють 5 «принципів оптимальності» концептуальної інтеграції – умови, при яких простір бленду працює найефективніше [238, с. 36–38]:

- Інтеграція (Integration): сценарій у просторі бленду має бути добре інтегрованою дією.
- Мережа (Web): мають бути дотримані тісні зв'язки між простором бленду та вхідним просторами.
- Розкриття (Unpacking): вхідні простори та мережа зв'язків, внесені у простір бленду, повинні легко відтворюватися.
- Топологія (Topology): елементи простору бленду повинні бути в тих же відносинах, що й їхні відповідники у вхідних просторах.
- Достатня підстава (Good Reason): якщо елемент з'являється в просторі бленду, він має мати значення.

Мережі концептуальної інтеграції також застосовуються для аналізу категоріального поширення, інтеграції подій, граматичних конструкцій, концептуальної зміни. Характерною ознакою таких мереж є побудова простору бленду, який розвиває емергентну структуру та динаміку, і який, при цьому, залишається поєднаним із всією мережею в цілому [238, с. 59].

Організація ментального простору у формі родового простору, вхідних просторів та мереж емергентного простору, а також процеси, що відбуваються в межах ментальних просторів, виявляються в ієрархії, одночасному хаосі та фрактальності, які перебувають у нерозривній єдності й цілісності [22, с. 45].

Отже, концептуальна інтеграція є онлайн-процесом, який відображає як закріплені метафори, так і утворює недовготривалі і нові концептуалізації, щоб доповнити їх, тоді як ТКМ лише аналізує метафору як стійкий систематичний зв'язок між двома концептуальними сферами, співставлення між якими відбувається на основі структури знань, які зберігаються в довготривалій пам'яті [252, с. 101]. Оскільки евфемізм є одиницею вторинної номінації і може утворювати новий, покращений смисл [38, с. 5], ТКІ дає більші можливості для визначення лінгвокогнітивних характеристик евфемізмів ААПД завдяки динамічному онлайн процесу, який дає змогу чітко виокремити та проаналізувати цей новий смисл (концепт), утворений у результаті концептуальної евфемізації. Оскільки висновки, аргументи та ідеї, розвинуті в просторі бленду, можуть мати вплив на мислення, викликаючи в адресатів змінене сприйняття початкових вхідних просторів та зміну думки щодо відповідної ситуації [238], і в просторі бленду відображаються приховані авторські смисли [65, с. 10], ця теорія також надає можливість проаналізувати процес переконцептуалізації, що може призвести до зміни погляду адресата та реакції щодо негативних дій політиків.

2.1.3. Теорія концептуальної метонімії

Метонімія – явище менш досліджене серед засобів мови порівняно з метафорою. Проте метонімічний механізм відіграє величезну роль у когнітивній діяльності людини. Вивчення метонімії дозволяє не тільки читати текст, але й розуміти глибші зв'язки між явищами та способами їхнього вираження [16, с. 178].

Підґрунтям метонімії служить наявність зв'язків між категоріями і поняттями в мисленні людини. Ці зв'язки можуть відображати ієрархію

класифікації, поділ дійсності та внутрішнього рефлексивного досвіду, відношення складників однієї ситуації (просторових, часових ознак, учасників подій, їхніх дій і станів, якісних і кількісних ознак тощо), каузальні відношення причини й наслідку, умови й зумовленого та ін.[169, с. 346].

Для мови метонімія надзвичайно природна і тому в багатьох випадках не усвідомлена. Актуалізуючи об'єкт через суміжний із ним, адресант визначає найбільш важливе, об'єктивує (вербалізує) його і використовує у своїх комунікативних цілях. У практичній свідомості і спілкуванні метонімія постає як спосіб спрощення, економії та виділення головного. Водночас у мовленні метонімія настільки природна й часто вживана, що усвідомити її досить важко [259; 298].

Метонімія досить тісно пов'язана з метафорою. Протиставлення метонімії і метафори описувалося Р. Якобсоном з огляду на два типи афазії, пов'язані з руйнуванням асоціації за суміжністю та схожістю. Метонімія, як і метафора, є знаковим перенесенням, однак метонімія ідентифікує предмет свого позначення, а метафора – характеризує його. Метонімія має синтаксичну природу, порівняно із семантичною природою метафори, адже сполучуваність одиниць відбувається за рахунок імплікації знака метонімізованого поняття [169, с. 346].

Ще одна визначальна характеристика метонімії, на яку вказали Дж. Лакофф та М. Джонсон, те, що метонімія є мотивованою фізичними та причинними асоціаціями. Традиційно це було виражено через термін суміжності, тобто близьких або прямих зв'язків між двома об'єктами. Тобто один об'єкт може виступати замість іншого, тому що обидва концепти співіснують у межах однієї і тієї ж сфери. Це пояснює, чому метонімічні зв'язки базуються на суміжності чи концептуальній «близькості», адже метонімія є референційною за своєю природою. Вона вживається з метою скерувати, направити, вказати на об'єкти чи явища про які йдеться [233, с. 17]. Тобто метонімія не називає об'єкти прямо, а ніби натякає на них, спрямовує адресатів

через віддаленіші, але суміжні об'єкти (концепти), що призводить до відхилення від прямої номінації, але не перешкоджає розумінню адресатами.

Дослідники виділяють такі типи метонімії: власне лексичну, конструктивно зв'язану, й ситуаційно зумовлену (ідентифікаційну). Перша є усталеною в мові метонімією, друга виникає на базі словосполуки чи речення у певній еліптичній конструкції, третя ідентифікує конкретний предмет чи особу із суміжним предметом у певній ситуації мовлення [169, с. 346]. Така різноплановість природи метонімії дозволяє цьому явищу впливати на основу багатьох інших засобів, наприклад, евфемізмів.

Розрізняють 4 основні підходи до сутності метонімії – психологічний, логічний, лексико-семантичний та когнітивний. Перші три підходи вважаються традиційними, тому що виникли історично раніше. Метонімія з когнітивної точки зору вивчається недавно [12, с. 28].

Один із провідних теоретиків когнітивного напрямку в лінгвістиці Р. Лангакер наголошував, що мова не є самодостатньою й не може бути описана без урахування когнітивних процесів. В основі його лінгвістичної концепції лежить принцип психологічної достовірності. Як і всі когнітивісти, Р. Лангакер прагне, щоб його теорія узгоджувалася з емпіричними даними про мислення та мозок людини. У когнітивній граматиці Р. Лангакера (під терміном “граматика”, як відомо, він розумів теорію мови) значення прирівняно до концептуалізації, або ментального досвіду. Концептуалізацію потрактовано досить широко як таку, що охоплює і наявні поняття, і нові. Фактично концептуалізація – це когнітивна обробка, тобто нейрофізіологічні процеси людського мозку. За теорією Р. Лангакера, принцип когнітивної точки відліку організовує весь ментальний досвід людини, і ми, того не усвідомлюючи, стикаємося з його проявами на різних рівнях понятійної та мовної організації. Складно назвати мовний феномен, який був би повністю від нього вільним [273]. Саме цей принцип, на думку дослідника, лежить в основі такого явища, як метонімія. Поширення метонімічних перенесень в повсякденному спілкуванні може пояснюватися тією важливою роллю, яку вони відіграють в

когніції та комунікації. Метонімічний процес, таким чином, полягає в розумовому сприйнятті (mental assessing) одного концептуального явища через інше [50, с. 56–57].

З когнітивної точки зору метонімія є однією із базових характеристик мислення, у тому числі й повсякденного. Згідно з відомою гіпотезою Р. Джекендоффа, отримана інформація збирається та опрацьовується на ментальному рівні в голові людини (цит. за [163, с. 41]). У результаті формується певна інформаційна структура, що відображає пізнавальний досвід людини у вигляді так званих «квантів» знання – концептів. Метонімія існує в цій концептуальній системі як когнітивна модель – концептуальна структура, між елементами якої існує зв'язок заміщення [104, с. 32]. У цьому випадку під концептуалізацією розуміється первинне формування концептів [163, с. 41].

Суть цього механізму полягає в тому, що будь-яка область концептуального вмісту може служити засобом репрезентації цілого концепту. У рамках концептуальної структури один із вхідних концептів може репрезентувати інший пов'язаний із ним концепт або всю структуру загалом. Саме значення слова базується на цьому принципі, фіксуючи лише частину концептуального змісту, що виражається [25, с. 11]. За визначенням Є. С. Кубрякової значення – це концепт, «схоплений» знаком [102]. Результатом метонімії може бути специфікація значення, його упередження й конкретизація чи генералізація [169, с. 346].

Отже, опираючись на концепцію З. Ковечеша і Г. Раддена, метонімія є когнітивним процесом, у якому один концепт-джерело (джерело) забезпечує ментальний доступ до другого концепту-цілі (ціль) у межах одного домена (сфери), або ідеалізованої концептуальної моделі [267]. З точки зору Н. С. Трухановської метонімія є когнітивним механізмом концептуалізації дійсності і лежить в основі зміни ракурсу концептуалізації [273, с. 64].

У сучасній когнітивній лінгвістиці виокремлено близько 70 типів концептуальних метонімії [266, с. 37–77; 244, с. 218–234], які можна звести до значно меншої кількості прототипових концептуальних схем: ЧАСТИНА

заміщує ЦІЛЕ, ЦІЛЕ виступає замість ЧАСТИНИ; ТЕ, ЩО ВМІЩУЄ, виступає замість ВМІСТУ; ДІЯ заміщує РЕЗУЛЬТАТ; ОБ'ЄКТ заміщує МІСЦЕ; ДІЯ виступає замість НАСЛІДКУ ДІЇ; ПРИЧИНА виступає замість НАСЛІДКУ; КАТЕГОРІЯ заміщує ВЛАСТИВІСТЬ [236, с. 314–315]. В основі прототипових метонімічних концептуальних схем лежить лінгвокогнітивна процедура компресії. Принцип, що скеровує здійснення цієї процедури, є дотримання ієрархії у скороченні, опущенні суттєвих зв'язків (*vital relations*) між сутностями однієї з царин образу [236, с. 326–327].

У рамках когнітивної теорії зовсім нове трактування отримує й термін «суміжність», що лежить в основі більшості традиційних визначень метонімії. На думку Г. Раддена та З. Ковечеша, традиційний підхід зображує відношення суміжності у світі реальності, а когнітивний виводить її на концептуальний рівень [267, с. 19]. Метонімія розглядається як відношення концептуальної суміжності, яка не завжди об'єктивно виражає відношення в реальній дійсності [163, с. 43].

На думку Дж. Тейлора, об'єктам не потрібно бути суміжними в просторі, так як метонімія не зводиться до акту референції. З такої широкої точки зору метонімія є одним із фундаментальних процесів розширення значення, можливо, більш основоположним, ніж метафора [291, с. 124]. Г. Палмер також зазначає, що будь-які асоціації можуть стати основою метонімії [282, с. 232]. Метонімія є часто залежна від контексту. У певному контексті дискурсу концепт-джерело активується і таким чином виокремлює конкретне джерело-ціль.

На метонімії базується людська здатність до пізнання та утримання в пам'яті складних і багатопланових явищ. У цьому процесі спочатку відбирається деяка структура знання, яка потім може викликати у свідомості не тільки відповідні предмети і явища, але й всю інформацію, що з ним асоціюється. Виходить, що вербальні (і невербальні) символи, присвоєні цій структурі, «утримують» ці дані у свідомості в сильно редукованому і спрощеному вигляді, що пов'язано з тим, що оперувати такими метонімічними

позначеннями у свідомості набагато легше, ніж викликати із пам'яті всі дані, що стоять за цими символами [163, с. 44–45]. Таким чином, когнітивний підхід до метонімії надає їй статусу одного зі способів формування знання про світ у вигляді особливих ментальних структур – метонімічних концептів. Метонімічні концепти, які дозволяють осмислити одну сутність у рамках її зв'язків з іншими сутностями, є складовою частиною повсякденного мислення, способів мовлення і поведінки [106, с. 63].

Концептуальна метонімія тісно пов'язана з явищем концептуальної метафори. Але, якщо концептуальна метафора містить, як правило, сферу мети й сферу джерела, то метонімічна проєкція відбувається в межах однієї сфери [251, с. 59–60; 266, с. 37–77]. Особливістю концептуальної метафори є систематичність відповідностей між сферою-джерелом та сферою-ціллю [106, с. 52–55]. Це означає, що більше, ніж один вираз, що належить до однієї й тієї ж сфери джерела, може бути використаний у зв'язку з однією і тією ж сферою цілі [295, с. 243]. На відміну від когнітивної метафори, когнітивна природа метонімії полягає у застосуванні знака одного поняття на позначення іншого в межах однієї ситуації або предметної сфери (метафора завжди обирає знаки з іншої предметної сфери) [169, с. 346].

Однак Р. Дірвен вважає, що не завжди метонімія обмежується одним доменом, а може поєднувати два домени, як і метафора, проте при метафорі сфера-цілі розчиняється у сфері-джерела частково або повністю [229]. При метонімії два автономні домени поєднуються тоді, коли метонімія виступає базою для подальшої метафоризації (праці А. Барселони, Л. Гуссмисла, К. Леві-Стросса, Дж. Тейлора та ін.) (цит. за [50, с. 58]).

Конфігурацію метонімічного перенесення лінгвісти розглядають як асиметричну (висунення корелята та згасання референта). Когнітологи вважають основною функцією метонімії інференційну як функцію логічного виведення [169, с. 346], оскільки в основі когнітивного і прагматичного функціонування метонімії лежить когнітивна операція інференція – одна із найважливіших когнітивних операцій людського мислення, у ході якої людина

виходить за межі даної інформації, опираючись на відомості, що містяться в сказаному, і отримує нову інформацію, що дозволяє моделювати компоненти смислу. Окрім інференції, в основі когнітивного і прагматичного функціонування метонімії лежать: когнітивний принцип актуалізації або профілювання концепта всередині концептуальної сфери і заміщення ним всієї концептуальної сфери чи іншого концепта, що в неї ж входить; утворення прототипних ефектів; семантична компресія [12, с. 149].

Отже, метонімія присутня в концептуальній ментальній системі як когнітивна модель, що характеризується відношенням заміщення між компонентами. Тобто когнітивна чи концептуальна метонімія – це проектування мисленневих зв'язків, реально здійснюваних у свідомості людини, на семантичне варіювання слова [136, с. 251], результатом чого стає концептуальна структура, між елементами якої існує відношення заміщення, що є в межах однієї концептуальної сфери. Метонімія визначається як результат співрозташування ментальних просторів у межах однієї концептуальної царини [244, с. 13, 322]. Оскільки метонімія як концептуальне явище є категорією мислення, процесом розширення значень та формуванням смислів, вона є зручним засобом для механізму творення евфемізмів.

2.1.4. Метафтонімія як метонімічне розщеплення в процесі концептуальної інтеграції

Базовими принципами утворення метафори є схожість, аналогія і порівняння; для метонімії характерний принцип суміжності. Тож головна для метафори є характеризуюча функція, а для метонімії – ідентифікуюча [192, с. 194]. Оскільки метафора та метонімія є концептуальними феноменами, вони можуть належати до одних і тих самих сфер, взаємодіючи в межах однієї концептуальної системи. При проєкції з однієї концептуальної сфери в іншу можлива активація одного з елементів сфери і його переосмислення як суміжного, або суміжна проєкція елементу однієї сфери потребує концептуального розширення за схожістю [192, с. 195].

Така інтеграція метафори та метонімії називається метафтонімією. Термін «метафтонімія» як концептуальна взаємодія між метафорою та метонімією був запроваджений Л. Гуссмислом [248]. Науковець виокремлює в широкому розумінні три типи метафтонімії: метафора з метонімії, метонімія у метафорі, метафора у метонімії [192, с. 194]. Г. Радден, Ф. Руїз де Мендоза та А. Н. Соколов виділяють тільки один тип взаємодії метафори та метонімії – метафора на основі метонімії [173; 284; 287]. Вищезгадані лінгвісти допускають існування концептуальної інтеграції в загальному метафоро-метонімічному континуумі, запропонованому Р. Якобсоном.

О. С. Шарманова теж стверджує, що три типи метафтонімії, описані Л. Гуссенсом, є одним видом взаємодії, у якому метафоричне джерело потребує метонімічного розширення, або має в своїй основі метонімічні корені. В основі метафтонімії лежить метафоричне проектування елементів сфери-джерела на елементи сфери-цілі. При цьому елементи однієї із сфер мають метонімічне розширення, тобто потребують метонімічного розвитку поняття або мають метонімічну основу [192].

Застосовуючи ТКІ, відтворювання особливих зв'язків в одному із вхідних просторів може використовуватись, щоб внести додаткову структуру, яка допомагає задовольнити принципи оптимальності. Коли елемент в просторі бленду має топологію, що не відповідає топології аналога в одному з вхідних просторів, особливі внутрішні зв'язки вхідного простору можуть відтворюватись для того, щоб збільшити топологічні зв'язки і допомогти задовольнити інші принципи оптимальності [238, с. 45]. Тобто ТКІ властива проєкція метонімічного розщеплення.

Дані для метонімії в структурах просторів блендів забезпечують основу для оптимального обмеження, яке і називається проєкцією метонімічного розщеплення. Це коли елемент проєктується з вхідного простору до простору бленду, а другий елемент з того ж самого простору проєктується до простору бленду через свій метонімічний зв'язок із першим та скорочує метонімічну відстань між ними у просторі бленду [238, с. 46].

Реалізація проєкції метонімічного розщеплення не є поняттям сліпого проєктування метонімії. Внутрішня інтеграція простору бленду забезпечує можливість для певних відповідних метонімії, але не для інших [283]. У межах ТКІ можливість поєднання елементів на основі метонімічних зв'язків дає простору бленду великий потенціал: простір бленду може поєднати елементи, які підсилюють бажаний ефект навіть якщо ці елементи не є відповідниками. Підсилення метонімії через проєкцію до простору бленду із вхідного простору може допомогти оптимізувати інтеграцію у просторі бленду, створюючи компактнішу й легшу одиницю маніпуляції. Маніпулятивний ефект може здійснюватися саме завдяки одній з основних функцій метонімії, яка є в основі метафтонімії: висування вперед певного потрібного аспекту і віднесення інших, не таких бажаних аспектів на задній план [192, с. 199].

Таке метонімічне розщеплення в процесі концептуальної інтеграції ми вважатимемо метафтонімією, оскільки на початку процесу інтеграції формується метафора, яка має метонімічний зв'язок «відтінок». Таким чином простежується взаємодія метафори та метонімії, що власне і є метафтонімією.

Метонімія в процесі концептуальної інтеграції розширює метафоричне джерело, а також слугує засобом для повного осягнення смислів, які можливо вивести з метафори [286, с. 11]. Можливість поєднання елементів, які не є аналогами на основі метонімічних зв'язків, дає простору бленду велику силу: він може поєднати елементи, які підсилюють бажаний ефект, навіть якщо ці елементи не є відповідниками. Тобто поєднані елементи «йдуть разом», викликаючи спільний результат, навіть якщо вони «не йдуть разом» згідно з перехресними зв'язками між відповідниками вхідних просторів [238, с. 34]. Тобто метафтонімія в основі евфемізмів може створювати невидимий імпліцитний вплив на адресатів.

Метонімічний характер значення по відношенню до концептуального вмісту, який він виражає, визначає можливість формування безкінечної кількості смислів. Значення мовної одиниці на системному рівні в першу чергу покликане передавати головний зміст того чи іншого концепту, його

найважливіші характеристики, здатні активізувати цей концепт у нашій свідомості. Смысл виконує дещо іншу функцію. Активізуючи той чи інший концепт (у цьому вони схожі із значенням), смысл у той же час підкреслює якусь певну область концепту, виділяє ту частину його змісту, яку необхідно передати в конкретній ситуації [172, с. 25]. Ця характерна риса метонімічного смыслу є зручною для творення евфемізмів, оскільки метою цього засобу часто є завуальовання негативного концепту саме через виділення (репрезентацію) якоїсь однієї менш негативної чи нейтральної складової частини цього концепту.

У випадку з евфемізмом, який має метонімічний зв'язок у своїй основі, ми деякою мірою відчуваємо реальний зв'язок між тим, що вираз дослівно означає, і тим, що він означає як евфемізм. У випадку з метафоричним евфемізмом такий зв'язок не може бути встановленим [295, с. 244]. Метафора має справу із встановленням відповідностей і перенесенням, а метонімія із встановленням зв'язків.

Отже, метонімія може репрезентувати цілий концепт через будь-яку його область або фіксувати лише частину концептуального змісту, і евфемізми із метонімічними зв'язками в їх основі можуть вуалізувати негативні факти через винесення на передній план лише частини негативного факту, що є менш неприємною або нейтральною. Так негативний факт буде сприйматися не так гостро і прямо, тому що небажані та різко негативні складові негативного явища залишаються наче в тіні, тобто є завуальованими.

2.2. Методологія дослідження лінгвокогнітивних характеристик евфемізмів американського англомовного політичного дискурсу

У нашому дослідженні ми найперше укладаємо вибірку евфемізмів ААПД методом суцільної вибірки з політичних статей періодичних публікацій *The New York Times* та *The Washington Post* за період 2000–2020 рр. Першим критерієм відбору евфемізмів є їх реєстрація в авторитетних словниках евфемізмів (R. W. Holder, H. Rawson). Ми брали до уваги тільки ті евфемізми,

що ідентифікуються у словниках як такі, тобто узуальні евфемізми. Ми не беремо до уваги контекстуальних евфемізмів, не зареєстрованих у словниках евфемізмів, оскільки трактування цих одиниць як евфемізмів потребує додаткового розширеного обґрунтування в кожному випадку зокрема. Також такі евфемізми не завжди будуть характеризуватися систематичністю вживання в політичному дискурсі, оскільки обмежуються унікальним контекстом і таким чином не будуть здійснювати значного когнітивного впливу на адресата. Адже власне частота вживання евфемізмів, утворених на основі певного когнітивного механізму призводить до значного маніпулятивного ефекту. З часом евфемізми через часте вживання можуть навіть витіснити прямі найменування, що підтверджує значний когнітивний вплив цих одиниць на адресатів. Евфемізми настільки стали вживаними, що пряма номінація викликає іноді здивування, вияв нехорошого тону, агресії, як-от у такому прикладі:

“I’ve just been fired.” Carol A. Bartz, former C.E.O. of Yahoo. Her statement was unusual in that many executives in a similar position use euphemisms, like the stand by that they are leaving to pursue other interests.

(The New York Times, 11/09/ 2011).

Реєстрація евфемізмів у словнику свідчить про їхнє систематичне вживання і про незалежність не тільки від одного-єдиного контексту. Дослідження контекстуальних евфемізмів виходить за межі мети та предмету нашого дослідження, адже ми досліджуємо саме лінгвокогнітивні характеристики евфемізмів і як саме когнітивні механізми творення евфемізмів впливають на адресата. Для належного когнітивного аналізу важливо, щоб евфемізми не викликали сумнівів щодо їхнього евфемістичного смислу, вторинності номінації, та систематичності вживання, якраз ці факти може спростувати, власне, їхня реєстрація в авторитетних словниках евфемізмів.

Другим важливим критерієм була наявність ознак політичних евфемізмів у досліджуваних евфемізмів, а саме: умотивованість, наявність ціннісних домінант, принцип лозунговості, діалектична природа, здатність формувати

опозицію свої-чужі, здатність виступати засобом реалізації стратегії ухилення від істини. Детально ці ознаки ми описуємо в підрозділі 1.2.1.

Евфемізми нашої вибірки ми групуємо за когнітивними механізмами, які лежать у їх основі та тематикою негативного явища, яке вони позначають. На основі виявлених когнітивних механізмів в основі евфемізмів у нас сформувалися 3 групи: концептуально-метафоричні, концептуально-метонімічні та метафтонімічні евфемізми. Тобто черговим етапом є власне дослідження лінгвокогнітивних характеристик евфемізмів кожної з цих груп із застосуванням методик та інструментарію ТКМ, ТКІ та теорії концептуальної метонімії залежно від когнітивних основ, якими послуговуються ці евфемізми.

У процесі дослідження, залучаючи компонентний аналіз, здійснюємо процедуру розчеплення значення на мінімальні семантичні компоненти *смишли*. Слід згадати, що проблематиці значення і смислу присвячено чимало праць, зокрема праці професора С. О. Гурського. Розвиваючи свою концепцію інваріантного значення слова – терміна та його численних змістів С. О. Гурський опирався на наукові погляди математичного логіка Готліба Фреге, викладені в хрестоматійній праці «Sinn und Bedeutung»/ «Значення і смисл», і вважав, що в процесі мовлення в структурі слова чітко виокремлюються два елементи: 1) інваріантний (стабільний); 2) змінний, який задається в кожному акті мовлення [цит за 66, с. 17]. Власне, на думку С. О. Гурського, шляхом поєднання інваріантного значення слова як семантико-диференційної ознаки та змінної основи протиставлення виявляється і породжується смисл слова [57; 58]. Такого погляду і дотримуються сучасні дослідники. Так Н. Алефиренко стверджує, що стабільна, константна частина змісту мовного знака є його значенням, а варіативна, змінна, динамічна його смисловим компонентом [1].

Випрацьована концепція – відмежування стабільного компонента (інваріанта) від змінних компонентів (смишлив) – лягла в основу апробованої в численних наукових працях методики «значення-смишли» С.О. Гурського, базові засади якої передбачають розмежування семантики слова на два різнопланові

синтагматичні компоненти, стабільний (інваріант) у системі мови та змінний (смысл) у мовленні. Принагідно зазначимо, що, аналізуючи проблему співвідношення значення і смислу, дослідники часто зазначають, що значення є лише потенція смислу, щоб впливати на особистість, річ повинна розкривати свій смисловий потенціал, а для цього необхідне слово з його можливим контекстом [цит за 66, с. 17]. Тож очевидним є факт, що смисл слова є нестабільним, змінним і таким, що поєднує в собі як незмінне (інваріантивне) значення, так і якесь нове, яке відрізняється залежно від контексту. Когнітивні механізми в основі таких лексичних одиниць як евфемізми здатні створити не просто новий смисл слова, а саме евфемістичний, покращений смисл. Розкриття цих механізмів дозволяє чітко простежити і сам процес утворення цього покращеного смислу, та його вплив на адресата.

2.2.1. Концептуально-метафоричні евфемізми

Концептуально-метафоричні евфемізми – це евфемізми, що утворюються на основі концептуальної метафори. Концептуальна метафора в основі евфемізмів сприяє не стільки розкриттю сфери цілі, скільки завуалюванню її смислу.

Концептуальна метафора може бути когнітивним механізмом в основі як одного так і багатьох евфемізмів. Чим більше евфемізмів утворюються на спільній концептуальній метафорі, тим більше виражається універсальність та комплексність цих засобів. Адже евфемізація таким чином охоплює більшу кількість понять, дій тощо, стосовно певного негативного явища.

Передусім ми зводимо концептуально-метафоричні евфемізми на позначення якогось певного негативного поняття чи кількох понять до спільної концептуальної метафори, що увійшла до їхньої основи, далі групуємо їх за тематикою негативних явищ, які вони позначають та сферою вживання. У процесі нашого дослідження ми виокремили 3 великі тематичні групи концептуально-метафоричних евфемізмів: 1) *евфемізми на позначення негативних дій та особистісних якостей політиків*; 2) *евфемізми воєнної сфери*; 3) *евфемізми економічної сфери*.

Дослідження лінгвокогнітивних характеристик концептуально-метафоричних евфемізмів відбувається у 2 етапи із застосуванням методик ТКМ та ТКІ. ТКМ є зручнішим інструментом, коли про один широкий концепт говорять термінами шаблону, запозиченого у іншого, в той час як ТКІ – це природний вибір, коли креативний термін використовується, щоб втілити багату і складну комбінацію значень із метою миттєвого виразу [226, с. 35]. ТКМ ідеальна для роботи з дискурсом, де весь потенціал перенесення, що є в основі, чітко видимий. ТКІ фокусується на механізмі креативності і виникненні нових форм, що виражають нові значення і завуальованіше пояснюють складні значення через певні лінгвістичні поєднання, таким чином дозволяючи маніпуляцію в дискурсі [226, с. 36].

На *першому етапі* ми аналізуємо лінгвокогнітивні характеристики цих евфемізмів послуговуючись процедурою ТКМ, а саме перенесенням властивостей з сфери-джерела на сферу-ціль. ТКМ фокусується на результаті однієї проєкції, а саме на тому як сфера цілі (*target domain*) змінилася в результаті [226, с. 32]. Завдяки цій теорії виокремлюємо довготривалі зв'язки, тобто закріплені в довготривалій пам'яті адресата концептуалізації, які використовуються для евфемізації.

На основі аналізу лінгвокогнітивних характеристик концептуально-метафоричних евфемізмів із застосуванням ТКМ стало очевидним, що при евфемістичній концептуалізації сферою-ціллю виступає негативне поняття, яке позначає евфемізм, наприклад WAR, LIE, BRIBERY тощо. Проте у виокремленій нами концептуальній метафорі POLITICS IS SPORT сфера-ціль POLITICS не є різко негативна, але вона виражає широке поняття, яке включає в себе негативні політичні явища і об'єднує їх. Оскільки політика є діяльністю, спрямованою на досягнення та утримання влади, методами і результатами цієї діяльності можуть бути найрізноманітніші ганебні явища. Саме тому для евфемізації негативних політичних явищ концептуалізація всієї сфери політики в цілому є зручною, адже так виникає можливість евфемізувати більше явищ через одну якусь позитивну сферу, у нашому випадку SPORT.

Застосування ТКМ дало змогу виявити, що сферою-джерелом виступає поняття з позитивною чи принаймні нейтральною конотацією наприклад PEACE, ENDOWMENT, EMBROIDERY та ін. Таким чином меліоративний ефект евфемізму, може досягатися завдяки когнітивному механізму концептуальної метафори в його основі шляхом перенесенням властивостей із позитивної чи нейтральної сфери-джерела на негативну сферу-ціль. Адже концептуальна метафора впливає на наші переконання, погляди і цінності, оскільки вона використовує мову, щоб активувати несвідомі емоційні асоціації, і це впливає на оцінку та ставлення, які ми надаємо ідеям та переконанням, вимірюючи їх за шкалою добра і зла. Це здійснюється шляхом перенесення позитивної або негативної асоціації, яку викликають різні слова, на ціль метафори [214, с. 13]. Таким чином евфемізми, що базуються на концептуальній метафорі, де сфера-джерело буде певною мірою позитивнішою від сфери-цільі викликатимуть у адресатів позитивніші несвідомі емоційні асоціації щодо негативного явища. Концептуальна метафора уможливує бачення одного об'єкта через інший: при концептуально-метафоричній евфемізації це бачення негативного об'єкта через позитивний нейтральний чи такий, що не викликає соціального осуду. Осмислення негативного явища через позитивне чи принаймні нейтральне та встановлення аналогічного зв'язку між ними з подальшим перенесенням позитивних властивостей на негативні, утворюватиме евфемістичний покращений смисл, адже однією із ознак евфемізму є саме здатність утворювати цей меліоративний ефект. Графічно зображуємо цей процес на Рис. 2.2.

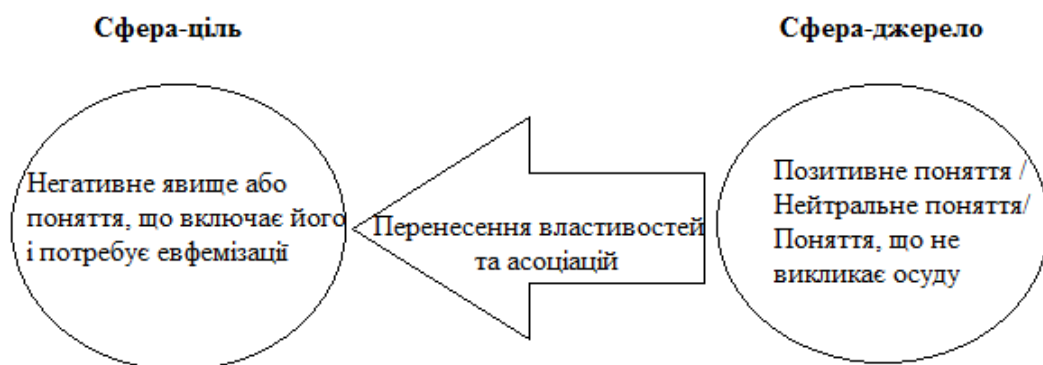

Рис. 2.2. Концептуально-метафоричне перенесення із сфери-джерела на сферу-цільі

Отже, на першому етапі дослідження лінгвокогнітивних характеристик концептуально-метафоричних евфемізмів відбувається когнітивний процес осмислення негативного явища через позитивне шляхом застосування ТКМ із процедурою визначення сфер-джерел та сфер-цілей із подальшим перенесенням властивостей зі сфери-джерела на сферу-цілі. У результаті цього перенесення ми отримуємо широке розуміння того, що концептуальна метафора в основі досліджуваних евфемізмів впливає на те, як адресат сприймає негативне явище, а саме, що він сприймає його через позитивне чи нейтральне явище порівняно з денотатом і розглядає це явище через призму властивостей позитивного чи нейтрального явища, що і зумовлює утворення евфемістичного смислу.

На *другому етапі* визначення лінгвокогнітивних характеристик концептуально-метафоричних евфемізмів ми застосовуємо ТКІ для встановлення нових недовготривалих зв'язків, що доповнюють уже закріплені метафори.

Після виокремлення концептуальної метафори, що увійшла до основи певної підгрупи концептуально-метафоричних евфемізмів (на першому етапі), ми конструємо чотирипросторову концептуальну мережу (див. Рис. 2.1, 2. 3) на основі вже виокремленої концептуальної метафори. При концептуально-метафоричній евфемізації *вхідний простір 1* (ціль) розвиває сценарій негативного явища, яке евфемізується в цілому або евфемізується якась негативна складова цього явища. *Вхідний простір 2* (джерело) розвиває сценарій позитивного чи нейтрального явища, через властивості якого сприймається негативне явище. *Родовий простір* розвиває структури, властиві обома вхідним простором такі як: *агент, об'єкт, мета, процес, дія* тощо. Далі відбувається інтеграція цих просторів і з подальшими проєкціями на *простір бленду*, який є результатом інтеграції вхідних просторів. Після становлення аналогічних зв'язків між елементами вхідних просторів, еквіваленти зливаються і проєктуються на простір бленду одним цілим. Проте є елементи, пов'язані аналогічною структурою через родовий простір, злиття між якими не відбувається, оскільки усвідомлюється конфлікт між цими елементами, тобто

вони неспівставні, їхні характеристики не трансплюються з легкістю між собою, важко уявити ці елементи один замість іншого, їхнє поєднання викликає смисловий конфлікт. Вони проєктуються на простір бленду окремими елементами. Ми також простежили, що ці елементи часто є не просто неспівставними, а є абсолютно протилежними по відношенню одне до одного, простежується конфлікт протилежних смислів.

Рис. 2.3. Концептуальна мережа

Простір бленду утворює емергентну структуру, тобто новий евфемістичний смисл, що утворився при інтеграції вхідних просторів. Саме поєднання неспівставних або протилежних елементів є ключовим при утворенні цього нового евфемістичного смислу. Застосовуючи ТКІ, ми можемо чітко побачити сам процес утворення цього нового евфемістичного смислу, обробку інформації адресатом, встановити, а також чітко виділити непоєднувані елементи, між якими відбувається конфлікт смислів, та в результаті поєднання яких руйнується негативне сприйняття та утворюється позитивна або нейтральна конотація. ТКІ дає більші можливості для глибинного аналізу когнітивних механізмів в основі евфемізмів. У розділі 3 ми

наочно ілюструємо побудовані нами концептуальні мережі для лінгвокогнітивного аналізу до груп евфемізмів, об'єднаних спільною концептуальною метафорою в їх основі. Детально описуємо механізм утворення кожної концептуальної мережі та аналізуємо утворення евфемістичного смислу та вплив, який він створює на адресата. До концептуально-метафоричних евфемізмів, які утворені на основі концептуальних метафор LIE IS TRUTH, WAR IS PEACE, VICTIMS OF WAR ARE OBJECTS, SPY EQUIPMENT IS CLOTHES, ми не застосовуємо ТКІ, нашу аргументацію ми надаємо безпосередньо при аналізі кожної із цих груп евфемізмів зокрема у Розділі 3.

2.2.2. Концептуально-метонімічні евфемізми

Досліджуючи евфемізми в американському політичному дискурсі, ми зауважили широке вживання евфемізмів, які на перший погляд ними не видаються, легко інтерпретуються адресатами, але водночас завуальовують негативний аспект явища. Найчастіше вони його нейтралізують просто не наголошуючи на ньому, включаючи його до ширшого поняття. Ми також зауважили, що евфемізмами часто виступають широко застосовувані лексичні одиниці, які позначають дуже широкі поняття і які можуть включати різні значення – навіть полярні одне до одного в умовах відповідного контексту.

Метонімія дає можливість поєднати два чинники – бажання адресанта висловлюватися точно (для того, щоб правильно спрямувати увагу адресата) і природне прагнення думати й говорити про ті речі, які мають для нього найбільше когнітивне значення. Удало підібраний метонімічний вислів дозволяє людині згадати про сутність, яка має більше когнітивне значення і простіше мовне вираження, тим самим викликавши – значною мірою неусвідомлено, автоматично, – уявлення про іншу сутність, менше виділену або зі складнішим позначенням [273, с. 30]. Проте у випадку з метонімічною моделлю ЦІЛЕ замість ЧАСТИНИ метою є власне прагнення не висловлюватись точно, не спрямувати адресата, а заплутати його, відволікти

його увагу, зробити так, щоб він не помітив цей концепт. У такому випадку корелят включає в себе референт, а також і ще низку понять.

Рис. 2.4. Концептуальна метонімія ЦІЛЕ замість ЧАСТИНИ

Метонімія може узагальнювати ситуацію, актуалізувати в ній основне і тим самим спрощує її до одного елемента. Вона заощаджує мовні засоби, згортаючи мову до ключових елементів, замінює деталі головним (або головною деталлю весь контекст) [50, с. 59]. Тож при евфемізації на основі концептуальної моделі ЦІЛЕ замість ЧАСТИНИ інформаційно важливий негативний факт може пропускатися, а загально зрозумілий позитивніший або нейтральний – підкреслюватися. Спостерігається метонімічне узагальнення. Евфемізми, в основі яких простежується концептуальна метонімія, називатимемо концептуально-метонімічними евфемізмами.

До визначення лінгвокогнітивних характеристик концептуально-метонімічних евфемізмів в ААПД застосовуємо методику теорії концептуальної метонімії, яка дає змогу встановити як одна концептуальна одиниця (корелят) забезпечує ментальний доступ до іншої концептуальної одиниці (референта) в межах однієї і тієї ж концептосфери або ідеалізованої когнітивної моделі. При евфемізації корелятом буде концептуальна одиниця (явище, річ, подія, властивість, тощо), через яку евфемізується негативне

явище, референтом буде ж власне негативне явище. На основі встановлення зв'язку між корелятом та референтом визначаємо тип метонімічної моделі. Ми дослідили, що концептуально-метонімічні евфемізми в ААПД утворюються на основі концептуальної метонімії ЦІЛЕ замість ЧАСТИНИ, де цілим буде виступати широке узагальненне явище чи властивість з нейтральною конотацією, частиною – власне негативне явище, яке евфемізується. Так нейтральне поняття цілого включає негативне явище.

Проілюструємо евфемізм *negotiate* (to yield, to appease), що утворився на базі концептуальної метонімії ЦІЛЕ замість ЧАСТИНИ.

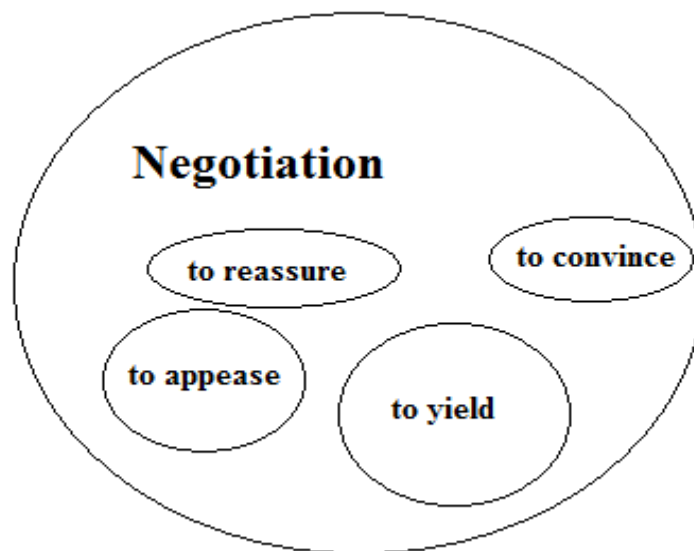

Рис. 2.5. Концептуальна метонімія ЦІЛЕ замість ЧАСТИНИ
на прикладі евфемізму *negotiate*.

Концептуально-метонімічні евфемізми, створені на концептуальній метонімії ЦІЛЕ замість ЧАСТИНИ, узагальнюють негативне явище, не акцентують на ньому, на передній план виходить узагальнене явище, наприклад, *перемовини* (ЦІЛЕ) (Рис. 2. 3), через яке власне евфемізуються такі дії, як *погодитись на щось, відступити від чогось, примиритися з чимось* (ЧАСТИНИ), оскільки всі ці дії входять до ширшого поняття перемовин. Адже поняття *перемовини* включає різні аспекти і можуть виступати замість будь-

якого з аспектів, які до них входять. Домовленість досягається як переконанням, доводячи свою правоту, так і відступом від принципів та переконань тощо. Проте в політиці відхід від власних позицій при перемовинах і згода на умови іншої сторони не є тим досягненням, яке будуть відкрито «афішувати», тому воно підлягає евфемізації. При такій концептуально-метонімічній евфемізації залишається певна недомовленість повідомлення. Загалом кажучи, вживаючи евфемізм *negotiate* адресат залишає за собою вибір типу цієї домовленості. Якщо адресат добре розуміє, про що йде мова і точно знає, який результат цієї домовленості, то він зрозуміє, про що насправді йдеться. Проте, якщо адресат необізнаний у певній політичній темі, для нього *negotiate* не нестиме інформативності, тільки сам факт, що про щось домовилися, але не буде одразу зрозуміло, про що і як саме. Концептуальна метонімія ЦІЛЕ замість ЧАСТИНИ є зручним когнітивним механізмом творення евфемізмів тоді, коли негативне чи несприятливе явище потрібно зробити непомітним у дискурсі, не привертати до нього увагу, не надавати йому значущості, зробити так, щоб адресат мимовільно упустив це поняття з виду.

Концептуально-метонімічні евфемізми складають найменшу частку нашої вибірки – всього 10%, і послуговуються вони саме концептуальною метонімією ЦІЛЕ замість ЧАСТИНИ. У Розділі 4 ми детально аналізуємо ці евфемізми та ілюструємо їхнє вживання в політичному дискурсі з подальшими поясненнями.

2.2.3. Метафтонімічні евфемізми

У розділі 3 ми виокремлюємо лінгвокогнітивні характеристики евфемізмів в ААПД, які мають в основі концептуальні метафори, але для розуміння їхніх понятійних сфер (сфер-джерел) не застосовується метонімічне розширення, оскільки джерело метафори є зрозумілим і сценарій легко відтворюється [192, с. 196]. Проте до нашої вибірки ввійшли також евфемізми американського англомовного політичного дискурсу, когнітивні механізми

творення яких не є чіткими, а джерело метафори не завжди легко досяжним, але натомість простежується певний метонімічний зв'язок між евфемізмом та явищем, яке він позначає. Ми розглядаємо ці евфемізми як такі, що утворені на основі метафтонімії (інтеграція метафори та метонімії) і називаємо їх метафтонімічними евфемізмами.

Евфемізми, в основі яких можна простежити метонімічний зв'язок із явищами, які вони позначають, ми спочатку зводимо до спільної концептуальної метафори, яка закладена в когнітивну основу досліджуваних евфемізмів, і аналізуємо їх за допомогою ТКІ. Так, як і для аналізу концептуально-метафоричних евфемізмів, ми будемо чотирипросторову концептуальну мережу (див. Рис. 2.4.) із виокремленням спільних для двох вхідних просторів структур у родовому просторі, побудовою сценарію у двох вхідних просторах та простір бленду із проєкціями на нього з двох вхідних просторів. Проте в одному із вхідних просторів ми виокремлюємо елемент, який, окрім зв'язку за схожістю із аналогічним елементом іншого вхідного простору, має метонімічний зв'язок за суміжністю із ще одним елементом у межах одного і того ж простору. Останній, як правило, проєктується окремим елементом до простору бленду і входить до емергентної структури простору бленду, тобто впливає на утворення евфемістичного прихованого смислу. Застосування ТКІ для виокремлення лінгвокогнітивних характеристик досліджуваних метафтонімічних евфемізмів надає можливість виокремити та проаналізувати це метонімічне розширення джерела чи цілі метафори, а також простежити, як це метонімічне розширення впливає на утворення прихованого евфемістичного смислу і призводить до зміни погляду адресата та реакції щодо негативного явища. Метафтонімія в основі евфемізму робить його прихованим у політичному дискурсі, проте за допомогою ТКІ ми можемо побачити в просторі бленду ці приховані смисли.

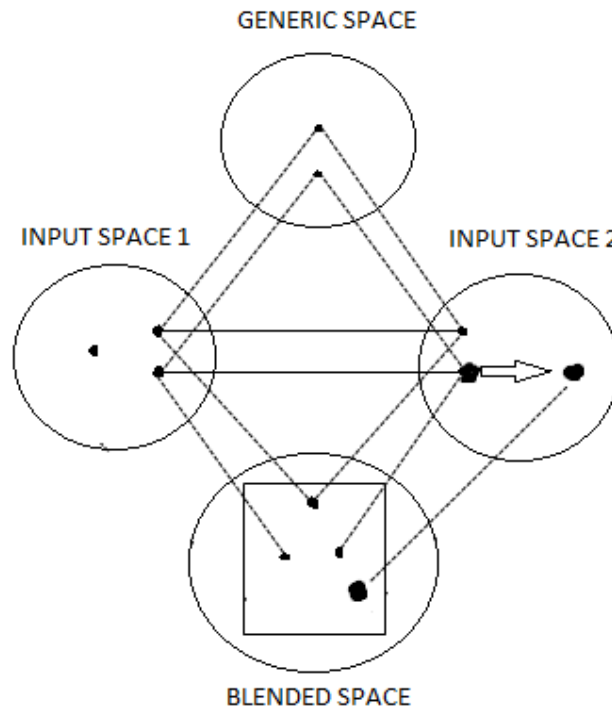

Рис. 2.6. Концептуальна мережа із метонімічним розширенням одного із вхідних просторів.

Стрілочка у вхідному просторі 2 на Рис. 2.5 позначає метонімічний зв'язок із елементом у межах одного і того ж простору.

Ми виокремили 5 тематичних груп метафтонімічних евфемізмів: *евфемізми тіньової економіки, евфемізми відступу, евфемізми звільнення з роботи, евфемізми розкрадання, евфемізми хабарництва*. У Розділі 4 ми конструємо концептуальні мережі для лінгвокогнітивного аналізу за ТКІ до кожної тематичної групи метафтонімічних досліджуваних евфемізмів зокрема, унаочнюємо в концептуальних мережах метонімічний зв'язок, що є одним із факторів утворення прихованого евфемістичного смислу, та аналізуємо когнітивний вплив таких евфемізмів на адресата.

Висновки до розділу 2

1) Досліджено, що евфемізм є окремим випадком концептуальної деривації. Когнітивними механізмами в основі явища евфемізації є концептуальна метафора, концептуальна метонімія та метафтонімія, які

сприяють утворенню нових евфемістичних смислів та впливають на когніцію адресата. Методологічним підґрунтям дослідження є теоретична база когнітивної лінгвістики, зокрема ТКМ, ТКІ та теорія концептуальної метонімії.

2) Окреслено теоретичні засади ТКМ, яка дозволяє встановити закріплені, уже наявні в довготривалій пам'яті, зв'язки між концептуальними сферами (*target* та *source domains*) і проаналізувати перенесення знань зі сфери-джерела на сферу-ціль. Виявлено, що в політичному дискурсі відбувається евфемістична концептуалізація негативної сфери знань (*target domain*) через позитивну сферу (*source domain*).

3) Розкрито теоретичні особливості ТКІ та принцип побудови концептуальних мереж. При аналізі лінгвокогнітивних характеристик евфемізмів за допомогою ТКІ можливо виокремити нові, короткочасні концептуалізації, які є результатом онлайн процесу та простежити утворення нового покращеного смислу, що виникає при евфемізації.

4) Розглянуто теорію концептуальної метонімії; виявлено, що концептуально-метонімічні евфемізми ААПД утворюються на основі концептуальної метонімії ЦІЛЕ замість ЧАСТИНИ.

5) Описано теоретичні засади явища метафтонімії та з'ясовано, що метафтонімія є метонімічним розщепленням у процесі концептуальної інтеграції. Встановлено, що метонімічні зв'язки як складові метафтонімії в основі евфемізмів скеровують адресата до побудови позитивного сценарію активізуючи певні елементи з позитивнішої сфери знань порівняно з денотатом. Через метафтонімічну основу евфемізм здатний викликати емоцію та асоціацію, потрібну для завуалювання.

6) Обґрунтовано вибір матеріалу дослідження, який становлять узуальні (zareєстровані у словниках евфемізмів) евфемізми, вибрані методом суцільної вибірки із американських англомовних періодичних видань ЗМІ *The New York Times* та *The Washington Post* за період 2000–2020 рр.

7) Орієнтуючись на когнітивні механізми, що закладені в основах евфемізмів, розрізняємо концептуально-метафоричні, концептуально-

метонімічні та метафтонімічні евфемізми. Розроблено методику виявлення лінгвокогнітивних характеристик евфемізмів ААПД, що ґрунтується на використанні методів та прийомів ТКМ, ТКІ та теорії концептуальної метонімії.

Основні результати розділу представлено в п'яти одноосібних статтях [129; 131–134].

РОЗДІЛ 3

ЛІНГВОКОГНІТИВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ КОНЦЕПТУАЛЬНО-МЕТАФОРИЧНИХ ЕВФЕМІЗМІВ ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ У СВІТЛІ ТЕОРІЙ КОНЦЕПТУАЛЬНОЇ МЕТАФОРИ ТА КОНЦЕПТУАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

3.1. Евфемізми на позначення негативних дій та особистісних якостей політиків

Для того, щоб дійти до вершини влади і там залишатися, політики застосовують різні тактики, методи та прийоми, які не завжди є прийнятними для населення. Політичні евфемізми застосовуються з метою покращення уявлень адресатів щодо певних негативних політичних дій. Нам вдалося виокремити таку конкретну сферу діяльності для концептуально-політичних евфемізмів, спрямованих на вуалювання та покращення змісту деяких негативних політичних дій та особистісних якостей політичних діячів (брехня як негативна дія була виокремлена в окрему групу через велику кількість евфемізмів на її позначення):

POLITICS IS SPORT. Політики досить часто евфемізують свої дії, послуговуючись концептом SPORT. Цей концепт є досить зручним, оскільки він добре відомий адресатам та викликає тільки позитивні враження, адже спорт – це пропаганда здорового способу життя та чесної конкуренції. Більше того, у спорті є також свої тактики та прийоми, а також притаманний тільки цій сфері лексикон, що широко використовується політиками, наділяючи політику ознаками та властивостями спорту: *to throw in the towel* (to concede defeat), *behind the eight ball* (in serious difficulty), *to bend the rules* (to act illegally), *own goal* (campaign which damages originator), *player* (non-critical and unthinking supporter), *score adjustment* (giving higher marks to non-white), *Great Game* (the 19th-century rivalry between Britain and Russia for empire and influence in Asia), *blow the whistle* (to betray or inform against), *whistleblower* (a person who reveals damaging confidential information). З вищенаведених прикладів евфемізмів

видно, що навіть політичні невдачі концептуалізуються через поразки в спорті. Оскільки спортивні ігри ведуться чесно за чіткими правилами, то й політика, успішна чи не дуже вдала, теж постає перед адресатами чесною, чіткою та спрямованою на досягнення благородних цілей.

Наведемо кілька цитат із цими евфемізмами з періодичних американських видань для ілюстрації їх широкого застосування:

“But it is also a commentary on the current state of Congress that three influential and highly regarded members of the House and Senate would throw in the towel so readily”.

(The New York Times, 03/06/2012).

“But when the mammoth entourage of the Saudi monarch eventually circles over the Maldives’ turquoise lagoons, it will be hard not to see the start of a new Great Game in Asia”.

(The Washington Post, 10/03/2017).

“You’re going to see it: jobs, military, strength, strong borders, good health care ... right now we have — we’re so far behind the eight ball”.

(The Washington Post, 18/01/2017).

“The temptation to bend the rules is probably highest toward the end of an economic upswing, when executives must be the most creative to keep the profits rolling in”.

(The New York Times, 10/07/2012).

“Afghanistan’s third-largest city, Iran always was and always will be a player in Afghan politics”.

(The New York Times, 09/02/2013).

“...there is an opportunity here for market-oriented, intellectually honest conservatives (along with pro-reform Democrats) to blow the whistle on the non-factual arguments against immigration”.

(The Washington Post, 25/08/2016).

“Dr. Rick Bright, who said he was demoted at the health department for blowing the whistle on a politicized coronavirus response, remains concerned about White House interference. ... In a new addendum to the whistle-blower complaint he filed in May, Dr. Bright’s lawyers say officials at the National Institutes of Health, where he worked after his demotion, rejected his idea for a national coronavirus testing strategy “because of political considerations.””

(The Washington Post, 06/10/2020).

Концептуалізація політики через спорт сприяє виникненню покращених асоціацій щодо політичних дій, адже спорт є добре відомою, зрозумілою, а головне позитивною сферою знань. Тож на основі цих евфемізмів у адресатів виникає позитивне ставлення до політиків та їх діянь.

Евфемізація в політичному дискурсі приховує та завуальовує негативні смисли, інтегруючи їх із позитивними. Саме ТКІ дає нам змогу побачити та проаналізувати поєднання цих смислів. Метафору POLITICS IS SPORT ми також проаналізуємо за чотирипросторовою моделлю, послуговуючись ТКІ, виокремлюючи два вхідні простори, які не просто позначають сфери знань, а розвивають сценарії з діями та об’єктами, між якими буде відбуватися інтеграція.

На рисунку 3.1. показано аналіз вищенаведеної концептуальної метафори за допомогою ТКІ. Виділено два вхідні простори: політика і спорт. У вхідному просторі політики виділяємо діяльність *суперництво за управління державою*, яка може відповідати діяльності спорту *суперницька фізична діяльність*, таким чином політики порівнюються з атлетами. Оскільки політика регулюється *законами*, у концептуальній мережі вони відповідають *правилам* у спорті. Метою політики є *встановлення влади*, яка співвідноситься із *досягненням перемоги* – метою спорту, зобто, ефектом політики є *формування державного правління*, а ефектом спорту – *розваги*. Родовий простір відображає структури, властиві двом вхідним просторам, тобто аналогічні елементи, між якими встановлюється зв’язок.

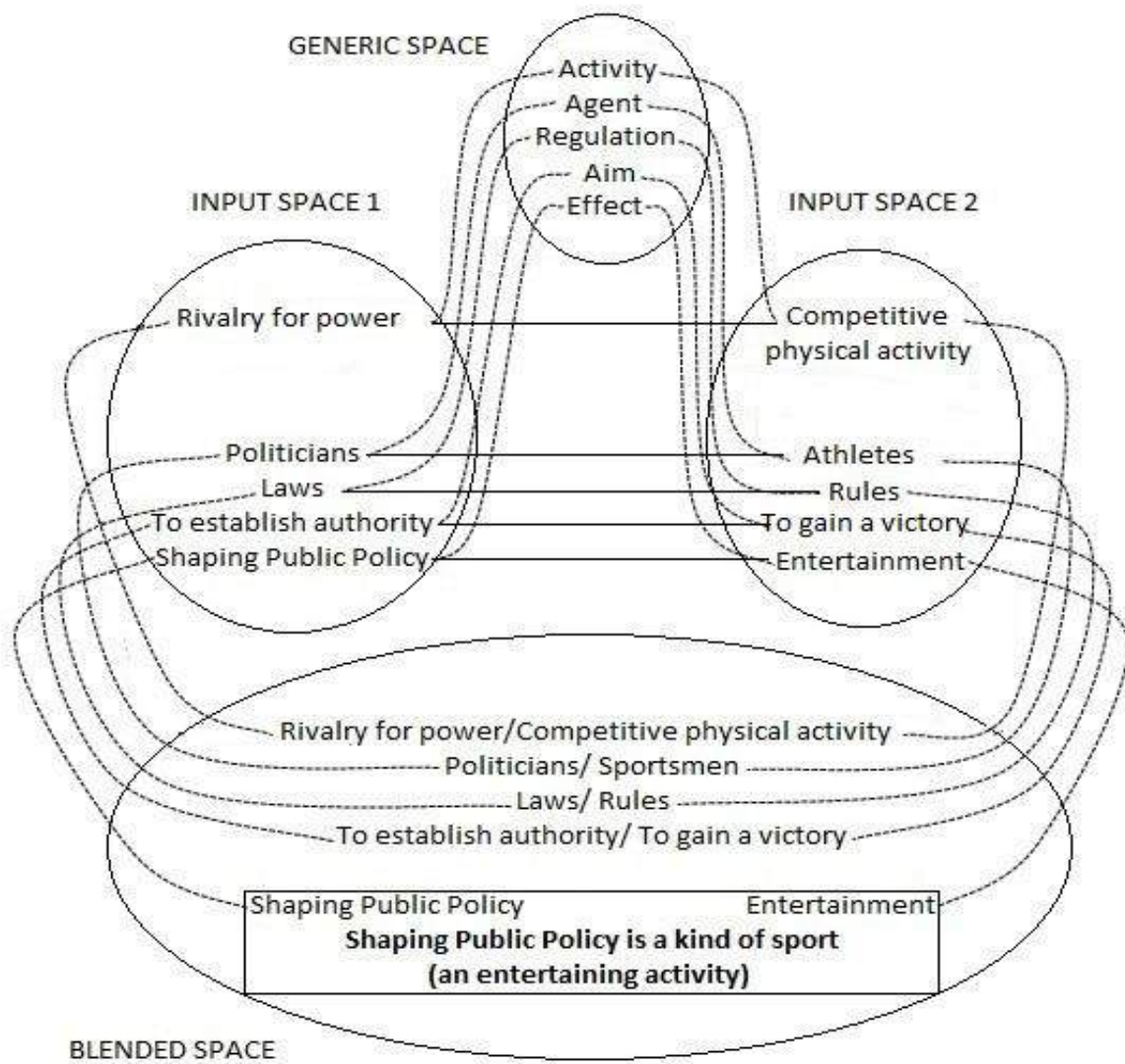

Рис. 3.1. Концептуальна мережа: *Politics as sport*

Суцільні лінії на Рис. 3.1 позначають перехресну відповідність, яка встановлює перенесення між двома вхідними просторами. Штрихові лінії позначають проєктування між просторами. Спочатку ми виділяємо прямі проєктування з простору джерела SPORT на простір цілі POLITICS, що супроводжується серією закріплених відповідностей між аналогами. Проте аналіз перенесення з простору джерела на простір цілі не може пояснити прихований новий елемент значення концептуальної метафори, що закладена в основу досліджуваних евфемізмів.

Далі на простір бленду відбувається проєкція співставлених елементів із двох вхідних просторів, які в цьому просторі зливаються в одне ціле. Окрім спроєктованих злитих структур із вхідних просторів, простір бленду розвиває

новий емергентний смисл, який є результатом співставлення невідповідних елементів: *формування державного правління* (наслідок політики) та *розвага* (наслідок спорту). Це співставлення підводить нас до основного висновку, який і є тим новим смислом, що розвиває простір бленду під час інтеграції непоєднаних елементів (інтерактивний процес), що формування державного правління є видом спорту (розважальною діяльністю). За допомогою цієї концептуалізації політики завуальовують негативні дії, використовуючи спортивний лексикон, наділяючи політику ознаками та властивостями спорту. У результаті, в адресатів виникають асоціації щодо політики як чіткої, чесної, спрямованої на досягнення високих цілей діяльності. Часто негативні дії політиків концептуалізуються як певні невдачі в спорті і не викликають в адресатів негативних реакцій, оскільки поразка в спорті не є ганебним чи незаконним явищем. Політика представляється як діяльність задля розваги, втрачається характер важливості і серйозності цієї справи, таким способом, перед адресатами не постає ніяких негативних наслідків, до яких може призвести політика.

Боягузтво є ще однією негативною рисою, неприйнятною для політичного іміджу. До явища боягузтва в політичному дискурсі відноситься не тільки малодушність політиків зокрема, а й солдатів, тобто військові відступи. Оскільки боягузтво підриває імідж та довіру до політичних діячів, армії, держави, викликає розчарування та зневагу, ця явище є також предметом евфемізації в ААПД. Нам вдалося виокремити такі концептуальні метафори, на яких базується більшість концептуальних евфемізмів поняття боягузтва (малодушності) нашої вибірки:

COWARDICE IS ILLNESS. Малодушність, концептуалізована через розлад здоров'я, сприймається адресатами як певна проблема зі здоров'ям, хвороба: *allergic to lead*, *allergic (reaction) to* (to be a coward), *lack of moral fibre* (cowardice), *force protection* (avoidance of combat by soldiers), *combat stress reaction*, *acute environmental reaction* (inability to fight because of cowardice). Боягузтво також постає перед слухачами як симптом: *bug-out fever* (the urge to

withdraw), *battle/combat fatigue* (unwillingness, inability to continue fighting), вживання останнього притаманне як при фізичній неспроможності вести боротьбу, так і при боягузтві, де страх виправдовують через певні фізіологічні та психічні розлади.

“During the latter war, he was condemned for striking and cursing soldiers suffering from battle fatigue.”

(The New York Times, 10/03/2017).

Певний острах перед чимось теж вважатимемо малодушністю, оскільки з наступного прикладу можемо зробити висновок, що Трамп, власне, з острахом ставиться до незалежного нагляду, тобто боїться цього явища.

“It’s the most aggressive IG purge in four decades, another indication of Trump’s allergic reaction to independent oversight. His moves have generated calls for greater protection from presidential interference for the inspectors, who lead teams of auditors and investigators in federal agencies.... Trump’s moves are the most aggressive presidential assault on IGs since 1981”

(The Washington Post, 23/05/2020).

“But a military culture that values force protection above popular support can be just as dangerous in the long run and very hard to change”.

(The New York Times, 09/03/2010).

“In World War I, it was shell shock. In World War II, it was combat fatigue, or, officially, psychoneurosis. But soldiers being soldiers, it was truncated to “psycho.” Today, it is called combat stress reaction, and in Iraq hundreds of soldiers like Private Labier have suffered at least some of its symptoms, medical officials here said. They have also undergone treatment in what may be the American military’s most aggressive effort ever to recognize and address combat stress while its soldiers are still in the field, before its effects deepen.... He (Private Labier) credited the treatment he received for helping him cope, but he acknowledged the difficulties and the fears that he still faced, even as the mission has evolved from waging war to keeping peace. “I’m not going to lie to you,” he said. “Every time you

go out the gate, you get nervous, especially when people have been shooting at you for two month.””

(The New York Times, 23/06/2003).

Страх військових на полі битви – це очевидна річ, адже вони теж не хочуть втрачати життя, проте про їхні страх і хвилювання неприйнятно говорити на широкий загал, військові повинні бути безстрашними і сильними. Також розмови про те, що солдати страждають від старху може негативно вплинути на кількість охочих долучитися до лав військових. У вищенаведеній цитаті бачимо, що спочатку зовсім не йдеться про страх, а власне про симптоми, де страх один із них, психологічного захворювання від яких страждали ще й під час двох світових війн. Проте із слів самого військового, усе ж таки можна простежити, що мова йде саме про страх на полі битви, який переживають військові і який може призвести до не виконання завдання, дезертирства тощо.

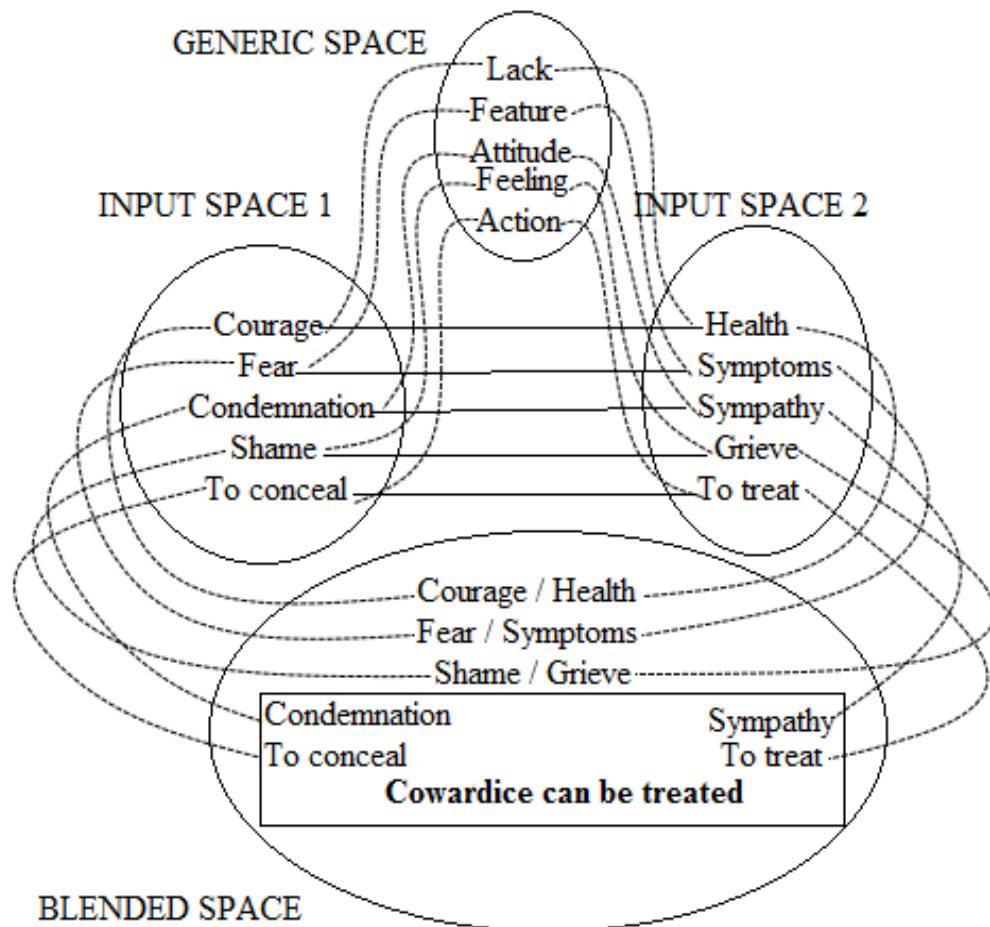

Рис. 3.2. Концептуальна мережа: Cowardice as illness

У вхідному просторі 1 розвивається сценарій малодушності, у вхідному просторі 2 – сценарій захворювання. Після прямого проектування з простору джерела COWARDICE на вхідний простір цілі ILLNESS та встановлення відповідності між аналогами відбувається проектування структур на простір бленду, де елементи недостатності, ознак та почуттів зливаються і входять до простору бленду єдиним спільним елементом. Окрім злитих структур, до простору бленду входять елементи, співставлення яких викликає суперечність, тому вони проектуються до простору бленду окремими елементами: ставлення до малодушності – *осуд* та ставлення до захворювання – *співчуття*. Конфлікт виникає також на стику елементів дії: при малодушності – *приховати*, а при лікуванні – це *лікувати*. Тож у просторі бленду розвивається емергентний смисл – *малодушність підлягає лікуванню*. Ця концептуалізація є зручною базою для евфемізації такої негативної сфери як боягузтво, оскільки вона є зрозумілою для адресатів та викликає покращені асоціації в них. Малодушність при цій концептуалізації представляється як хвороба, де страх є симптомом, виникнення якого не є бажаною чи навмисною дією адресанта, таким чином боягузтво постає фактором, через який адресант мимовільно страждає, і який не є ганебним, оскільки хворих людей не осуджують, а їм співчують, а також жаліють.

Хабарництво є негативним явищем на будь-якому соціальному рівні, і відкрито говорити про це явище є неприйнятним для політичного дискурсу. Політики наполегливо працюють над своїм образом, виключаючи із нього негативні характеристики, до яких також відноситься хабарництво. Воно одразу підриває довіру адресата до владних осіб, що і є основною мотивацією евфемізації. Нам вдалося виділити таку сферу для концептуально-метафоричних евфемізмів семантичного поля хабарництва:

BRIBERY IS COURTESY. Завдяки концептуалізації хабарництва через люб'язність, ввічливість у адресатів виникають асоціації з виявом вдячності, поваги, етичною нормою поведінки замість асоціацій з обманом та несправедливістю: *present, facilitation payment (bribe), facilitator (person giving*

bribe), *to gratify*, *to sweeten* (to bribe), *douceur*, *kindness*, *favor* (bribery), *well rewarded* (overpaid), *commission* (a bribe), *corporate entertainment*, *corporate hospitality* (bribery), *to treat* (to bribe), *sweetener* (a bribe, not necessarily in bribe), *soft commission* (a bribe).

Проілюструємо кілька прикладів вживання цих евфемізмів у політичному дискурсі американських періодичних видань:

“Although their contents are often startling and troubling, the cables are unlikely to gratify conspiracy theorists. They do not contain evidence of assassination plots, CIA bribery or such criminal enterprises as the Iran-Contra scandal in the Reagan years, when anti-Nicaraguan guerrillas were covertly financed”.

(The New York Times, 11/28/2010).

“Some countries even have a tradition of gift-giving, as part of the usual wining-and-dining process. In China, building “guanxi,” or business relationships, involves providing gifts and favours to a network of contacts”.

(The New York Times, 28/09/2011).

“Mr. Wade pleaded guilty in 2006 to giving Mr. Cunningham, an eight-term California Republican, more than \$1 million in kickbacks, a yacht and other gifts in exchange for about \$150 million in government contracts. Mr. Cunningham is serving an eight-year prison sentence”.

(The New York Times, 16/12/2008).

“Two multinational companies, Unilever P.L.C. and BP Amoco P.L.C., admitted in a parliamentary hearing that they had given small ‘facilitating payments’ to officials in developing nations. Under international law, such payments are not necessarily illegal, although companies are required to label them clearly in their accounts, and the payments may be illegal under local laws.”

(The New York Times, 11/01/20016).

Проаналізуємо метафору BRIBERY IS COURTESY, що увійшла до основи вищеперелічених евфемізмів, за допомогою ТКІ.

У сценарії вхідного простору 1 виділяємо дію хабарництва *незаконно платити гроші*, яка відповідає дії ввічливості зі сценарію вхідного простору 2 *діяти згідно з соціальним етикетом*. Сценарій хабарництва також розвиває структури засобів, якими є *гроші та подарунки*, і які відповідають структурам із сценарію ввічливості – *ввічливим вчинкам, зауваженням та поведінці*. Хабар дається з метою *отримати якісь певні переваги*, у той час як ввічливість є безкорисною, метою якої може бути тільки *бажання бути ввічливим*. Оскільки хабарництво є соціально *недопустимим*, а ввічливість зовсім навпаки – *допустима* та очікувана в соціумі, людина, яка дає хабар, справляє негативне враження непорядної людини, у той час як ввічлива людина постає як добре вихована.

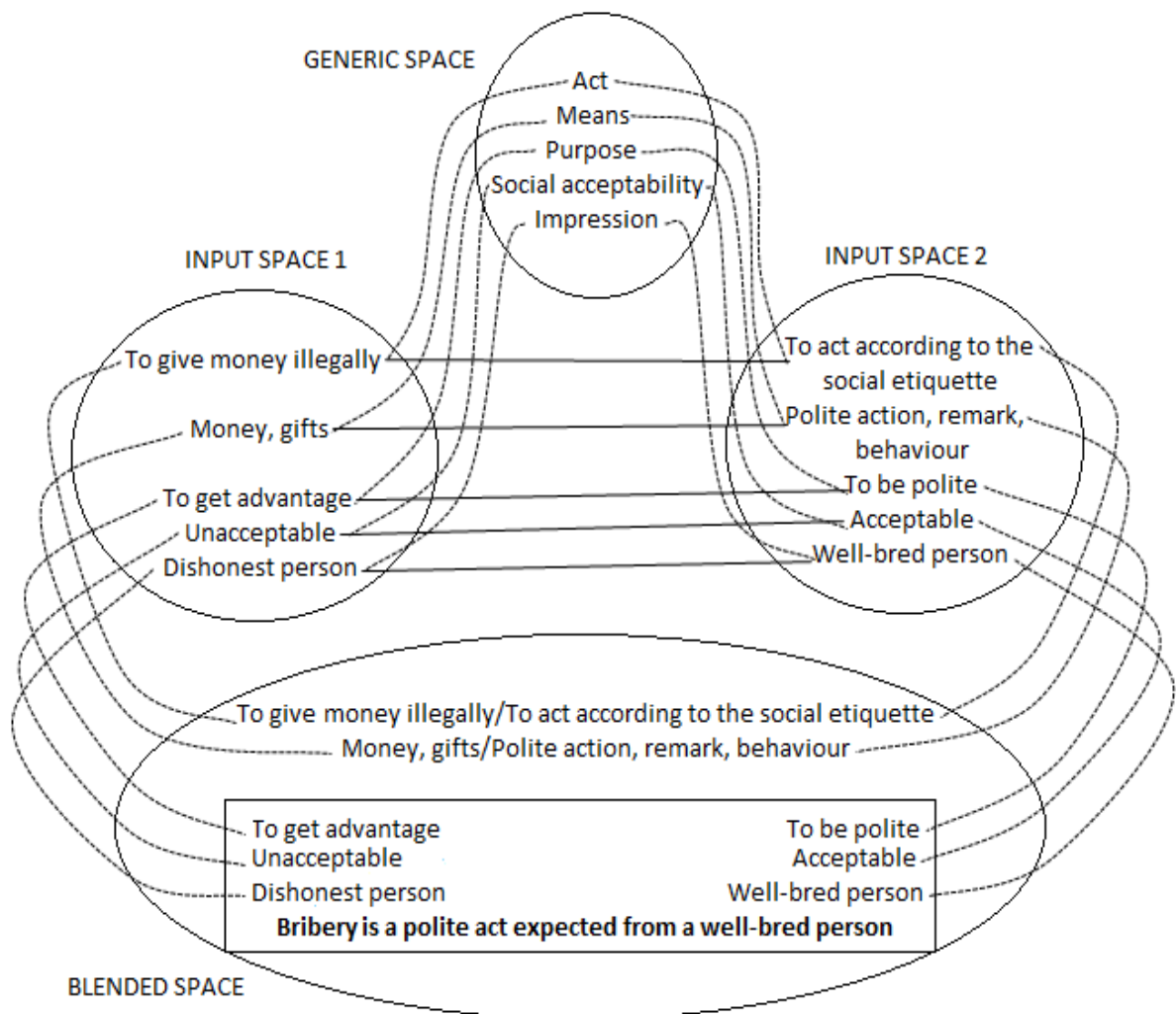

Рис. 3.3. Концептуальна мережа: *Bribery as courtesy*

У вхідному просторі 1 розвивається сценарій хабарництва, у вхідному просторі 2 – сценарій ввічливості. Після прямого проєктування з простору джерела COURTESY на вхідний простір цілі BRIBERY та встановлення відповідності між аналогами відбувається проєктування структур на простір бленду, де деякі з них зливаються. Окрім злитих структур, до простору бленду входять елементи, співставлення яких викликає суперечність, тому вони проєктуються до простору бленду окремими елементами. Несумісність виникає на стику елементів мети хабарництва – *отримати користь* і мети ввічливості – *бути ввічливим*, що не несе в собі корисливості, а також при поєднанні абсолютно протилежних елементів враження про *непорядну людину* з простору хабарництва та враження про *виховану людину*, яке складається в просторі ввічливості, та на стику елементів соціальної прийнятності – хабарництво як *неприйнятне* явище та ввічливість як *прийнятне*. Таким способом утворюється емергентний смисл – хабарництво як ввічливий вчинок, очікуваний від вихованої людини. Отже, адресати сприймають хабарництво як прийнятну норму поведінки, а хабарника – як ввічливу людину. Нова концептуалізація, яка утворюється при евфемізації хабарництва, сприяє збереженню іміджу та гідності посадової особи, оскільки сам хабар асоціюється з подякою, подарунком, ввічливістю, що не викликає негативних асоціацій в адресатів.

Отже, феномен евфемізації став невід’ємним мовним засобом політичного дискурсу, оскільки саме він здатен замінити негативне сприйняття факту позитивним та замаскувати ганебні діяння політиків, що могли б призвести до запламування репутації.

3.1.1. Евфемізми на позначення брехні

Політичному дискурсу англійської мови властива широка евфемізація номінації «брехня». Концепт LIE викликає розчарування, обурення в адресатів та відчуття неповаги до осіб-політиків, які говорять неправду, є нечесними у своїх діях чи поширюють неправдиву інформацію. Тож у політичному дискурсі існує потреба евфемізації цього негативного явища. На основі вибірки ми

виокремили такі сфери для концептуально-метафоричних евфемізмів, що стосуються поняття брехні:

LIE IS EMBROIDERY. Брехня може концептуалізуватися як вишивання: *embroidery (lying), to embroider the truth, to embroider reality, to embroider the facts (to lie)*. При такій концептуалізації брехня постає перед адресатами як елемент декору, яким у політичному дискурсі прикрашаються факти.

Наведемо цитати з використанням цих евфемізмів в політичному дискурсі з американських періодичних видань

“It would be hard to exaggerate how far To Save America repeats the plot of the earlier election book – with Obama now, rather than Clinton, cast in the role of big-government intruder, and the bogey of the “secular-socialist machine” lifted from Fox News without much elaboration or embroidery”.

(The New York Times, 01/12/2012).

“Its Shiite religion permits, in some circumstances, the embroidering of the truth for the protection of the faith, a divinely sanctioned dissimulation”.

(The New York Times, 27/09/2013).

“President Trump and his allies have been embroidering this alternative scandal reality not just to distract from the Russia investigation but also possibly to lay the groundwork to shut down that probe.”

(The Washington Post, 14/11/2017).

“Mr. Bush’s statement that the administration had “tripled the amount of money we’re spending on homeland security to \$30 billion a year” was an approximation and embroidered somewhat the rate of growth. It depends in part on what programs are counted, and from what date.”

(The New York Times, 02/11/2004).

Цю концептуальну метафору, що увійшла в основу вищеперелічених евфемізмів брехні, ми також проаналізували, користуючись ТКІ.

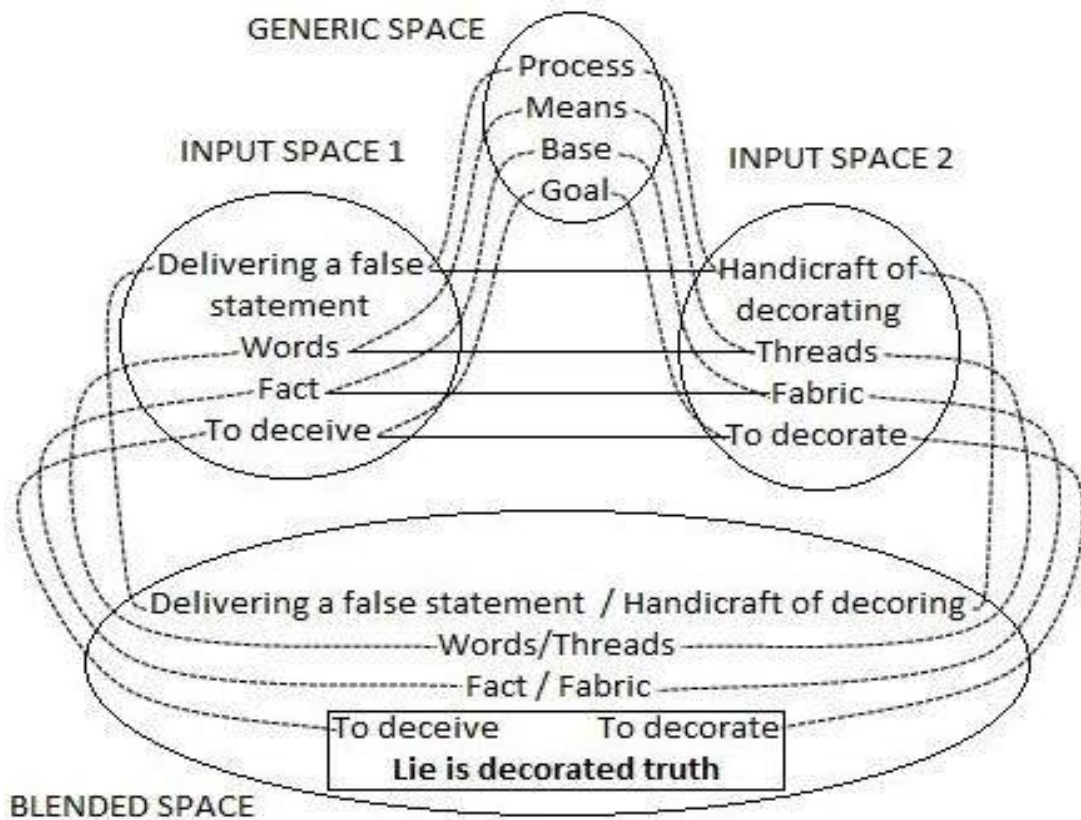

Рис. 3.4. Концептуальна мережа: *Lying as embroidery*

У вхідному просторі 1 розгортається сценарій брехні, у вхідному просторі 2 – процес із досить позитивною конотацією – вишивання. На простір бленду відбувається проєкція співставлених елементів із двох вхідних просторів, які в цьому просторі зливаються в одне ціле, тобто простір бленду вміщає тільки один процес, що відповідає як процесу *передачі неправдивих фактів*, так і *ручному декоративному мистецтву* (вишиванню), те ж відбувається із засобами та основами.

Окрім злитих елементів із вхідних просторів, простір бленду розвиває новий емергентний смисл, який утворюється на стику непоєднаних елементів: мети брехні – *обманути* та мети вишивання – *прикрасити*. ТКІ дає змогу побачити ці непоєднані елементи, які й підштовхують адресата до висновку, що брехня – це прикрашена правда. Відбувається інтерактивний (онлайн) процес, який надає новий смисл (концептуалізацію), що доповнює злиті елементи з двох вхідних просторів. Так евфемізми на основі цієї метафоризації здатні впливати на асоціативне мислення адресата, викликаючи

переосмислення такого поняття як брехня. У результаті в адресатів виникає позитивна або нейтральна реакція на це негативне явище, а також руйнується логічна межа між правдою та брехнею, між абсолютно протилежними поняттями, тобто спостерігається інтеграція прихованих протилежних смислів.

LIE IS CREATIVITY. Евфемізація брехні за допомогою цієї концептуальної метафори подає обман як процес творчості, результат креативності: *to paint a picture* (to deceive through lying), *story* (lie), *imaginative journalism* (sensationalist fabrication), *to gild*, *to gild the facts*, *to gild proposition*, *to gild truth* (to tell lie about), *story-teller* (liar), *tall story* (exaggeration)

The figures should alarm the White House, which needs for the public to believe Trump's side of the story when it comes to Russia, health care, taxes and just about everything else.

(The Washington Post, 01/03/2017).

Names of the victims have not yet been released, because not all families have been notified. ...Details about the victims online painted a picture of active people eager to embark on their winter vacations.

(The Washington Post, 08/01/2017).

"They both want to tackle imaginative, under-reported stories with their armies of citizen correspondents. ... The goal is to fill what Mr. Heffner said was a "void" in student journalism and provide imaginative coverage of the campaign, again in ways that the MSM does not. Beats will include broad idea-based subjects like democracy, political theory and combat and conflict, as well as more concrete subjects like financial aid and technology."

(The New York Times, 29/10/2007).

"Over the course of the Democratic convention, we'll hear a lot of rhetoric meant to convince us that Biden is a unique individual, possessed of experience and skills and empathy and vision no living American could match. It won't be quite false, but it will certainly be puffed up, gilded, even exaggerated."

(The Washington Post, 17/08/2020).

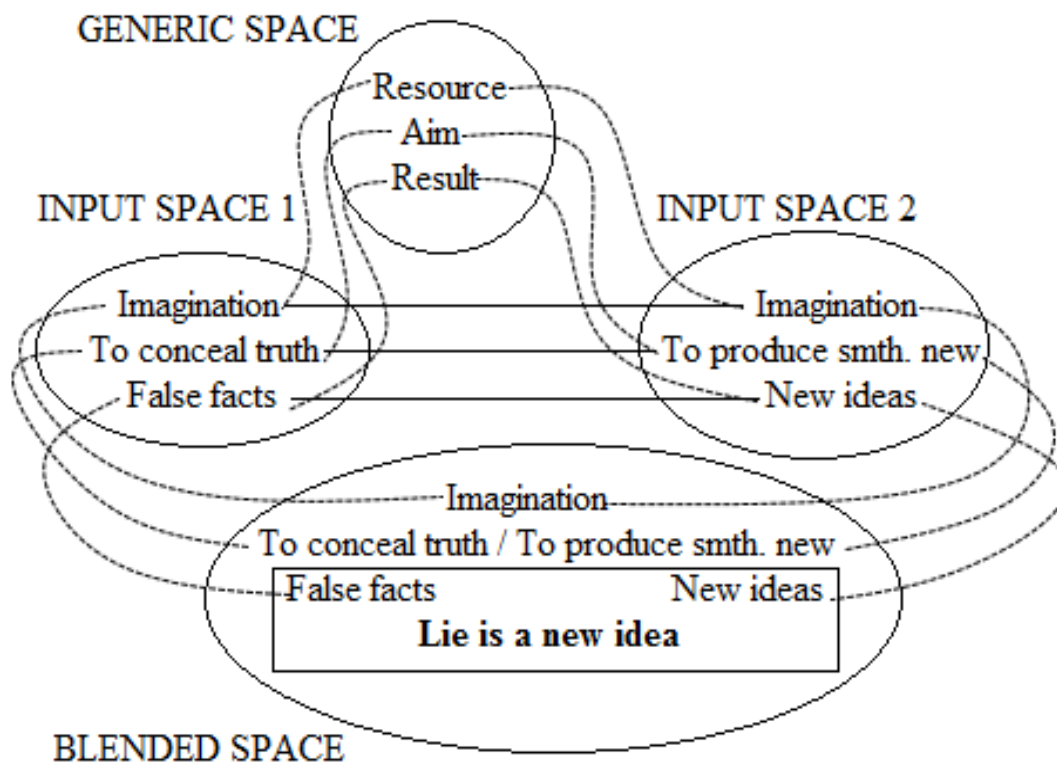

Рис. 3.5. Концептуальна мережа: Lie as creativity

З простору джерела CREATIVITY відбувається пряме перенесення на простір цілі LIE, що супроводжується серією закріплених відповідностей між аналогами. Емергентний смисл виникає при співставленні об'єктів із вхідних просторів: *неправдиві факти* – результат брехні – та *нові ідеї* – результат креативності, які є непоєднуваними. Отже, при їхньому поєднанні виникає висновок, що *брехня – це нова ідея*. Брехня, як і нова ідея, є результатом витвору уяви, але в контексті концептуалізації через творчість це творіння постає перед адресатами позитивним явищем.

Між вищенаведеними концептуальними метафорами існує тісний зв'язок. Оскільки брехня концептуалізується як прикрашання та як творчість, в адресатів виникають асоціації з мистецтвом, де невідповідність реальності, тобто брехня, є одним із елементів вираження прекрасного. Наступні концептуальні метафори концептуалізують брехню через поняття інформації:

LIE IS ARRANGEMENT OF INFORMATION. Брежня часто евфемізується як впорядкування інформації чи як результат такої систематизації: *news management* (suppression of information), *selective facts* (lies).

“Rove unrepentantly employs tart language and occasionally selective facts when assailing his targets...”

(The New York Times, 04/22/2010).

“Though the upper ranks of Fox News management were filled with committed conservatives, there was no uniformity down low.”

(The Washington Post, 27/01/2017).

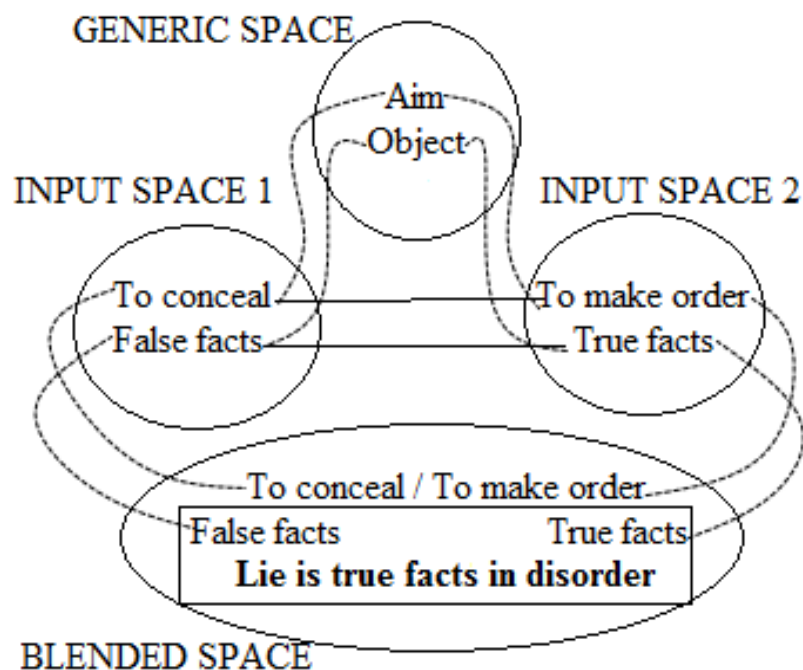

Рис. 3.6. Концептуальна мережа: *Lie as arrangement of information*

З простору джерела LIE відбувається пряме перенесення на простір цілі ARRANGEMENT OF INFORMATION, що супроводжується встановленням відповідностей між аналогами мети та об'єктів. Елементи мети брехні та впорядкування інформації зливаються в просторі бленду. Емергентний смисл виникає при співставленні елементів *об'єкту* із вхідних просторів: *неправдиві факти* – об'єкт брехні – та *правдиві факти* – об'єкт

впорядкування інформації, які є не тільки не сумісними, а й протилежними. Отже, при їхньому поєднанні виникає висновок, що *брехня це правдиві, але невпорядковані факти*. Це призводить до сприйняття невідповідностей реальності як певних фактів, які перед оприлюдненням були опрацьовані та відредаговані.

LIE IS MISTAKE. Концептуалізована як неточність, неухважність, помилковість, брехня постає перед адресатами як ненавмисна дія, спричинена незосередженістю чи будь-якими іншими факторами, що можуть порушити увагу адресанта: *terminological/logical inexactitude, categorical inaccuracy, erroneous report, memory lapses (lie), misspeak, misstatement, failure of memory (lying)*.

“The erroneous report that Mr. Trump would endorse that Mr. Gingrich, which The Associated Press and Politico also published online on Wednesday night...”

(The New York Times, 02/02/2012).

Over the past few weeks, I have watched as the media has reported one inaccuracy after another concerning the ongoing litigation involving Trump University. There are several important facts the public should know and that the media has failed to report.

(The Washington Post, 07/06/2016).

“Clinton acknowledged that she had misspoken in two recent media interviews when she claimed that FBI Director James B. Comey had characterized as “truthful” all of her public statements about her use of a private email server”.

(The Washington Post, 05/08/2016).

“The lawyers argued in a new court filing that the prosecutors had wrongly interpreted honest memory lapses and innocent misstatements by Mr. Manafort as deliberate attempts to deceive them about his interactions with the Russian citizen, Konstantin Kilimnik.”

(The New York Times, 23/01/2002).

У вище наведеній цитаті *провали в пам'яті* тобто брехня, ще й підсилюються прикметником *чесний*, а *неправдиві ствердження* означаються як *безневинні*, що ще більше завуальовує негативний факт брехні.

“He added that he had told President Musharraf, and the head of Pakistan’s intelligence service, that President Bush expected him to make good on his pledge six weeks ago to stop infiltration and that President Musharraf had reaffirmed that as “a permanent decision.”... A spokeswoman for the Indian Ministry of External Affairs, Nirupama Rao, called President Musharraf’s assertion that the border crossings had stopped “a logical inexactitude.””

(The New York Times, 29/07/2002).

В останньому із вищенаведених прикладів бачимо, що президент Мишараф прокоментував своє рішення як *постійне*, проте його речник згодом прокоментував, що це була *логічна неточність*. Тобто виходить, що президент збрехав щодо свого *постійного рішення*.

Застосовуємо також ТКІ для аналізу евфемізмів, що базуються на концептуальній метафорі LIE IS MISTAKE.

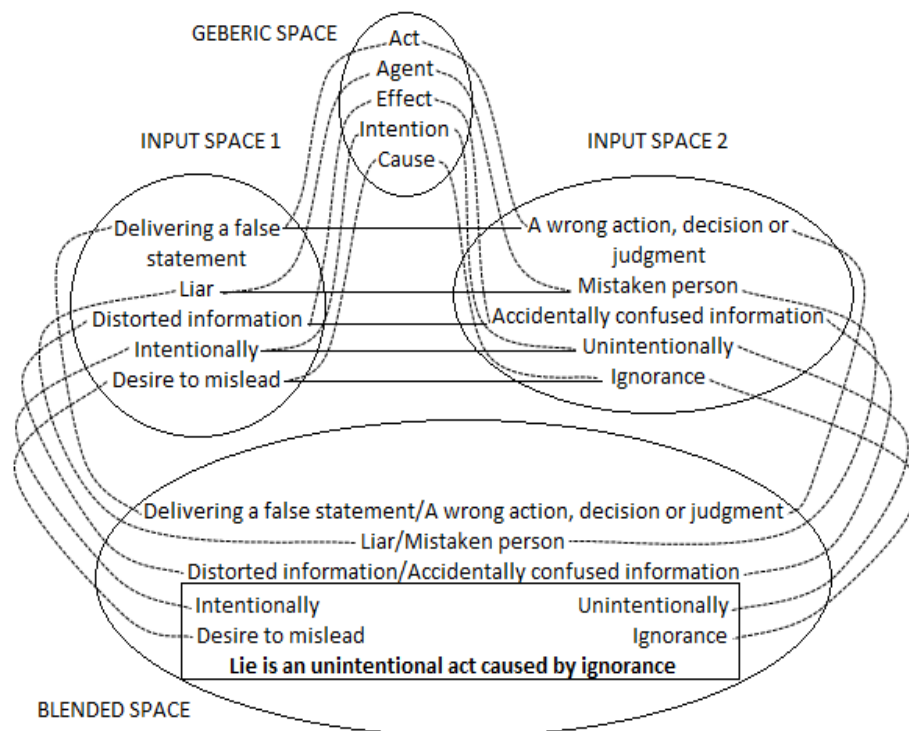

Рис. 3.7. Концептуальна мережа: Lie as mistake

У вищенаведеній концептуальній мережі пряме проєктування відбувається з простору джерела MISTAKE на простір цілі LIE. Спочатку на простір бленду проєктуються злиті структури дії, агента та ефекту. Емергентний смисл виникає на стику невідповідності між елементами наміру брехні – *навмисно* та помилки – *ненавмисно*. Брехня є свідомою та навмисною дією, а помилка – випадковою, знову ж таки спостерігається інтеграція між несумісними елементами, незважаючи на те, що вхідні простори не є протилежним відносно один одного. Неспівставними також є причина брехні – *бажання обманути* – та помилки – *необізнаність*, яка не включає жодного негативного наміру, вона скоріше передбачає небажану неспроможність, обмеженість щодо певних дій. Тому виникає висновок, що брехня є ненавмисною дією, яка спричинена браком знань. Таким способом концептуально-метафоричні евфемізми, утворені на базі цієї метафори, здатні викликати покращені асоціації щодо брехні, оскільки брехня постає перед адресатами як ненавмисна дія, результат якої не міг бути передбаченим через незнання чогось адресантом або його непоінформованість. Така нова концептуалізація, утворена в просторі бленду, при евфемізації виправдовує таке ганебне явище як брехня. Політик уже не вважається брехуном, а людиною, яка помилилася, а помилки властиві всім людям, тому не вважаються принизливими.

LIE IS TRUTH. У цій метафорі брехня концептуалізується через протилежну сферу знань (source domain) – правду. Брехня на базі цієї метафори постає як змінена або удосконалена (прикрашена) правда: *poetic truth* (lies), *to stretch the truth*, *stretch credibility* (to lie) *credibility gap* (the extent to which you are thought to be lying), *controversial* (disreputable or untrustworthy), *alternative fact* (lie), *serious credibility gap* (everyone thinks that someone is a liar). Для того, щоб уникнути обвинувачення особи в брехні, її характеризують не як таку, що збрехала, а описують ступінь її правдивості та відношення до правди, наскільки людина поділилася правдою: *stranger to the truth* (habitual liar),

economical with the truth, to one side of the truth (untrue), strain credulity (to be considered untruthful).

Ці метафори широко використовуються в американському політичному дискурсі.

“After Bild disclosed the loan, Mr. Wulff faced criticism that he had been economical with the truth in previously maintaining that he had no business relationships with Mr. Geerkens, a friend”.

(The New York Times, 01/02/2012).

All politicians stretch the truth to suit their political and policy purposes. None do so as often and as unapologetically as Trump has during his first 30-plus days in office.

(The Washington Post, 21/02/2017).

Kellyanne Conway, a senior aide to President Trump, said Sunday that the White House press secretary had presented “alternative facts” on Saturday when he falsely stated that Trump’s swearing-in ceremony drew “the largest audience to ever witness an inauguration.”

(The Washington Post, 22/01/2017).

“Mr. Obama is in danger of being perceived as someone whose rhetoric, however skillful, cannot always be trusted. He is creating a credibility gap for himself, and if it widens much more he won’t be able to close it.”

(The New York Times, 25/06/2010).

“Trump frequently couches his most controversial comments this way, which allows him to share a controversial idea, piece of tabloid gossip or conspiracy theory without technically embracing it. If the comment turns out to be popular, Trump will often drop the distancing qualifier — ‘people think’ or ‘some say’.”

(The New York Times, 19/10/2017).

“Elements of Trump’s explanation strained credulity. Trump’s claim that the ramp had been ‘very slippery’ was inconsistent with the weather, which on Saturday in West Point, N.Y., was sunny and clear-skied.”

(The Washington Post, 15/06/2020).

Для вищенаведеної концептуальної метафори не проводимо аналіз через ТКІ, оскільки у сфері ПРАВДА інтегровано онтологічні зв'язки: правда як ресурс (економити, ділитися), як об'єкт (один бік, розтягувати) тощо, і висвітлено як фізичні кореляції, так і залучення багатьох інших сфер. Таким способом не вдається побудувати саме чотирипросторову концептуальну мережу для аналізу, адже для наповнення сценарію вхідного простору ПРАВДА потрібно залучати більше просторів. Ми вважаємо, що побудова такої складної багатопросторової концептуальної мережі не відобразить суттєво інший чи прихований глибше евфемістичний смисл, аніж той, що ми бачимо вже на першому етапі когнітивного осмислення шляхом перенесення властивостей зі сфери ПРАВДА на сферу БРЕХНЯ. Адже конфлікт смислів відображений у самій концептуальній метафорі. Концепт ПРАВДА активізує вже закріплену всім відому концептуалізацію – *не брехня*. До чого і апелює евфемістичний смисл – будь-яким чином передати брехню, але так, щоб пов'язати її з правдою, саме з асоціацією, що це *не брехня*. Евфемістичний смисл у таких евфемізмах послуговується вже самим перенесенням властивостей зі сфери ПРАВДА на сферу БРЕХНЯ, і конфлікт смислів, на базі якого утворюється евфемістичний смисл, є очевидним. Одиниці, що утворилися на основі такого концептуального перенесення, є не тільки метафорами, а й евфемізмами, адже концептуалізація негативного через позитивне сприяє покращеному смислу, що і є метою евфемізму.

Брехня є негативним явищем у політичному дискурсі, вона руйнує імідж політиків, обурює народ, підриває довіру до влади. При евфемізації номінації «брехня» навмисно уникається лексема *lie*, натомість властиве вживання лексеми *truth*. Брехня не може нести в собі достовірної інформації, відповідати реальності, тому що сказане є недійсним та неіснуючим. Та за допомогою вищенаведених концептуальних метафор брехня виражається все ще як певний факт чи повідомлення (інформація), імовірність якого не заперечується. Так руйнується логічна межа між правдою і брехнею.

3.2. Евфемізми воєнної сфери

Тематика війни є невід’ємною частиною політичного дискурсу. Хоча ця тема в багатьох випадках може викликати комунікативний конфлікт і навіть спровокувати агресію з боку адресатів, політикам часто вдається її піднімати у різноманітних мовленнєвих контекстах, не викликаючи в адресата різко негативної реакції. Феномен евфемізації не випадково є таким поширеним у тематиці війни ААПД. Поняття війни не може викликати позитивних думок, адже при слові «війна» в слухача виникають асоціації із болем, жахом, хаосом, втратою, зброєю та смертю. Оскільки війна є явищем, яке лякає людей, політики концептуалізують її через більш позитивні сфери знань (source domains). На основі вибірки ми виокремили такі сфери концептуально-метафоричних евфемізмів семантичного поля війни:

WAR IS CLEANING. Війна часто евфемістично представляється як дія очищення, прибирання. Під час війни велика кількість жертв є неминучою, і це жахливе явище не може не вражати та не засмучувати людей і не викликати гострої реакції, тому політичному дискурсу властива широка евфемізація дій, що призводять до масових втрат. Тож на основі цієї концептуальної метафори воєнні дії евфемізуються такими виразами: *ethnic cleansing*, *purification of race* (genocide), *disinfection* (mass murder), *mopping up an area* (killing surviving opponents). У тематичному лексиконі бомба, потужність якої порівняно з іншими є дещо меншою, представлена як “*clean bomb*”. Концептуалізація масового вбивства як прибирання спричиняє виникнення покращених асоціацій у адресатів, адже факт прибирання властивий для побуту майже всіх адресатів і є для них добре відомим, а результатом його є порядок і позбавлення від бруду, непотрібних та небезпечних предметів і речовин.

Наведемо кілька прикладів вживання цих евфемізмів у ААПД:

“*Since last year, the Syrian government has been mopping up rebel-held enclaves around Damascus...*”

(The Washington Post, 11/04/2017).

“The United Nations director for relief in Sudan said Friday that Arab militias were conducting a campaign of ethnic cleansing to drive black Africans out of a border region of the country with the apparent tolerance of the Sudanese government”.

(The New York Times, 03/03/2004).

“We are mopping up the area, building defenses and conducting security operations”.

(The New York Times, 21/10/2011).

Окрім теорії концептуальної метафори, до цієї групи евфемізмів ми застосували ще й ТКІ, оскільки нам вдалося побудувати чотирипросторову концептуальну мережу та простежити новий прихований смисл (концептуалізацію), що доповнює вже закріплені концептуалізації. Ми аналізуємо метафору WAR IS CLEANING, виділяючи два вхідні простори, які не просто позначають сфери знань, а розвивають сценарії з діями та об’єктами, між якими буде відбуватися інтеграція.

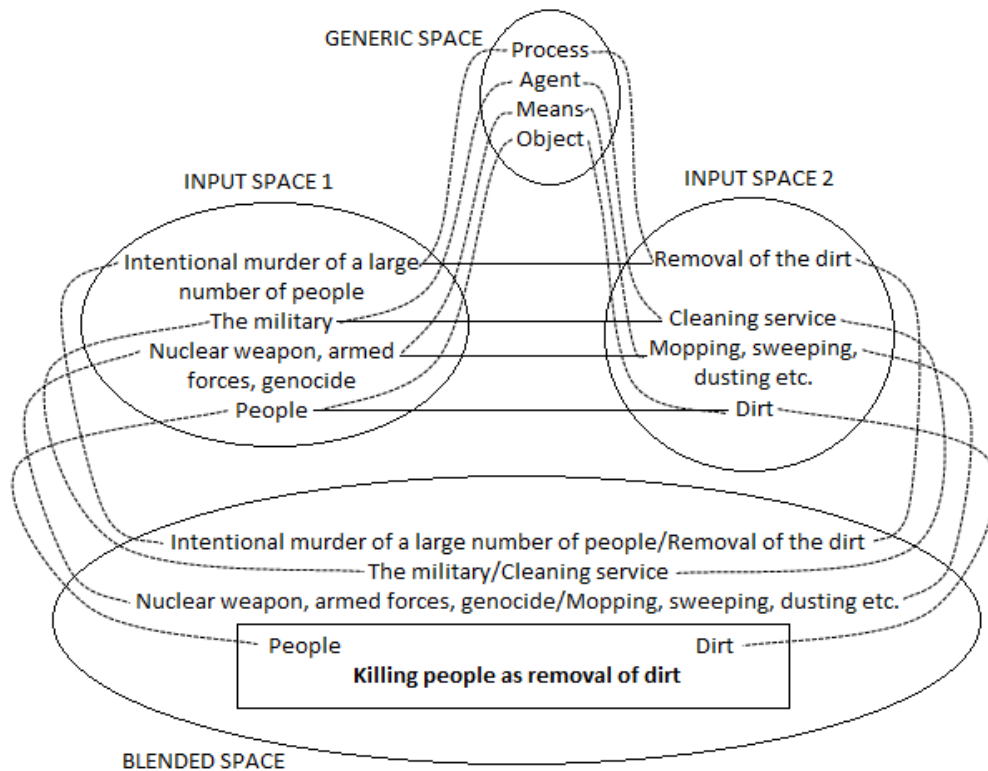

Рис. 3.8. Концептуальна мережа: War as cleaning

З простору джерела CLEANING відбувається пряме перенесення на простір цілі WAR, що супроводжується серією закріплених відповідностей між аналогами. Емергентний смисл виникає при співставленні об'єктів із вхідних просторів: *люди* – об'єкт при воєнних діях – та *бруд* – об'єкт прибирання, які є непокєднуваними. Отже, при їхньому покєднанні виникає висновок, що вбивство людей – це усунення бруду. Таким способом дії, спрямовані на масове вбивство, сприймаються як звичайні дії прибирання, необхідні в щоденному побуті, а жертви масового вбивства – як бруд, який потребує усунення. Ця концептуалізація сприяє виникненню позитивних або ж нейтральних асоціацій в адресатів щодо такого жахливого явища як масове вбивство, а також не викликає жаху та обурення.

WARFARE IS BRINGING ORDER. Воєнні дії в політичному дискурсі також концептуалізуються як встановлення (наведення) порядку (доведення до ладу), налагодження. Ця метафора концептуалізує воєнні дії як факт виправлення, нормалізації чи врегулювання певної політичної ситуації, яка до військового втручання потребувала встановлення певного порядку. На основі цього концепту виникли такі евфемізми: *to restore order*, *to regularize* (to invade and conquer), *rectification of frontiers* (annexation of territory by force), *social order* (internal repression).

“Theirs is not so much an ideological or partisan crusade as a desperate effort to restore a semblance of political and social order to a country that is unraveling...”

(The Washington Post, 02/12/2012).

“The two sides are due to meet Nov. 25 to discuss further reunions, which the South wants to enlarge and regularize. Reunion talks have always been held in the North, although Seoul has proposed hosting them this time. North Korea has yet to respond to the suggestion, a Unification Ministry official said.”

(The New York Times, 17/11/2010).

Finally would come the real “peace effort” of working out the various frontier rectifications and agreements on the Arab refugee problem and the economic aspects of a peace treaty.

(The New York Times, 05/02/2006).

“The history of the United States is the story of a struggle between the desire to establish certain universal rights and the countervailing desire to preserve a particular social order. We are now witnessing a president who wholly embraces the latter. America can have that kind of social order, or it can have justice for all. But it can't have both.”

(The New York Times, 17/03/2017).

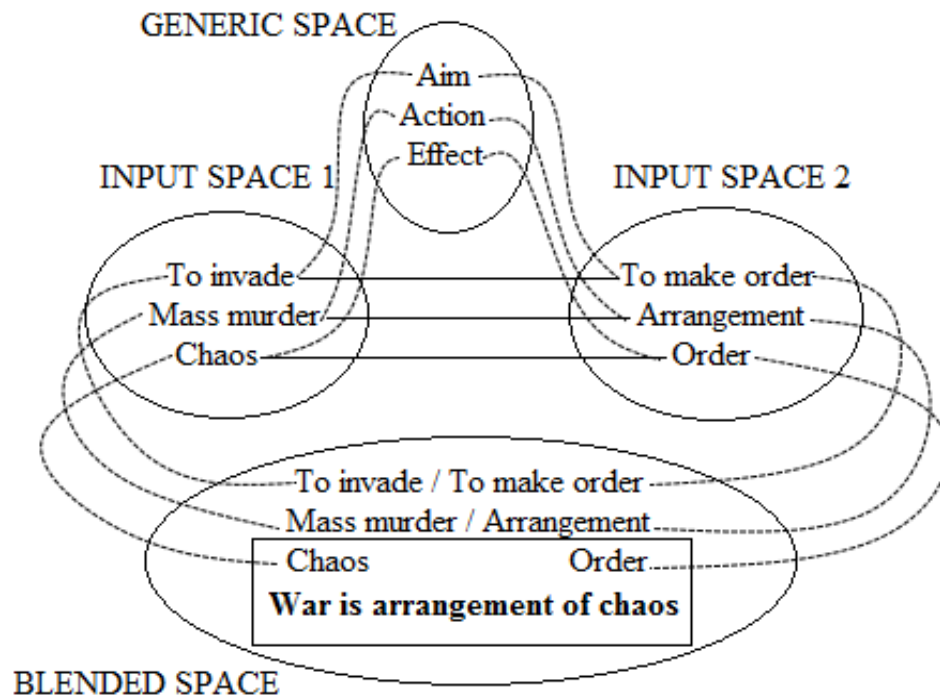

Рис. 3.9. Концептуальна мережа: *War as bringing order*

У вхідному просторі 1 розвивається сценарій війни, а у вхідному просторі 2 – сценарій впорядкування. Окрім злитих структур, до простору бленду проєктуються елементи, між якими злиття не відбулося. Ефекти вхідних просторів – *хаос* та *порядок* – є неспівставними, більше того, вони є абсолютно протилежними, тому входять до бленду окремими елементами. Так у нас виникає емергентний смисл (нова концептуалізація), що *війна є впорядкуванням хаосу*. Адресати сприймають воєнні дії як засоби впорядкування хаосу, які приведуть до порядку. Така концептуалізація призводить до викривлення сприйняття війни адресатами, адже війна насправді може тільки породжувати хаос.

WARFARE IS CURE. Війна та воєнні дії часто евфемістично представляються як лікування: *surgical strike*, *protective reaction* (bombing), *pre-dawn vertical insertion* (invasion by parachutists); *quarantine* (military blockade). Так концепт CURE виправдовує війну як нагальну та обов'язкову потребу, саме таку, яка виникає при захворюванні, тобто потребу в лікуванні, яким стають воєнні дії.

“American ambassador to South Vietnam, that the Air Force was permitted to attack enemy missile sites under the pretext of “protective reaction” — as long as the attacks were kept secret.”

(The New York Times, 19/08/2010).

“This is not Panama (population 3.8 million) or Grenada (population 112,000), small countries where a surgical strike could take down a regime. Venezuela is an oil-rich nation of roughly 30 million people that is awash in guns and militias.”

(The Washington Post, 03/03/2019).

“The American-led coalition simply has not had the manpower to quarantine those Iraqis who have reportedly received assistance from neighboring countries and international terrorist entities”.

(The New York Times, 23/07/2006).

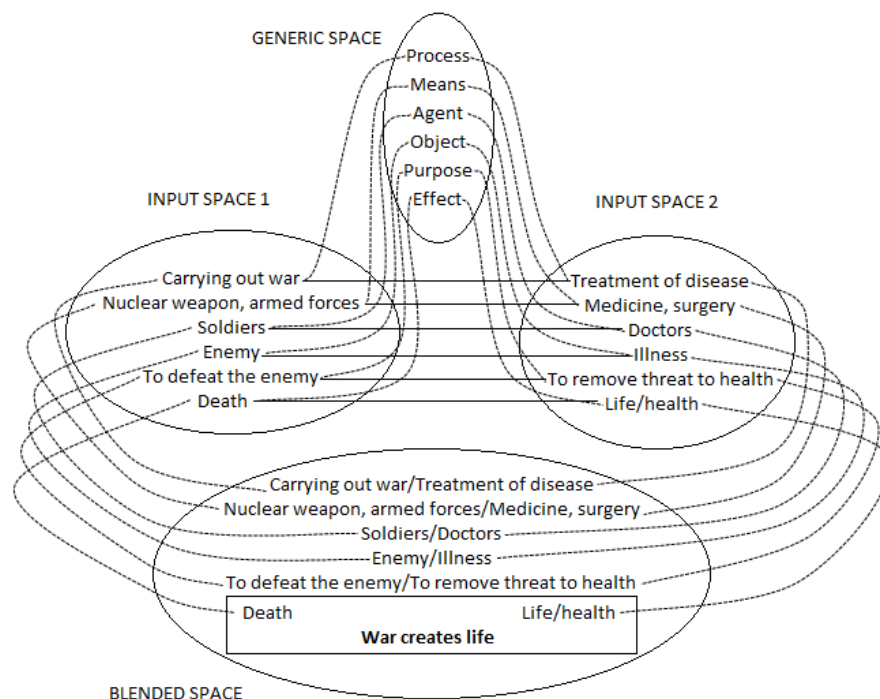

Рис. 3.10. Концептуальна мережа: Warfare as cure

У вхідному просторі 1 розвивається сценарій війни, а у вхідному просторі 2 – сценарій лікування. Окрім злитих структур, до простору бленду проєктуються елементи, між якими злиття не відбулося. Ефекти вхідних просторів – *смерть* і *життя* – є неспівставними, більше того, вони є абсолютно протилежними, тому входять до простору бленду окремими елементами. Так у нас виникає емергентний смисл (нова концептуалізація), що війна створює життя. Така концептуалізація призводить до сприйняття війни адресатами як позитивного явища, що породжує життя та допомагає підтримці здорового стану адресата, хоча насправді єдине, що війна може зробити з життям, – це покалічити його або забрати, але в жодному разі не надати чи відновити. Громадяни ворожої країни сприймаються як захворювання або як такі, що провокують захворювання та загрожують життю, а війна зі своїми методами виступає в ролі лікування та лікувальних заходів. Оскільки життя та здоров'я є найважливішими цінностями для кожного, така концептуалізація викликає позитивні асоціації та реакції щодо війни.

Між першими трьома концептуальними метафорами простежується тісний зв'язок, коли війна представляється як «очищення», «порядок» та «лікування». Результатом такої концептуалізації стають позитивні та покращені асоціації адресатів щодо війни, яка постає перед ними як факт налагодження, відновлення, удосконалення, а також одужання чи усунення зайвого об'єкта. Інші концептуальні метафори характеризуються концептуалізацією через більш «протилежні» сфери-джерела:

WAR IS DEFENSE / SECURITY. Війна також може концептуалізуватися як захист: *active defense* (offense). Так перед адресатами виникає асоціація із загрозою, від якої потрібно захищатися: *to protect your interests* (aggressively to annex border territory), *self-defence* (unannounced military attack); *national security guard*, *internal security* (instrument for civil repression), *frontier guards* (troops used for invasion without a declaration of war), *security* (an excuse for aggression, espionage or repression).

Created by Ayatollah Ruhollah Khomeini after the 1979 Islamic revolution ... the Revolutionary Guard is both the guardian of internal security and a conventional fighting force that has been deployed overseas, including in Iraq and Syria.

(The Washington Post, 09/02/2017).

“The major, Adam DeMarco, an Iraq war veteran who serves in the District of Columbia National Guard and was called in to enforce the crackdown on protesters, told House lawmakers last month that he had received an email from a top law enforcement official at the Defense Department asking if the Guard was equipped with sound cannons or a nonlethal heat ray, known as the Active Denial System, or A.D.S.”

(The New York Times, 17/09/2020).

“The proposed transaction, which has been in the works since early last year, also includes an internal security communications systems worth \$97 million. Bloomberg first reported that the State Department sent the notification on Tuesday.”

(The Washington Post, 24/12/2020).

“Missile defense cannot be a substitute for nonproliferation, as some Americans think, but neither is nonproliferation a necessarily complete alternative to active defenses.”

(The New York Times, 07/09/2000).

“The French defense minister, Michèle Alliot-Marie, described such flights Friday as “extremely dangerous because they may be felt as hostile by forces of the coalition that could be brought to retaliate in case of self-defence.””

(The New York Times, 23/10/2006).

“Yugo-Slavian frontier guards were sent to the scene and the Komitadjis were driven back across the border into Bulgarian territory, leaving behind fifteen dead.”

(The New York Times, 30/07/2001).

Проаналізуємо цю метафору, що входить до основи вищенаведених евфемізмів через призму ТКІ.

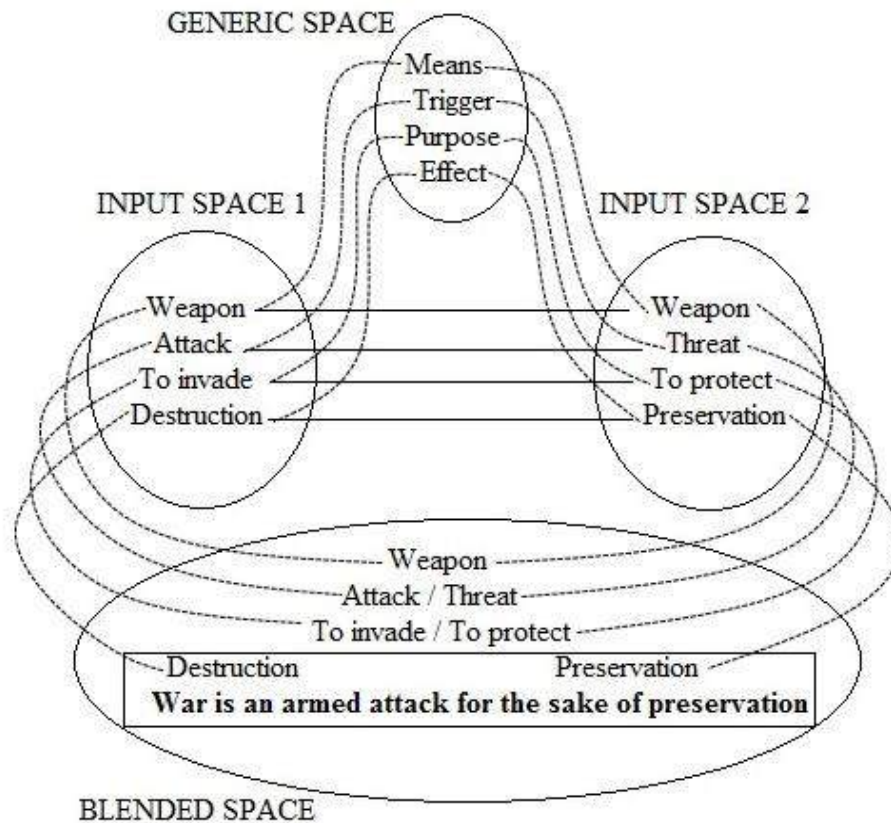

Рис. 3.11. Концептуальна мережа: *War as defense / security*

З простору джерела (Input space 2) DEFENSE відбувається пряме перенесення на простір цілі WAR (Input space 1), що супроводжується серією закріплених відповідностей між аналогами, які проєктуються на простір бленду злитими структурами. Емергентний смисл виникає при співставленні об'єктів результату війни – *руйнація* та результату захисту – *збереження*, які є непоєднуваними і протилежними стосовно одне одного. Отже, при їхньому поєднанні виникає висновок, що війна – це збройний напад задля збереження. При такій концептуалізації вище перелічені евфемізми війни асоціюють війну як необхідну дію для збереження власної країни, як у вислові «кращий захист – це напад». Таким способом нав'язується якась загроза цілісності держави, і, звичайно, тоді вторгнення, загарбництво та насилля виправдовується як необхідні дії задля збереження держави, хоча ця держава здебільшого сама є ініціатором нападу.

WAR IS PEACE. У цій метафорі концептуалізація проявляється через абсолютно протилежну сферу знань (source domain), що призводить до сприйняття війни як засобу встановлення та підтримування миру: *peace keeping action*, *peace offensive* (invasion). Така концептуалізація також зберігається при евфемізації прийомів ведення війни та зброї: *peace-keeping force*, *peaceful nuclear device* (bomb), *pacification of the enemy* (bombing), *Atoms for peace* (nuclear power). Оскільки мир є основною метою війни, опираючись на цю концептуальну метафору, перемога у війні евфемізується як “*coming of peace*”.

Проілюструємо вживання цих евфемізмів в американському ААПД із періодичних друкованих видань.

“Representatives of more than 60 nations and organizations called on Syria’s government on Friday to halt its attacks on besieged cities and asked the United Nations to begin planning for a peace-keeping force, even as prospects for a diplomatic way out of the conflict appeared dim”.

(The New York Times, 02/24/2012).

“Mr. Ban’s announcement reflected a heightened sensitivity at the United Nations about the behavior of peacekeeping troops, even if they are not acting under the organization’s direct authority...”

(The New York Times, 04/06/2015).

“Johnson was told of a bold diplomatic peace offensive in the works called Operation Marigold.”

(The New York Times, 03/09/2013).

“He also said he showed a picture of an atrocity during the U.S. pacification campaign in the southern Philippines at the beginning of the last century at the East Asia Summit.”

(The New York Times, 09/09/2016).

“The fatal blow to the nuclear nonproliferation regime was delivered by India in 1974, when it tested its so-called peaceful nuclear device and then again in May

1998, when it carried out five test explosions. Pakistan only exercised its right of self-defense by demonstrating its nuclear capability following the Indian tests.”

(The New York Times, 01/08/2003).

“Washington did not proceed down this road naïvely. It knew that Atoms for Peace was not risk-free. But it faced a conundrum: if the United States did not promote the atom, it could not control it either.”

(The New York Times, 10/12/2003).

Концепт PEACE є широким та абстрактним поняттям, але основне значення, яке воно несе і яке усім одразу зрозуміле, – це ситуація, де немає війни чи боротьби. З вищенаведених евфемізмів спостерігаємо, що негативна «воєнна» дія лексично присутня в самому евфемізмі, але з додаванням лексеми *peace* або її похідних. Метою евфемістичної концептуалізації війни через мир є саме активізація закріпленої у довготривалій пам'яті концептуалізації, що мир – це ситуація, де нема війни чи боротьби, тобто передати війну через призму цієї ситуації, а саме перенести воєнні дії в площину миру, де нема війни. Таким чином бачимо, що евфемістичний смисл вищеперелічених евфемізмів досягається вже на етапі процесу когнітивного осмислення війни через мир, тобто шляхом перенесення властивостей, що є функцією ТКМ. Тож ми не застосовуємо ТКІ, адже конфлікт протилежних смислів очевидний і без глибинного аналізу, сам евфемізм лексично не приховує засобу чи дії, пов'язаного з війною, а тільки послуговується лексемою *peace* або її похідними задля активації чіткої і зрозумілої для всіх асоціації щодо миру. Евфемістичний смисл досягається вже тільки самим перенесенням воєнних дій у площину миру.

Вище перелічені евфемізми сфери війни характеризуються абсолютно антонімічними концептами. У цих евфемізмах війна концептуалізується як дії, спрямовані на встановлення та збереження миру. Така концептуалізація може деякою мірою апелювати до асоціацій із миром як із завершенням війни, так у адресатів можуть виникати асоціації, що саме певні воєнні дії принесуть мир. У

такому випадку мир у адресатів стоїть вище від усього, а наслідки таких «мирних» дій відходять на задній план, адже закінчення війни і всезагальний мир важливіші.

Війна призводить до великої кількості людських втрат, що засмучує та обурює населення, а також вселяє в людей страх перед війною. Це стало причиною евфемізації жертв війни з метою зменшення акцентуалізації на важливості та цінності життя. На основі вибірки ми виокремили таку концептуальну метафору, що стала основою для групи евфемізмів на позначення жертв війни:

VICTIMS OF WAR ARE OBJECTS. Концептуалізація жертв війни як неживих предметів (об'єктів) спричиняє сприйняття адресатами людського життя як чогось неважливого, незначного, а самої жертви як речі. Дії, що призводять до жертв серед цивільного населення, евфемізуються номінаціями *collateral damage*, *civilian impacting*, а самі жертви – лексевою *casualty*. Така концептуалізація також властива для евфемізмів, що означають поняття «вбивати»: *to liquidate*, *to dispose*, *to remove*, *to displace*, *to crease*, *to terminate*, *to cull*, *to release*, *to waste*, *to neutralize*, *to step on*, *to dispatch*, *to turn off* (to kill), *to drop*, *to drill*, *to plug* (to shoot), *transfer* (the forcible deportation of a population).

“I think it does suffice to say that these operations have been very effective because they have been very precise in terms of the targeting and it involved a minimum of collateral damage”.

(The New York Times, 03/29/2012).

IMC TV, which later grew popular for its progressive news coverage, began reporting on the civilian impact of the offensives, which rights groups say have displaced more than 350,000 in the past year.

(The Washington Post, 10/10/2016).

При такій евфемізації жертв воєнних конфліктів людське життя нівелюється і втрачає цінність.

Для вищенаведеної концептуальної метафори не проводимо аналіз через ТКІ, оскільки евфемістичний смисл зрозумілий уже на першому етапі

когнітивного процесу осмислення *жертв війни* через *об'єкти* за допомогою ТКМ. Ми вважаємо, що евфемістичний смисл є зрозумілим уже із самого перенесення властивостей об'єктів на властивості жертв війни, тобто жертви (люди) прирівнюються до неживих об'єктів, і до них можуть застосовуватися ті ж самі дії. Адже при концептуально-метафоричній евфемізації сфера-джерело завжди є такою, яка сприймається адресатами позитивніше чи принаймні нейтрально відносно до сфери цілі, яка буде включати негативне явище, що евфемізується. Уже саме осмислення негативного явища через позитивне чи нейтральне, їх співставлення чи порівняння утворює евфемістичний смисл. Так адресати сприймають людину і дії, що можуть до неї застосовуватися (позбавлення життя) через призму поняття *об'єкт* і дії, які можуть застосовуватися до об'єкта (викидати, пересувати, позбуватися тощо). Властивості *об'єктів* із легкістю трансплюються на властивості *людини* і асоціюються з ними. При аналізі через ТКІ у цьому випадку не спостерігається реалізація контрасту між елементами, тобто не виокремлюється емергентний смисл, якийсь ще додатковий до того, що можна досягнути вже тільки за допомогою ТКМ.

Вторгнення однієї держави в будь-яку іншу не може приносити користі для країни, яка є об'єктом агресії. Це явище тягне за собою ряд негативних факторів: насильство, приниження, знищення культурного надбання та втрату національної ідентичності і свободи. Ми виокремили таку концептуальну метафору, властиву для евфемізації поняття «вторгнення»:

INVASION IS RESEARCH. Концептуалізація вторгнення через дослідження призводить до позитивної реакції адресатів, що сприймають вторгнення як певну пошукову діяльність: *reconnaissance in force* (search and destroy), *scientific and literary investigation* (theft and vandalism). При цій концептуалізації основною метою вторгнення постає мета дослідження, тобто розвиток, ознайомлення, поглиблення знань та відкриття чогось нового.

“If land forces are indeed committed, they face decisions about minimizing deadly force and accepting a much higher threat to their own lives. When uncertain

about enemy locations, do they perform “*reconnaissance by fire*” or expose themselves to a potential ambush by first sending patrols to take a look?”

(The New York Times, 18/05/2011).

Нам вдалося проаналізувати цю метафору через призму ТКІ.

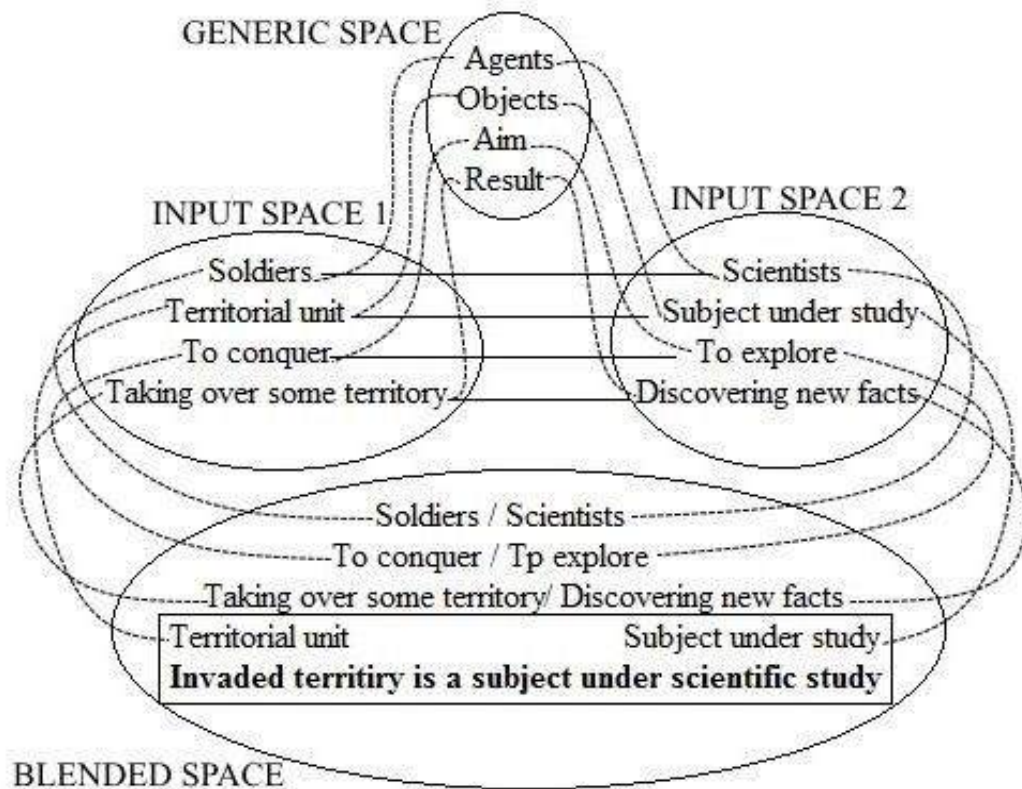

Рис. 3.12. Концептуальна мережа: Invasion as research

У вхідному просторі 1 розвивається сценарій вторгнення, а у вхідному просторі 2 – сценарій дослідження. Окрім злитих структур, до простору бленду проектується елементи, між якими злиття не відбулося. Об’єкти вхідних просторів – *територіальна одиниця* і *предмет дослідження* – входять до простору бленду окремими елементами. Таким способом у нас виникає емергентний смисл (нова концептуалізація), а саме – захоплена територія – це предмет наукового дослідження. Так ця концептуалізація підсилює вже встановлені та закріплені, нівелюючи факт руйнування, жорстокості та вбивств під час вторгнення. Воєнні дії асоціюються як такі, що спрямовані на високі цілі науки, а постраждала територія як така, що потребує вивчення.

Війна завжди є небажаною та неприйнятною, тематика війни викликає негативні асоціації у свідомості адресатів, які можуть призвести до непередбачуваної та небажаної для політики реакції, тому евфемізація у цій сфері є дуже важливою і поширеною в політичному дискурсі. Зазначені концептуальні метафори є доступними і зрозумілими для адресатів, тому є зручними для евфемізації в політичному дискурсі.

Так евфемізми семантичного поля війни нашої вибірки можуть концептуалізуватися через вищезазначені концептуальні метафори. Війна, воєнні дії та зброя в таких евфемізмах постають як очищення, приведення до ладу, надання медичної допомоги, а ведення війни подається населенню як потрібне, невідкладне та спрямоване на позитивний результат. Евфемізми сфери війни також характеризуються концептами з відносно протилежних сфер знань або ж концептами, що є антонімами. У таких евфемізмах війна постає перед адресатами як дії, спрямовані на захист держави, яка насправді сама є ініціатором атаки, або як вияв допомоги іншим країнам. У такий спосіб війна виправдовується через моральні засади. Концептуалізуючи жертви війни як неживі предмети, евфемізми подають людину як річ, для якої життя не є властивою характеристикою, а отже, і втратити об'єкт його не може. Така концептуалізація відвертає увагу слухача, адже вбивство евфемізується як різні дії, які можуть виконуватися над неживими об'єктами.

Війна в Іраку призвела в американському варіанті англійської мови до виникнення нових евфемізмів сфери війни. Влада США намагалася виправдати цю війну через певні моральні норми та відчуття обов'язку. За допомогою довгих, піднесених духом, а головне переконливих промов, які, звичайно, не обійшлися без евфемізації, американський уряд домогся сприйняття та схвалення цієї війни як багатьма іншими країнами, так і громадянами США. Ми виокремили такі концептуальні метафори, які є основою для утворення концептуально-метафоричних евфемізмів воєнної сфери і стосуються війни в Іраку:

WAR IS ENLIGHTENMENT. Концептуалізація війни через просвітництво спостерігається в політичному дискурсі, що стосується війни в Іраку. Країна-завойовник, тобто США, постає перед адресатами як процвітаюча країна можливостей, що вже пройшла свій шлях розвитку і має неабиякий досвід у політичній, економічній та науковій діяльності, яким вона готова поділитися з Іраком. Оскільки Ірак не бажає сприймати таку допомогу і навчання, а США не може проігнорувати вищий моральний обов'язок допомогти менш розвиненій країні, уряду Сполучених Штатів доводиться діяти радикально, тобто розпочати воєнні дії. Жителі Іраку, які з різних причин починали боротися на стороні американців, евфемізуються як свідомі та такі, що засвоїли ідеї, висунуті американцями, і серйозно зацікавилися ними: *concerned local citizens* (Iraqi fighters against the influence of Al-Qaeda, whose salaries were paid by the US military). Причиною початку такої діяльності іракськими жителями стала безвихідь, єдиною зацікавленістю стали гроші, які платили американці. На базі цієї концептуальної метафори війна стає місією, що несе високу ідею та надає нові можливості: *Moment of Truth* (the beginning of the war in Iraq), *Omens of Prosperity* (Iraqi operation against insurgents in Diyala, launched by elements of Iraqi Army division and US armored cavalry squadrons).

“The conflicts raise the prospect that the creation of the forces, known as Awakening Councils or Concerned Local Citizens, formed to fight extremists and bring calm to the country...”

(The New York Times, 02/10/2008).

“Senator Kerry, the presumed Democratic presidential nominee, declared at Westminster College... “This is a moment of truth in Iraq,” he said, “not just for this administration, the country, the Iraqi people, but for the world. This may be our last chance to get this right. We need to put pride aside to build a stable Iraq””.

(The New York Times, 05/01/2004).

“The purpose of the offensives – dubbed “Omens of Prosperity” and “Iron Pursuit,” respectively – is to build on security gains in urban areas of the north, Hertling said. “We have secured the key cities of the north. We have seen Al Qaeda

continue to be pushed into what we call the support zones, the areas of the desert," he said. "We will continue to pursue them as they continue to try and find safe havens in the deserts, in the hills and in the palm groves.""

(The New York Times, 27/07/2008).

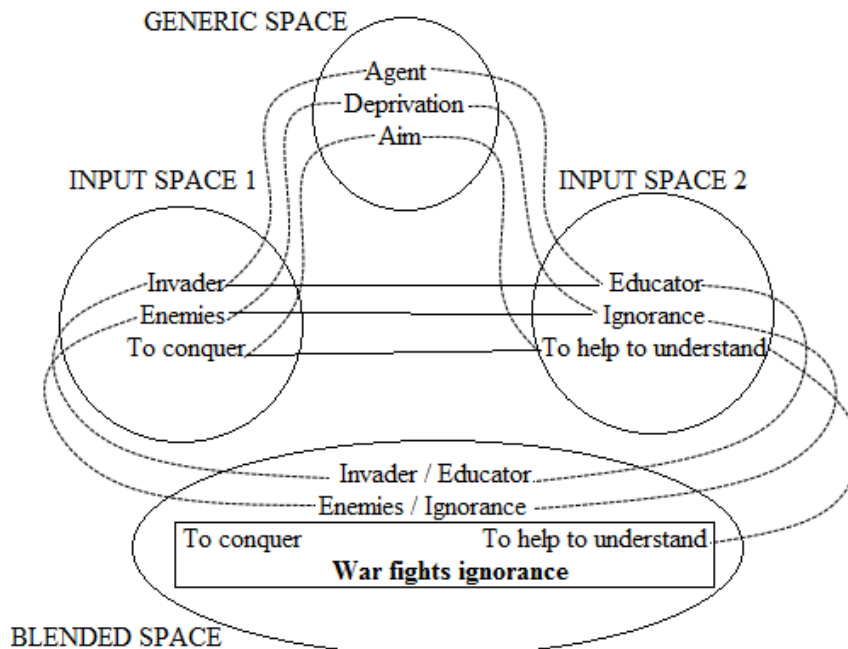

Рис. 3.13. Концептуальна мережа: *War as enlightenment*

У вхідному просторі 1 розвивається сценарій війни, а у вхідному просторі 2 – сценарій просвітництва. У просторі бленду зливаються структури *агентів* з двох вхідних просторів – *загарбник* та *просвітитель*, а також структури *позбавлення*: на війні позбавляються від *ворогів*, а у просвітництві – від *необізнаності*. Окрім злитих структур, до простору бленду проєктуються елементи, між якими злиття не відбулося: цілі вхідних просторів – *завоювати* та *допомогти зрозуміти*. Ці елементи є несумісними, оскільки виникає очевидний контраст між елементами цілі, тому вони входять до простору бленду окремими елементами, і на їхньому стику утворюється новий смисл (концептуалізація). Так виникає емергентний смисл – *війна борює незнання*. Адресати сприймають воєнні дії, як такі, що несуть пізнання, відкривають істину і допомагають її осягнути.

WAR IS LIBERATION. Війна також концептуалізується через звільнення, свободу. Війна постає перед адресатами як дія, спрямована на звільнення певної країни. Ця евфемістична концептуалізація широко застосовувалася в політичному дискурсі під час війни в Іраку: *Operation Iraqi Freedom* (military occupation of Iraq), *to liberate* (to conquer), *freedom fighters* (rebels). Ця концептуалізація спричиняє позитивні асоціації з допомогою країні, її свободою, безпекою та подальшим розвитком.

“Some of Cheney’s promises: With our help, a liberated Iraq can be a great nation once again”.

(The New York Times, 12/05/2007).

He fought hard through some of the most difficult days in Operation Iraqi Freedom, and he paid the ultimate sacrifice to defend our freedom and secure that nation.

(The Washington Post, 05/10/2016).

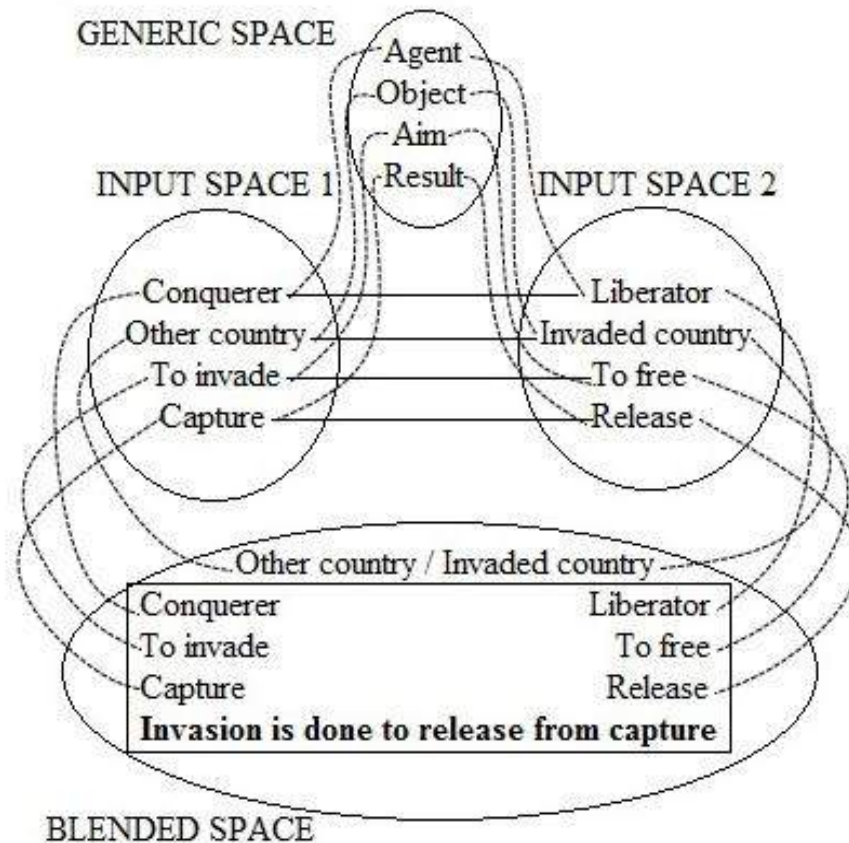

Рис. 3.14. Концептуальна мережа: War as liberation

У вхідному просторі 1 розвивається сценарій війни, а у вхідному просторі 2 – сценарій звільнення. У просторі бленду зливаються тільки структури об'єктів із двох вхідних просторів – *інша країна* та *захоплена країна*. Окрім злитих структур, до простору бленду проєктуються елементи, між якими злиття не відбулося: агенти вхідних просторів – *завойовник* і *визволитель*; цілі – *захопити* та *звільнити*; результати – *поневолення* і *звільнення*. Ці елементи є не тільки неспівставними, вони є абсолютно протилежними, тому входять до простору бленду окремими елементами, і на їхньому стику утворюється новий смисл (концептуалізація). Так у нас виникає емергентний смисл – вторгнення робиться з метою визволення з неволі. Країна, яку захоплюють таким чином, постає як така, що вже є кимось поневолена, а країна-агресор постає визволителем з-під гніту.

Концептуалізовану як просвітництво та звільнення війну в Іраку виправдовують через моральні обов'язки допомогти, просвітити, захистити та звільнити, викликаючи позитивні реакції в адресатів та сприйняття цієї війни ними.

Шпигунство є також поширеним явищем у сфері війни. Поле діяльності шпигунів є досить широким, сюди входять: спостереження за певним об'єктом (людиною), діяльність під прикриттям, встановлення певного контакту, знищення чи фальсифікація певних фактів (доказів) тощо. Оскільки шпигунство передбачає брехню, підступність, а іноді й зраду, воно вважається негативним явищем і тому потребує евфемізації в політичному дискурсі. Ми виокремили такі сфери для концептуально-метафоричних евфемізмів, що стосуються поняття шпигунства:

SPY EQUIPMENT IS CLOTHES. Концептуалізація таємних засобів шпигунства через елементи одягу нейтралізує негативний ефект початкового концепту: *to wear wire* (to seek evidence with the help of clandestine devices), *electronic underwear* (clandestine electronic device). Ця концептуалізація відвертає увагу адресата від усвідомлення справжнього призначення засобів

шпигунства, оскільки концептуалізовані як елементи одягу, ці засоби викликають асоціації з одягом, призначення якого зігрівати, прикрашати тощо.

“John Kinnucan, the research analyst who refused a request by agents from the Federal Bureau of Investigation to wear a wire, has received a subpoena”.

(The New York Times, 12/03/2010)

Для вищенаведеної концептуальної метафори не проводимо аналіз через ТКІ, оскільки евфемістичний смисл зрозумілий уже на першому етапі когнітивного процесу осмислення таємних засобів шпигунства через елементи одягу за допомогою ТКМ. Ми вважаємо, що евфемістичний смисл є зрозумілим уже із самого перенесення властивості одягу на властивість таємних засобів шпигунства, та встановлення аналогічного зв'язку між засобами шпигунства та елементам одягу, тобто засоби шпигунства концептуалізуються як елементи одягу. Так адресати сприймають властивості засобів шпигунства як властивості одягу, що вже і є евфемістичним смислом і відходом від прямої номінації. При аналізі через ТКІ в цьому випадку не спостерігається реалізації контрасту між елементами, тобто не виокремлюється емергентний смисл, якийсь ще додатковий до того, що можна осягнути вже тільки за допомогою ТКМ.

DESTROYING EVIDENCE IS DISINFECTION. Знищення доказів (фактів) концептуалізується через дезінфекцію: *to sanitize, to decontaminate* (to destroy evidence). Так доказ чи факт постає перед адресатами як негативний, шкідливий для здоров'я елемент, тобто інфекція, зараження, бактерія, що потребує знищення, нейтралізації (дезінфекції).

“In terrorism prosecutions, intelligence officials have been careful to sanitize,” or hide the origins of evidence collected through the program to keep it secret, officials said”.

(The New York Times, 06/23/2006).

Проаналізуємо метафору, що вийшла до основи евфемізмів знищення доказів через ТКІ.

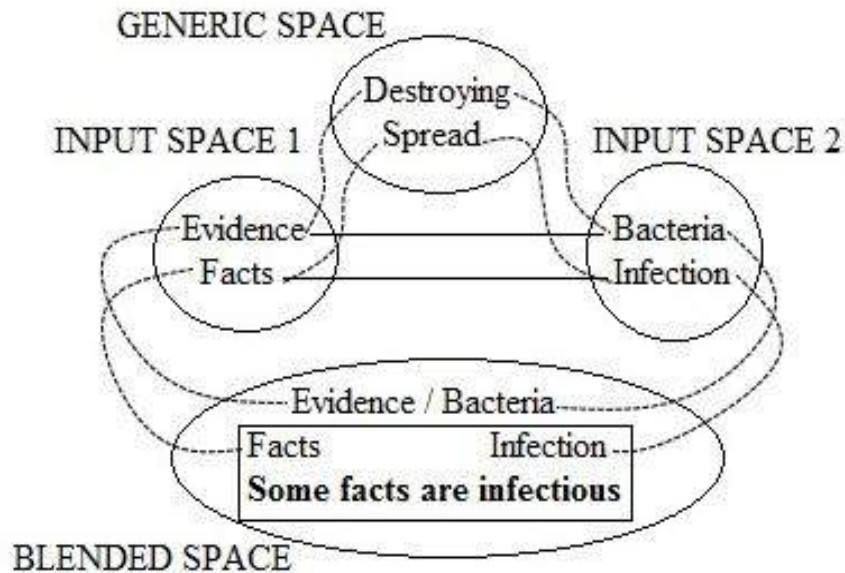

Рис. 3.15. Концептуальна мережа: *Destroying evidence as disinfection*

У вхідному просторі 1 розгортається сценарій знищення доказів, у вхідному просторі 2 – процес із досить позитивною конотацією – дезінфекція. На простір бленду відбувається проєкція співставлених елементів із двох вхідних просторів, які в цьому просторі зливаються в одне ціле, а саме елементи знищення – *докази та бактерії*.

Окрім злитих елементів, із вхідних просторів бленд розвиває новий емергентний смисл, який утворюється на стику непоєднаних елементів поширення – *факти та інфекція*. ТКІ дає змогу побачити ці непоєднані елементи, які й підштовхують адресата до висновку, що деякі факти є таким, які викликають інфекцію. Відбувається онлайн-процес, який надає новий смисл, що доповнює злиті елементи з двох вхідних просторів. Так ця нова концептуалізація в основі евфемізмів на позначення знищення доказів виражає ці ж докази як небезпечні для суспільства і які мають бути знищені, адже інфекціям саме так і протидіють – негайно і безкомпромісно.

За допомогою вищенаведених концептуальних метафор евфемізація шпигунства призводить до виникнення покращених асоціацій в адресатів, відволікання їхньої уваги від цього явища та сприйняття його як важливої діяльності. Так шпигунство стає потрібним та необхідним явищем для суспільства.

Отже, концептуально-метафоричні евфемізми воєнної сфери характеризуються перенесенням знань із позитивної (за проявом асоціацій) сфери (source domain) або ж зі сфери абсолютно протилежної до сфери-цілі, на негативну сферу знань (target domain), тобто на сферу війни. Чим віддаленіші сфери знань, тим більшим евфемістичним потенціалом володіє евфемізм. В адресатів виникають покращені асоціації, що супроводжуються позитивною або принаймні нейтральною реакцією на таке поняття як війна та дії, з нею пов'язані. Аналізуючи концептуальні метафори, що лежать в основі евфемізмів сфери війни нашої вибірки, використовуючи ТКІ, ми виявили певну схожість між деякими концептуалізаціями, що виникли в просторах бленду. Люди концептуалізуються як бруд у концептуальній метафорі WAR IS CLEANING, а ворог, під яким розуміються люди, що проживають на ворожій території, концептуалізується через захворювання в концептуальній метафорі WARFARE IS CURE. Так применшується цінність самого життя для того, щоб послабити негативну реакцію адресатів щодо жорстокості та смерті, спричиненої воєнними діями. Люди в обох випадках метафоричної концептуалізації прирівнюються до шкідливих і негативних явищ, які потрібно усунути, життям яких не дорожать. За допомогою ТКІ ми виявили конфлікт протилежних смислів в евфемізмах, в основі яких є метафори WAR IS DEFENSE (*destruction – preservation*), та WAR IS LIBERATION (*conquerer – liberator, to invade – to free, capture – realese*), хоча й концептуалізуються вони не через антонімічні сфери. Це свідчить про те, що протилежність смислів може бути закладена в основу евфемізмів і при цьому не бути експліцитно вираженою, але надавати евфемізму великого потенціалу.

3.3. Евфемізми економічної сфери

Економічній сфері також властиві негативні явища, які досить часто розчаровують та обурюють населення. Та за допомогою явища евфемізації економічні дії, які б могли спровокувати незадоволення адресатів, подаються як такі, що посприяють розвитку економіки та покращенню фінансового стану кожного громадянина зокрема.

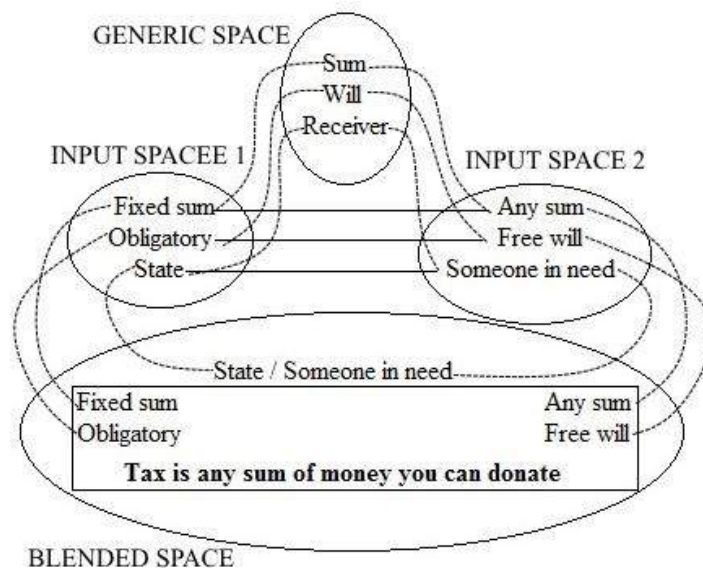
Явище, евфемізацію якого ми будемо характеризувати, стосується майже кожного адресата і викликає в нього багато протиріч, запитань та незадоволення. Цим процесом є оподаткування. Незважаючи на те, що податок є невід'ємним обов'язком для всіх зайнятих громадян, необхідність якого добре усвідомлюється його платниками, він залишається небажаним, а його підвищення викликає обурення. З метою уникнення негативної реакції адресатів щодо оподаткування ця сфера евфемізується на базі таких концептуальних метафор:

TAX IS ENDOWMENT. Концептуалізація податку через пожертвування представляє сплату податків як добровільне грошове пожертвування заради суспільного блага. Так платник податків відчуває свою потрібність та важливість для держави, яка потребує його допомоги. В адресата також з'являються приємні асоціації, відчуття гордості, яке виникає після акту благодійності, де саме він є благодійником: *public donation, shared sacrifice, gesture of good will (tax)*.

“This impending squeeze could be averted with a relative modicum of shared sacrifice: raise revenue through selective measures targeted at those most able to pay; trim entitlement spending; right-size or eliminate inefficient programs.”

(The Washington Post, 27/02/2017).

Проаналізуємо концептуалізацію, що ввійшла до основи вищезгаданих евфемізмів у світлі ТКІ.

3.16. Концептуальна мережа: Tax as endowment

У вхідному просторі 1 розвивається сценарій податку, у вхідному просторі 2 – сценарій пожертвування. Після прямого проєктування з простору джерела ENDOWMENT на вхідний простір цілі TAX та встановлення відповідності між аналогами відбувається проєктування структур на простір бленду, де елементи: отримувач податку – *держава* та отримувач пожертви – *потребуючий* зливаються і входять до простору бленду єдиним спільним елементом. Окрім злитих структур, до простору бленду входять елементи, співставлення яких викликає суперечність, тому вони проєктуються до простору бленду окремими елементами. Сума податку – *фіксована* та сума пожертви – *будь-яка сума*. Конфлікт виникає також на стику елементів бажання (волі): при податкуванні – обов’язково, а при пожертві – це *вияв доброї волі*. Елементи бажання є ще й абсолютно протилежними один одному, тобто спостерігається конфлікт протилежних смислів. Так утворюється емергентний смисл: податок – це будь-яка сума, яку адресат може пожертвувати. Очевидною стає нова концептуалізація, яка входить до основ вищезгаданих евфемізмів, що сума податку залежить від бажання і спроможності адресата, а в реальності це не завжди є так.

TAX IS PROFIT. Концептуалізація податку як прибутку призводить до сприйняття податку не як сплачування певної суми до державного бюджету, а як доходу, прибутку самого адресата: *value-added revenue opportunities (taxation)*. Так підвищення податків евфемізується як зміна чи збільшення прибутку: *adjustment of a windfall, recapture of benefits, replacement of revenues, raise revenue, revenue enhancement, revenue emolument (raising tax), revenue protection officer (someone charged with the collection of fines) redistribution of wealth (punitive taxation)*. Оскільки сплата податку сприймається як прибуток, його ігнорування стає неприбутковою діяльністю: *non-profit (evading taxation)*. Завдяки цій концептуальній метафорі, що концептуалізує негативне явище (податок) через позитивне явище (прибуток), в адресатів виникають покращені асоціації щодо сплати податків та їх підвищення. Евфемізація на базі цієї концептуальної метафори певною мірою заплутує адресата, адже податок є доходом держави, проте евфемістично він виражається як прибуток кожного адресата зокрема.

Ці евфемізми широко застосовуються в ААПД.

“The ACA was designed to make coverage more affordable for individuals who were of low and middle income, who did not have access to adequate and affordable health insurance coverage. And it did so largely, if not completely, by raising revenue on higher-income families,”

(The Washington Post, 22/03/2017).

“Alternatively, the federal income tax system could be used to recapture SocialSecurity benefits paid to high-income taxpayers”.

(The New York Times, 15/02/2011).

“In March, that board signed off on Gov. Ricardo Rossello’s plan for a 10-year path to solvency, having sent back his original package of spending cuts, revenue enhancements and structural reforms for a toughening-up.”

(The Washington Post, 07/05/2017).

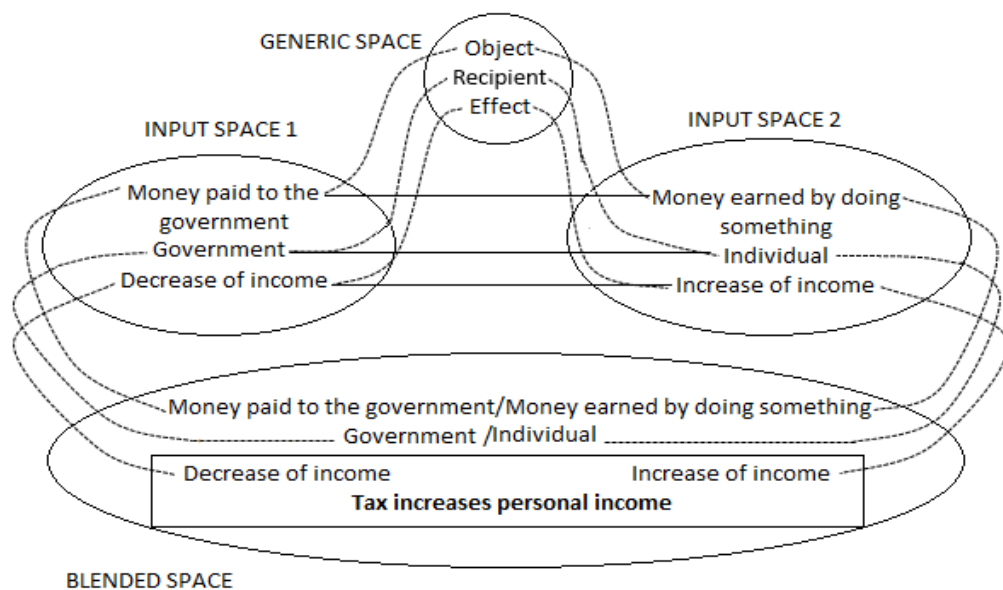

Рис.3.17. Концептуальна мережа: Tax as profit

У просторі-джерелі PROFIT розвивається сценарій прибутку, із якого відбувається пряме проєктування на простір ціль TAX, що супроводжується серією закріплених відповідностей між аналогами. У простір бленду входять злиті елементи аналогів об’єкта та адресата. Аналоги ефекту податку –

зменшення доходу – та ефекту прибутку – збільшення доходу – не зливаються в одне ціле, оскільки при співставленні цих протилежних елементів відбувається протиставлення, у результаті якого виникає емергентний зміст простору бленду – податок збільшує особистий дохід. Так в адресатів виникають асоціації не з втратою грошей, а навпаки – із їх надбанням. При цій концептуалізації збільшення податку сприймається як певні зміни в доході, проте ці зміни не вказують на його зменшення, а навпаки – на його збільшення.

RAISING TAXES IS MODERNIZATION. Підвищення податків концептуалізується як факт удосконалення (розвитку) економіки: *innovative sources of financing, economic incentives (increase of taxes), update the revenue mechanism (to increase taxes)*. Така концептуальна евфемізація сприяє виникненню в адресата асоціацій із покращенням економіки та фінансового стану за допомогою певних економічних стратегій та методів, під якими насправді приховується простий спосіб удосконалення економіки – підвищення податків.

“But even in that lucky case, the C.B.O.’s quantitative estimates of the fiscal cliff’s economic effects are not reliable until they fully incorporate economic incentives”.

(The New York Times, 29/08/2012).

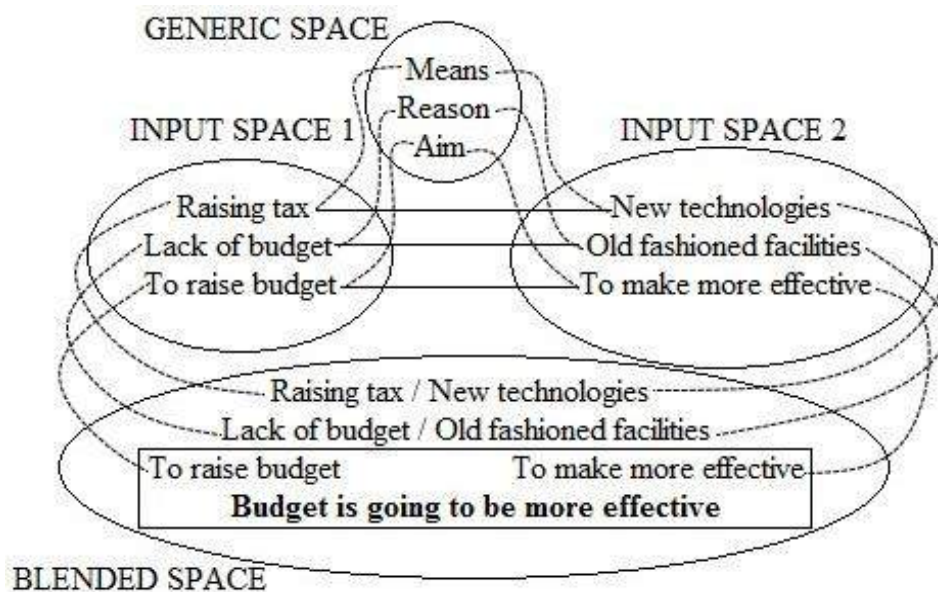

Рис 3.18. Концептуальна мережа: Raising tax as modernization

У вхідному просторі 1 розвивається сценарій підняття податків, у вхідному просторі 2 – сценарій модернізації. У просторі бленду зливаються елементи, спроектовані з двох вхідних просторів. Окрім злитих структур, до простору бленду проєктуються непокєднувані елементи, при співставленні яких виникає емергентний смисл простору бленду, а саме: при поєднанні мети підняття податків – *збільшити бюджет* – та мети модернізації – *зробити щось ефективнішим*. Таким чином ми отримуємо висновок, що бюджет (після підняття податків) стане ефективнішим. Тобто увага переводиться на сам бюджет, який стосується меншою чи більшою мірою, але всіх громадян. При такій новій концептуалізації адресати відволікаються від самого підвищення податків. Виникають асоціації з вищою ефективністю бюджету, який відповідно мав би покращити умови життя адресатів.

Банкрутство є ще одним негативним явищем у сфері економіки, однією із причин якого досить часто стає політична діяльність, наприклад, підвищення податків, введення нових норм, стандартів та створення інстанцій. Явище банкрутства збільшує рівень безробіття та знижує якість життя, викликає розчарування. Це і стало мотивацією евфемізації цієї сфери за допомогою такої концептуальної метафори:

BANKRUPTCY IS CLEANING. Концептуалізовані через змивання (очищення), бізнес, майно, капітал постають перед адресатом як бруд, а явище банкрутування як очищення від цього бруду: *to wash out*, *to wipe out* (to bankrupt), *to take a bath* (to go bankrupt), *washed up* (bankrupt). Таки майно, надбання постають перед адресатами як негативні елементи, а банкрутство – як позитивне явище, за допомогою якого можна позбутися чогось несприятливого (надбання).

“The move left the firm short-handed as it was grappling with the implications of its \$6.3 billion position on European sovereign debt, a trade large enough to wipe out the firm if it soured”.

(The New York Times, 12/14/2011).

When his father, on a whim, tries to pull a financial maneuver called a short squeeze on Axelrod in Sunday's episode, Rhoades, furious, insists that his own father take a bath on the deal.

(The Washington Post, 09/02/2016).

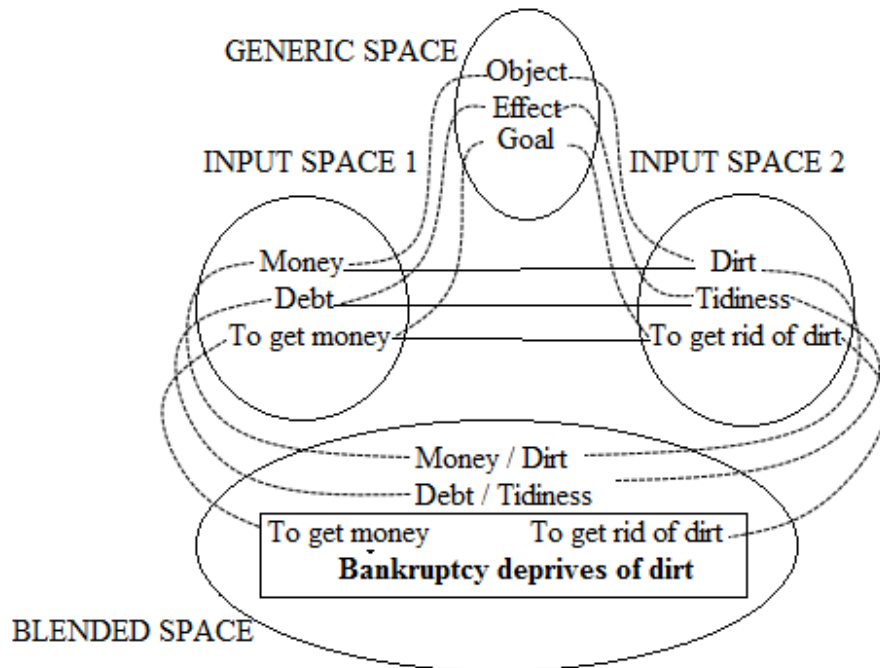

Рис. 3.19. Концептуальна мережа: *Bankruptcy as cleaning*

Вхідний простір 1 розвиває сценарій банкрутства, вхідний простір 2 – сценарій прибирання. При аналізі цієї концептуальної мережі виявлена неспівставність між елементами *ціль*, адже ціллю при банкрутстві буде – *отримати гроші*, а ціллю прибирання буде – *позбутися бруду*. Співставлення цих неpojєднаних елементів приводить до висновку, що *банкрутство позбавляє від бруду*. Так гроші концептуалізовані як бруд спричиняють позитивні асоціації із їхньою втратою, а банкрутство сприймається як явище, що приводить до порядку.

Негативні економічні явища, евфемізовані на основі вищенаведених концептуальних метафор, не несуть для адресата повідомлення про погіршення фінансового стану зі зростанням податку, а навпаки – про його покращення.

Завдяки цій концептуалізації тіньова економіка втрачає поняття незаконності, а дохід (прибуток) втрачає важливість ролі, яку він відіграє в житті людини.

3.3.1. Евфемізми на позначення безробіття та малозабезпеченості

З розвитком політики, історії та культури все більше поширюється феномен евфемізації, оскільки з'являється ряд негативних фактів, які потребують вуалювання, покращення та позитивного сприйняття публікою. Евфемізми безробіття та малозабезпеченості також належать до евфемізмів політичного дискурсу, оскільки політика великою мірою може спричинити такі явища, часто ці негативні фактори є результатами політики. На основі вибірки ми виокремили концептуальні сфери для концептуально-метафоричних евфемізмів таких негативних явищ як безробіття та малозабезпеченість.

Розглянемо концептуальні характеристики евфемізмів, які стосуються малозабезпеченості. Одиниці, які евфемізують соціально незахищених людей, спрямовані на те, щоб зрівняти цю верству населення зі всіма іншими, а також виділити їх з-посеред інших, виражаючи їхню соціальну відмінність як певну особливість, а іноді і як перевагу. Отже, виокремимо концептуальну метафору, яка лежить в основі евфемізації малозабезпеченості (фінансової неспроможності):

INABILITY IS CHALLENGE. Брак певних соціальних норм (соціальна незахищеність) концептуалізується через випробування, які людина має пройти через нестачу певних умов та привілеїв: *disadvantaged, underprivileged, inconvenienced, culturally deprived, financially challenged (poor), challenging (unprofitable), developing (relatively poor)*. Завдяки цій концептуалізації адресати сприймають бідність як чесну боротьбу, у якій їм не надано жодних переваг, але після подолання випробувального етапу на адресата чекає винагорода за важкі, чесні, випробувальні умови.

“The divergence in the trends complicates efforts to assess the effects of tough welfare laws on the most disadvantaged families”.

(The New York Times, 04/07/2012).

In St. Louis this month, Biden began his day at Launchcode, a nonprofit trying to help underprivileged workers become technology code writers.

(The Washington Post, 21/10/2016).

У політичному дискурсі вживання евфемізмів мотивується намірами політиків зняти з себе відповідальність за низький рівень життя та нейтралізувати негативні асоціації з бідністю, концептуалізуючи її через випробування.

Для вищенаведеної концептуальної метафори не проводимо аналіз через ТКІ, оскільки CHALLENGE є надто абстрактним поняттям, що інтегрує онтологічні зв'язки, оскільки *випробування* може бути як фізичне так і моральне і може проявлятися в різних формах. Отже, виникають труднощі із побудовою сценарію у вхідному просторі. Проте незалежно від характеру випробування, основне значення, яке несе і яке усім одразу зрозуміле, – це *випробування сил і можливостей*. Поняття CHALLENGE викликає відносно позитивні асоціації із непростим завданням, але виконання якого обов'язково принесе бажані результати та успіх. Саме цієї асоціації (концептуалізації закріпленої у довготривалій пам'яті) достатньо для утворення евфемістичного смислу, який у цих евфемізмах послуговується вже самим співставленням і перенесенням властивостей зі сфери CHALLENGE на сферу INABILITY. Перенесення таких загальних характеристик є зручним при цій евфемізації, оскільки бідність негативно позначається як на фізичному так і на моральному станах людей, і евфемізація через таке широке поняття охоплює ці стани разом.

UNEMPLOYMENT IS FREEDOM. Концептуалізація безробіття як свободи призводить до виникнення покращених асоціацій при втраті роботи, які виникають при закінченні терміну ув'язнення. Евфемістично безробітні та звільнені подаються як такі, що відбули тюремне покарання: *at liberty*, *discharged* (dismissed), *to let go*, *to let out*, *to relieve* (to fire), *early release* (dismissal), *available* (involuntary unemployed), *give (someone) the air* (to dismiss from employment), *relinquish* (to leave after being dismissed), *take the breeze*, *take the wind* (to be summarily dismissed from employment).

Наведемо кілька прикладів вживання цих евфемізмів у політичному американському дискурсі.

“McQuade was among more than 40 U.S. attorneys appointed by [Obama] and let go by the president last week, an act that suddenly flooded the political marketplace with experienced federal prosecutors of the sort both parties love to tap to run for high office.”

(The Washington Post, 14/03/2017).

“Relieved of his post, he did not attend a regularly scheduled National Security Council meeting that included all the same administration officials whom he or his staff disparaged in the article”.

(The New York Times, 23/06/2010).

“As I see it, the President’s discharge of FBI Director Comey on a clearly pretextual basis for the obvious purpose...”.

(The Washington Post, 11/05/2017).

Також проведемо аналіз за допомогою ТКІ.

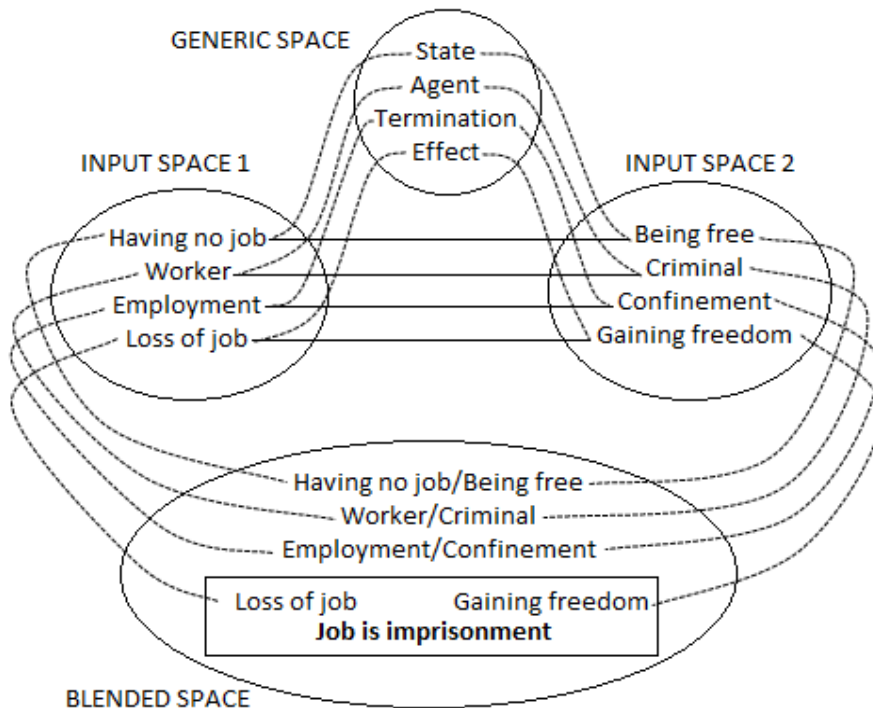

Рис.3.20. Концептуальна мережа: Unemployment as freedom

Вхідний простір 1 розвиває сценарій безробіття, вхідний простір 2 – сценарій свободи. При аналізі цієї концептуальної мережі виявлена неспівставність між елементами ефекту, адже згідно з ефектом вхідного простору 1 втрачається дуже вагомий для життя чинник – *робота*, а згідно з ефектом вхідного простору 2 набувається не менш важливий чинник для життя – *свобода*. Співставлення цих непоєднаних елементів приводить до висновку, що робота – це ув'язнення. Так в адресатів виникають асоціації, що при втраті роботи, а також і доходу, людина позбувається обмежень та набуває свободи, оскільки робота обмежує її. Однак насправді при втраті доходу людині доводиться обмежувати себе у витратах, що призводить до обмежень у певних розвагах, послугах тощо. Але евфемізми, утворені на базі цієї концептуалізації, викликають асоціації, що при втраті роботи людина відчуває радість і полегшення у зв'язку з тим, що припинились обмеження, які накладала на неї робота.

Евфемізуючи негативні явища, політики навіюють атмосферу добробуту в країні. Перед адресатами постає держава, дії якої завжди позитивно впливають на соціум. Отож евфемізми безробіття та малозабезпеченості концептуалізуються як можливість, випробування, особливість та свобода, що запобігають негативним реакціям у адресатів, викликаючи у них натомість покращені асоціації.

Висновки до розділу 3

1) Застосовано ТКМ до визначення лінгвокогнітивних характеристик концептуально-метафоричних евфемізмів ААПД та встановлено сфери-джерела, за допомогою яких концептуалізуються негативні явища при евфемізації. Таким чином виокремлено 25 концептуальних метафор, що стали основою евфемізмів таких трьох тематичних груп: 1) *евфемізми на позначення негативних дій та особистісних якостей політиків*; 2) *евфемізми воєнної сфери*; 3) *евфемізми економічної сфери*.

2) До визначення лінгвокогнітивних характеристик концептуально-метафоричних евфемізмів також застосовано ТКІ. Побудовано 20 концептуальних мереж для лінгвокогнітивного аналізу цих евфемізмів та детально описано зв'язки, проєкції та процеси, відображені в цих концептуальних мережах. У ході цього аналізу виявлено приховані евфемістичні смисли, що утворюються на поєднанні несумісних елементів у просторі бленду, які є невидимими при аналізі із застосуванням тільки ТКМ. Обґрунтовано причини, із яких ТКІ не застосовувалася для аналізу 5 підгруп евфемізмів, утворених на базі концептуальних метафор.

2) Прослідковано тенденцію евфемістичної концептуалізації в ААПД через протилежні сфери знань: WAR IS PEACE, LIE IS TRUTH, TAX IS PROFIT. Евфемізми при такій концептуалізації володіють більшим евфемістичним потенціалом та більшим впливом на асоціативне мислення адресатів, що зумовлює виникнення позитивних реакцій на різко негативні явища, результатом чого стає переосмислення цінностей.

3) Зауважено подібність евфемістичної концептуалізації в кількох сферах. Сфера-джерело медицини є спільною для ряду концептуальних метафор, які ввійшли до основ евфемізмів: WARFARE IS CURE, COWARDICE IS ILLNESS, DESTROYING EVIDENCE IS DISINFECTION. Подібність сфер властива також для таких концептуальних метафор: WAR IS BRINGING ORDER, WAR IS CLEANING, LIE IS ARRANGEMENT OF INFORMATION, BANKRUPTCY IS CLEANING, для яких спільною сферою-джерелом є сфера порядку. Для концептуальних метафор INVASION IS RESEARCH та WAR IS ENLIGHTENMENT спільною ширшою сферою буде освіта. Отож для утворення концептуально-метафоричних евфемізмів властиве перенесення знань зі сфер-джерел медицини, порядку та освіти, оскільки ці сфери є добре знайомими для адресатів і викликають у них позитивні асоціації.

4) Внаслідок застосування ТКІ розкрито тенденцію конфліктів протилежних смислів (коли певне явище метафоризується через протилежний смисл), навіть якщо концептуальна інтеграція відбувається між вхідним

просторами, які не є протилежними. Конфлікт протилежних смислів виявлено в евфемізмах, утворених на основі таких концептуальних метафор: WAR IS LIBERATION, BRIBERY IS COURTESY, WAR IS BRINGING ORDER, WAR IS DEFENSE/SECURITY, LIE IS ARRANGEMENT OF INFORMATION, LIE IS MISTAKE, TAX IS ENDOWMENT, TAX IS PROFIT. Це свідчить про неминуче збільшення евфемістичного потенціалу, яким володіє евфемізм, та чітке відображення прихованих авторських смислів.

Основні результати розділу викладено в двох одноосібних статтях [131; 134].

РОЗДІЛ 4

ЛІНГВОКОГНІТИВНИЙ АНАЛІЗ КОНЦЕПТУАЛЬНО- МЕТОНІМІЧНИХ ТА МЕТАФОНІМІЧНИХ ЕВФЕМІЗМІВ

4.1. Аналіз концептуально-метонімічних евфемізмів

До нашої вибірки увійшли такі евфемістичні прикметники, які узагальнюють, а не конкретизують предмет чи явище: *alternative* (differing from existing social arrangement, practicality or convention), *strategic* (seeks to indicate failure or an action taken under compulsion), *tactical* (done involuntary under pressure), *planned* (unexpected and unwelcome; a common usage when we prefer not to admit that we have been wrong or lacking in foresight.), *affordable* (cheap), *progressive* (opposed to conventional manners or methods), *radical* (accepting or advocating extreme political policies), *rational* (agreeing with a prejudice, literary: using a logic or reason), *informal* (acting illegally or without required permission; literary – casual or easy-going), *procedure* (any taboo or unpleasant act), *inoperative* (untrue), *irregularity* (refers to dishonesty or fraud), *problem* (an unwanted and often irreversible condition), *activist* (a political zealot), *budget* (cheap), *negotiate* (to yield or appease), *special operation* (something illegal or secret), *standart* small or poor quality), *trouble* (any unpleasant, taboo or unwanted experience). Проаналізуємо деякі з них детальніше та проілюструємо їхнє вживання в публікаціях американських англійських періодичних видань ЗМІ.

“When Trump said he was targeting Iranian sites including those “important to Iran & the Iranian culture,” which would have run afoul of international law, Conway again stepped forward to argue the unarguable. She explained that the country had many “strategic military sites that you may cite are also cultural sites.””

(The Washington Post, 24/08/2020)

Евфемізм *strategic* слід сприймати з особливою пересторогою, оскільки в прямому смислі *strategic* означає щось надто важливе і ще й згідно з планом [274]. Проте, бачимо, що знищувати іранську культурну спадщину не зовсім було за планом, а якщо й за планом, то неморально чи неетично, але якщо

назвати це стратегічною ціллю у війні, то ці дії будуть виправдані і сприйматимуться, як щось необхідне для військової операції. В основі цього евфемізму простежуємо концептуальну метонімію ЦІЛЕ замість ЧАСТИНИ, де цілим буде *стратегічна споруда*, а частиною – *споруда культурної спадщини*, адже єдиного визначення для стратегічного місця чи споруди немає. За різних умов та суджень будь-що може стати стратегічним. Саме тому цей евфемізм потрібно сприймати з пересторогою та увагою, адже він здатний завуалювати будь-яке негідне явище.

“At my loan brokerage firm, we help clients arrange loans from both traditional banks and alternative lenders — depending on the circumstances. The bank loans we see have been charging interest rates ranging from 4 to 6 percent with a typical amortization period of five to 25 years. With alternative lenders, the rates can range from 20 to 200 percent with a typical amortization of six to 12 months.”

(The New York Times, 30/09/2013 NYT)

Alternative як пряма номінація означає – дію, ідею тощо, але таку, що відрізняється від наявної і може бути використана натомість [274]. Прикметник, який нейтралізує як позитивне так і негативне значення та означає просто щось інше, щось натомість. *Альтернатива* не сприймається адресатами як гірший варіант, а сприймається як явище з тієї ж категорії, що й основний варіант і як такий, що приведе до таких самих результатів. Проте, якщо клієнту не дають кредит у банку і він звертається до *альтернативних кредиторів*, значить банк поставив під сумнів можливість сплатити кредит клієнтом. З однієї сторони *альтернативні кредитори* звучить як спасіння для людей, які потребують великих сум коштів, та з іншої саме через таких кредиторів люди залишаються розореними повністю, не сплативши шалені відсотки. Простежується концептуальна метонімія ЦІЛЕ замість ЧАСТИНИ, де цілим є *альтернатива* загалом в широкому розуміння цього евфемізму, не тільки посилаючись на вищенаведений приклад, а частиною є *ненайкращий варіант*. Адже альтернативні кредитори пропонують більші відсотки і коротший термін сплати кредиту, що є гіршим варіантом для клієнта.

“I want to see affordable housing as part of the infrastructure program going forward, and I want to see the building of schools in rural communities, good, efficient schools for rural children.”

(The Washington Post, 30/10/2020)

Доступне житло сприймається краще, ніж дешеве житло. *Afford* як пряме значення означає мати достатньо коштів для придбання чогось, *affordable* (доступний) таким чином прикметник, що означає власне конкретний предмет, для придбання якого є достатньо коштів [274]. Поняття *доступне* є досить широким, у кожного адресата свій рівень доступності, для заможних громадян теж щось є доступним, а щось – ні. Так бідність вуалізується через міру доступності чогось. Виникає ілюзія, що бідності нема, а тільки ступінь доступності, який у кожного різний. Тому не виникає різко негативних реакцій в адресатів, оскільки поняття *доступність* визначається радше як достатність коштів, аніж як брак коштів. Простежується концептуальна метонімія ЦІЛЕ замість ЧАСТИНИ, де *доступність* є цілим а *дешевизна* – його частиною.

“All of this puts progressive Jews like myself in an extraordinarily difficult position. We often refrain from calling out anti-Semitism on our side for fear of our political bona fides being questioned or, worse, losing friends or being smeared as the things we most revile: racist, white supremacist, colonialist and so on. And that is exactly what happens when we do speak up.”

(The New York Times 14/11/ 2019)

“A few facts ought at least to stir the thinking of those who subscribe to the progressive narrative. Israel’s enemies were committed to its destruction long before it occupied a single inch of Gaza or the West Bank. In proportion to its size, Israel has voluntarily relinquished more territory taken in war than any state in the world.”

(The New York Times, 08/02/ 2019)

Progressive у прямому значенні визначається як такий, що підтримує нові сучасні ідеї та методи [274]. У політичному дискурсі як евфемізм воно ж вживається для позначення чогось незвичного, відмінного від усталених норм,

часто прикриваючи певні різкі дії чи висловлювання, що є неприйнятними для наявної думки в суспільстві. Адресат сам вибирає конкретне розуміння “прогресивний” або просто не акцентує уваги на ньому. Це і є мета таких евфемізмів – якщо не покращити негативне значення, то зробити його непомітним. Знову бачимо концептуальну метонімію в основі цього евфемізму ЦІЛЕ замість ЧАСТИНИ, де *прогресивний* буде цілим, а щось *відмінне від усталених норм, неприйнятне* – частиною.

“By refusing to allow the counting of mail ballots before Election Day, in the full knowledge that pandemic conditions would lead to an explosion of vote by mail, they’ve helped create the delays that Trump is now trying (but, mercifully, failing) to exploit to get vote counts halted. But that’s not enough, we’re told. They should go even further and take an extraordinarily radical step such as this.”

(The Washington Post, 05/11/ 2020)

Radical в прямому смислі означає велику і дуже важливу відмінність або зміну [274]. До цього й апелює евфемістичний смисл. Але такий різко інший може включати і негативні нюанси, такі як спроба Трампа заборонити підрахунок голосів, що надходять поштою. Проте такий план Трампа подається як *an extraordinarily radical step*, що в перекладі – *надзвичайно радикальний крок*. Окрім того, *extraordinarily* в англійській мові має позитивну конотацію. Простежуємо метонімічну модель ЦІЛЕ замість ЧАСТИНИ, де у випадку з вищенаведеної цитати цілим буде *радикальний крок*, а частиною – *заборона підрахунків поштою*.

“Investors are afraid and uncertain these days. Given how hard it is to determine true asset prices, they are being completely rational.”

(The New York Times, 22/02/2009)

“Today, at last, we have panic in surplus — however unevenly distributed and still-insufficient in some places. But now we need something else to leaven it: Along with rational panic, we need sources of rational hope.”

(The New York Times, 28/03/2020)

“With commodity price pressure unlikely to abate, focusing on balance sheet stability might be the most rational strategy available.”

(The New York Times, 19/08/ 2015)

“Already working in several states, such commissions have independence and statutory authority. At their best, they help legislatures make rational decisions and avoid disastrous policies that have failed elsewhere, like New York.”

(The New York Times, 25/10/ 2007)

Rational у прямій номінації означає такий, що керується скоріше розумом, ніж емоціями [274]. У випадках, коли потрібно погодитися з чимось несприятливим і схилити до цієї думки адресатів, дієвим є апелювати до розуму і смислу та називати такі речі раціональними. Так панікувати – це раціонально, а отже, розумно. Навіть згадка про причину і потім вказівка, що це раціонально, нейтралізує всю “гіркоту” явища, не викликає збентеження, не акцентує, власне, на причині. Раціональне рішення в певній складній ситуації не завжди буде позитивним явищем, воно буде просто найрозумнішим і вигіднішим тільки в тій певній ситуації і часто це може зовсім не влаштовувати адресатів. *Раціональний* – це радше найрозумніший із варіантів, але який не завжди буде позитивно сприйматися. Цей евфемізм може вживатися як виправдання неприємних політичних рішень. У метонімічній моделі ЦІЛЕ замість ЧАСТИНИ, яка є основою для евфемізму *rational*, цілим буде *раціональне рішення чи дія*, а частиною – *найменш збиткове чи найменш небезпечне рішення або дія*, але тим не менше це не виключає негативного соціального явища.

“President Bush has been holding informal off-the-record sessions with major news organizations over the last several days. ...Mr. Bush does better in such informal sessions than in formal presentations, said Mr. Bohrman, who added that he would like to see more.”

(The New York Times, March 28/03/2006)

A week after the Chinese government offered to meet with representatives of the Dalai Lama, the Tibetan government in exile in India announced Friday that two

envoys were on their way to an undisclosed location in China for “informal” discussions. But in a signal of low expectations, the announcement predicted that the visit would be “brief.”

(The New York Times, 03/05/ 2008)

Informal у прямому значенні трактується як такий, що необмежений правилами прийнятої поведінки, як звичайний чи зручний [274]. Так *неофіційний* не сприймається адресатами як незаконний, радше, як звичайний, буденний. Неофіційна подія виглядає як така, що відбувається без зайвих приготувань, без пафосу, без певних вимог до поведінки, мови й одягу, але упускається з уваги той нюанс, що вона ще й відбувається, так би мовити «поза кулісами». Результати таких подій чи домовленостей мають залишитися таємними, тобто вони ще й відбуваються поза законом. Отож *неофіційний* буде цілим, а *незаконний* його частиною в метонімічній моделі ЦІЛЕ замість ЧАСТИНИ. Проте асоціації в адресата виникають швидше із повсякденністю, чимось несерйозним, а не з незаконною дією. Адже *неофіційний* включає в себе будь-що – від форми одягу і до порушення закону.

Метонімічною моделлю ЦІЛЕ замість ЧАСТИНИ послуговуються також і такі евфемістичні іменники: *adjustment* (the subjective alteration of public accounts), *procedure* (any taboo or unpleasant act), *action* (vice or illegal activity), *procedure* (any taboo or unpleasant act).

“The consequences of that are seen in Mosul and Raqqa, where the risk to civilians grew and grew, and there were no adjustments made,” he said, referring to the intense 2016–2017 bombing campaigns in and around the Islamic State’s twin capitals in Iraq and Syria, respectively.”

(The Washington Post, March 07/03/2019)

Adjustment у прямому смислі трактується як зміна чи регулювання [274]. Бомбардування це, звісно, регулювання, а саме регулювання території, військових позицій, кількості населення, адже це руйнація і чисельна смертність. Подаючи цей факт як широке поняття, акцент на нищівній шкоді не робиться. У вищенаведеній цитаті евфемізм *adjustment* послуговується

метонімічною моделлю ЦІЛЕ замість ЧАСТИНИ, де цілим буде виступати явище надзвичайно широкого розуміння *регулювання (виправлення)*, а його частиною – *бомбардування*. Адже врегулювання у широкому контексті може включати бомбардування, оскільки бомбардувальні атаки можуть врегулювати чи підкорегувати військові позиції.

“A report this summer from the Migration Policy Institute outlined over 400 actions on immigration that had been enacted by a sprawling array of federal departments in the Trump era.”

(The New York Times, 10/10/ 2020 NYT)

Action у прямому значенні трактується як процес виконання чогось. Це широке поняття може включати в себе будь-що, як негативні так і позитивні дії. *400 actions on immigration* може означати як і формальні бюрократичні дії, так і ув'язнення, застосування фізичної сили чи інші негативні дії щодо іммігрантів.

“In person and on Twitter, Trump has targeted officials in several states, including from his own party, as he seeks to upend, discredit and invalidate the election and spread baseless claims that a victory was stolen from him. These are unprecedented actions for a modern president, but for Trump, they are standard operating procedure.”

(The Washington Post, 21/11/2020).

Безпрецедентні дії сприймаються як такі, які ще ніколи не траплялися [274], вони могли б бути як законними так і незаконними. З контексту ми розуміємо, що йдеться про не зовсім порядні дії Трампа, проте *безпрецедентні дії* та *оперуюча процедура* нейтралізують ці негативні явища, не наголошують на негативності, а прирівнюють до дій, які ще не траплялися. *Procedure* у прямому смислі визначається як правильний або вже звичний спосіб виконання чогось [274]. Проте як евфемізм *procedure* може прикривати будь-яке ганебне діяння. Для евфемізму *action* з вищенаведених цитат властива метонімічна модель ЦІЛЕ замість ЧАСТИНИ, де цілим буде *дія*, а *негативне чи ганебне діяння* – його частиною. Адже *дія* – настільки широке та узагальнене поняття, що може включити в прямому смислі будь-яке діяння. В останній цитаті також

наявний евфемізм *procedure*, що послуговується тією ж метонімічною моделлю, де цілим буде *процедура*, а частиною, судячи з цитати, – *дискредитація виборів*. Частиною процедури теж може бути будь-яка ганебна дія.

“If Republicans try to muscle Kavanaugh’s nomination through now, without any further investigation, they will be guilty of gross deflection of their duty to “advise and consent.” ... Will Kavanaugh stick to his blanket denial? Or will he now try to argue, at the risk of revealing his previous words to be “inoperative,” that while something did occur, it was not as bad as Ford remembered it? Perhaps he can make a case that this was a hookup gone wrong rather than an alleged sexual assault. Perhaps. But if Kavanaugh is revealed to have lied last week, that could do more damage to his confirmation chances than anything he did decades ago.”

(The New York Times, 06/11/2013).

Inoperative у прямому значенні означає *непрацюючий* [274]. Так неправдивий факт, евфемізований як *inoperative*, адресат сприймає як факт, від якого немає користі, який не «працює», але не сприймає його як ганебний вчинок. Брехня і є фактом, який не «працює» в комунікації, адже це факт, що не несе інформації, проте сприймається як ганебний і нерипустимий вчинок, особливо для політичних діячів. Основою евфемізму *inoperative* є концептуальна метонімія ЦІЛЕ замість ЧАСТИНИ, де цілим буде *непрацююче явище*, а частиную – *брехня*

“In a further blow to the image of the European Union, the 28-nation bloc’s audit agency reported Tuesday that irregularities in spending rose sharply last year with more than 6 billion euros disbursed in violation of the rules.” ... The Court of Auditors signed off on the accuracy of the European Union’s accounts for spending last year of €138.6 billion, or \$186 billion, but said it “does not give assurance that these payments were legal and regular.”

(The New York Times, 06/11/2013).

Irregularity в прямому розумінні означає як нерівність форми, поверхні або як незбалансованість чи неправильність [274]. У вищенаведеному прикладі евфемізм *irregularity* інтерпертується адресатами як неправильність чи

незбалансованість витрачання бюджету Євросоюзу і не викликає в адресатів різко негативних асоціацій. Проте це не просто якась технічна помилка чи недбалість, це те, що порушує правила. Далі в статті йде мова, що навіть Європейський суд аудиторів не може запевнити, що виплати були законними, тобто йде мова про «відмивання», або ж розкрадання грошей, яке всім очевидне, але офіційно це важко довести і про яке прямо не висловлюються. Евфемізм із вищенаведеної цитати *irregularity* утворюються на основі метонімічної моделі ЦІЛЕ замість ЧАСТИНИ, де цілим буде широке поняття незбалансованості чи неправильності, а його частиною буде розкрадання.

Отже, досліджувані в цьому підрозділі концептуально-метонімічні евфемізми послуговуються метонімічною моделлю ЦІЛЕ замість ЧАСТИНИ. Так не робиться акцент на конкретному негативному явищі, а навпаки узагальнюється, включається до концепту широкого розуміння. Негативне явище виступає частиною цілого позитивнішого або нейтрального широкого поняття. Чим ширше поняття цілого, тим ганебніше і негативніше явище воно прикриває, іноді категоріям узагальнення немає меж, і вони можуть включати надзвичайно велику кількість понять і негативних, і позитивних. При евфемізації політичного дискурсу такими евфемізмами в адресатів виникає ілюзія благополучності, успішності та безбідності, адже для пересічних громадян інформація, евфемізована так, не несе повідомлення.

4.2 Метафтонімія як основа евфемізмів тіньової економіки в американському політичному дискурсі

У метафорах, що ввійшли до когнітивних основ метафтонімічних евфемізмів тіньової економіки, для аналізу лінгвокогнітивних характеристик ми використовуємо для позначення негативного явища власне евфемізм *black economy*, що в словнику евфемізмів трактується як сума товарів та наданих послуг без офіційної реєстрації або без оподаткування [256, с. 98]. Цей евфемізм настільки вкорінився в мову, що сприймається як термін економіки, адже саме як такий він подається в словнику економічних термінів. У нашій роботі ми не

досліджуємо лінгвокогнітивні характеристики власне евфемізму *black economy*, а тільки використовуємо його в побудові концептуальних метафор для зручності та компактності при позначенні такого явища як тіньова економіка.

До нашої вибірки ввійшли такі евфемізми як *merger accounting* (the false statement of subsequent profitability), *parallel importer* (smuggles commodities), *informal market* (a gathering functioning in a street without an official license), *expenses* (an additional tax-free emolument). Наведемо кілька цитат для ілюстрації та проаналізуємо деякі з вищевказаних евфемізмів детальніше в контексті.

“The Environmental Protection Agency should consider recovering nearly \$124,000 in improper travel expenses by former EPA chief Scott Pruitt... The findings, issued nearly a year after Pruitt resigned amid controversy over his spending, travel and ties to lobbyists and outside groups, highlight the fiscal impact of his penchant for high-end travel and accommodations.”

(The Washington Post, 16/05/2019).

У вищенаведеній цитаті автор хоч і вказує на те, що подорожі посадовця коштували надто дорого, та все ж таки не говорить прямо про привласнення державних коштів, а подає це як неправильні витрати. Це не викликає в адресатів різко негативних асоціацій, адже самі по собі витрати, навіть якщо вони і нераціональні, не є обов’язково злочином. Нераціональні витрати скоріше асоціюються з помилкою, недостатньою інформацією тощо. Евфемізм *expenses* сприймається як звичайне економічне явище.

“Regulators May Be Clamping Down on Merger Accounting

Two years ago, corporate America breathed a sigh of relief as a new merger accounting rule took effect. No longer would “good will” amortization lower corporate profits.”

(The New York Times, 04/07/2003).

Дослівно термін *merger accounting* означає процес підготовки фінансової документації згідно зі стандартом фінансової звітності при процедурах придбання та злиття [274]. Проте цей термін набув евфемістичного значення (став одиницею вторинної номінації) і означає неправдиву звітність щодо прибутковості.

Можемо простежити метонімічний зв'язок вищеперелічених евфемізмів із явищами, які вони позначають. Оскільки економічна діяльність включає і такі негативні явища як неправдиві звіти, занижування цін, приховування прибутків та ін., стає помітною метонімічна модель ЦІЛЕ замість ЧАСТИНИ (де цілим є економічна діяльність, а засоби тіньової економіки її частинами). У такий спосіб не наголошується на факті порушення, адже відбувається узагальнення, мова йде про такі види економічної діяльності, як процес звітності, витрати, ринок, імпорт, а ухиляння від податків та подання неправдивих даних при цих процесах відходять на задній план і залишаються поза увагою адресатів.

Отже, вищенаведені евфемізми зводимо до спільної концептуальної метафори BLACK ECONOMY IS SOME OTHER ECONOMY, яка закладена в когнітивну основу досліджуваних евфемізмів. Ця метафора в свою чергу потребує метонімічного розширення для досягнення джерела метафори, оскільки простежується певний метонімічний зв'язок (за суміжністю) між евфемізмом та самим явищем, яке він позначає. Тобто можемо говорити про метафтонімію, яка утворюється при взаємодії метафори та метонімії і є когнітивним механізмом дії в основі досліджуваних евфемізмів.

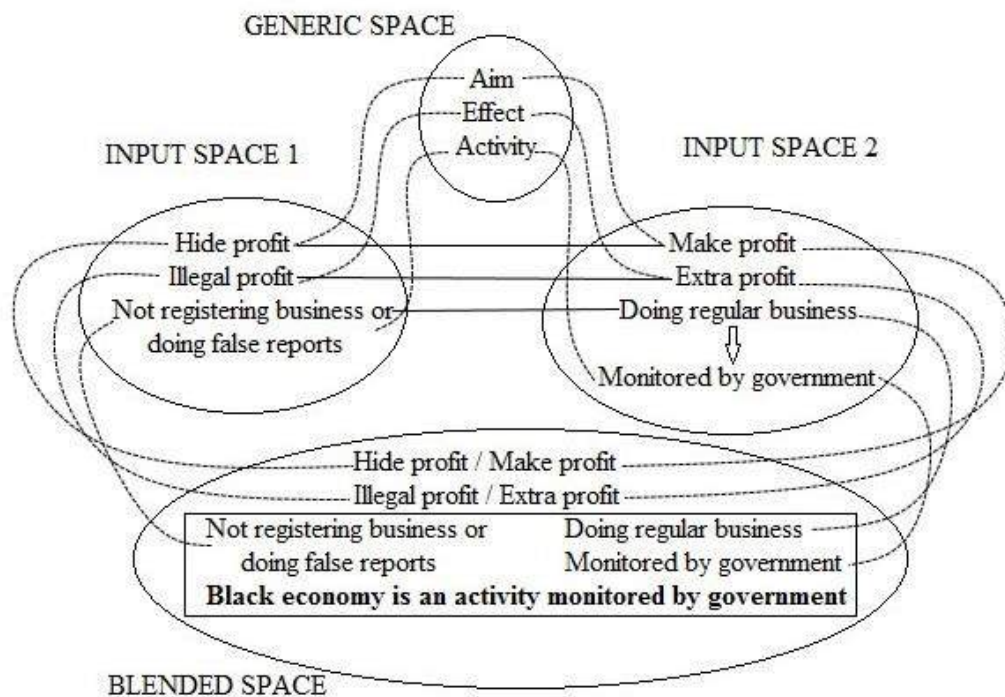

Рис. 4.1. Концептуальна мережа: *Black economy as some other economy*.

У вхідному просторі 1 розвивається сценарій тіньової економіки, у вхідному просторі 2 – сценарій іншої економіки. До родового простору входять елементи, властиві двом вхідним просторам, а саме: *ціль, ефект, діяльність*.

Спочатку на простір бленду проєктуються співставлені елементи, які в цьому просторі зливаються в одне ціле і стають одним спільним елементом для своїх відповідників з простору 1 та простору 2, а саме елементи мети *приховати дохід/приносити дохід* та елементи ефекту *нелегальний дохід/додатковий дохід*. Так робиться наголос саме на доході, на тому, що він є, але в тіні залишається його неоподаткованість. Простір бленду також розвиває новий смисл, який є результатом співставлення невідповідних елементів діяльності *незареєстрована діяльність або неправдива звітність/законна діяльність*, які входять до простору бленду окремими елементами і в свою чергу ще й протилежні між собою. Однак елемент діяльності простору 2 *законна діяльність* має ще й метонімічний зв'язок у межах одного простору (за суміжністю) із елементом *контрольована владою*, оскільки влада мусить регламентувати будь-яку правомірну діяльність. Отже, таке метонімічне розширення та співставлення непок'єднаних та ще й протилежних елементів діяльності підводить нас до висновку, що тіньова економіка – це діяльність, контрольована владою. Така евфемізація не викликає обурення в адресатів, адже, якщо влада контролює тіньову економіку, то вона повинна бути оподаткованою. Тіньова економіка виражається як звичайна правомірна діяльність. Адресати сприймають її як звичайне економічне явище, яке існує паралельно до державної економіки. Адже ряд дій тіньової економіки таки співпадає з рядом дій правомірної: виробництво, послуги, торгівля, експорт, імпорт та ін.; тіньова діяльність відрізняється тільки ухилянням від податків. При такій евфемізації наголошується тільки сама діяльність, прирівнюючи цим тіньову економіку до правомірної. Така двозначність робить евфемізми “прихованими” в політичному дискурсі, і цим вони завдячують саме метафтонімії в своїй основі.

Ухиляння від податків є досить негативним явищем, яке різко засуджується, оскільки майже всі громадяни є певним чином платниками податків, і якщо хтось від них ухиляється, відчувається несправедливість.

Хабарництво – це ще одне негативне явище, яке викликає обурення в адресатів, оскільки підриваються такі засади як рівноправність та справедлива конкуренція. І ці два вищенаведені явища є також складовими тіньової економіки. До нашої вибірки ввійшли евфемізми на позначення ухиляння від податків та хабарництва: *under the counter* (wages paid without deduction of tax), *under the table* (wages paid in cash without deduction of tax, bribery), *on the side* (untaxed income, bribery), *income protection* (arranging your affairs to avoid tax), *backdoor* (involving bribery), *bagman* (a passer of bribes), *shade* (to influence illegally). Нижче проаналізуємо деякі з вищевказаних евфемізмів у контексті.

<...> oligarchs like Mr. Vekselberg are completely locked out of the American financial system, unable to rely on relatives or colleagues in the country to open a backdoor.

(The New York Times, 01/07/2019)

У вищенаведеній цитаті евфемізм *backdoor* постає для адресатів як запасний невидимий та надійний вихід із скрутної ситуації, яким можна скористатися при наявності друзів чи родичів. Адже саме для непомітності і для надійності слугує запасний хід.

Individuals who work under the table are unlikely to report their jobs, especially if they are undocumented immigrants.

(The New York Times, 30/08/2010)

Евфемізм *under the table* дає розуміння, що оплата здійснюється приховано, але не вказує на причину такого способу оплати. На перший план виходить спосіб, а причина – ухиляння від податків – залишається поза увагою.

Можемо простежити спільну метонімічну модель для вищевказаних евфемізмів СПОСІБ замість ДІЇ, де дія – неправомірна економічна діяльність та хабарництво.

Для досягнення джерела метафори, яка закладена в основу вищенаведених евфемізмів та виокремлення їхніх лінгвокогнітивних характеристик, потрібне метонімічне розширення, оскільки є певний метонімічний зв'язок між евфемізмом та явищем, яке він позначає. Вищенаведені евфемізми зводимо до спільної концептуальної метафори BLACK ECONOMY IS UNWITNESSED INCOME. Це стає можливим саме завдяки метонімічному розширенню метафоричного джерела, яке ми ілюструємо далі.

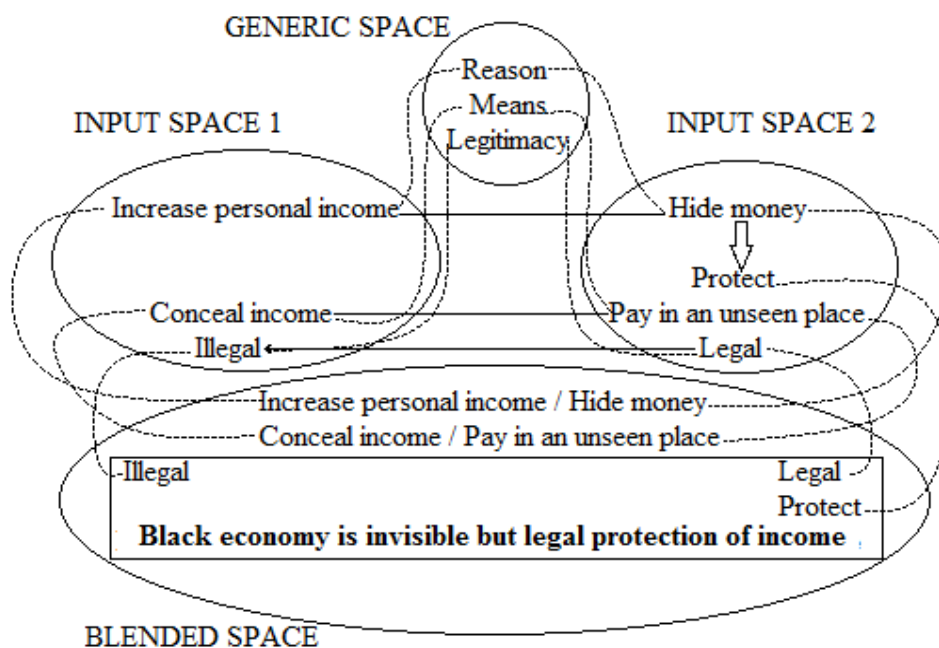

Рис. 4.2. Концептуальна мережа: *Black economy as unwitnessed income*.

У вхідному просторі 1 розвивається сценарій тіньової економіки, у вхідному просторі 2 – сценарій непомітного доходу. Родовий простір відображає структури, властиві двом вхідним просторам, тобто аналогічні елементи, між якими встановлюється зв'язок, а саме – елементи причини, засобів та законності.

На простір бленду відбувається проєкція співставлених елементів із двох вхідних просторів, які в цьому просторі зливаються в одне ціле, а саме елементи причини *збільшити особистий дохід/сховати гроші* та елементи засобу *приховати дохід/платити в непомітному місці*. Простір бленду також

розвиває новий смисл, який є результатом співставлення невідповідних елементів законності тіньової політики *незаконний* та непомітної оплати *законний*, які входять до простору бленду окремими елементами і є ще й протилежними один одному. Отож не робиться акцент саме на ухилянні від податків чи на хабарництві, а ці явища подаються як якась оплата, що була здійсненна без свідків. Це в свою чергу не свідчить про злочин, оскільки сам факт приховування доходів може мати різні причини – як забобонні, щоб ніхто не зурочив, так і практичні, щоб ніхто про них не знав і потім не вкрав, тобто це робиться з метою захисту. *Сховати гроші* у вхідному просторі 2, окрім метафоричного зв'язку (за схожістю) із елементом простору 1 *збільшити особистий дохід* (які зливаються і до простору бленду входять одним елементом), має ще й метонімічний зв'язок (за суміжністю) *захистити* в межах вхідного простору 1.

Отже, таке метонімічне розширення та співставлення непок'єднаних до того ж протилежних елементів законності скерує нас до основного висновку, який і є тим новим смислом, що розвиває простір бленду, а саме тіньова економіка є невидимим, але легальним захистом доходу. Так уникання податків сприймається адресатами як необхідна дія задля безпеки доходу, а те, що це може призвести до браку коштів у державному бюджеті і негативно вплинути на кожного громадянина зокрема, залишається поза увагою. Хабарництво в свою чергу, постає перед адресатами як якась певна оплата, наче за якусь річ чи послугу. І ця оплата не для широкого загалу та розголосу задля захисту здійснення цієї ж оплати. Такі явища тіньової економіки постають як цілком легальні види оплати, оскільки немає нічого нелегального в здійсненні оплати десь непривселюдно, це не викликає асоціацій із незаконними діями, адже, коли людина робить щось непомітно, вона це робить перш за все з метою вберегти щось важливе для неї.

Отже, метонімічні зв'язки як складові метафтонімії в основі евфемізмів скерують адресата до побудови позитивного сценарію, активізуючи певні елементи з позитивнішої сфери знань порівняно з денотатом. Саме завдяки

метонімічним зв'язкам нам вдалося відтворити сфери SOME OTHER ECONOMY та UNWITNESSED PAYMENT як джерела для метафор і проаналізувати евфемізми, утворені на їх основах. При такій евфемізації тіньової економіки наголошується діяльність та дохід, ставлячи тіньову економіку в один ряд із правомірною державною економікою. Нелегальність таких дій залишається поза увагою адресатів.

Ми також простежили конфлікт протилежних смислів в основі евфемізмів, що базуються на метафтонімії. Такий конфлікт присутній в метафорі BLACK ECONOMY IS SOME OTHER ECONOMY (*not registering business or doing false reports/doing regular business*), та у метафорі BLACK ECONOMY IS UNWITNESSED INCOME (*illegal/legal*).

4.3. Евфемізми відступу на основі метафтонімії

До нашої вибірки також ввійшли такі евфемізми: *strategic movement to the rear* (retreat), *fold back* (retreat), *move to a more secure camp/location/place* (to retreat), *regroup* (to fail to advance), *return to unit* (to fail), *strategic withdrawal* (retreat), *withdrawal to prepared positions* (a forced retreat). Відступ є негативним явищем, особливо в американському суспільстві, яке виховане в дусі всемогутньої та непереможної Америки, що й викликає необхідність заміни цього поняття евфемізмом.

“Occupy Movement Regroups, Preparing for Its Next Phase”

(The New York Times, 11/02 2012).

“When Patton’s exhausted Third Army was confronted with several days’ more fighting, one of his subordinates suggested they withdraw and regroup.”

(The Washington Post, 28/12/2018).

“Each year, a designated Cabinet member does not attend the speech and is instead taken to a secure location in the event of a disaster or attack.”

(The Washington Post 05/02/2019)

Вищенаведені евфемізми зводимо до спільної концептуальної метафори RETREAT IS A CHANGE OF LOCATION, яка закладена в їхню основу і яка має метонімічне розширення. Тобто в основу цих евфемізмів закладена метафтонімія.

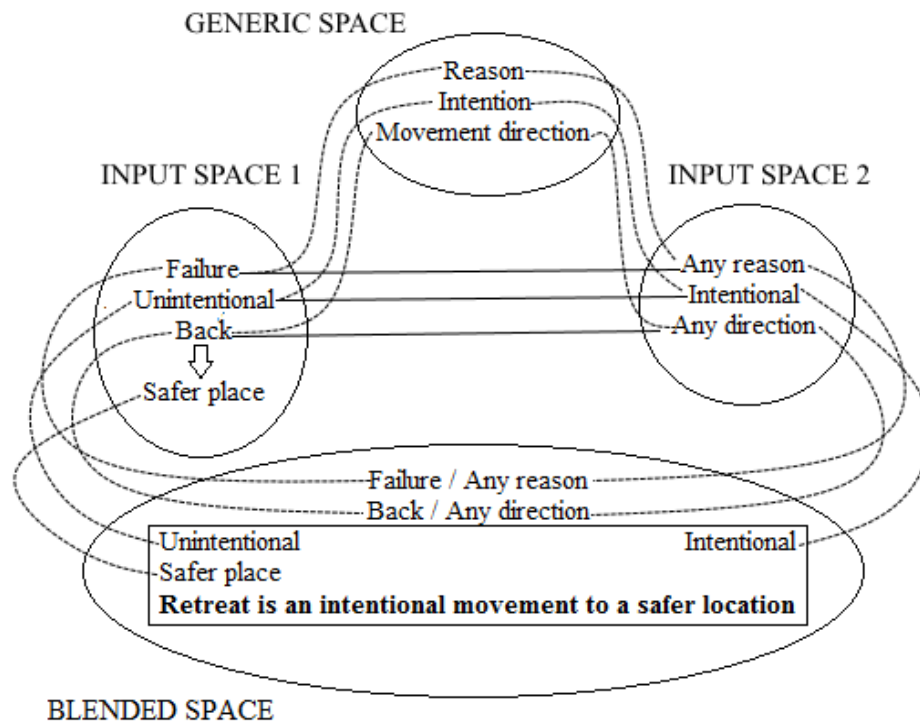

Рис.4.3. Концептуальна мережа: *Retreat as a change of location*.

У вхідному просторі 1 розвивається сценарій відступу, у вхідному просторі 2 – сценарій зміни розташування. Родовий простір відображає структури, властиві двом вхідним просторам, тобто аналогічні елементи, між якими встановлюється зв'язок.

Спочатку на простір бленду проектується співставлені елементи з двох вхідних просторів, які в цьому просторі зливаються в одне ціле, а саме елементи причини *поразка/будь-яка причина*, та елементи напрямку руху *назад/будь-який напрям*. Так пом'якшується факт відступу, не наголошується саме на поразці. Відступ, звичайно, є незапланованою дією, а от зміна розташування – запланованою дією. Напрямок руху при відступі переважно – *назад*, а от у загальному понятті зміни розташування – *будь-який напрям*. Бленд також розвиває новий емергентний смисл, який є результатом співставлення

невідповідних елементів наміру відступу *незапланований* і наміру зміни розташування *запланований*, які входять до бленду окремими елементами і є протилежними один одному. Напрямок руху *назад* у вхідному просторі 1, окрім метафоричного зв'язку (за схожістю) із напрямом руху *будь-який напрям* у вхідному просторі 2, має ще й метонімічний зв'язок (за суміжністю) *безпечніше місце* в межах вхідного простору 1, оскільки напрям *назад* часто сигналізує рух, що застерігає від небезпеки та повертає до безпечніших позицій.

Таке метонімічне розширення та співставлення непокєднаних та ще й протилежних елементів наміру підводить нас до основного висновку, який і є тим новим смислом, що розвиває простір бленду під час інтерактивного процесу. Відступ є запланованим рухом до безпечнішої позиції. Тут ми можемо бачити метонімію, оскільки відступ включає рух до безпечнішої позиції, простежується класичний метонімічний зв'язок «частина замість цілого», що фокусує увагу адресата тільки на аспекті *безпечне місце* залишаючи на задньому плані інші аспекти відступу. Завдяки метафоричним зв'язкам приховується причина такої дії, тобто не висвітлюється таке поняття як поразка, оскільки воно злилося з «будь-якою причиною» із вхідного простору 2. Також завуальовується і сам рух назад, оскільки цей елемент зливається із елементом «будь-якого напрямку» і не викликає в адресатів асоціацій із втратою позицій, наголошується саме на елементі *назад*, тобто *безпечне місце*. У результаті в адресатів виникають покращені або нейтральні асоціації щодо відступу, оскільки це поняття зображується як якийсь звичайний запланований перехід до безпечніших позицій.

Отже, евфемізми на позначення відступу викликають в адресата асоціації з безпечнішим місцем, тобто з позитивнішим аспектом відходу, у свою чергу асоціації з негативними факторами не виникають.

4.4. Метафтонімія в основі евфемізмів звільнення з роботи

Звільнення з роботи є негативним фактором для людей. Із втратою роботи в адресатів виникають асоціації з різким погіршенням фінансового стану,

втратою соціального статусу, розпачем, нестабільністю. Оскільки наявність місця роботи відіграє важливу роль у житті людини, нейтралізація негативної реакції при втраті роботи стає можливою при концептуалізації зайнятості через негативну сферу знань, а звільнення – через позитивну. На основі вибірки ми виокремили сферу концептуально-метафоричних евфемізмів, через яку концептуалізується безробіття та звільнення.

Метафтонімічні евфемізми на позначення звільнення з роботи нашої вибірки концептуалізується як нові можливості, шанс: *new responsibility* (demoted), *pursue other interests* (to be peremptorily dismissed), *pursue another career* (to be peremptorily dismissed), *pursue other opportunity* (to be peremptorily dismissed), *seek fresh challenges* (to be summarily dismissed), *further your career* (to be summarily dismissed), *career change* (dismissal from employment), *overhaul* (a dismissal of employees), *relocate, reshuffle* (to dismiss from employment), *removal* (dismissal from employment), *between jobs* (involuntary unemployed), *give time to other commitments* (to be peremptorily dismissed from employment), *reduce your commitments* (involuntary to leave employment), *repositioning* (the dismissal of staff).

При такій евфемізації факт звільнення постає перед слухачами як нагода, можливість щось змінити, покращити життя, зайнятися чимось цікавішим.

Child and Family Services Agency Director Raymond Davidson, who had led the agency since Mayor Muriel E. Bowser (D) took office, told staff members he was leaving to pursue other opportunities. He declined to elaborate, and D.C. officials would not say whether he was asked to step down.

(The Washington Post, 08/10/2016).

Marvin Odum plans to pursue other opportunities, a company spokesman said. Bruce Culpepper, executive vice president of human resources for unconventional resources and regional coordination, will replace Odum as chairman of U.S. operations.

(The New York Times, 27/11/ 2006).

“President-elect Joe Biden will soon have an opportunity to reset the terms of engagement — and a strong first step would involve overhauling and repositioning the Department of Homeland Security to help meet the public-health, infrastructure and workplace shortfalls Covid-19 has exposed.”

(The Washington Post, 20/11/2020).

Щоб осягнути джерело метафори, яка закладена в основу вищенаведених евфемізмів та виокремити їхні лінгвокогнітивні характеристики, потрібне метонімічне розширення. Вищенаведені евфемізми зводимо до спільної концептуальної метафори DISMISSAL IS GETTING A NEW JOB. Це стає можливим саме завдяки метонімічному розширенню метафоричного джерела, яке ми ілюструємо далі. Через знецінення значення роботи в житті людини, концептуалізуючи її через відбування покарання, звільнення з роботи постає перед адресатом як звільнення з тюрми, закінчення терміну позбавлення волі.

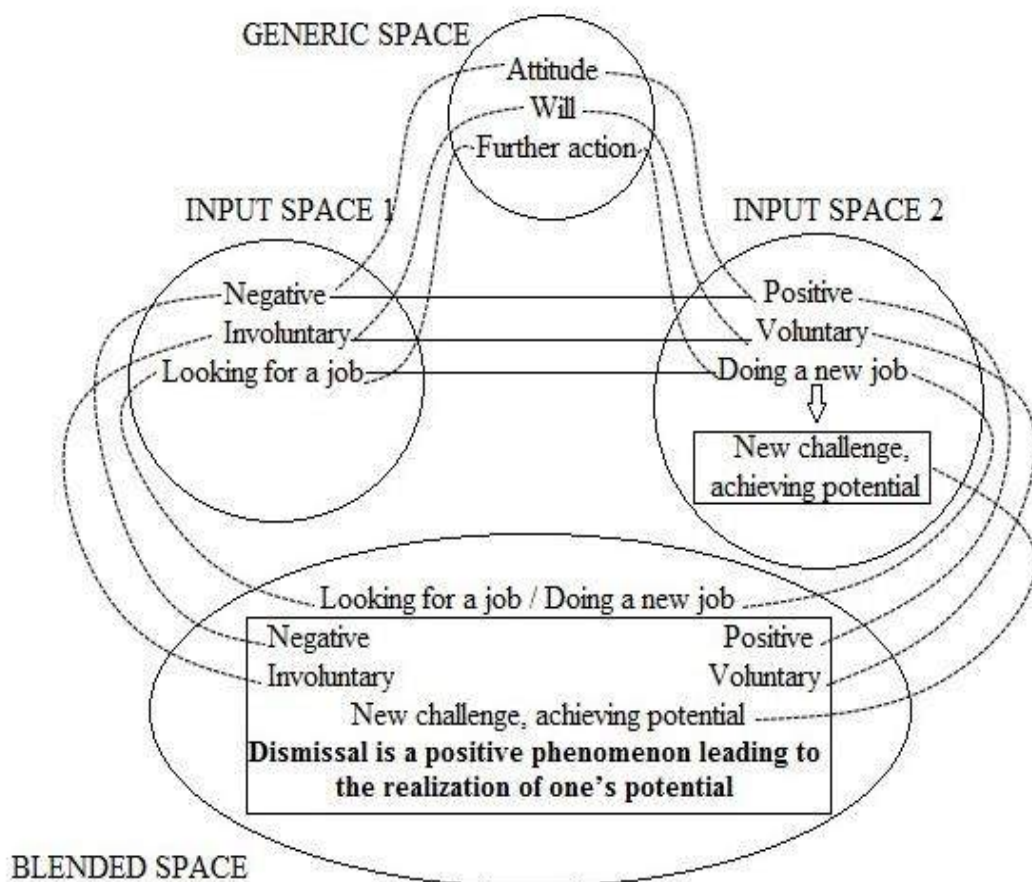

Рис.4.4. Концептуальна мережа: *Dismissal as getting a new job*.

Родовий простір відображає структуру, властиву двом вхідним просторам, тобто аналогічні елементи, між якими встановлюється зв'язок, а саме: *ставлення, бажання, подальші дії*.

У вхідному просторі 1 – сценарій звільнення, у вхідному просторі 2 – сценарій отримання роботи. Спочатку на простір бленду здійснюється проєкція співставлених елементів із двох вхідних просторів, які в цьому просторі зливаються в одне ціле, а саме елементи *пошук роботи/виконання нової роботи*. Елементи ставлення *негативна/позитивна* та елементи бажання *недобровільно/добровільно* входять до простору бленду окремими елементами, оскільки вони протилежні між собою. Подальша дія *виконання роботи* у вхідному просторі 2, окрім метафоричного зв'язку (за схожістю) з дією *пошук роботи* у вхідному просторі 1, має ще й метонімічний зв'язок (за суміжністю) *нові виклики, розкриття потенціалу* у межах вхідного простору 2. Так простір бленду розвиває новий емергентний смисл, утворений на стику непок'єднаних, а в цьому випадку ще й протилежних елементів ставлення *негативне/позитивне* та бажання *недобровільно/добровільно*, а також на основі метонімічного зв'язку, який є у вхідному просторі 2. Отже, звільнення постає перед адресатами як позитивне явище, що приводить до розкриття власного потенціалу.

Ф. Руїз де Мендоза стверджує, що метонімія має функцію розвивати «точку доступу підпростору» до тих пір, поки метафора не стане можливою, і забезпечує когнітивно економний доступ до складного сценарію [212, с. 11]. Тобто таке метонімічне розширення дає можливість використати сценарій «отримання роботи» та активізувати позитивні асоціації до негативного явища звільнення. Метафтонімія в основі вищенаведеної групи евфемізмів викликає асоціації, які можуть виникати саме при отриманні роботи, активізуючи суміжні поняття з отриманням роботи. Отже, звільнення постає перед адресатами самореалізацією, як шанс на щось краще. З вищенаведених цитат із періодичних видань бачимо, що звільнення в першу чергу постає як добровільний акт, часто навіть бажаний факт. Евфемізми на позначення

звільнення часто вживаються саме тими, кого звільнили, щоб уникнути приниження та відчуття неповноцінності та непотрібності.

Отже, метонімічні зв'язки в основі евфемізмів можуть скерувати адресата до побудови позитивного сценарію, активізуючи якісь певні елементи з позитивнішої сфери знань порівняно з денотатом. Тож джерелом метафори для евфемізмів на позначення звільнення з роботи для зменшення негативної реакції в адресата є сфера віддалена, навіть протилежна – отримання роботи. Саме метонімічний зв'язок надає можливість відтворити цю сферу як джерело метафори і проаналізувати евфемізми, утворені на її основі.

4.5. Евфемізми розкрадання на основі метафтонімії

Дією, яка є негативною та різко сприймається народом, є факт розкрадання майна чи бізнесу. Але нерідко самі політики стають учасниками розкрадання, яке вони, прикриваючись законами та зловживаючи своєю владою і недоторканістю, подають як законні та необхідні дії: привласнюють банки, підприємства тощо, нерідко користаючись моментом фінансової кризи. Досить часто і самі політичні діячі провокують банкрутство установ, у яких вони зацікавлені, щоб потім прибрати їх до рук від імені держави.

Розкрадання постає як факт зміни, конвертування, переходу з одного стану в інший, що спричиняє нейтральну реакцію адресатів, оскільки привласнене майно постає як відсторонене, як таке, що просто змінило свій статус (*to alienate* – *to appropriate, steal*). Факт розкрадання також може евфемізуватися як перехід майна до державного спільного надбання, результатом чого стають асоціації із збагаченням держави, що також асоціюється з можливим збільшенням доходу громадян або ж з внеском у розвиток країни (*to nationalize, to appropriate – steal, social/state ownership – control by politicians and bureaucrats*).

Простежується метонімічний зв'язок поданих вище евфемізмів із негативним явищем, яке вони позначають, адже грабування – це певною мірою і є зміна (конвертація), оскільки змінюється власник та призначення власності.

Проте концепт конвертації викликає нейтральні асоціації, власне, тільки з фактом зміни, і немає натяку на незаконність, яка притаманна розкраданню. Так стає помітною метонімічна модель ЧАСТИНА замість ЦІЛОГО (де частиною є конвертація як складова цілого поняття розкрадання).

Наведемо кілька цитат для ілюстрації та проаналізуємо евфемізми на позначення розкрадання детальніше у контексті.

“The British government announced Sunday that it would bring Northern Rock, the struggling mortgage lender, under its control. It was the first nationalization of a bank in more than a decade and a huge blow for the government of Prime Minister Gordon Brown”.

(The New York Times, 02/17/2008).

Спочатку автор вказує, що британський уряд бере банк під свій контроль *“under its control”*, що можна теж протрактувати як okazіональний евфемізм, оскільки цей вираз викликає меліоративний ефект, пом’якшуючи сприйняття негативного факту. Цей вираз також доповнює метонімічну модель ЧАСТИНА замість ЦІЛОГО (оскільки перехід під державний контроль розглядається як складова розкрадання). Привласнення державою сприймається так само негативно, як і будь-ким іншим, можливо й негативніше, адже від держави очікується підтримка та захист, а не привласнення в скрутний час. Евфемізм *nationalization* завуальовує таке ганебне явище розкрадання, що по суті є грабунком, оскільки адресати сприймають лексему *national* позитивно, адже те, що є національне, належить кожному. Так в адресатів виникають асоціації тільки із самим фактом зміни власності, де власником стає держава, і такий факт також асоціюється із збагаченням держави, а отже, і громадян зокрема.

“There is a past record of songwriters being surprised or upset that their compositions are used by presidents and presidential hopefuls. Bruce Springsteen’s ire at Ronald Reagan for appropriating — and misunderstanding — “Born in the U.S.A.” is just one of several clashes. Other musicians have reacted strongly to Trump’s use of their work. Earlier this week, R.E.M. bass player Mike Mills said the

band is “exploring all legal avenues” to prevent the president from using their songs “Everybody Hurts” and “Losing My Religion.””

(The Washington Post, 17/01/2020).

Використання чогось без дозволу, а ще й до того в передвиборчій кампанії підриває репутацію кандидата, навіть якщо це тільки пісня, хоча будь-який мистецький твір повинен бути захищений авторським правом, а отже, використання його без згоди автора є порушенням цих прав, що рівнозначне грабунку.

The Labour Party caused a stir last week by announcing that it would provide free broadband to every home and business across the country by bringing parts of a privatized telecom company into state ownership. Labour has also proposed nationalizing other services, including rail and utility companies.

(The New York Times, 18/11/2019).

У вищенаведеній цитаті двічі вживається евфемізм на позначення розкрадання. Лексема *state* позитивно асоціюється та апелює до кожного громадянина зокрема, більше того, у цитаті повідомляється, що при умові привласнення державою телекомунікаційної компанії зв'язок буде безкоштовним для всіх. Приватна компанія постає перед адресатами як негативне здирницьке явище, а перехід до державного означатиме належність компанії та її здобутків усім громадянам. Поза увагою залишається сам факт розкрадання, грабування державою, адже в компаній, які планують привласнити, є власники, які вклали сили і кошти на розвиток бізнесу і в яких їхній бізнес забирають під приводом благих намірів для держави та суспільного блага.

Отже, евфемізація явища розкрадання в політичному дискурсі відбувається на основі концептуальної метафори STEALING IS CONVERTING, оскільки це негативне явище подається через якусь певну зміну чи то стану, чи власника, виду власності чи то зміну призначення. Але, щоб осягнути джерело цієї метафори, яка закладена в основу досліджуваних евфемізмів, потрібне метонімічне розширення.

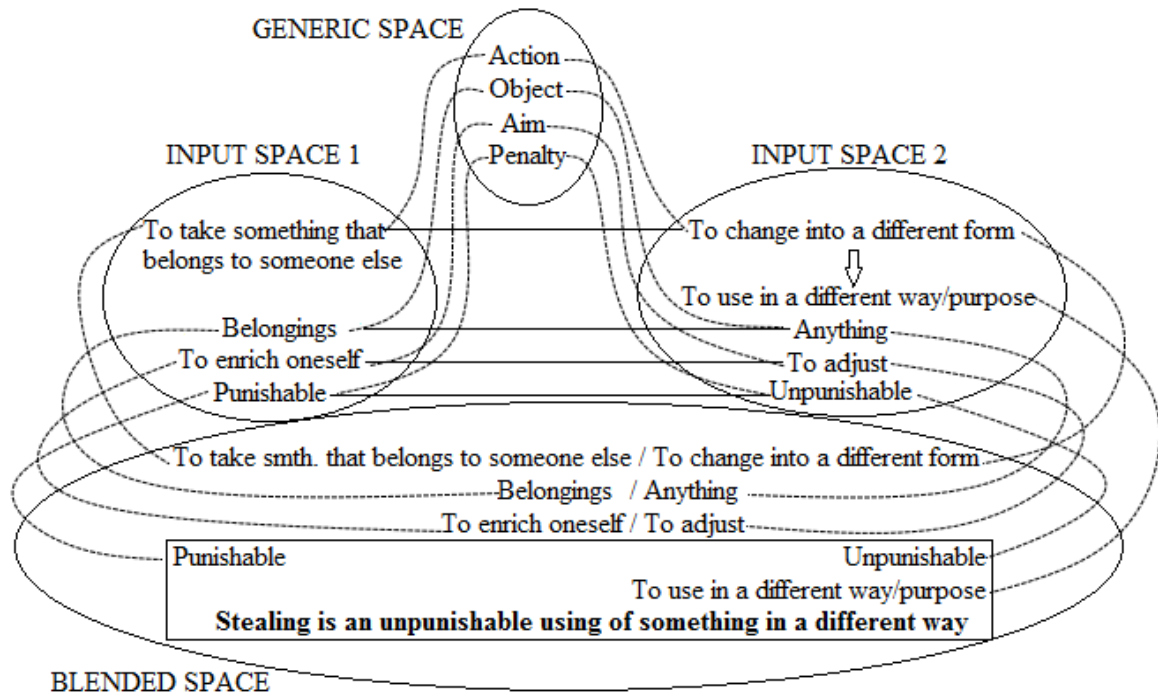

Рис. 4.5. Концептуальна мережа: *Stealing as converting*.

У вхідному просторі 1 розвивається сценарій розкрадання у вхідному просторі 2 – сценарій конвертації (зміни). Спочатку на простір бленду здійснюється проєкція співставлених елементів із двох вхідних просторів, які в цьому просторі зливаються в одне ціле, а саме елементи: *взяти щось, що тобі не належить / змінити форму, надбання / будь-що, збагатитися / пристосуватися*. Елементи покарання *передбачене покарання / непередбачене покарання* та входять до простору бленду окремими елементами, оскільки вони протилежні між собою. Дія у вхідному просторі 2 *змінити форму*, окрім метафоричного зв'язку (за схожістю) з дією *взяти щось, що тобі не належить*, у вхідному просторі 1, має ще й метонімічний зв'язок (за суміжністю) *використати іншим чином/за іншим призначенням* у межах вхідного простору 2. Простір бленду розвиває новий емергентний смисл, утворений на стику непоєднаних, а в цьому випадку ще й протилежних елементів покарання *передбачене покарання / непередбачене покарання*, а також на основі метонімічного зв'язку, який є у вхідному просторі 2, а саме, що грабування є використанням чогось якимось іншим чином чи за іншим призначенням, і воно

не підлягає покаранню. Отже, розкрадання постає перед адресатами як нейтральне явище, що не викликає різко негативної реакції адресатів. Проекція злитих елементів до простору бленду створює ефект завуальовування таких негативних характеристик розкрадання як привласнення чужих надбань та збагачення за чужий рахунок. Ці негативні елементи відходять на задній план, а на передній виходить тільки факт конвертації (зміни) у вигляді зміни призначення та власності. Той факт, що чиясь власність переходить до держави, має деякий позитивний характер, адже державне це начебто таке, що належить усім. Та розкрадання, ким би воно не було вчинене – грабіжниками чи державою, все одно залишається негативним фактором.

Отже, евфемізми розкрадання нашої вибірки дають поштовх до виникнення нейтральних асоціацій в адресатів щодо негативного явища, яке вони позначають. Прихований новий смисл (концептуалізація), що грабування – це використання чогось у якийсь інший спосіб, стає доступною для когнітивного аналізу саме завдяки метонімічному розширенню у вхідному просторі 2. Концептуальній метафорі STEALING IS CONVERTING також властивий конфлікт протилежних смислів, а саме між елементами покарання – *punishable / unpunishable*, що вкотре підтверджує той факти, що такий конфлікт може бути характерним для метафор концептуальні сфери, яких не є протилежними по відношенню одне до одного.

4.6. Евфемізація хабарництва на основі метафтонімії

Хабарництво є різко негативним явищем як для того хто отримує хабар, так і для того, хто його дає. Оскільки це явище часто присутнє в колах чиновників і час від часу таки викривається, плюндруючи їхній авторитет та імідж, воно потребує евфемізації.

На основі нашої вибірки вдалося виокремити евфемізми, у яких хабар постає перед слухачами як вклад капіталу в якусь справу, яка потім має забезпечити подальший прибуток: *contribution, (useful) expenditure (bribe)*. Деякою мірою так можна висловитися і про хабарництво як інвестицію в

особистий майбутній добробут, отримання певних благ та привілеїв, отож стає помітним метонімічний зв'язок моделі РЕЗУЛЬТАТ замість Дії, де привілеї та прибуток виступають результатом замість ганебної дії хабарництва. Проаналізуємо вживання цих евфемізмів у політичному дискурсі американських англомовних друкованих видань.

“Mr. Abramoff contributed to the conviction of about 10 officials... Mr. Ney was the recipient of tens of thousands of dollars’ worth of luxury overseas travel and other gifts from Mr. Abramoff...”

(The New York Times, 06/24/2010).

У вищенаведеній цитаті хабарництво евфемізується через *contributed*, що в прямому значенні означає – зробив внесок, і це не є незаконною дією. Далі читаємо, що пан Ней не характеризується як хабарник, а як отримувач розкішних подарунків, що теж є цілком законним явищем. Так той факт, що ці подарунки були зроблені заради переконання 10 чиновників щодо якоїсь ганебної справи, відходить на другий план. Адресати наче пропускають цей факт, оскільки немає прямої номінації *bribery*, яка б активізувала несприйняття та різку критику.

In a phone call, the Trump campaign veterans who run the organization described the expenditure as a gesture of appreciation to Trump’s friends in the chamber as well as a way to encourage other House Republicans to get behind the effort to revive health-care legislation.

(The Washington Post, 16/04/2017)

Хабар постає як витрати, які в свою чергу характеризуються як вияв подяки впливовим друзям Трампа. Мета такого жесту теж постає евфемізовано, замість прямої номінації – підкупити, вживається – заохочувати. Отже, знову спостерігається нейтралізація негативного явища, що наче «присипляє» адресата, який і розуміє, про що йде мова, але різко на це не реагує, оскільки немає прямих номінацій, які б «розбудили» та активізували його гнів.

Отже, евфемізація явища хабарництва в політичному дискурсі відбувається на основі концептуальної метафори BRIBERY IS INVESTMENT,

оскільки це негативне явище подається через певний внесок, що в подальшому має принести якусь користь. Але щоб досягнути джерело цієї метафори, яка закладена в основу досліджуваних евфемізмів, потрібне метонімічне розширення.

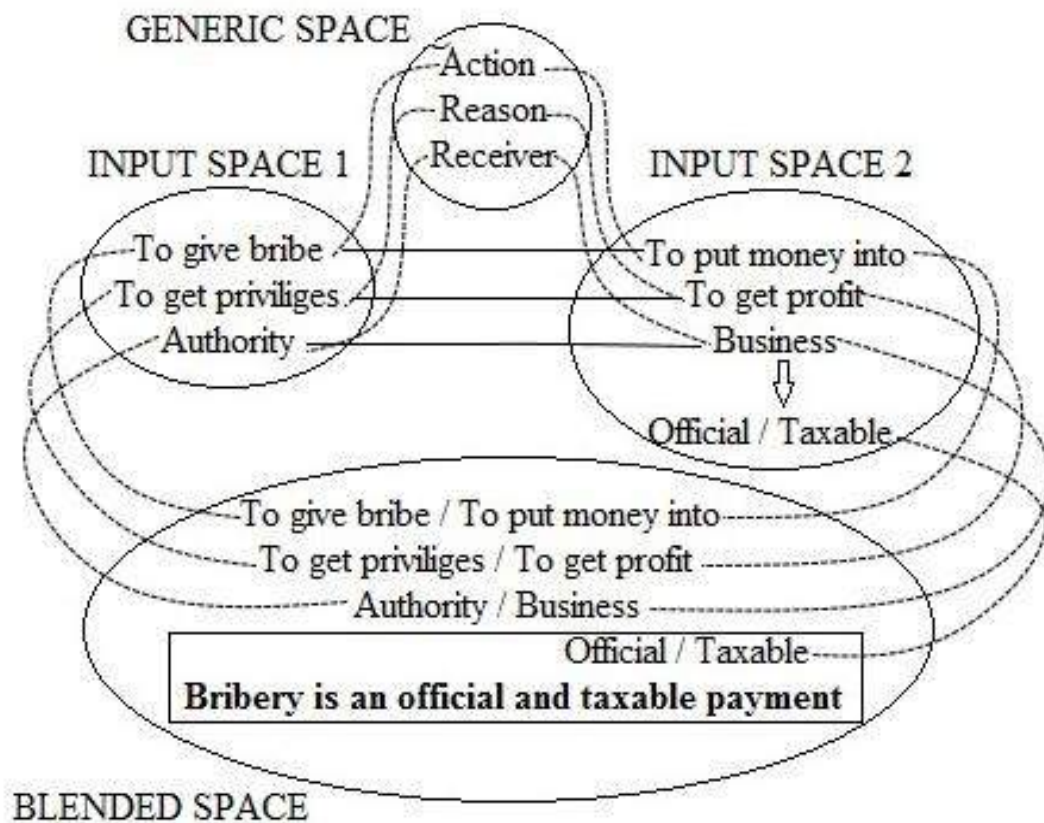

Рис. 4.6. Концептуальна мережа: *Bribery as investment*.

У вхідному просторі 1 розвивається сценарій хабарництва, у вхідному просторі 2 – сценарій інвестування. Родовий простір відображає структури, властиві двом вхідним просторам, тобто аналогічні елементи, між якими встановлюється зв'язок.

Спочатку на простір бленду проєктуються співставлені елементи із двох вхідних просторів, які в цьому просторі зливаються в одне ціле, а саме елементи дії *давати хабаря / вкладати гроші*, елементи причини *отримати привілеї / отримати прибуток*, а також елементи отримувача *керуюча особа / бізнес*. Так на передній план виходить тільки сам факт вкладання грошей, але нівелюється мета і спосіб цієї дії, адже вкладати гроші в якусь справу заради прибутку не є ганебним явищем. Елемент отримувача із простору 2 *бізнес*,

окрім метафоричного зв'язку (за схожістю) із отримувачем *керуюча особа* у вхідному просторі 1, має ще й метонімічний зв'язок (за суміжністю) *офіційний / оподаткований* в межах вхідного простору 2, оскільки передбачається, що будь-який бізнес повинен бути офіційно зареєстрованим і оподаткованим.

Отже, таке метонімічне розширення підводить нас до основного висновку, який і є тим новим смыслом, що розвиває простір бленду під час інтерактивного процесу. Хабарництво постає як офіційна, а отже, і оподаткована плата. Отримувач хабаря в свою чергу не постає як злочинець, а особа, яка дає хабар, не сприймається як несправедлива чи підступна, адже вкладати гроші заради майбутнього добробуту не є негативним явищем. Сама суть хабаря не береться до уваги, тільки факт передачі коштів, що в концептуальній сфері інвестування є звичайною офіційною процедурою, та й сам факт інвестування є цілком законною дією. Тож хабар подається як легалізована дія і не викликає різко негативних асоціацій в адресатів та осуду чиновників, які до цього причетні.

Висновки до розділу 4

1) З'ясовано, що концептуально-метонімічні евфемізми ААПД утворюються на основі концептуальної метонімії ЦІЛЕ замість ЧАСТИНИ. Ці евфемізми є непомітними та характеризуються неінформативністю в ААПД. Так адресати не зауважують негативних явищ, оскільки ті представлені через ширші позитивніші або нейтральні поняття, які й включають ці негативні явища.

2) Досліджено, що евфемізми *тіньової економіки, відступу, звільнення з роботи та хабарництва* в ААПД утворюються на основі метафтонімії, яка виражається концептуальною метафорою із метонімічним розширенням її джерела або цілі. Застосовано ТКІ до визначення лінгвокогнітивних характеристик метафтонімічних евфемізмів та простежено конфлікт протилежних смислів в основі всіх вищеперелічених груп евфемізмів, окрім

евфемізмів хабарництва. Конфлікт протилежних смислів збільшує евфемістичний потенціал цих евфемізмів.

3) Визначено, що маніпулятивний ефект евфемізмів, в основі яких метафтонімія, здійснюється завдяки висуванню на перший план якогось певного потрібного аспекту і «затушовуванню» або відходу інших, не таких бажаних аспектів на задній план [208, с. 199]. Лінгвокогнітивний аналіз дає змогу стверджувати, що евфемізми в ААПД, основою яких є метафтонімія, є прихованими в дискурсі. Такі евфемізми проникають у дискурс, «маскуючись» під одиниці первинної номінації. Вони не виділяються, не ідентифікуються адресатами як евфемізми, набувають широкого вжитку і витісняють прямі найменування.

Основні результати розділу викладено в одноосібних статтях [129; 132; 133].

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження лінгвокогнітивних характеристик евфемізмів в АППД дало змогу дійти таких висновків:

1. Евфемізми виступають засобами вторинної номінації з відносно позитивною конотацією, які значною мірою полегшують процес передачі неприємної інформації та вживаються для субституції соціально, психологічно чи політично неприйнятних прямих номінацій. Щоб стати евфемізмом, найменування має створювати асоціації у свідомості адресанта й адресата з предметом чи явищем більш позитивної оцінки, ніж денотат. Евфемізм набуває нових функцій та розширює свою сферу вживання. Спектр причин для евфемізації збільшується, оскільки в сучасних соціально-культурних та політичних умовах з'являється все більше факторів, які потребують покращеного сприйняття адресатами.

Політичний дискурс відображає боротьбу за владу і це зумовлює особливості комунікативних дій, основою яких є прагнення впливати на інтелектуальну, вольову та емоційну сфери адресата. Оскільки метою політичного дискурсу є не опис, а створення ґрунту для переконання адресатів, спонукання до дії, у політичному дискурсі навмисне використовуються такі аргументаційні моделі, які, перш за все, впливають на когнітивну (пізнавальну) та емоційну здатності адресата. Саме одним із таких засобів у політичному дискурсі є евфемізм, оскільки він як одиниця вторинної номінації створює новий смисл, впливає на свідомість адресата, викликає покращені асоціації щодо негативних явищ і завуальовує певне ганебне політичне діяння. Політичним евфемізмом є будь-який евфемізм, що відповідає вищезгаданим ознакам, які виокремлює А. Міроніна.

2. Когнітивний аспект феномену евфемізації полягає в тому, що евфемізм є окремим випадком концептуальної деривації, меліоративний ефект якої досягається в результаті дії когнітивних механізмів концептуальної метафори, концептуальної метонімії та метафтонімії, які сприяють утворенню нових

сми́слів і завуальовують небажаний денотат. На основі виявлених когнітивних механізмів, евфемізми в ААПД поділяються на *концептуально-метафоричні*, *концептуально-метонімічні* та *метафтонімічні* евфемізми.

3. На основі застосування процедури ТКМ до визначення лінгвокогнітивних характеристик концептуально-метафоричних евфемізмів встановлено, що перенесення властивостей при концептуально-метафоричній евфемізації в ААПД відбувається з позитивної чи нейтральної сфери-джерела на негативну сферу-ціль. Тобто негативне політичне явище концептуалізується через позитивне, нейтральне чи таке, що не викликає соціального осуду. У результаті виокремлення концептуальних метафор, що закладені в основі евфемізмів, встановлено, що евфемістичний смисл утворюється на основі осмислення негативного політичного явища через позитивне чи принаймні нейтральне та встановлення аналогічного зв'язку між ними з подальшим перенесенням позитивних властивостей на негативні.

4. При застосуванні ТКІ із побудовою концептуальних мереж для лінгвокогнітивного аналізу концептуально-метафоричних евфемізмів виявлені приховані евфемістичні смисли, які є невидимими при аналізі із застосуванням тільки ТКМ. Завдяки ТКІ встановлено, що ці приховані евфемістичні смисли утворюються на стику семантично несумісних смислів. Отже, позитивна конотація виникає при інтеграції певних логічно несумісних та семантично віддалених елементів знань, які в поєднанні із закріпленими концептуалізаціями утворюють новий евфемістичний смисл.

5. Проаналізувавши лінгвокогнітивні характеристики концептуально-метафоричних евфемізмів через призму ТКМ та ТКІ встановлено що *негативні дії та особистісні якості політиків* в ААПД евфемізуються на базі таких концептуальних метафор: POLITICS IS SPORT, COWARDICE IS ILLNESS, BRIBERY IS COURTESY; така концептуалізація сприяє виникненню покращених асоціацій щодо дій, які підривають репутацію політиків. Евфемізація номінації «брехня» базується на концептуальних метафорах LIE IS EMBROIDERY, LIE IS CREATIVITY, LIE IS ARRANGEMENT OF

INFORMATION, LIE IS MISTAKE, LIE IS TRUTH і призводять до зображення фактів, невідповідних реальності, як цілком можливих, реальних, а іноді і правдивих, таким чином руйнується логічна межа між правдою та брехнею.

Концептуально-метафоричні *евфемізми воєнної сфери* базуються на таких концептуальних метафорах: WAR IS CLEANING, WAR IS BRINGING ORDER, WARFARE IS CURE, WAR IS DEFENSE/SECURITY, WAR IS PEACE, VICTIMS OF WAR ARE OBJECTS, INVASION IS RESEARCH, WAR IS ENLIGHTENMENT, WAR IS LIBERATION, SPY EQUIPMENT IS CLOTHES, DESTROYING EVIDENCE IS DISINFECTION і представляють війну як невідкладні та потрібні дії, спрямовані на досягнення позитивного результату, і спричиняють покращені асоціації щодо війни та дій, з нею пов'язаних.

Концептуально-метафорична *евфемізація економічної сфери* базується на таких концептуальних метафорах: TAX IS ENDOWMENT, TAX IS PROFIT, RAISING TAXES IS MODERNIZATION, BANKRUPTCY IS CLEANING, INABILITY IS CHALLENGE, UNEMPLOYMENT IS FREEDOM, в результаті негативні економічні явища сприймаються адресатами як правильні та виправдані дії політичних діячів, а також навіюється атмосфера добробуту та фінансової стабільності в країні.

Виявлено, що досить часто для творення концептуально-метафоричних *евфемізмів ААПД* застосовуються саме сфери медицини, порядку та освіти, оскільки вони є зрозумілими та несуть позитивну конотацію для адресатів.

На основі аналізу тенденції *евфемістичної концептуалізації в ААПД* через протилежні сфери знань: WAR IS PEACE, LIE IS TRUTH, TAX IS PROFIT, встановлено, що когнітивний аспект феномену концептуально-метафоричної *евфемізації* через протилежні сфери знань полягає в тому, що такі *евфемізми* є окремим випадком концептуальної *деривації*, меліоративний ефект яких досягається в результаті дії когнітивних механізмів *стирання межі* між протилежними поняттями. За допомогою *ТКІ* було виявлено, що *евфемізація* базується на конфлікті абсолютно протилежних смислів, навіть якщо вхідні простори не є протилежними одне до одного. Конфлікт

протилежних смислів виражається саме при поєднанні абсолютно протилежних елементів у просторі бленду, які були спроектовані з вхідних просторів, що не є протилежними: BRIBERY IS COURTESY (*dishonest person / well-bred person, unacceptable / acceptable*), WAR IS BRINGING ORDER (*chaos / order*), WARFARE IS CURE (*death / life*), WAR IS DEFENSE/SECURITY (*destruction / preservation*), WAR IS LIBERATION (*conqueror / liberator, to invade / to free, capture / release*), LIE IS ARRANGEMENT OF INFORMATION (*false facts / true facts*), LIE IS MISTAKE (*intentionally / unintentionally*), TAX IS ENDOWEMENT (*obligatory / free will*), TAX IS PROFIT (*decrease of income / increase of income*). Вважаємо, що евфемізми при такій концептуалізації мають більший евфемістичний потенціал та більший вплив на асоціативне мислення адресатів, що зумовлює виникнення позитивних реакцій на різко негативні явища, результатом чого стає переосмислення цінностей.

6. Застосувавши теорію концептуальної метонімії, ми встановили, що концептуально-метонімічні евфемізми в ААПД, утворюються на основі концептуальної метонімії ЦІЛЕ замість ЧАСТИНИ, де цілим виступає широке узагальнене явище з нейтральною конотацією, частиною – негативне явище, яке евфемізується. Отже, нейтральне поняття цілого включає негативне політичне явище. Визначено, що основною лінгвокогнітивною характеристикою цих евфемізмів є неінформативність, оскільки ці евфемізми спрямовані на те, щоб відвернути увагу адресата від негативного політичного факту, включаючи його до більшого, але позитивнішого або нейтрального явища.

З'ясовано, що метафтонімія є метонімічним розширенням джерела або цілі метафори в процесі концептуальної інтеграції. Застосовуючи методику ТКІ із побудовою концептуальних мереж для виокремлення лінгвокогнітивних характеристик досліджуваних метафтонімічних евфемізмів, ми виявили що метонімічне розширення джерела чи цілі впливає на утворення прихованого евфемістичного смислу і призводить до зміни погляду адресата та його реакції щодо негативного явища. Метонімічні зв'язки як складові метафтонімії в основі

евфемізмів скеровують адресата до побудови позитивного сценарію, активізуючи певні елементи з позитивнішої сфери знань порівняно з денотатом. Через метафтонімічну основу евфемізм здатний викликати емоцію та асоціацію, потрібну для завуалювання. Виявлено конфлікт протилежних смислів, який семантично між вхідними просторами не виражається в основі всіх підгруп метафтонімічних евфемізмів, окрім евфемізмів *хабарництва*. З'ясовано, що метафтонімічні евфемізми в ААПД є «прихованими» в дискурсі, такими, що не виділяються, певною мірою межують із денотатом, не ідентифікуються адресатами як евфемізми, стають широковживаними і витісняють прямі найменування. Оскільки досліджувані метафтонімічні евфемізми в ААПД можуть поєднувати протилежні смисли, евфемістичний потенціал цих евфемізмів та вплив на адресата збільшуються.

Концептуально-метафоричні, концептуально-метонімічні та метафтонімічні евфемізми широко використовуються в ААПД, оскільки мають вплив на асоціативне мислення адресатів, викликаючи в них покращені реакції та асоціації щодо негативних політичних дій та соціальних факторів. Евфемізми в ААПД володіють надзвичайно великим потенціалом, виступають зручним засобом маніпуляції та насадження думки, оскільки мають вплив на когніцію людини саме завдяки когнітивним механізмам концептуальної метафори, концептуальної метонімії та метафтонімії. Лінгвокогнітивний аналіз евфемізмів в ААПД дає можливість стверджувати, що евфемізми доволі часто поєднують у собі контрасти, які навіть можуть бути непомітні на перший погляд, які виражені імпліцитно, не відтворені семантично, а тільки досяжні на когнітивному рівні. Отже, основною лінгвокогнітивною характеристикою евфемізмів в ААПД є концептуалізація через протилежні сфери та протилежні смисли. Така тенденція конфлікту протилежних смислів при евфемізації свідчить про зростаючий потенціал евфемізмів в ААПД та про те, що при евфемізації відбувається певна підміна понять, яка сприяє невидимій для адресатів політичній маніпуляції. Концептуальна метафора, концептуальна метонімія, метафтонімія та концептуальна інтеграція відіграють ключову роль

у правильній інтерпретації евфемізмів як потужних механізмів для передачі саме тих ідей, які політики хочуть нав'язати.

Перспективами подальших розвідок у цьому напрямку може бути детальне дослідження лінгвокогнітивних характеристик евфемізмів інших лексико-семантичних груп, визначення лінгвокогнітивних характеристик евфемізмів та їхнього впливу на когніцію в рамках психолінгвістики та нейролінгвістики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

I. Спеціальна література

1. Алефиренко Н. Ф. Спорные проблемы семантики : монография. М. : Гнозис, 2005. 326 с
2. Антонченко Т. М. Основні тенденції аксіологічних змін у семантичній структурі американізмів : автореф. дис. ... канд. філол. наук. Київ, 2000. 20с.
3. Антрушина Г., Афанасьева О., Морозова Н. Лексикология английского языка. Москва: Высшая школа, 1985. 223 с.
4. Апресян В. Ю., Апресян Ю.Д. Метафора в семантическом представлении эмоций. *Вопросы языкознания*. 1993. № 3. С. 27–36.
5. Аристотель. Поэтика. *Аристотель и античная литература*. М. : Наука, 1978. 233 с.
6. Арутюнова Н. Д. Метафора и дискурс. *Теория метафоры*. М. : Прогресс, 1990. С. 5–33.
7. Арутюнова Н. Д. От образа к знаку. *Мышление, когнитивные науки, искусственный интеллект*. М., 1988. С. 153–158.
8. Арутюнова Н. Д. Язык и мир человека. М. : Школа «Языки русской культуры», 1999. 896 с.
9. Асеева Ж. В. Лексические средства выражения идеологии политической корректности в современном английском языке : дис. канд. філол. наук. Иркутск, 1999. 189 с.
10. Аскольдов С. А. Концепт и слово. *Русская словесность. От теории словесности к структуре текста : антология*. М. : Academia, 1997. С. 267–279.
11. Багумян О. В. Текстова ситуація “Соціальний захист”: лінгвокогнітивний аспект (на матеріалі різностильових англомовних текстів) : автореф. дис. ... канд. філол. наук. Київ, 2004. 20 с.

12. Бадеева Е. Метонимия имени в общественно-политической лексике английского языка: когнитивный и прагматический аспекты : дис. канд. филол. наук. Владивосток, 2004. 197 с.
13. Баран Г. П. Об'єктивація концепту RECESSION/РЕЦЕСІЯ у сучасному англomовному політичному інтернет-дискурсі: лінгвокогнітивний, семіотичний та комунікативно-прагматичний аспекти : дис. ... канд філол. наук. Херсон, 2015. 230 с.
14. Баранов А. Н. Политическая аргументация и ценностные структуры общественного сознания. *Язык и социальное познание* : Сб. статей. М. : Центр совет филос. (методолог.) семинаров при Президиуме АН СССР, 1990. С. 49–54.
15. Баранов А. Н. Что нас убеждает? (Речевое воздействие и общественное сознание). М. : Знание, 1990. № 9. 64 с
16. Баранов Н. А., Чалова Л. В. Метонимия как элемент образной характеристики явлений. *Человек. Природа. Общество. Актуальные проблемы*. СПб.: СПбГУ, 2002. С. 178–179.
17. Барба Л.В. Лінгвокогнітивні особливості текстової ситуації “злочин – відповідальність” у різних функціональних стилях сучасної англійської мови : автореф. дис. ... канд. філол. наук . Одеса, 1999. 19 с.
18. Баскова Ю. С. Евфемізми як засіб маніпулювання в мові ЗМІ (на матеріалі російської та англійської мов) : автореф. дис. ... канд. філол. наук. Краснодар, 2006. 21 с.
19. Белехова Л. І. Глосарій з когнітивної поетики: Науково-методичний посібник. Херсон : Айлант, 2004. 124 с.
20. Бик І. С. Логосфера політики як основа та засіб сучасної політичної комунікації. *Актуальні проблеми романо-германської філології та прикладної лінгвістики* : науковий журнал / ред. В. І. Кушнерик та ін. Чернівці : Видавничий дім “Родовід”, 2019. вип. 2 (18). С. 25–32.
21. Бик І. С. Логосфера як складник мовної картини світу. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла*

Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство). 2017. Вип. 24. С. 88–96

22. Бистров Я. В. Англомовний біографічний наратив у вимірах когнітивної лінгвістики і синергетики : Монографія. Київ; Івано-Франківськ : Кушнір Г.М., 2016. 320с.

23. Богданова С.А. Лингвотеоретические основы изучения суточного круга времени в современной русистике. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/vdpu/Movozn/2008_14/article/9.pdf (Дата звернення: 23.09.2016).

24. Болдырев Н. Н. Репрезентация знаний в системе языка. *Вопросы когнитивной лингвистики*. 2007. № 4. С. 17–27.

25. Болдырев Н. Н. Концептуальная метонимия на разных уровнях языка: система и реализация. *Форма, значение и функции единиц языка и речи* : матер. докл. междунар. науч. конф. Минск, 2002. Ч. 1. С. 11 – 14.

26. Болдырев Н.Н. Алексикова Ю.В. Когнитивный аспект эвфемизации (на материале английского языка). *Вопросы когнитивной лингвистики*. Тамбов, 2010. № 2. С. 5–11.

27. Болдырев Н.Н. Когнитивная семантика : Курс лекций по английской филологии. Тамбов : Изд-во ТГУ. 2002. 123 с.

28. Босчаева Н. Контекстуальная эвфемия в современном английском языке : автореф. дис. ... канд. филол. наук. Л., 1989. 16 с.

29. Будаев Э. В., Когнитивная метафора в ракурсе теории концептуальной интеграции. *Культура и текст*. Лингвистика. 2001. №4. С. 6–12. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/kognitivnaya-metafora-v-rakurse-teorii-kontseptualnoy-integratsii/viewer> (Дата звернення: 15.01.2016)

30. Будаев Э. В., Чудинов А.П. Новые исследования американской политической метафорики. *Вестник Южно-Уральского государственного университета*. Лингвистика. 2005. №11(51). С. 3–7.

31. Булыгина В., Шмелев А. Д. М. Языковая концептуализация мира (на материале русской грамматики). М. : Школа «Языки русской культуры», 1997. 574 с.

32. Булыгина Т. В., Шмелев А. Д. «Правда факта» и «правда больших обобщений». *Логический анализ языка: Истина и истинность в культуре и языке*. М. : Наука, 1995. С. 126- 138.
33. Бутова І.С. Політичний дискурс як об'єкт лінгвістичних досліджень. URL: http://www.nbuu.gov.ua/portal/natural/vlnu/In_mov/2009_16/articles/Butova.pdf (Дата звернення: 20.03.2016).
34. Васильева С. Л. Специфика актуализации архетипического конструкта «свой – чужой» в политическом дискурсе XX века. *Филологические науки. Вопросы теории и практики*. 2010. № 2 (6). С. 33–40.
35. Ващук Т.М. Політичний дискурс як об'єкт лінгвістичного дослідження. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/1720/1/43.pdf> (Дата звернення: 04.02.2016).
36. Вежбицкая А. Сравнение – градация – метафора. *Теория метафоры* : Сб. науч. тр. М. : Прогресс, 1990. С. 142–153.
37. Великорода В. Б., Небелюк Л. Р. Концептуальні характеристики евфемізмів військової сфери. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: Філологічні науки*. 2012. Вип 29. С. 78–80.
38. Великорода В.Б. Семантичні та функціонально-прагматичні характеристики евфемізмів в англійській мові: автореф. дис. ... канд. філол. наук. Львів, 2008. 20с.
39. Великорода В.Б. Механізми поповнення евфемістичної лексики. *Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова*. Київ, 2009. №4 . С. 212–217.
40. Веретенкина Л. Ю. Лингвистическое выражение межличностных манипуляций (к постановке проблемы). *Предложение и слово* : Докл. и сообщ. Междунар. научн. конф., посв. памяти проф. В. С. Юрченко / ред. О. В. Мякшева. Саратов, 1999.
41. Верещагин Е. М., Ройтман Р., Ройтер Т. Речевые тактики «призыва к откровенности». *Вопросы языкознания*. 1992. № 6. С. 82–94.

42. Видлак С. Проблема эвфемизма на фоне теории языкового поля. *Этимология. Материалы и исследования по индоевропейским языкам*. М., 1967. С. 267–285.
43. Виссон Л. Язык оптимистов и политкорректность. *Русские проблемы в английской речи. Слова и фразы в контексте двух культур*. М. : Р. Валент, 2003. С. 29–48.
44. Вільчинська І. Ю. Політичний дискурс: основні напрями дослідженн. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2013. № 3. С. 198–201.
45. Вовк И. Л. Лингвистические аспекты политического дискурса. *Нова філологія* : Зб. наук. праць. Запоріжжя : ЗНУ, 2014. № 60. С. 28–31.
46. Воркачев С.Г. Методологические основания лингвоконцептологии. Теоретическая и прикладная лингвистика. *Аспекты метакоммуникативной деятельности*. Воронеж, 2002. Вып. 3. С. 79–95.
47. Гаврилова М. В. Лингвистический анализ политического дискурса. URL: <http://www.academia.edu/10309239/> (Дата звернення: 12.03.2016)
48. Гак В.Г. Метафора: универсальное и специфическое. *Метафора в языке и тексте*. М. : Наука, 1988. С. 11 – 26.
49. Гальперин И.Р. Текст как объект лингвистического исследования. М. : Просвещение, 1981. 294 с.
50. Гапченко О. Когнітивні аспекти метонімії. *Українське мовознавство*. 2016. Вип. 1. С. 53 – 65.
51. Гнаповська Л.В. Дука М.В. Концептуальна метафора як когнітивний механізм формування номінацій “кохання” URL: <http://dspace.uabs.edu.ua/bitstream/123456789/6008/1/lugansk2005.pdf> (Дата звернення: 18.06.2016)
52. Гонта І. А. Структурні й семантичні особливості композит-метафор в американському сленгу : автореф. дис. ... канд. філол. наук. К., 2000. – 20 с.

53. Гончарова О.М. Політичне красномовство в світлі сучасної теоретичної рефлексії. *Культура і сучасність* : альманах. К., 2009. № 2. С. 66–71.
54. Граудина Л. К. Эвфемизмы – дисфемизмы: парламентские и непарламентские выражения. *Культура парламентской речи*. М. : Наука, 1994. 360 с.
55. Грузберг Л. Концептуальная метафора. *Филолог*. Перм: Пермский государственный педагогический университет, 2012. №18. URL: http://philolog.pspu.ru/module/magazine/do/mpub_5_101 (Дата звернення: 13.10.2018).
56. Грушевская Т.М., Самарская Т.Б. Политический газетный дискурс сквозь призму языковых средств представления информации. *Сфера услуг: инновации и качество* : научно-практический журнал. 2011. URL: <http://journal.kfrgteu.ru/avtors.php?avtor=Грушевская%20Т.М.> (Дата звернення: 10.02.2017).
57. Гурський С. О. Значення і смисл слова. *Іноземна філологія*. Львів, 1974. Вип. 34. С. 3–18.
58. Гурський С. О. Нейтралізація опозицій в семасіології. *Іноземна філологія*. Львів, 1981. Вип. 63. С. 5–56.
59. Гурова Н. В. Концептуальная метафора и моделирование картины мира URL: http://www.pglu.ru/lib/publications/University_Reading/2009/II/uch_2009_II_00038.pdf. (Дата звернення: 16.12.2015).
60. Гуцол С. Ю. Метафора як спосіб символічного вираження внутрішнього досвіду особистості. *Вісник НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка*. 2007. №3 (21). Ч.1. С. 109–116.
61. Дейк Т. А. ван. Принципы критического анализа дискурса. *Перевод и лингвистика текста* / пер. с англ. М. : ВЦП, 1994. С. 169–217.
62. Демьянков В. З. Когниция воображаемого и изображаемого: О понятиях (и концептах) в языке. *Когнитивные исследования языка* : сб. науч.

трудов. М., Институт языкознания РАН; Тамбов : Тамбовский гос. ун-т имени Г. Р. Державина, 2012. Выпуск XII . С. 17–33.

63. Денисюк Е. В. Манипулятивное речевое воздействие: коммуникативно-прагматический аспект : автореф. дис. ... канд. филол. наук. Екатеринбург : Изд-во Урал. гос. ун-та, 2004. 23 с.

64. Дмитрук О.В. Маніпуляція поняттями і фактами в сучасних англomовних ЗМІ. *Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна*. 2005. №667. С. 57–61.

65. Дойчик О. Я. Ідіостиль Джуліана Барнса у лінгвоконцептуальному вимірі: автореф. дис. ... канд. філол. наук. Харків, 2012. 20 с.

66. Дудок Р. І. Слово, значення та його смисли (до 100 річчя від дня народження вченого, філолога, германіста та педагога Сергія Омеляновича Гурського (1919–2019)). *Молодий вчений*. № 2.1 (78.1), 2020. С. 16–20. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-78.1-5>

67. Еремина Ю.Ю. Метафора это – это не сравнение, а способ мысли. URL: <http://tl-ic.kursksu.ru/pdf/007-06.pdf> (Дата звернення: 23.12.2015).

68. Євтушенко Н. О. Евфемізація сучасного англomовного політичного дискурсу США. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу "Києво-Могилянська академія"*. Серія : Політологія, 2014. Т. 228, Вип. 216. С. 92 – 95.

69. Жаботинская С.А. Когнитивная лингвистика: принципы концептуального моделирования. *Лінгвістичні студії*. Черкаси, 1997. №. 2. С. 3–11.

70. Жаботинской С. А. Модели репрезентации знаний в контексте различных школ когнитивной лингвистики: интегративный подход. *Когнитивные исследования языка. Типы знаний и проблемы их классификации* : Сб. науч. тр. М.; Тамбов : ТГУ им. Г. Р. Державина, 2008. Вып. 3. С. 61–74.

71. Заботкина В. И. Новая лексика современного английского языка. М.: Высшая школа, 1989. 128 с.

72. Загнітко А. Сучасний політичний газетний дискурс: риторика і синтаксис. *Донецький вісник Наукового товариства ім. Шевченка*. Донецьк : Східний видавничий дім, 2007. Т. 16. С. 5 -19.
73. Залевская А. А. Значение слова через призму эксперимента. Тверь : Твер. гос. ун-т, 2011. 240 с.
74. Засекін С. В. Дискурсивні маркери когерентності англомовного діалогічного тексту : когнітивний та прагматичний аспекти : автореф. дис. ... канд. філол. наук. К., 2001. 20 с.
75. Засекіна Л. В. Засекін С. В. Вступ до психолінгвістики. Острог, 2002. 168 с.
76. Зацний Ю. А. Сучасний англомовний світ і збагачення словникового складу. Львів : Паіс, 2007. 228 с.
77. Ільченко О. М. Етикетизація англо-американського наукового дискурсу : автореф. дис ... д-ра філол. наук. Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. К., 2002. 37 с.
78. Ільченко О.А. Політичні евфемізми як складова сучасної мови ЗМІ. *Наукові записки національного університету «Острозька Академія»*. Серія «Філологічна». Острог, 2015. Вип. 59. С. 78–80.
79. Каліщук Д. М. Актуалізація концепту «свобода» у сучасному англомовному політичному дискурсі. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки*. Серія «Філологічні науки». Луцьк, 2010. № 8. С. 91–95.
80. Каліщук Д. М. Лінгвокультурні особливості перекладу політичного дискурсу. *Вісник Сумського державного університету*. Серія «Філологічні науки». 2006. Т. I, № 11(95). С. 153–159.
81. Каліщук Д. М. Національно-культурні особливості базових концептів сучасного політичного дискурсу. *Язык и межкультурные коммуникации* : сб. науч. статей. Минск, 2007. С. 192–194.

82. Каліщук Д. М. Оцінність як одна з основних ознак політичного дискурсу *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки*. Серія «Філологічні науки». № 5. Луцьк, 2008. С. 22–27.
83. Кантур К. О. Евфемія в соціально-економічному дискурсі. *Вісник Житомирського державного університету*. Житомир, 2009. №45. С. 152–155.
84. Кантур К.О. Аналіз мовних механізмів антропосемічної евфемізації. *Вісник Житомирського державного університету*. Філологічні науки. Житомир, 2012. №66. С. 210–214.
85. Кантур К.О. Евфемія в соціально-економічному дискурсі. *Вісник Житомирського державного університету*. Філологічні науки. Житомир, 2009. № 45. С. 152–155.
86. Карасик В. И. О типах дискурса. *Языковая личность: институциональный и персональный дискурс*. Волгоград: Перемена, 2000. С. 5–20.
87. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс. М. : Гнозис, 2004. 331 с.
88. Караулов Ю. Н. Русский язык: энциклопедия. М. : Дрофа, 1997. 703с.
89. Кацев А. М. Эвфемизм в современном английском языке. Опыт социолингвистического описания : автореф. дис. ... канд. филол. наук. Л. : Ленинградский гос. пед. ин-т им. А. И. Герцена, 1977. 22 с.
90. Кацев А. М. Языковое табу и эвфемия : учеб. пособие к спецкурсу. Л. : Ленингр. гос. пед. ин-т им. А. И. Герцена, 1988. 80с.
91. Кипрская Е. В. Политические эвфемизмы как средство камуфлирования действительности в СМИ : дис. канд. филолог, наук. Киров, 2005. 144 с.
92. Кияк Т. Р. Лингвистические аспекты терминоведения. К. : УМК ВО, 1989. 104 с.

93. Ковалевська Т. Ю. Психолінгвістичні особливості політичного дискурсу. *Вісн. Харк. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна*. Філологічні аспекти дослідження дискурсу. 2001. Вип. 33. С. 237–242.

94. Ковбасюк Л. А. Сучасні лінгвістичні теорії: лекційні, практичні, самостійні модулі та тести: навч.-метод. посіб. Херсон : Вид-во ХДУ, 2008. 96 с.

95. Козлова Е. А. Метонимия как концептуальная основа функциональной категоризации английского глагола: автореф. дис. ... канд. филол. наук. Тамбов, 2001.

96. Конепуд Н. І. Теорії метафори в сучасній лінгвістиці. *Науковий вісник Волинського державного університету імені Лесі Українки*. 2007. С. 324–328.

97. Корнєєв В. М. Експлікація прихованого впливу публіцистичного тексту : дис. канд. філол. наук. К., 2002. 219 с.

98. Корольова А. В. Типологія комунікативних стратегій мовленнєвої поведінки в ситуаціях конфлікту. *Слов'янський вісник* : зб. наук. праць. Серія «Філологічні науки» Рівненськ. ін-ту слов'ян. Київськ. славістичного ун-ту. Рівне : РІСКСУ, 2006. Вип. 6. С. 119–122.

99. Крысин Л. П. Эвфемизмы в современной русской речи. *Русистика*. Берлин, 1994. № 1–2. С. 28–49.

100. Крысин Л. П. Разовое общение и социальные роли говорящих. *Социолингвистические исследования*. М. : Наука, 1976. 401 с.

101. Кубрякова Е. С. О современном понимании термина “концепт” в лингвистике и культурологии. *Реальность, язык и сознание*. Тамбов : Изд-во ТГУ им. Г.Р.Державина, 2002. Вып. 2. С. 5–15.

102. Кубрякова Е.С. Обеспечение речевой деятельности и проблема внутреннего лексикона. *Человеческий фактор в языке: Язык и порождение речи*. М., 1991. С. 82–140.

103. Кубрякова Е.С., Демьянков В.З., Панкрац Ю.Г., Лузина Л.Г. Краткий словарь когнитивных терминов. М. : Филол. ф-т МГУ им. М.В.Ломоносова, 1996. 245 с.
104. Лакофф Дж. Мышление в «зеркале» классификаторов. *Новое в зарубежной лингвистике*. М. : Прогресс, 1988. № 23. С. 12–51.
105. Лакофф Дж., Джонсон М. Метафоры, которыми ми живем. *Теория метафоры*. М., 1990. С. 387–415.
106. Лакофф Дж., Джонсон М. Метафоры, которыми мы живем. М. : Изд-во ЛКИ, 2008. 256 с.
107. Лапшина В. В. Метафора как средство конструирования имиджа политика : на материале австрийских печатных СМИ : дисс. канд. филол. наук. М., 2006. 151 с.
108. Ларин Б. А. Об эвфемизмах. *Проблемы языкознания*. Л., 1961. С. 115–130.
109. Літературознавчий словник-довідник. 2-ге. вид. К. : Академія, 2006. 752 с.
110. Макаров М. Л. Основы теории дискурса. М. : ИТДГК «Гнозис», 2003. 280 с.
111. Макеевець Ю. О. Семантика та функціонування евфемізмів у німецькому політичному дискурсі (на матеріалі сучасної преси). *Іноземна філологія*. Львів, 2013. Вип. 125. С. 22–28.
112. МакКормак Э. Когнитивная теория метафоры. *Теория метафоры*. М., 1990. С. 358–387.
113. Мартинюк А. П. Дискурсивний інструментарій аналізу англомовної реклами. *Лінгвістика XXI століття: нові дослідження і перспективи*. 2009. № 3. С. 159–167.
114. Мартинюк А. П. Конструювання гендеру в англомовному дискурсі. Х. : Константа, 2004. 292 с.

115. Мартинюк А. П. Концепт у дискурсивній парадигмі. *Вісник ХНУ ім. В.Н. Каразіна*. Серія “Романо–германська філологія”. Харків : КОНСТАНТА, 2006. №725. С. 9–12.
116. Мацько Л. І., Мацько О. М. Риторика: навч. посіб. К. : Вища шк., 2003. 311 с.
117. Мечковская Н. Б. Трудно ли понимать переносные значения (когнитивные механизмы "мышления образами"). *Когнитивная лингвистика конца XX века* : материалы Международной научной конф. (Минск 7–9 октября 1997). Минск, 1997. С. 64–69.
118. Миронина А. Ю. К вопросу о роли эвфемизмов в политическом дискурсе. *Вестник Ленинградского государственного университета имени А. С. Пушкина*. Филология. СПб., 2010. Т. 1. № 2. С. 191 – 200.
119. Миронина А. Ю. Политические эвфемизмы как средство реализации стратегии уклонения от истины в современном политическом дискурсе (на материале публичных выступлений Б. Обамы) : дисс. канд. филол. наук. Киров, 2012. 177 с.
120. Михалева О. Л. Политический дискурс: способы реализации агональности. *Построение гражданского общества* : материалы междунар. гуманит. конгр. русский язык: его современное состояние и проблемы преподавания. Иркутск, 2002. Ч. 3. С. 96–105.
121. Молодыченко Е. Н. Создание образа врага как персуазивная стратегия американского политического дискурса: когнитивный и лингвопрагматический анализ: на материале публичных речей политических деятелей 1960–2008 гг: автореф. дис. ... канд. филол. наук : Санкт-Петербург, 2010. 24 с.
122. Морозов М. А. Политические эвфемизмы как средство манипулирования в современной публицистике. *Мир русского слова*. 2015. № 1. С. 24–29
123. Морозова Е. И. Ложь как дискурсивное образование: лингвокогнитивный аспект. Харьков : Экограф, 2005. 300 с.

124. Морозова О. І. До проблеми виділення одиниць дискурсу: дискурсема неправди *Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен* : монографія / ред. І. С. Шевченко. Харків : Константа, 2005. С. 65–104.
125. Москвин В. П. Эвфемизмы: системные связи, функции и способы образования. *Вопросы языкознания*. 2001. № 3. С. 58–70.
126. Нагорна Л. Б. Політична мова і мовна політика: діапазон можливостей політичної лінгвістики . К. : Світогляд, 2005. 316 с.
127. Небелюк Л. Р. Когнітивні механізми творення евфемізмів американського англомовного політичного дискурсу. *Актуальні питання вивчення германських, романських і слов'янських мов і літератур та методики викладання іноземних мов* : матеріали Всеукраїнської наукової конференції (м. Вінниця, 25 січня, 2021 р.). Вінниця : ДонНУ імені Василя Стуса, 2021.
128. Небелюк Л. Р. Явище евфемізації в контексті сучасної лінгвістики. *Філологічні науки: сучасні тенденції та фактори розвитку* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 29–30 січня, 2021 р.). Одеса : Південноукраїнська організація «Центр філологічних досліджень», 2021.
129. Небелюк Л. Р. Метафтонімія як основа евфемізмів тіньової економіки в американському англомовному політичному дискурсі. *Іноземна філологія*. Львів, 2019. Вип. 132. С. 78–89.
130. Небелюк Л. Р. Концептуальна метафора “POLITICS IS SPORT” як засіб евфемізації в американському політичному дискурсі. *Філософія мови та нові тенденції в перекладознавстві й лінгвістиці* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 04–05 квітня, 2017 р.). Київ : Вид. центр НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2017. С. 243–247.
131. Небелюк Л. Р. Концептуально-метафорична евфемізація через протилежні сфери знань в американському англомовному політичному дискурсі. *Актуальні проблеми романо-германської філології та прикладної лінгвістики*. Чернівці, 2017. №2 (15). С. 81–85.

132. Небелюк Л. Р. Концептуальна метонімія в основі евфемізмів американського англомовного політичного дискурсу. *Актуальні питання іноземної філології*. Луцьк, 2020. № 13. С. 124–129.

133. Небелюк Л. Р. Лінгвокогнітивні характеристики евфемізмів американського англомовного політичного дискурсу, утворених на основі метафтонімії. *Science and Education a New Dimension. Phylology*. Budapest, 2019. VII (59). Issue 195. P. 42–45.

134. Небелюк Л. Р. Лінгвокогнітивні характеристики евфемізмів брехні англомовного американського політичного дискурсу у світлі теорії концептуальної інтеграції. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Серія: Філологія (мовознавство). 2017. Вип. 24. С. 234–239.

135. Никитин М. В. Лексическое значение слова. М. : Высшая школа, 1983. 127 с.

136. Никитин М. В. *Курс лингвистической семантики*. СПб : Научный центр проблем диалога, 1996. 760 с.

137. Ніконова В. Г. Ієрархія концептів в трагедійній картині світу (на матеріалі п'єс Шекспіра). *Ученые записки Таврического национального университета им. В.И.Вернадского*. Серія: Филология. 2006. Т. 19. № 3. С. 328–332.

138. Ніконова В. Г. Концептуальний простір трагічного в п'єсах Шекспіра: поетико-когнітивний: автореф. ... канд. філол. наук. Київ, 2008. 34 с.

139. Нуредин Р. Социолингвистический анализ общественно-политических терминов – сложных субстантивных образований в английском языке. *Проблемы лексической и словообразовательной семантики в современном английском языке* : межвуз. сб. науч. трудов. Пятигорск : ПГПИИЯ, 1986. С. 82–87.

обобщений». *Логический анализ языка: Истина и истинность в культуре и языке*. М. : Наука, 1995. С. 126–132.

140. Ортега-и-Гассет Х. Две великие метафоры. *Теория метафоры*. М. : Прогресс, 1990. С. 69–71.
141. Остроух А. В. *Политическая корректность в США: культурологический аспект проблемы* : автореф. дис. ... канд. М. : Москов. пед. гос. ун-т, 1998. 25 с.
142. Павлова Е. К. Лексические проблемы глобального политического дискурса. *Вестник Моск. ун-та. Лингвистическая и межкультурная коммуникация*. М, 2005. № 2. С. 98–111.
143. Падучева Е. В. Метафора и ее родственники. *Сокровенные смыслы: Слово. Текст. Культура* : сб. статей в честь / ред. Ю. Д. Апресян. М. : Языки славянской культуры, 2004. С. 187 – 203.
144. Паршина О. Н. Стратегия и тактика речевого поведения современной политической элиты России. Астрахань, 2004. 196 с.
145. Пауль Г. Принципы истории языка. М. : Издательство иностранной литературы, 1960. 500 с.
146. Перельман Х. Аргументация, обосновывающая структуру реального / Х. Перельман, Л. Олбрехт-Тытека. *Язык и моделирование социального взаимодействия*. М. : Прогресс, 1987. С. 207–264.
147. Петренко І. І. Політичний дискурс: зміст, особливості, функції. *Вісник Київського національного університету імені Т. Шевченка*. К., 2010. № 100. С. 54–57.
148. Помірко Р., Дудок Р. Когнітивні механізми транспозиції смислів: метафора та метонімія (на матеріалі англійської фахової мови економіки) URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vlnu_in_mov/2010_17/articles/1pomirko_dudok.pdf (Дата звернення: 06.11.2020).
149. Попов Р. А. Політичний дискурс: проблема теоретичної ідентифікації URL: <http://academy.gov.ua/ej/ej2/txts/pol-prav/05prapti.pdf> (Дата звернення: 28.05.2017).
150. Попова А. О. Когнітивна метафора та її типи : автореф. дис. ... канд. філол. наук. Донецьк, 2003. 21с.

151. Постовалова В. И. Картина мира в жизнедеятельности человека. *Роль человеческого фактора в языке. Язык и картина мира*. М., 1988. С. 8–69.
152. Потапова Е. И. Когнитивно-семантические аспекты метафоризованных лексико-фразеологических номинаций лжи и обмана в современном английском языке : дис. канд. филол. Наук. Харьков, 2004. 197 с.
153. Потапова Н. М. Особенности семантики эвфемизмов (на материале английского языка делового общения). *Вестник Московского университета*. Сер. 9: Филология. 2009. № 1. С. 126–134.
154. Приходько Г. І. Категорія оцінки в контексті зміни лінгвістичних парадигм : монографія. Запоріжжя : Кругозір, 2016. 200 с.
155. Раевская О. В. Метонимия в слове и в тексте. *Филологические науки (Научные доклады высшей школы)*. 2000. Вып. 4. С. 49 – 55.
156. Рахманова Л. И. Метонимия как выразительное средство газетной речи. *Поэтика публицистики* / ред. Г. Я. Солганика. М.: Изд-во МГУ, 1990. С. 35–48.
157. Ричардс А. Философия риторики. *Теория метафоры*. М. : Прогресс, 1990. С. 44–68
158. Романова Н. Н., Филиппов А. В. Словарь. Культура речевого общения: этика, прагматика, психология. М. : Флинта, 2009. 304 с.
159. Романюк А. Б. Аналіз досліджень політичного дискурсу. *Вісн. Нац. ун-ту «Львів. Політехніка»*. 2012. № 743. С. 200 – 209.
160. Рунова Н. В. Когнитивные основы образования новых метонимических значения существительных (на материале английского языка) : дисс. канд. филол. наук. Калининград, 2006. 247 с.
161. Рябов А. Г. Перенос значения в терминообразовании (на материале английской военной терминологии): дисс. ... канд. филол. наук. Орехово-Зуево, 2009. 180 с.
162. Саакян Л. Н. Эвфемия как прагмалингвистическая категория в дискурсивной практике непрямого речевого убеждения : автореф. дис. ... канд. філологічних наук. Москва, 2010. 23 с.

163. Санжарова О. Лингво-когнитивные основания разграничения концептуальных метафоры и метонимии (на материале англоязычной и русской прессы) : дисс. канд. филол. наук. Санкт-Петербург, 2015. 218 с.

164. Сборик С. П. Аналітизм когнітивного стилю автора (на матеріалі англійської мови). *Науковий вісник Чернівецького університету* : зб. наук. праць. Германська філологія. Чернівці, 2014. Вип. 692–693. С. 200–203.

165. Свицова А. А. Эвфемизмы в политическом дискурсе (на примере публикаций The New York Times). *Филологические науки. Вопросы теории и практики*. Тамбов : Грамота, 2015. № 9 (51). С. 176–179.

166. Світлична Т. В. Поняття евфемізму в науковій літературі. *Лінгвістика*. Луганськ : 2011. № 3 (24), Ч. 2. С. 58–63.

167. Селиванова Е. А. Когнитивная ономаσιология. К. : Фитосоциоцентр, 2000. 248 с.

168. Селиванова Е. А. Основы лингвистической теории текста и коммуникации. К. : Фитосоциоцентр, 2002. 336 с.

169. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2006. 716 с.

170. Серажим К. С. Евфемізація у політичному дискурсі URL: <http://journlib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1486> (Дата звернення: 11.07.2018).

171. Серажим К. С. Дискурс як соціолінгвальне явище: методологія, архітектоніка, варіативність (на матеріалах сучасної газетної публіцистики) : монографія / ред. В. Різуна. Київ, 2002. 392 с.

172. Скідан О. Г. Когнітивний підхід до стилістичного аналізу англійського художнього тексту. Методичні вказівки до самостійних та семінарських занять з дисципліни “Стилістика англійської мови” для студентів ІV курсу спеціальності 7.030507 “Переклад” денної форми навчання. Севастополь : Изд-во СевНТУ, 2010. 70 с.

173. Соколов А. Н. Прагматические аспекты перевода метонимии в поэтических текстах (на материале переводов поэтических произведений А.С.

Пушкина на английский язык) : автореф. дис. ... канд. филол. наук . Тюмень, 2004.

174. Таджибаева А. А. Понятие концептуальной метафоры URL: http://www.rusnauka.com/18_DNI_2010/Philologia/69429.doc.htm (Дата звернення: 02.02.2016).

175. Таценко Н. В. Семантичні та прагматичні аспекти евфемії в англomовному політичному дискурсі. *Ученые записки Таврич. нац. ун-та им. В. И. Вернадского*. Сер. «Филология. Социальные коммуникации». 2013. Т. 26 (65), № 1. С. 164–168.

176. Торопцева Е. Эвфемизмы английского языка URL: <http://toroptseva-euphemisms.blogspot.com/2011/03/blog-post.html> (Дата звернення: 19.10.2019).

177. Трухановская Н. С. Метонимический сдвиг при концептуализации денотативной ситуации : дисс. канд. филол. наук. Москва, 2009. 280 с.

178. Турчин М., Турчин В. Проблема евфемізмів у сучасній німецькій мові URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nvchnu_gf/2009_430/430/Turtschyn.pdf (Дата звернення: 06.09.2016).

179. Устарханов Р. И. Метафтонимия в английском языке: интерпретационно-когнитивный анализ : автореф. дис. ... канд. филол. наук. Пятигорск, 2006.

180. Учайкина Е. Н. Концептосфера БОГАТСТВО в англосаксонской картине мира: концептуализация и категоризация: дисс. канд. филол. наук. Владивосток, 2005. 194 с.

181. Фесенко Т. А. Концептуальные системы как контекст употребления и понимания вербальных выражений. *Когнитивные аспекты языковой категоризации* : Сб. научн. тр. РГПУ им. С.А. Есенина. Рязань, 2000. С. 141–150.

182. Филлмор Ч. Основные проблемы лексической семантики. *Новое в зарубежной лингвистике*. М. : Радуга. 1983. С.74 – 123.

183. Филлмор Ч. Фреймы и семантика понимания: Пер. с англ. *Новое в зарубежной лингвистике*. М. : Прогресс, 1988. Вып. 23. С. 52–92.

184. Фролова І. Є. Стратегія конфронтації в англомовному дискурсі : монографія. Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2009. 344 с.
185. Хлынова В. В. Эвфемизмы и дисфемизмы как способ выражения оценочности в телевизионной речи политиков и журналистов. *Филологические этюды*. Саратов, 1998. Вып. 1. С. 189–191.
186. Царева М. Р. Эвфемизмы как лингвистическое явление (на материале совр. англ. языка). *Некоторые проблемы германской филологии*. Пятигорск, 2000. С. 31–39.
187. Чадюк О. М. Опозиція «ми – вони» у сучасній українській політичній метафориці. *Мова і культура (Науковий щорічний журнал)*. Психологія мови і культури. Мова і засоби масової комунікації. К. : Вид. дім Дмитра Бураго, 2003. Вип. 6. Т. II. С. 276 – 282.
188. Ченки А. Семантика в когнитивной лингвистике. *Фундаментальные направления современной американской лингвистики* : Сборник обзоров / ред. А. А. Кибрика, И. И. Кобозевой, И. А. Секериной. М. : Изд-во МГУ, 1997. С. 340 – 368.
189. Чернякова М. В. Манипулятивный потенциал концептуальной метафоры в российском и американском политическом нарративе, посвященном войне в Ираке 2003–2004 гг : дисс. канд. філол. наук. Екатеринбург, 2007. 259с.
190. Чудинов А. П. Метафорическая мозаика в современной политической коммуникации. Екатеринбург : УрГПУ, 2003. 248 с.
191. Чудинов А. П. Россия в метафорическом зеркале: Когнитивное исследование политической метафоры (1991–2000). Екатеринбург : УрГПУ, 2001. 238 с.
192. Шарманова О. С. Метафтонимия как концептуальное взаимодействие метафоры и метонимии. *Вестник Иркутского государственного лингвистического университета*. 2011. № 1. С. 194–200.

193. Шевченко И. С. Дискурс как когнитивно-коммуникативный феномен: единицы и категории. *Лингвистические исследования* : сборник статей ЕГУ. Ереван : Лимуш, 2015. Вып. 5. С. 146–158.
194. Шевченко И.С. Подходы к анализу концепта в современной когнитивной лингвистике. *Вісник ХНУ ім. В.Н. Каразіна. Серія : Романо-германська філологія*. 2006. №725. С. 192 – 195.
195. Шейгал Е. И. Семиотика политического дискурса : монография М.; Волгоград : Перемена, 2000. 386 с.
196. Шейгал Е. И. Семиотика политического дискурса. М. : ИТДГК «Гнозис», 2004. 326 с.
197. Ширманов И. А. Концептуальная метафора как отражение национальной идентичности (на материале предвыборных речей Джона Керри на президентских выборах США 2004 года) *Вестник Челябинского государственного университета*, 2008. № 3. С. 158–160.
198. Шмелев Д. Н. Эвфемизмы. *Русский язык: энциклопедия* / ред. Ф. П. Филина. М. : Советская энциклопедия, 1979. С. 402.
199. Шмелев, А. Н. Общая характеристика парламентской речи и ее особенностей. М., 1994. 299 с.
200. Шмитт К. Понятие политического. *Вопр. социологии*. Т. I. 1992, № 1. С. 35–67.
201. Юдина Т. В. Дискурсивное пространство политической речи. URL: <http://rudocs.exdat.com/docs/index-48313.html> (Дата звернення: 24.02.2019).
202. Яворська Г. М. Мова та ідеологія: дискурс влади. *Прескриптивна лінгвістика як дискурс : Мова, культура, влада*. К., 2000. С. 212–253.
203. Якобсон Р. Два аспекта языка и два типа афатических нарушений. *Теория метафоры*. М. 1990. 512 с.
204. Яковенко М.В. Лінгвістичні аспекти політкоректності в англійській мові. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки*. Рівне, 2010. С.242–244

205. Allan K. and Burrige K. Euphemism and Dysphemism: language used as shield and weapon. Oxford: Oxford University Press, 1991. 263 p.
206. Barcelona A. Clarifying and applying the notions of metaphor and metonymy within cognitive linguistics. *Metaphor and metonymy in comparison and contrast* / ed. by Rene Dirven, Ralf Poerings. Berlin; New York: Mouton de Gruyter, 2003. P. 207–277
207. Barcelona A. On the plausibility of claiming a metonymic motivation for conceptual metaphor. *Metaphor and Metonymy at the Crossroads: A Cognitive Perspective*. New York : Mouton de Gruyter, 2003. 356 p.
208. Bertram A. NTC's Dictionary of Euphemisms. Chicago : NTC Publishing Group, 1998. 314 p.
209. Burrige K. Euphemism with Attitude : Politically Charged Language Change. *Historical Linguistics*. Amsterdam, 1998. P. 57–76.
210. Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/black-economy> (Last accessed: 25.02.2019).
211. Chaika E. Language: the Social Mirror. Cambridge : Newbury, 1989. 274 p.
212. Chamizo D. Pedro J. Some theses on euphemisms and dysphemisms. *Studia Anglica Resoviensia*, 2005. Vol. 3. P. 9–16.
213. Charteris-Black J. Corpus Approaches to Critical Metaphor. Palgrave Macmillan, 2004. 263 p.
214. Charteris-Black J. Polititians and Rhetorics: Persuasive Power of Metaphor. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2005. 239 p.
215. Chilton P. Security Metaphors Cold War Discourse from Containment to Common House. London : Routledge, 1997. 465 p.
216. Chilton P. Analysing Political Discourse: Theory and Practice. London : Routledge, 2004.
217. Chomsky N. Language and Politics. Montreal and New York : Black Rose Books, 1988. 638 p.

218. Cohen R. Conceptual Styles, Culture Conflict, and Nonverbal Tests of Intelligence. *American Anthropologist*. 1969. Vol. 71. № 5. P. 828–856. URL: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1525/aa.1969.71.5.02a00040/pdf> (Last accessed: 03.07.2020).
219. Collins Dictionary of Business, 3rd ed. URL : <https://financial-dictionary.thefreedictionary.com/merger+accounting> (Last accessed: 20.02.2019).
220. Cook G. *The Discourse of Advertising*. London : Routledge, 2001. 261p.
221. Coulson S. *Semantic Leaps. The Role of Frame-Shifting and Conceptual Blending in Meaning Construction*: Ph.D. Dissertation / University of California, San Diego, 1997. 299 p.
222. Coulson S. *Semantic Leaps: Frame-shifting and Conceptual Blending in Meaning Construction*. NY : Cambridge UP, 2001. 304 p.
223. Crespo-Fernández E. Euphemism and political discourse in the British regional press . *Brno Studies in English*. 2014. Vol. 40. P. 5–26. DOI:10.5817/BSE2014-1-1.
224. Croft, W. The role of domains in the interpretation of metaphors and metonymies *Metaphor and Metonymy in comparison and contrast* / ed. by Rene Dirven, Ralf Porings. Berlin; NY : Mouton de Gruyer, 2002. P. 161–205.
225. Crystal D. *The Cambridge Encyclopedia of Language*. Cambridge: CUP, 1997. 480 p.
226. Dancygier B. Figurativeness, conceptual metaphor, and blending. *The Routledge Handbook of Metaphor and Language*. London: Routledge, 2016. P. 28–41.
227. Denroche C. Text metaphonymy: The interplay of metonymy and metaphor in discourse. *Metaphor and the Social World*. Vol. 8. P. 1–24.
228. Di Pietro R. J. *Strategic Interaction: Learning Languages Through Scenarios*. Cambridge : CUP, 1987. 155 p.
229. Dirven R. Conversion as a Conceptual Metonymy of Event Schemata. *Metonymy in Language and Thought* / ed. K.-U Panther, G. Radden. Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 1999. P. 275–288.

230. Dirven R. Metonymy and metaphor: different mental strategies of conceptualization. *Metaphor and metonymy in comparison and contrast* / ed. by Rene Dirven, Ralf Poerings. Berlin ; New York : Mouton de Gruyter, 2003. p. 75–111.

231. Dunmire Patricia L. Political Discourse Analysis: Exploring the Language of Politics and the Politics of Language. *Language and Linguistics Compass*. John Wiley and Sons, Inc., 2012. Vol. 6. Issue 11. p. 735–751.

232. Edelman M. Constructing the Political Spectacle. Chicago : University of Chicago Press, 1988. 137 p.

233. Evans V., Bergen B., Zinken J. The Cognitive Linguistics Enterprise: An Overview. *The Cognitive Linguistics Reader*. London : Equinox Publishing Ltd, 2007. 36 p.

234. Fauconnier G. Compression and emergent structure. *Language and Linguistics*, 2005. Vol. 6, № 4. p. 523–538.

235. Fauconnier G. Mental Spaces. Cambridge University Press, 1994. 240p.

236. Fauconnier G. The Way We Think: Conceptual Blending and the Mind's Hidden Complexities. NY : Basic Books, 2002. 440 p.

237. Fauconnier G., Turner M. Conceptual Integration in Counterfactuals in Discourse and Cognition / ed. Jean-Pierre Koenig. Stanford : Center for the Study of Language and Information, 1998. P. 285–296

238. Fauconnier G., Turner M. Conceptual Integration Networks. *Cognitive science*. 1998. Vol. 22(2). P. 1 – 72. URL: <http://www.cogsci.ucsd.edu/~faucon/BEIJING/CIN.pdf> (Last accessed: 14.11.2019).

239. Feyaerts K. Refining the Inheritance Hypothesis: Interaction between metaphoric and metonymic hierarchies. *Metaphor and Metonymy at the Crossroads. A Cognitive Perspective* / ed. By Antonio Barcelona. Berlin; New York : Mouton de Gruyter 2000. P. 58–78

240. Fowler R. Language in the News: Discourse and Ideology in the Press. London; New York : Routledge, 1991. 254 p.

241. Freeman M. Metaphor and metonymy as conceptual mappings : 6-th International Cognitive Linguistics Conference, Sweden, 10–16 July, 1999. Stockholm : Stockholm University Press. 1999. P. 58–59.
242. Gardner H. The mind's new science. A history of the cognitive revolution. USA: BasicBooks, 1987. 423 p.
243. Gibbs R. W. Process and products in making sense of tropes *Metaphor and Thought*. Cambridge : Cambridge University Press, 1993. P. 252–276.
244. Gibbs R.W. The Poetics of Mind: Figurative Thought, Language and Understanding . Cambridge : Cambridge University Press, 1999. 527 p.
245. Givyn T. Context as Other Minds; The Pragmatics of Sociality, Cognition and Communication. Amsterdam, Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 2005.
246. Goldberg A. Constructions at Work: The Nature of Generalization in Language. Oxford: Oxford University Press, 2006.
247. Goldstein K. M. Cognitive Styles: Five Approaches and Relevant Research. *Journal of Personality Assessment*. Vol. 42. New York : Willy & Sons, 1978. P. 244–252.
248. Goossens L. Metaphonymy: The interaction of metaphor and metonymy in expressions for linguistic action. *Metaphor and metonymy in comparison and contrast* / ed. by Rene Dirven; Ralf Poerings. Berlin; New York: Mouton de Gruyter, 2003. P. 349–377.
249. Graber D. Political Languages *Handbook of Political Communication*. Beverly Hills, London: Sage Publications, 1981. P. 195–224.
250. Grady J. Foundations of Meaning: Primary Metaphors and Primary Scenes. – Ph.D. dissertation. Berkeley: University of California, 1997.
251. Grady J. Frame-Internal Relations and the Distinction between Metaphor and Metonymy : 6th International Cognitive Linguistics Conference. Stockholm, Sweden 10–16 July, 1999. Stockholm : Stockholm Un-ty Press, 1999. P. 59–60.
252. Grady J., Oakley T., Coulson S. Blending and Metaphor. *Metaphor in Cognitive Linguistics* : Selected Papers from the Fifth International Cognitive

Linguistics Conference / ed. by R. W. Gibbs, G. J. Steen. Amsterdam; Philadelphia : John Benjamins Publishing Company. 1997. P. 101–124. URL: <http://markturner.org/blendaphor.html>. (Last accessed: 13.08.2017).

253. Grice H. Logic and Conversation. *Speech Acts* / ed. Cole, Peter; Morgan, Jerry. New York: Academic Press, 1975. P. 41–58.

254. Hart C. Containers, conceptual blends and discourse space in immigration metaphors: referential and evaluative strategies, paper given at CADAAD, University of East Anglia. 2006. URL: <http://www.cadaad.org/files/WebBook%20of%20Abstracts.doc> (Last accessed: 22.09.2020).

255. Holder R. Oxford Dictionary of Euphemisms. Oxford; New-York: Oxford University Press, 1995. 474 p.

256. Holder, R.W. How Not to Say What You Mean: Dictionary of Euphemisms. – New York: Oxford University Press Inc., 2008. – 432p.

257. Holly W. Credibility and Political Language. *Language, Power and Ideology*. Amsterdam; Philadelphia : John Benjamins, 1989. P. 115–135.

258. Jackendoff R. Sense and Reference in a psychologically based semantics R. Jackendoff. *Talking minds: The study of language in cognitive science*. Cambridge; London : MIT press, 1984. – 283 p.

259. Jakel O. Metonymy in Onomastics. *Metonymy in Language and Thought*. / ed. K.-U. Panther, G. Radden. Amsterdam; Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 1990. P. 211–232.

260. Jakobson R. The metaphoric and metonymic poles. *Metaphor and Metonymy in comparison and contrast* / ed. Rene Dirven, Ralf Porings. Berlin; N.Y. : Mouton de Gruyter, 2002. P. 41–47.

261. Johnson M. The Body in the Mind (The Bodily Basis of Meaning, Imagination, and Reason). Chicago : The University of Chicago Press, 1987. 233 p.

262. Kenneth A. McElhanon From Simple Metaphors to Conceptual Blending: The Mapping of Analogical Concepts and the Praxis of Translation. *Journal of Translation*, 2006. Vol. 2 (1). P. 31–80.

263. Klein G. S. Cognitive Control and Motivation. *Assessment of Human Motives*. New York : Holt, Rinehart & Winston, 1958. P. 87–118.
264. Koch P. Frame and contiguity: On the cognitive bases of metonymy and certain types of word formation. *Metonymy in Language and Thought* / ed. by K.-U. Panther and G. Radden. Amsterdam and Philadelphia : Benjamins, 1999. P. 139–167.
265. Kövecses Z. Metaphor and metonymy in cognitive linguistics. *Cognitive Linguistics*, 2005. P. 13–34.
266. Kövecses Z., Radden G. Metonymy: Developing a Cognitive Linguistic View. *Cognitive Linguistics*, 1998. Vol. 9, iss. 1. P. 37 – 77.
267. Kövecses Z., Radden G. Towards a Theory of Metonymy. *Metonymy in Language and Thought* / ed. K.-U. Panther and G. Radden. Amsterdam and Philadelphia : Benjamins, 1999. P. 17–59.
268. Lakoff G. & Johnson M. *Metaphors we live by*. Chicago: University of Chicago Press, 2003. 191 p.
269. Lakoff G. *Moral Politics: How Liberal and Conservatives Think*. London; Chicago: University of Chicago Press, 2016. DOI: <https://doi.org/10.7208/chicago/9780226411323.001.0001>
270. Lakoff G. The Neural Theory of Metaphor. *The Cambridge Handbook of Metaphor and Thought*. / ed J. Gibbs, W. Raymond. Cambridge : Cambridge University Press, 2008. P. 17–38. DOI: <https://doi.org/10.1017/cbo9780511816802.003>.
271. Lakoff G. What Orwell Didn't Know About the Brain, the Mind, and Language. *What Orwell Didn't Know*. NY: Public Affairs, 2007. 67 – 74 p.
272. Langacker R. W. Cognitive Grammar. *The Encyclopedia of Language and Linguistics*. Oxford, New York, Seoul, Tokyo : Pergamon Press, 1994. Vol. 2. P. 590–593.
273. Langacker R. W. Reference-point constructions. *Cognitive Linguistics*, 1993. – Vol. 4, № 1. P. 1 – 38.
274. Longman Dictionary of Contemporary English. Harlow : Pearson Education Ltd., Edinburgh Gate, 2000. 1668 p.

275. Lutz W. *Doublespeak*. New York : Harper Perennial, 1990. 304 p.
276. Lutz W. *Beyond Nineteen Eighty-Four: Doublespeak in Post-Orwellian Age*. Illinois: National Council of Teachers of English, 1989. 220 p.
277. Naghiyeva S. The role of metaphonymy in the formation of the English economic discourse. *European Journal of Literature and Linguistics*, 2019. Sep. P. 13–18.
278. Nerlich B. Clarke D. Ambiguities we live by: Towards a pragmatic of polysemy. *Journal of Pragmatics*, 2001. Vol. 33. P.1–20. DOI: [10.1016/S0378-2166\(99\)00132-0](https://doi.org/10.1016/S0378-2166(99)00132-0)
279. Noble V. *Speak Softly. Euphemisms and Such*. Sheffield : The Centre for English Cultural Tradition and Language, University of Sheffield, 1982. 103p.
280. Nunberg G. Transfers of Meaning. *Journal of Semantics*, 1995. Vol. 12, № 2. P. 109 – 132.
281. Orwell G. Politics and the English Language URL: <https://www.mtholyoke.edu/acad/intrel/orwell46.htm> (Last accessed: 19.06.2016).
282. Palmer G. B. *Toward a Theory of Cultural Linguistics*. Austin, USA : University of Texas Press, 1995. 348 p.
283. Panther K., Thornburg L. Metaphor and Metonymy in Language and Thought: A Cognitive Linguistic Approach. *Synthesis Philosophica*. Hamburg, 2017. Vol. 64 (2). P. 271–294.
284. Radden G. How Metonymy are Metaphors Metonymy. *Metaphor and Metonymy at the Crossroads: A Cognitive Perspective* / ed. A. Barcelona. Berlin; NY: Mout de Gruyer, 2003. P. 93–108.
285. Rawson H. *A Dictionary of Euphemisms and Other Doubletalk*. NY : Crown Publishers, Inc., 1981. 312 p.
286. Ruiz de Mendoza F., Masegosa A. Going beyond metaphonymy: Metaphoric and metonymic complexes in phrasal verb interpretation. *Language Value*, 2011. Vol. 3. P. 1–29.

287. Ruiz de Mendoza F. The Role of Mapping and Domains in Understanding Metonymy. *Metaphor and Metonymy at the Crossroads: A Cognitive Perspective* / ed. A. Barcelona. Berlin; NY : Mouton de Gruyter, 2003. P. 109 – 132.
288. Semino E. A Cognitive Stylistic Approach to Mind Style in Narrative Fiction. *Cognitive Stylistics: Language and Cognition in Text Analysis* / ed. E. Semino and J. Culpeper. Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins Publishing Company. 2002. P. 95–122.
289. Sperber D. *Relevance: Communication and Cognition*. Oxford : Blackwell, 1995. 326p.
290. Sternberg R.J. Grigorenko E. L. Are Cognitive Styles Still in Style?. *American Psychologist*, 1997. Vol. 52. P. 700–712.
291. Taylor R.J. *Linguistic Categorization. Prototypes in Linguistic Theory*. Oxford : Clarendon Press, 1995. 312 p.
292. Taylor, J.R. Category extension by metonymy and metaphor. *Metaphor and Metonymy in comparison and contrast* / ed. Rene Dirven, Ralf Porings. Berlin; N.Y. : Mouton de Gruyter, 2002. P. 323–347.
293. Terry A. Metaphonymies We Die by: the Influence of the Interactions between Metaphor and Metonymy on Semantic Change in X-phemistic Conceptualisations of Death. *Lexis*. 2019. DOI: <https://doi.org/10.4000/lexis.4558>
294. *The Blackwell Dictionary of Political Science: A User's Guide to its Terms*. Blackwell Publishing Ltd., 1999. 396 p.
295. Tokar A. Metonymic Euphemisms from a Cognitive Linguistic Point of View. *Meaning, Frames, and Conceptual Representation*. Düsseldorf University Press, 2015. P. 237–264.
296. Turner M. *The Literary Mind: The Origin of Thought and Language*. M. Turner. NY; Oxford : Oxford University Press, 1998. 187 p.
297. Warren B. Aspects of Referential Metonymy. *Metonymy in Language and Thought*. / ed. K.-U. Panther, G. Radden. Amsterdam; Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 1999. P. 121 – 138.

298. Warren B. What euphemisms tell us about the interpretation of words. *Studia Linguistica*. 1992. Vol. 46/2. P. 128–172.
299. Westen D. The New Frontier: The Instruments of Emotion. *What Orwell Didn't Know*. NY : Public Affairs, 2007. P. 75–87p.
300. Wodak R. The Discursive Construction of National Identity. *Discourse & Society* 10 (2). Edinburgh: EUP, 1998. P. 149–173.

II Список джерел ілюстративного матеріалу

301. The New York Times. URL: <https://www.nytimes.com>.
302. The Washington Post. URL: <https://www.washingtonpost.com>.

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця. А.1

Концептуально-метафоричні евфемізми

Тематична група евфемізмів	Концептуальна метафора в основі	Евфемізми	Загальна к-ть евф. у тем. групі
Евфемізми на позначення негативних дій та особистісних якостей політиків	POLITICS IS SPORT	<i>to throw in the towel, behind the eight ball, to bend the rules, own goal, player, score adjustment, Great Game, blow the whistle, whistleblower</i>	64
	COWARDICE IS ILLNESS	<i>allergic to lead, allergic (reaction) to, lack of moral fibre, bug-out fever, battle fatigue, combat fatigue, force protection, combat stress reaction, acute environmental reaction</i>	
	BRIBERY IS COURTESY	<i>present, facilitation payment, facilitator, to gratify, to sweeten, douceur, kindness, favor, well rewarded, commission, corporate entertainment, corporate hospitality, treat, sweetener, soft commission</i>	
	LIE IS EMBROIDERY	<i>embroidery, to embroider the truth, to embroider reality, to embroider the facts</i>	
	LIE IS ARRANGEMENT OF INFORMATION	<i>news management, selective facts</i>	
	LIE IS CREATIVITY	<i>to paint a picture, story, imaginative journalism, to gild, to gild the facts, to gild proposition, to gild truth, story-teller, tall story, poetic truth</i>	
	LIE IS MISTAKE	<i>terminological inexactitude, categorical inaccuracy, erroneous report, failure of memory, memory lapses, misspeak</i>	

	LIE IS TRUTH	<i>to stretch the truth, serious credibility gap, stretch credibility, credibility gap, controversial, alternative fact, stranger to the truth, economical with the truth, to one side of the truth, strain credulity,</i>	
Евфемізми воєнної сфери	WAR IS CLEANING	<i>ethnic cleansing, purification of race, disinfection, mopping up an area, "clean bomb"</i>	59
	WARFARE IS BRINGING ORDER	<i>to restore order, to regularize, rectification of frontiers, social order</i>	
	WARFARE IS CURE	<i>surgical strike, protective reaction, pre-dawn vertical insertion, quarantine</i>	
	WAR IS DEFENSE / SECURITY	<i>active defense, to protect your interests, self-defence, national security guard, internal security, frontier guards, security</i>	
	WAR IS PEACE	<i>peace keeping action, peace offensive, peace-keeping force, peaceful nuclear device, pacification of the enemy, Atoms for peace, "coming of peace"</i>	
	VICTIMS OF WAR ARE OBJECTS	<i>collateral damage, civilian impacting, casualty, to liquidate, to dispose, to remove, to displace, to crease, to terminate, to cull, to release, to waste, to neutralize, to step on, to dispatch, to turn off, to drop, to drill, to plug, transfer</i>	
	INVASION IS RESEARCH	<i>reconnaissance in force, scientific and literary investigation</i>	
	WAR IS ENLIGHTENMENT	<i>concerned local citizens, Moment of Truth, Omens of Prosperity</i>	
	WAR IS LIBERATION	<i>Operation Iraqi Freedom, to liberate, freedom fighters</i>	
	SPY EQUIPMENT IS CLOTHES	<i>to wear wire, electronic underwear</i>	
	DESTROYING EVIDENCE IS DISINFECTION	<i>to sanitize, to decontaminate</i>	
Евфемізми економічної сфери	TAX IS ENDOWMENT	<i>public donation, shared sacrifice, gesture of good will</i>	37
	TAX IS PROFIT	<i>value-added revenue opportunities, adjustment of a windfall, recapture of benefits, replacement of revenues, raise revenue, revenue enhancement, redistribution of wealth, revenue emolument, revenue protection officer, non-profit</i>	

	RAISING TAXES IS MODERNIZATION	<i>innovative sources of financing, economic incentives, update the revenue mechanism 3</i>	
	BANKRUPTCY IS CLEANING	<i>to wash out, to wipe out, to take a bath, washed up</i>	
	INABILITY IS CHALLENGE	<i>disadvantaged, developing, underprivileged, inconvenienced, culturally deprived, financially challenged, challenging</i>	
	UNEMPLOYMENT IS FREEDOM	<i>at liberty, discharged, to let go, to relieve, early release, to let out, available, give (someone) the air, relinquish, take the wind</i>	

Таблиця А.2.

Концептуально-метонімічні евфемізми

Концептуальна метонімія	Евфемізми	Загальна к-ть евфемізмів
ЦІЛЕ замість ЧАСТИНИ	<i>alternative, strategic, tactical, planned, affordable, progressive, radical, rational, informal, procedure, inoperative, irregularity, problem, activist, budget, negotiate, special operation, standart, trouble</i>	19

Таблиця А.3

Метафтонімічні евфемізми

Тематична група евфемізмів	Концептуальна метафора в основі з метонімічним розширенням	Евфемізми	К-ть
Евфемізми тіньової економіки	BLACK ECONOMY IS SOME OTHER ECONOMY	<i>merger accounting, parallel importer, informal market, expenses</i>	11
	BLACK ECONOMY IS UNWITNESSED INCOME	<i>under the counter, under the table, on the side, income protection, backdoor, bagman , shade.</i>	

Евфемізми відступу	RETREAT IS A CHANGE OF LOCATION	<i>movement to the rear, fold back, move to a more secure camp/location/place, regroup, return to unit, strategic withdrawal, withdrawal to prepared positions</i>	9
Евфемізми звільнення з роботи	DISMISSAL IS GETTING A NEW JOB	<i>new responsibility, pursue other interests, pursue another career, career change, pursue other opportunity, seek fresh challenges, further your career, overhaul, relocate, removal, between jobs, give time to other commitments, reduce your commitments, repositioning, reshuffle</i>	15
Евфемізми розкрадання	STEALING IS CONVERTING	<i>to alienate, to nationalize, to appropriate , social ownership, state ownership</i>	5
Евфемізми хабарництва	BRIBERY IS INVESTMENT	<i>contribution, (useful) expenditure</i>	2

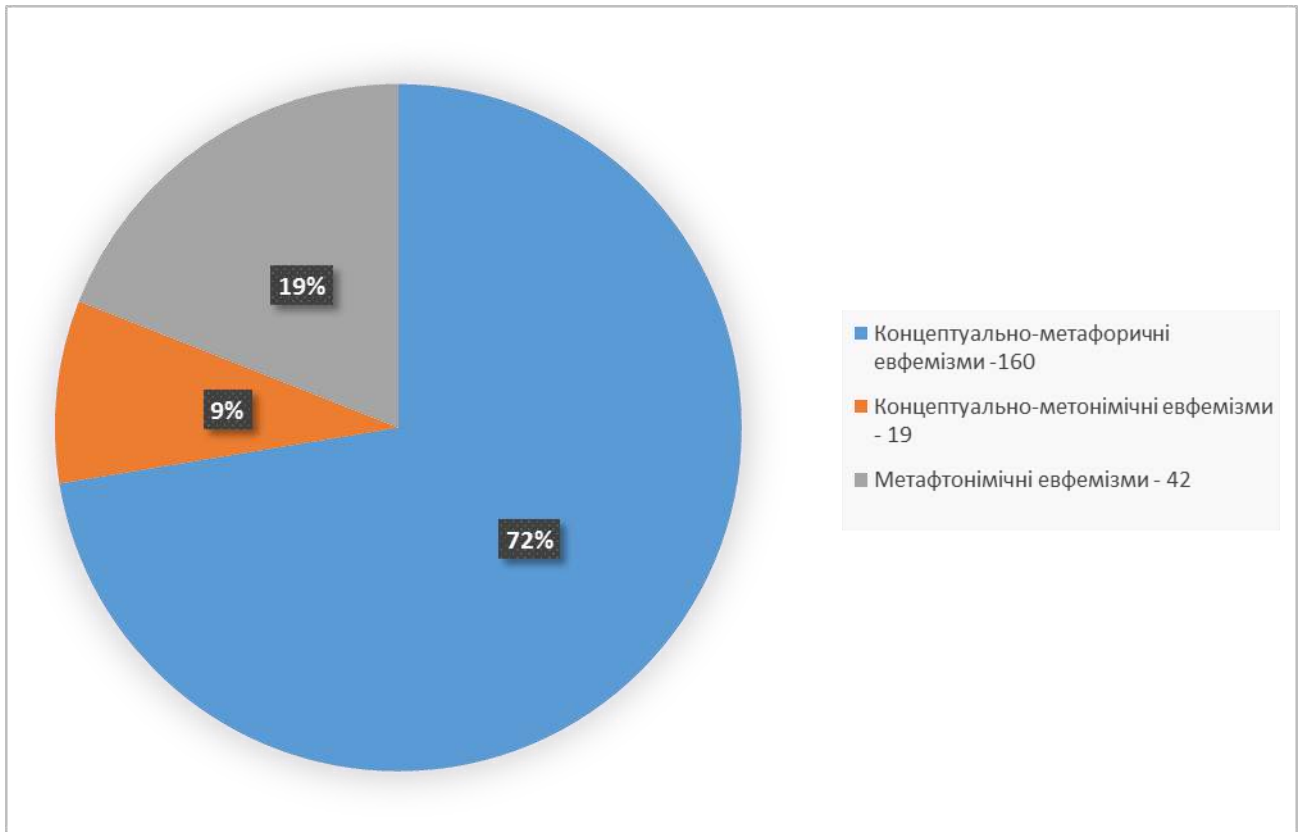

Рис. Б. 1. Кількість досліджуваних евфемізмів у відсотковому співвідношенні

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Небелюк Л. Р. Концептуально-метафорична евфемізація через протилежні сфери знань в американському англомовному політичному дискурсі. *Актуальні проблеми романо-германської філології та прикладної лінгвістики*. Чернівці, 2017. № 2 (15). С. 81–85.

2. Небелюк Л. Р. Лінгвокогнітивні характеристики евфемізмів брехні англомовного американського політичного дискурсу у світлі теорії концептуальної інтеграції. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Серія: Філологія (мовознавство). 2017. Вип. 24. С. 234–239.

3. Небелюк Л. Р. Лінгвокогнітивні характеристики евфемізмів американського англомовного політичного дискурсу, утворених на основі метафтонімії. *Science and Education a New Dimension. Phylology*. Budapest, 2019. VII (59). Issue 195. P. 42–45.

4. Небелюк Л. Р. Метафтонімія як основа евфемізмів тіньової економіки в американському англомовному політичному дискурсі. *Іноземна філологія*. Львів, 2019. Вип. 132. С. 78–89.

5. Небелюк Л. Р. Концептуальна метонімія в основі евфемізмів американського англомовного політичного дискурсу. *Актуальні питання іноземної філології*. Луцьк, 2020. № 13. С. 124–129.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

6. Небелюк Л. Р. Концептуальна метафора “POLITICS IS SPORT” як засіб евфемізації в американському політичному дискурсі. *Філософія мови та нові тенденції в перекладознавстві й лінгвістиці*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 4–5 квіт., 2017 р.). Київ: Видавн. центр НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2017. С. 243–247.

7. Небелюк Л. Р. Когнітивні механізми творення евфемізмів американського англомовного політичного дискурсу. *Актуальні питання вивчення германських, романських і слов'янських мов і літератур та методики викладання іноземних мов*: матеріали Всеукр. наук. конф. (м. Вінниця, 25 січ., 2021 р.). Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2021. С. 72–75.

8. Небелюк Л. Р. Явище евфемізації в контексті сучасної лінгвістики. *Філологічні науки: сучасні тенденції та фактори розвитку*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 29–30 січ., 2021 р.). Одеса: Південноукр. організація «Центр філол. досліджень», 2021. С. 98–102.

ВІДОМОСТІ ПРО АПРОБАЦІЮ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Interdisciplinary platform for young academics and professionals “Falling Walls Lab 2016 Kyiv” (м. Київ, 29 вересня 2016, очна форма участі).

2. I Міжнародна науково-практична конференція «Філософія мови та нові тенденції у перекладознавстві й лінгвістиці» (м. Київ, 06–07 квітня 2017 року, заочна форма участі).

3. X Міжнародна наукова конференція «Актуальні проблеми германської філології та перекладу» (м. Чернівці, 04–05 травня 2017 року, заочна форма участі).

4. Scientific and Professional Conference “Philology and Linguistics in the Digital Age” (м. Будапешт, 31 березня 2019 року, заочна форма участі).

5. Всеукраїнська наукова конференція «Актуальні питання вивчення германських, романських і слов'янських мов і літератур та методики викладання іноземних мов» (м. Вінниця, 25 січня 2021 року, заочна форма участі).

6. Міжнародна науково-практична конференція «Філологічні науки: сучасні тенденції та фактори розвитку» (м. Вінниця, 29–30 січня 2021 року, заочна форма участі).

7. Щорічні звітні наукові конференції факультету іноземних мов та кафедри англійської філології Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (м. Івано-Франківськ 2015 – 2020 рр., очна форма участі).